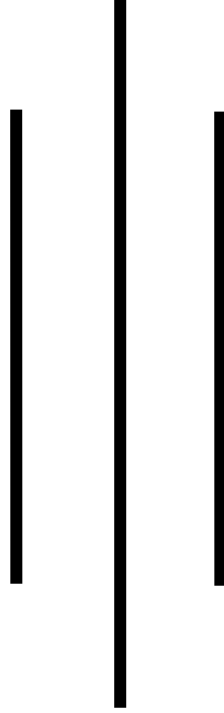

आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को
मन्त्रालयगत अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

प्रदेश सरकार
लुम्बिनी प्रदेश
आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालय
मुकाम : बुटवल, नेपाल

कार्यकारी सारांश

बजेट र खर्च सम्बन्धी विवरण

- आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को लागि प्रदेश सरकारको कुल बजेट रु.४० अर्ब ९५ करोड ९७ लाखमध्ये सञ्चित कोषमाथि व्ययभार हुने रकम रु. ९९ लाख ४० हजार र विनियोजन ऐन बमोजिम खर्च हुने रकम रु. ४० अर्ब ९४ करोड ९७ लाख ६० हजार रहेको छ,
- विनियोजित रकममध्ये २०७८ पुस मसान्तसम्म चालुतर्फ रु.३ अर्ब ४८ करोड १७ लाख ९५ हजार र पुँजीगततर्फ रु. २ अर्ब ८४ करोड ९३ लाख ३८ हजार गरी जम्मा रु. ६ अर्ब ३३ करोड ११ लाख ३३ हजार खर्च भएको छ जुन विनियोजित बजेटको चालुतर्फ १८.८३ प्रतिशत, पुँजीगततर्फ १२.६८ प्रतिशत गरी जम्मा १५.४६ प्रतिशत खर्च भएको देखिन्छ ।
- गत आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को सोही अवधिमा चालुतर्फ रु.४ अर्ब ७४ करोड ७४ लाख ९२ हजार र पुँजीगततर्फ रु. ३ अर्ब ५४ करोड २१ लाख ७ हजार गरी जम्मा रु. ८ अर्ब २८ करोड ९५ लाख ९९ हजार खर्च भएको छ जुन विनियोजित बजेटको चालुतर्फ २६.८५ प्रतिशत, पुँजीगततर्फ १८.९७ प्रतिशत गरी जम्मा २२.८ प्रतिशत खर्च भएको देखिन्छ,
- गत आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को उक्त अवधिको खर्चको तुलनामा यस आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा चालुतर्फ ८.०२ प्रतिशत पुँजीगततर्फ ६.२९ प्रतिशत र कुल ७.३४ प्रतिशत कम रहेको छ,
- गत आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा नेपाल सरकारबाट प्राप्त सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान र सम्पूरक अनुदानमध्ये खर्च नभई बाँकी रकम रु. २ अर्ब ३५ करोड ०६ लाख ७७ हजार संघीय सञ्चित कोषमा फिर्ता गरिएको छ।

वित्तीय संघीयता कार्यान्वयन

- चालु आ.व.मा प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहमा हस्तान्तरण गर्ने अनुदानमा जम्मा रु. ४ अर्ब ८४ करोड २३ लाख ९६ हजार विनियोजन गरिएकोमा वित्तीय समानीकरण अनुदानतर्फ रु. ७० करोड, सम्पूरक अनुदानतर्फ रु. १ अर्ब ८५ करोड, विशेष अनुदानमा रु. १ अर्ब र सशर्त अनुदानमा रु.१ अर्ब २८ करोड ७३ लाख ९६ हजार विनियोजन गरिएको छ ।
- चालु आ.व.मा सम्पूरक अनुदानमा १०९ वटा स्थानीय तहका ४५९ वटा आयोजना स्वीकृत भई स्थानीय तहमा कार्यान्वयनका लागि हस्तान्तरण गरिएको छ । विशेष अनुदान अन्तर्गत सबै स्थानीय तहमा मुख्यमन्त्री शैक्षिक सुधार कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेको छ ।
- स्थानीय तहमा हस्तान्तरित वित्तीय समानीकरण अनुदानको रकमबाहेक अन्य अनुदान अन्तर्गत उपलब्ध गराइएको रकम आ.व.को असार मसान्तसम्म खर्च हुन नसकेमा प्रदेश संचित कोषमा फिर्ता गर्नुपर्ने प्रावधान बमोजिम स्थानीय तहहरूमा हस्तान्तरित रकममध्ये स्थानीय तहबाट रु.१ अर्ब १४ करोड ६ लाख ६९ हजार चालु आ.व. मा प्रदेश संचित कोषमा फिर्ता भएको छ ।

- २०७८ पुस मसान्तसम्म स्थानीय तह वित्त हस्तान्तरण अन्तर्गत समपूरक अनुदानतर्फ ४६ करोड ३२ लाख २५ हजार ५ सय, विशेष अनुदानतर्फ रु. १७ करोड ३५ लाख र सशर्त अनुदानतर्फ रु. ३२ करोड १८ लाख ४९ हजार र वित्तीय समानीकरण अनुदान तर्फ रु. ३५ करोड गरी जम्मा रु. १ अर्ब ३० करोड ८५ लाख ७४ हजार ५सय हस्तान्तरण भइसकेको छ ।

बजेट कार्यान्वयन र स्रोतको व्यवस्थापनमा तत्काल गर्नुपर्ने सुधार

- विषयगत मन्त्रालयले आयोजनागत बजेट विनियोजन दक्षता बढाई कार्यक्रम संशोधन तथा रकमान्तर गर्ने प्रवृत्तिलाई न्यून गर्नुपर्ने,
- बजेट तर्जुमा गर्दा आयोजना पहिचान नगरी अमूर्त शीर्षक कायम गरी अबण्डामा रकम राखी पछि आयोजना तथा कार्यक्रमहरू स्वीकृत गर्ने परिपाटीको अन्त्य गर्नुपर्ने, तोकिएको समय सिमाभित्र अबण्डा रकम बाँडफाँड गर्ने ।
- पहिचान नभएका नयाँ अत्यावश्यक क्षेत्रका आयोजना तथा कार्यक्रममा बजेट खर्च गर्नुपर्ने विशेष परिस्थिति सिर्जना भएमा मात्रै खर्च हुन नसक्ने सम्भावित आयोजना तथा कार्यक्रम र खर्च शीर्षकबाट दोश्रो चौमासिक भित्र रकमान्तर गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने,
- बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा अन्तरमन्त्रालयगत र महाशाखागत समन्वय बढाउनुपर्ने साथै संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारीबमोजिम आपसी समन्वयमा आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नुपर्ने,
- मनोरञ्जन कर र विज्ञापन कर संकलनमा स्थानीय तहहरूको पर्याप्त ध्यान जान नसकेकोले सो क्षेत्र करको दायरामा समावेश भए तापनि अपेक्षाकृत रूपमा कर संकलन भएको नदेखिएकाले स्थानीय तहहरूले विशेष जोड दिनुपर्ने,
- नदीजन्य पदार्थको बिक्रीबाट प्राप्त रकमका सम्बन्धमा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (संशोधनसहित) मा देखिएका द्विविधाले अपेक्षाकृत कर संकलन हुन नसकेको,
- संघबाट हस्तान्तरण भई आएका सशर्त, समपूरक र विशेष अनुदानका आयोजनाहरू प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्नुपर्ने साथै सशर्त अनुदानका आयोजनाहरूमा नपुग हुने रकम अर्थ मन्त्रालयसँग समयमै माग गर्ने,
- प्रदेश सरकारको बजेट कार्यान्वयनमा स्थानीय तहहरूको समेत उल्लेख्य भूमिका हुने भएकोले प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहहरूलाई उपलब्ध गराइएको सशर्त, समपूरक र विशेष अनुदानका आयोजनाहरू समयमै सम्पन्न गर्न ध्यान दिनुपर्ने,
- आयोजना तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका लागि प्राविधिक जनशक्ति अभाव रहेका निकायहरूले प्रचलित कानूनबमोजिम आवश्यक जनशक्ति सेवा करार वा परामर्श सेवाबाट आपूर्ति गरी समयमा कार्यान्वयन गर्ने,

- आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका सम्बन्धमा कुनै अन्यौलता वा बाधा अड्काउ देखिन आएमा नेपाल सरकारका सम्बन्धित विषयगत मन्त्रालयहरू, प्रदेश सरकारका अन्य मन्त्रालयहरू तथा स्थानीय तहहरूसँग समयमै आवश्यक समन्वय गरी बाधा अड्काउ फुकाएर आयोजना तथा कार्यक्रम सम्पन्न गर्ने ।

विषय-सूची

परिच्छेद-१	१
परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि.....	१
परिच्छेद-२.....	२
प्रदेश सभा सचिवालय	२
२.१ पृष्ठभूमि.....	२
२.२ दीर्घकालीन सोच	३
२.३ उद्देश्य.....	३
२.४ रणनीतिहरू	३
२.५ कार्यक्षेत्र	४
२.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू	४
२.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण	६
२.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण.....	६
२.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति	७
२.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण	७
२.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	७
२.१२ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	८
२.१३ आ.व.२०७८/०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण.....	८
२.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान.....	१०
२.१५ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू	१०
परिच्छेद-३	११
प्रदेश लोक सेवा आयोग.....	११
३.१ पृष्ठभूमि.....	११
३.२ आयोगको दीर्घकालीन सोच.....	११
३.३ उद्देश्य.....	११
३.४ रणनीतिहरू	१२
३.५ कार्यक्षेत्र	१२
३.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू	१३
३.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण	१३
३.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण	१४
३.९ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा विनियोजित बजेट तथा आर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति.....	१५
३.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण	१५
३.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	१५
३.१२ आ.व. २०७८/७९ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	१६

३.१३ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक प्रदेश रावस्व संकलनको विवरण अनुमान	१७
३.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू	१७
३.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरू.....	१८
३.१६ समस्या समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदमहरू.....	१८
३.१७ अन्य तथा विविध.....	१८
३.१८ निष्कर्ष.....	१९
परिच्छेद-४	२०
मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालय	२०
४.१ पृष्ठभूमि.....	२०
४.२ दीर्घकालीन सोच	२०
४.३ उद्देश्य.....	२०
४.४ रणनीतिहरू	२०
४.५ कार्यक्षेत्र	२१
४.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू	२१
४.७ जनशक्ति विवरण.....	२२
४.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण.....	२२
४.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति	२३
४.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण	२३
४.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	२३
४.१२ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	२४
४.१३ आ.व.२०७८।०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण	२४
४.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान.....	२६
४.१५ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुस सम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू.....	२६
परिच्छेद-५	२७
पर्यटन ग्रामिण तथा शहरी विकास मन्त्रालय	२७
५.१ पृष्ठभूमि.....	२७
५.२ दीर्घकालीन सोच र उद्देश्य.....	२७
५.३ रणनीतिहरू	२७
५.४ कार्यक्षेत्र	२८
५.५ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू	२८
५.६ मन्त्रालय र मातहतका कार्यालयहरूको दरबन्दी सम्बन्धी विवरण	२९
५.७ आ.व. २०७८/७९ मा तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधि विवरण	२९
५.८ विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति.....	३०
५.९ विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति (चालु).....	३०
५.१० नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण:.....	३१
५.११ स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	३२

५.१२ अर्धवार्षिक राजस्व संकलन अनुमान.....	३५
५.१३ आ.व २०७८/७९ मा पुस मसान्तसम्म भएका महत्वपूर्ण कार्यहरुको विवरण.....	३५
५.१४ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या, समाधानका प्रयास र समाधानका उपाय	३६
परिच्छेद-६	३७
आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालय.....	३७
६.१ पृष्ठभूमि:.....	३७
६.२ दीर्घकालीन सोच	३७
६.३ उद्देश्य.....	३७
६.४ रणनीति	३७
६.५ कार्यक्षेत्र	३८
६.६ कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था	३९
६.७ दरबन्दी र पदपूर्तिको अवस्था	४०
६.८ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति	४२
६.९ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	४२
६.१० बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	४३
६.११ आ.व. २०७८/०७९ स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	४३
६.१२ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण.....	४७
६.१३ आ.व. २०७८/७९ को पुसमसान्तसम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण उपलब्धीहरु.....	४९
६.१४ वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई	५०
६.१५ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदम	५०
६.१६ अन्य/विविध	५१
६.१७ निष्कर्ष.....	५२
परिच्छेद-७	५३
भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय.....	५३
७.१ पृष्ठभूमि.....	५३
७.२ दीर्घकालीन सोच	५३
७.३ उद्देश्य.....	५३
७.४ रणनीतिहरु	५३
७.५ कार्यक्षेत्र	५४
७.६ कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरु	५४
७.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण	५४
७.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण.....	५५
७.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति	५५
७.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण.....	५६
७.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	५६
७.१२ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	५७

७.१३ आ.व. २०७८/०७९को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण	५७
७.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू	५८
७.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई(यदि भए)	५९
७.१६ समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम (प्रस्तावित).....	५९
परिच्छेद-८	६०
आन्तरिक मामिला तथा सञ्चार मन्त्रालय	६०
८.१ पृष्ठभूमि.....	६०
८.२ कार्यक्षेत्र	६०
८.३ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू	६१
८.४ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण	६१
८.५ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण.....	६१
८.६ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति.....	६२
८.७ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को पौष मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण.....	६२
८.८ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	६२
८.९ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	६३
८.१० आ.व. २०७८/७९ स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	६४
८.११ आर्थिक वर्ष २०७७/७८को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण.....	६६
८.१२ आ.व. २०७८/७९ मा २०७८ पौषसम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू.....	६६
८.१३ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई.....	६७
परिच्छेद-९	६८
उर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय.....	६८
९.१ पृष्ठभूमि.....	६८
९.२ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण.....	७०
९.३ तयार भएको ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण	७३
९.४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति.....	७३
९.५ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण.....	७३
९.६ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	७३
९.७ आ.व. २०७७/७८ स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	७५
९.८ आ.व. २०७७/७८ मा २०७७ पुस मसान्तसम्मसम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू.....	७६
९.९ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरू	७६
९.१० कार्यान्वयनमा ल्याइएका राम्रा अवधारणाहरू (Good Practices)	७७
परिच्छेद-१०	७८
वन, वातावरण तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय.....	७८
१०.१ पृष्ठभूमि	७८
१०.२ दीर्घकालीन सोच	७८
१०.३ लक्ष्य.....	७८

१०.४ रणनीति.....	७८
१०.५ उद्देश्यहरू	७९
१०.६ कार्यक्षेत्र.....	७९
१०.७ दरवन्दी र पदपूर्तिको अवस्था.....	८०
१०.८ तयार भएका ऐन नियममावली तथा कार्यविधिको विवरण.....	८१
१०.९ आव २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगती	८२
१०.१० आव २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आयव्यको विवरण.....	८२
१०.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति.....	८२
१०.१२ बजेट व्यक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगती	८६
१०.१३ आव २०७८/२०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको विवरण प्रगती.....	८६
१०.१४ आव २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण	८८
१०.१५ आव २०७८/७९ मा २०७८ पुस सम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू.....	८८
१०.१६ समस्या	८९
१०.१७ समस्या समाधानका उपायहरू.....	९०
१०.१८ अन्य	९१
परिच्छेद-११	९२
उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय.....	९२
११.१ पृष्ठभूमि	९२
११.२ दीर्घकालीन सोच	९२
११.३ उद्देश्य	९२
११.४ रणनीतिहरू.....	९२
११.५ कार्यक्षेत्र.....	९३
११.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू	९४
११.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण	९४
११.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण.....	९६
११.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति	९६
११.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण	९७
११.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	९८
११.१२ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	९९
११.१२ आ.व. २०७८/०७९ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	१००
११.१३ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान	१०८
११.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुस सम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू	१०८
११.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई	१०८
११.१६ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम (प्रस्तावित)	१०८
११.१७ अन्य/विविध(अर्धवार्षिक प्रतिवेदनमा समेट्ने उपयुक्त देखिएका अन्य कुनै विवरण).....	१०८

परिच्छेद-१२	१०९
कानून महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय.....	१०९
१२.१ पृष्ठभूमि	१०९
१२.२ दीर्घकालीन सोच.....	१०९
१२.३ उद्देश्य	१०९
१२.४ रणनीतिहरू.....	१०९
१२.५ कार्यक्षेत्र.....	११०
१२.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू.....	१११
१२.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण.....	१११
१२.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण.....	११२
१२.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति	११३
१२.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण.....	११३
१२.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	११३
१२.१२ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	११४
१२.१३ आ.व.२०७८/०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण	११५
१२.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा २०७८ पुस सम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू	११५
१२.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई	११६
१२.१६ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम	११६
परिच्छेद-१३	११७
शिक्षा विज्ञान युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय.....	११७
१३.१ पृष्ठभूमि	११७
१३.२ दीर्घकालीन सोच.....	११७
१३.३ उद्देश्य	११७
१३.४ रणनीतिहरू.....	११७
१३.५ कार्यक्षेत्र.....	११८
१३.६ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण.....	११८
१३.७ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण.....	११९
१३.८ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति	१२०
१३.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण.....	१२०
१३.१० नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	१२०
१३.११ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	१२१
१३.१२ आ.व.२०७८/०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण.....	१२२
१३.१३ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान.....	१२४
१३.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू.....	१२४
१३.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई	१२५
१३.१६ समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम.....	१२६

परिच्छेद-१४	१२७
कृषि, खाद्य प्रविधि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय	१२७
१४.१ पृष्ठभूमि	१२७
१४.२ दीर्घकालिन सोंच	१२७
१४.३ लक्ष्य	१२७
१४.४ उद्देश्य	१२७
१४.५ कार्यक्षेत्र	१२८
१४.६ कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था	१२८
१४.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण	१२८
१४.८ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति	१३०
१४.९ आ.व. २०७८/७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण	१३०
१४.१० मन्त्रालयमा रहेको मुख्य मुख्य कार्यक्रमको प्रगति अवस्था	१३१
१४.११ मुख्य मुख्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरुको उपलब्धि	१३२
१४.१२ हालसम्मका प्रगतिहरु	१३३
१४.१३ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या तथा समस्या समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदम	१३५
परिच्छेद-१५	१३७
श्रम, रोजगार तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय	१३७
१५.१ पृष्ठभूमि	१३७
१५.२ दीर्घकालीन सोच	१३७
१५.३ उद्देश्य	१३७
१५.४ कार्यक्षेत्र	१३७
१५.५ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण	१३८
१५.६ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण	१३९
१५.७ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति	१३९
१५.८ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९को पुस मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण	१३९
१५.९ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	१३९
१५.१० आ.व.२०७८/०७९ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	१४२
१५.११ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान	१४३
१५.१२ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरु	१४४
१५.१३ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई	१४४
१५.१४ चुनौतीहरु	१४६
१५.१५ अवसर	१४६
१५.१६ भावी कार्यदिशा	१४७
परिच्छेद-१६	१४८
स्वास्थ्य, जनसङ्ख्या तथा परिवार कल्याणमन्त्रालय	१४८
१६.१ पृष्ठभूमि	१४८

१६.२ दीर्घकालीन सोच.....	१४८
१६.३ उद्देश्य	१४८
१६.४ रणनीतिहरू.....	१४८
१६.५ कार्यक्षेत्र.....	१४८
१६.६ संगठन संरचना तथा जनशक्ति:.....	१५०
१६.७ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा विनयोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तिय प्रगति:.....	१५२
१६.८ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को पुष मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण:.....	१५२
१६.९ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण:.....	१५२
१६.१० आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण.....	१५३
१६.११ स्वास्थ्यका महत्वपूर्ण उपलब्धी/कार्यहरू	१५४
१६.१२ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई	१५५
१६.१३ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदम.....	१५५
परिच्छेद-१७	१५६
मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय.....	१५६
१७.१ पृष्ठभूमि	१५६
१७.२ दीर्घकालिन सोच	१५६
१७.३ उद्देश्य	१५६
१७.४ रणनीतिहरू	१५६
१७.५ कार्यक्षेत्र.....	१५७
१७.६ कानूनी तथा नितिगत व्यवस्थाहरू	१५७
१७.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ती विवरण.....	१५७
१७.८ तयार भएका ऐन नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण.....	१५८
१७.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजन बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तिय प्रगति.....	१५८
१७.११ निति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	१५८
१७.१२ बजेट बक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	१५९
१७.१३ आ.व. २०७८/०७९ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण.....	१५९
१७.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान.....	१५९
१७.१५ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू.....	१६०
१७.१६ निति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई	१६०
१७.१७ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चल्नु पर्ने कदम	१६०
परिच्छेद-१८	१६१
प्रदेश योजना आयोग.....	१६१
१८.१ पृष्ठभूमि	१६१
१८.२ आयोगको संरचना	१६१
१८.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	१६१
१८.४ कार्यक्षेत्र.....	१६२

१८.५ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरु	१६३
१८.६ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण	१६३
१८.७ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण.....	१६४
१८.८ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति	१६४
१८.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण	१६४
१८.१० नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण	१६५
१८.११ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण.....	१६५
१८.१२ आ.व. २०७८/०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण.....	१६५
१८.१३ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान	१६७
१८.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरु.....	१६७
१८.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई	१६७
१८.१६ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम (प्रस्तावित)	१६८
परिच्छेद -१९	१६९
निष्कर्ष र सुझाव	१६९

परिच्छेद-१

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

प्रदेश आर्थिक कार्यविधि ऐन २०७४ को दफा २० मा बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको अवस्थाको मूल्याङ्कन गरी आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालयले अर्धवार्षिक र वार्षिक रूपमा सो अवधि समाप्त भएको दुई महिनाभित्र राजस्व, खर्च, आयोजना र कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नेपाल सरकारबाट प्राप्त भएको समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान, वैदेशिक अनुदान तथा ऋणको अनुमान, राजस्व प्राप्ति तथा परिचालनको यथार्थ विवरण र प्रदेश सरकारको नीति तथा बजेटमा समावेश भएका कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनको अवस्था साथै अन्य आवश्यक विवरणहरू समेत समावेश गरी सार्वजनिक गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । सो कानुनी प्रावधानका आधारमा प्रदेश सरकार अन्तर्गतका विभिन्न मन्त्रालय तथा निकायहरूबाट आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक अवधि (वि.सं. २०७८ श्रावण देखि पुस मसान्तसम्म) मा भएका कार्यहरूको विवरण समावेश गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

प्रस्तुत प्रगति विवरणमा सबै मन्त्रालय/सचिवालय/लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गतका आयोगको लागि आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा विनियोजित बजेट तथा पुस मसान्तसम्मको खर्च र उपलब्धीहरूको विवरण र प्रदेश सरकारलाई नेपाल सरकारबाट प्राप्त भएको वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान, विशेष अनुदान, राजस्व बाँडफाँट रकमका साथै प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराएको वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपूरक अनुदान, विशेष अनुदान, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम एवम् स्थानीय तहबाट प्रदेश सरकारलाई प्राप्त राजस्व बाँडफाँटको रकम समेत समावेश गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम र वार्षिक बजेटले निर्धारित गरेका नीति तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनको अवस्थालाई निकायगत रूपमा छुट्टाछुट्टै रूपमा प्रस्तुत गर्नुका साथै विभिन्न मन्त्रालयहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्कहरूका आधारमा यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद-२ प्रदेश सभा सचिवालय

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले नेपाल स्वतन्त्र, अविभाज्य, सार्वभौमसत्ता सम्पन्न, धर्मनिरपेक्ष, समावेशी, लोकतन्त्रात्मक, समाजवाद उन्मुख, सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य हो भनी धारा ४ मा घोषणा गरेको छ । यसरी संघीयता लागु गरेको नेपालको संविधानको धारा ५६ ले राज्यको पुनर्संरचना गर्ने क्रममा नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तह बनाएको छ । सोही बमोजिम संविधानको अनुसूची ४ मा नवलपरासी पश्चिम, रूपन्देही, कपिलवस्तु, पाल्पा, अर्घाखाँची, गुल्मी, पूर्वी रूकुम, रोल्पा, प्युठान, दाङ, बाँके र बर्दिया गरी १२ वटा जिल्लाको प्रदेश नं. ५ हाल लुम्बिनी प्रदेशको गठन भएको छ ।

लुम्बिनी प्रदेश नेपालका सबै विशेषता बोकेको र औसत तथ्याङ्क तथा सूचकाङ्कहरूका अनुसार सानो नेपाल बन्न पुगेको छ । भौगोलिक रूपमा तराई, पहाड, हिमाल रहेको यो प्रदेश सांस्कृतिक रूपले पनि निकै विविधतायुक्त छ । थारु, मगर, मधेशी, मुस्लिम र खस आर्य समुदायको सांस्कृतिक सम्मिश्रण र अन्तरघुलनबाट यो प्रदेश ससर्ङ्गी इन्द्रेणी जस्तै बन्न पुगेको छ ।

नेपालको मध्य भागमा हिमाल, पहाड र तराइको भूभाग समेटेर बनेको लुम्बिनी प्रदेश विश्वले शान्तिका अग्रदुतका रूपमा चिनेका भगवान गौतम बुद्ध जन्मेको लुम्बिनी (रूपन्देही), बुद्धले २९ वर्षको उमेर सम्म जीवन व्यतित गरेको तिलौराकोट (कपिलवस्तु), एशियाको सबैभन्दा ठूलो र सुन्दर उपत्यका दाङ्ग, मनमोहक रमणीय पहाडी क्षेत्रहरू पाल्पा, प्युठान, अर्घाखाँची र गुल्मी साथै सिस्ने र पुथा हिमाल रहेको रूकुम पूर्व र जलजला पहाड रहेको रोल्पा, नेपालको अन्न भण्डार भनेर चिनिएका नवलपरासी, रूपन्देही, कपिलवस्तु, दाङ्ग, बाँके, बर्दिया, त्यस्तै कर्णाली प्रदेशको मुख्य भन्सार नाका नेपालगंज (बाँके) र गण्डकी तथा लुम्बिनी प्रदेशका मुख्य भन्सार नाका सुनौली (रूपन्देही) अनि औद्योगिक नगरको रूपमा स्थापना भैसकेको बुटवल र नेपालगंज जस्ता नेपालकै ठूला शहरहरू रहेको अति सुन्दर बनावट भएको सामाजिक, साँस्कृतिक, ऐतिहासिक तथा भौगोलिक र आर्थिक हिसावले अत्यन्त महत्वपूर्ण पर्यटकीय प्रदेशको रूपमा रहेको छ । यस प्रदेशको दक्षिण तर्फको लामो सिमाना भारतसँग जोडिएको छ भने पूर्वमा गण्डकी प्रदेश, पश्चिममा कर्णाली प्रदेश र सुदुरपश्चिम प्रदेश तथा उत्तरमा गण्डकी र कर्णाली प्रदेश रहेका छन् । साविकका रूकुम र नवलपरासी जिल्ला टुक्राइपछि बनेको नवलपरासी पश्चिम र रूकुम पूर्व गरी १२ जिल्ला यस प्रदेशमा समेटिएका छन् ।

नेपालको संविधानको भाग १४ मा सातै प्रदेशहरूका लागि एक सदनात्मक व्यवस्थापिकाको सिद्धान्त अनुसार प्रत्येक प्रदेशमा प्रदेश सभाको व्यवस्था गरिएको छ । यस प्रदेशमा पनि संविधानको धारा १७६ बमोजिम ६० प्रतिशत पहिलो हुनेले जित्ने निर्वाचन प्रणालीबाट र ४० प्रतिशत समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबाट प्रदेश सभा सदस्यहरू निर्वाचित हुने व्यवस्था छ । सोही बमोजिम निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७३ को दफा १२ बमोजिम निर्वाचन आयोगले पहिलो हुने निर्वाचित हुने प्रणालीका लागि मिति २०७४ भाद्र १५ गतेको नेपाल राजपत्रको भाग ३ खण्ड ६७ (अतिरिक्ताङ्क १५क)मा प्रकाशित सूचना अनुसार यस प्रदेशका ५२ वटा प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचित हुने निर्वाचन क्षेत्रहरू निर्धारण भएको छ । लुम्बिनी प्रदेशमा संविधान बमोजिमको उक्त ५२ सिटलाई ६० प्रतिशत मानी बाँकी रहेको ४० प्रतिशत

सिटमा समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीबाट निर्वाचित हुने ३५ जना गरी जम्मा ८७ जना सदस्य रहेको प्रदेश सभा गठन भएको छ ।

प्रचलित संसदीय अभ्यास अनुरूप नै प्रदेश सभाले पनि प्रदेश स्तरमा प्रदेश सरकार गठन गर्ने, प्रदेश कानूनहरूको विधेयक पारित गर्ने, प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम र बजेट पारित गर्ने, सरकार तथा सरकारी निकायहरूको संसदीय निगरानी तथा नियन्त्रण जस्ता कार्यहरू गर्दछ । ती कार्यहरू मर्यादित रूपमा व्यवस्थापन गर्न संविधानले धारा १८२ मा सभामुख र उपसभामुखको व्यवस्था गरेको छ । त्यसैगरी प्रदेश सभाले आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्न, बैठकको सुव्यवस्था कायम राख्न र समितिहरूको गठन, काम, कारवाही र समिति सम्बन्धी अन्य विषय नियमित गर्नका लागि नेपालको संविधानको धारा १९४ बमोजिम प्रदेश सभाले प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ बनाएको छ ।

उक्त प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ मा विभिन्न विषयगत तथा विशेष समितिहरू, संसदीय दलहरू संरचनाहरूका साथै समितिका सभापतिहरू र विपक्षी तथा सत्तापक्षका नेता, उपनेता, प्रमुख सचेतक, सचेतक जस्ता पदाधिकारीहरूको व्यवस्था छ । यसका साथै उक्त नियमावलीमा सभा तथा समितिका बैठकहरूको कार्यविधि, प्रश्नोत्तर, विभिन्न प्रस्तावहरूको कार्यविधि, सरकार गठन विघटनका व्यवस्था जस्ता विषयवस्तु उल्लेखित छन् । लुम्बिनी प्रदेशको प्रदेश सभा नियमावलीको नियमा ६० मा मन्त्रिपरिषद, सरकारी वा गैरसरकारी निकायको निर्णयको कुनै कारणले सम्बन्धित प्रदेशभित्र बसोबास गर्ने नेपाली नागरिकलाई मर्का परेको विषय खुलाई कम्तीमा एक सय जना व्यक्तिको हस्ताक्षर सहित दिएको आवेदनपत्रलाई तीन जना सदस्यले प्रमाणित गरी प्रस्तावको रूपमा पेश गर्न सक्ने नयाँ र लोकतान्त्रिक व्यवस्था गरिएको छ ।

प्रदेश सभाका लागि आवश्यक सभा हल, विषयगत समितिहरू, संसदीय दलका कार्यालयहरू र पुस्तकालय जस्ता संरचनाहरूको प्रभावकारी र मर्यादित व्यवस्थापन गर्न सचिवालयको आवश्यकता पर्ने हुनाले संविधानको धारा १९५ ले प्रदेश सभा सचिवालय र सचिवको व्यवस्था गरेको छ । सोही बमोजिम प्रदेश सभा सचिवालय सम्बन्धी ऐन, २०७५ बनी सचिवालयको स्थापना तथा प्रदेश सभा सचिवको नियुक्ति भइसकेको छ । तत्कालीन अवस्थामा संघीय सरकारको सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले पठाएको दरबन्दी तैरिज बमोजिम यस सचिवालयमा सचिवको नेतृत्वमा ३६ जना कर्मचारीहरू रहने व्यवस्था छ । यस बाहेक सेवा करारका र माननीय पदाधिकारीहरू तथा सदस्यज्यूहरूका स्वकीय सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरूबाट पनि सचिवालयमा सहयोग पुगिरहेको छ ।

२.२ दीर्घकालीन सोच

जनमैत्री, जिम्मेवार, प्रभावशाली र मर्यादित प्रदेश सभा ।

२.३ उद्देश्य

प्रदेश सभालाई जनमैत्री, जिम्मेवार, प्रभावशाली र मर्यादित बनाई कानून निर्माण तथा संसदीय निगरानी प्रकृत्यालाई प्रभावकारी बनाउने ।

२.४ रणनीतिहरू

- प्रदेश सभामा प्रस्तुत विधेयकहरूलाई घनिभूत छलफल गरेर पास गर्ने ।

- संसदीय गतिविधिहरूलाई सञ्चार माध्यमबाट प्रचार प्रसार गर्ने ।
- संसदमा बाह्य पहुँचका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू गर्ने ।
- संसदीय अनुगमनलाई तिव्रता दिने ।
- प्रदेश सभाका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम तथा अध्ययन अनुसन्धान र भ्रमणको व्यवस्था मिलाउने ।
- प्रदेश सभा सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- संसदीय गतिविधिलाई अनुशासित र मर्यादित बनाउन मर्यादापालन तथा सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने ।

२.५ कार्यक्षेत्र

- नेपालको संविधानको धारा १९४ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्ने,
- लुम्बिनी प्रदेश सभा सचिवालय सम्बन्धी ऐन, २०७५ बमोजिमको कार्यक्षेत्र,
- प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ बमोजिमको कार्यक्षेत्र,
- संवैधानिक प्रावधान अनुसार प्रदेश सभालाई ऐन कानून तथा नीति कार्यक्रम सम्बन्धी निर्णय गर्न सहयोग गर्ने,
- जनताका सरोकारका विषयहरूमा छलफल गर्ने,
- प्रदेश सभाको बैठकको सुव्यवस्था कायम राख्न र अन्य कामकारवाही नियमित एवम् प्रभावकारी बनाउने ।
- प्रदेश सभा तथा प्रदेश सभाका समितिलाई विधायिकी तथा प्रदेश सरकार र मातहतका निकायहरूको संसदीय निगरानी सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने,
- प्रदेश सभाको काम कारवाहीलाई नियमित, प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन आवश्यक प्रशासनिक, आर्थिक र भौतिक व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- प्रदेश सभा, प्रदेश सभाका समिति र सदस्यलाई आवश्यक सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने,
- प्रदेश सभाका समितिको निर्णय कार्यान्वयन सम्बन्धमा आवश्यक कार्य गर्ने,
- प्रदेश सभाको सूचना प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने,
- प्रदेश सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने संसदीय दलका कार्यालयलाई आवश्यक सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने,
- प्रदेश सभामा परम्परागत तथा विद्युतीय दुबै प्रकारका पुस्तकालय र संवाद केन्द्रको संचालन गर्ने ।
- संसदीय अध्ययन तथा अनुसन्धान सम्बन्धी कार्य गर्ने,
- प्रदेश सभा परिसरमा सुरक्षा व्यवस्थापन गर्ने,
- प्रदेश सभालाई मर्यादित बनाउन अन्य कार्य गर्ने ।

२.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू

- नेपालको संविधान को भाग ५ धारा ५६ उपधारा १ मा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने व्यवस्था गरेको ।

- नेपालको संविधान को भाग ५ धारा ५६को उपधारा ३ ले संविधानको अनुसूची ४ बमोजिमका १२ वटा जिल्ला रहने गरी प्रदेशको ५ नं प्रदेशको व्यवस्था गरेको ।
- नेपालको संविधान को भाग ५ धारा ५७ को उपधारा २,३ र ५ मा अनुसूची ६,७ र ९ बमोजिम प्रदेशको अधिकार सूची, संघ र प्रदेशको साझा अधिकार सूची र संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार सूचीको व्यवस्था गरेको ।
- नेपालको संविधान को भाग १४ धारा १७५ मा एक सदनात्मक प्रदेश सभा र धारा १७६ मा प्रदेश सभा गठन सम्बन्धी व्यवस्था गरेको ।
- नेपालको संविधान को भाग १४ धारा १८२ प्रदेश सभा बैठक सञ्चालनका लागि सभामुख र उपसभामुखको व्यवस्था गरेको ।
- नेपालको संविधान को भाग १४ धारा १९३ मा प्रदेश सभाको कार्य प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न प्रदेश सभा निमावली बमोजिम आवश्यकता अनुसार समिति तथा विशेष समिति गठन गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको ।
- नेपालको संविधान को भाग १४ धारा १९४ मा प्रदेश सभाले आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्न, बैठकको सुव्यवस्था कायम राख्न, समितिहरूको गठन, काम कारवाही र समिति सम्बन्धी अन्य विषय नियमित गर्नका लागि निमावली बनाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ ।
- नेपालको संविधान को भाग १४ धारा १९५ मा प्रदेश सभा सचिवालय र प्रदेश सभा सचिवको नियुक्ती सम्बन्धी व्यवस्था गरेको ।
- नेपालको संविधान को भाग १५ धारा १९८ विधेयक प्रदेश सभामा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको र पारित गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको साथै धारा २०२ मा अध्यादेश प्रदेश सभामा पेश गर्ने र पारित गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था रहेको ।
- प्रदेश सभाको काम, कारवाहीहरूलाई सुचारी रूपल सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रदेश सभा सचिवालय सम्बन्धी ऐन २०७५ रहेको ।
- प्रदेश सभाका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूलाई आवश्यक सेवा सुविधाहरू उपलब्ध गराउन प्रदेश सभाका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको पारिश्रमिक र सुविधा सम्बन्धी ऐन २०७७ रहेको ।
- प्रदेश सभाले आफ्नो कार्य सञ्चालन गर्न, बैठकको सुव्यवस्था कायम राख्न र प्रदेश सभाका पदाधिकारीहरूको व्यवस्था गरी प्रदेश सभाका काम कार्यहरूलाई नियमित गर्न नियमित गर्न प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ कार्यान्वयनमा रहेको ।

२.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

तालिकां.-१.१ दरवन्दी र पदपूर्तिको अवस्था(मातहत कार्यालय समेत)

क्र.स.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	कूल दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त
१	सचिवालय सचिव	संसद		रा.प.प्र.	१	१	०
२	उपसचिव	प्रशासन	सामान्य प्रशासन	रा.प.द्वि.	२	-	२
३	उपसचिव	न्याय	कानून	रा.प.द्वि.	१	-	१
४	शाखा अधिकृत	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.तृ.	४	२	२
५	लेखा अधिकृत	प्रशासन	लेखा	रा.प.तृ.	१	१	०
६	कानून अधिकृत	न्याय	कानून	रा.प.तृ.	१	-	१
७	कम्प्युटर अधिकृत	विविध		रा.प.तृ.	१	-	१
८	प्रहरी निरीक्षक	नेपाल प्रहरी	-	-	१	१	०
८	नायव सुब्बा	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.अन.प्रथम.	७	५	२
९	कम्प्युटर अपरेटर	विविध		रा.प.अन.प्रथम.	१	१	०
१०	ईलेक्ट्रिसियन	ईन्जिनियरिड	ईलेक्ट्रिकल	रा.प.अन.प्रथम.	१	१	०
११	माईक सञ्चालक	विविध		रा.प.अन.प्रथम	२	-	१
१२	सहायक लेखापाल	प्रशासन	लेखा	रा.प.अन.द्वि.	१	१	०
१३	मर्यादापालक	नेपाल प्रहरी	-	-	६	६	०
१३	ह.सा.चा.	-	-	श्रेणी विहिन	३	३	०
१४	का.सं.	-	-	श्रेणी विहिन	३	३	०
जम्मा					३६		

२.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

- प्रदेश सभाका पदाधिकारी तथा सदस्यको पारिश्रमिक र सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७५ लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक”
- “सेवा केन्द्र तथा पुनर्स्थापना केन्द्रको स्थापना तथा सञ्चालन र सेवा तथा पुनर्स्थापना कोष सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक”
- “प्रदेश पूर्वाधार विकास प्राधिकरणको स्थापना र संचालन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक”
- “प्रदेश नं. ५ प्रदेश पदक ऐन, २०७६ लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक”
- वन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक
- प्रदेश सरकारको अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको विधेयक

- आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को सेवा र कार्यको लागि लुम्बिनी प्रदेश प्रदेश सञ्चित कोषबाट केही रकम खर्च गर्ने र विनियोजन गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

२.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

(रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	१९५११४	६४०१६	३२.८१
पुँजीगत	६९५६१	८७	०.१३
जम्मा	२६४६७५	६४१०३	२४.२२

(स्रोत:प्रदेश सभा सचिवालय)

२.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान	-	-
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान	-	-
३	नेपाल सरकार समपूरक अनुदान	-	-
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान	-	-
५	प्रदेश सरकार (राजस्व बाँडफाँड समेत)	२६४६७५	६४१०३

२.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
	नीति तथा कार्यक्रममा उल्लेख नभएको ।	

२.१२ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

ब. व.को बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
	बजेट वक्तव्यमा उल्लेख नभएको ।	

२.१३ आ.व.२०७८/०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण (रु.हजारमा)

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		प्रथम चौमासिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च %
१	प्रदेश सभा र सचिवालयका प्राविधिक, अप्राविधिक कर्मचारीहरूलाई सूचना प्रविधि (अडियो सिस्टम, एच डि स्टुडियो, कम्प्युटर नेटवर्किङ, भर्नेटिम सिस्टम आदि) सम्बन्धी न्यु भर्जन रिफ्रेसिङ तालिम ।	१	२५०	०	०	०	०
२	प्रदेश सभाका महत्वपूर्ण बैठकहरू टिभिमा प्रत्यक्ष प्रसारण गर्ने	४	२४०	०	०	०	०
३	सभा र समितिको गतिविधि समेट्ने रेडियो कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	४५	१९८०	५	११	१९३	१०
४	सभा र समितिको गतिविधि समेट्ने टिभी कार्यक्रम उत्पादन तथा प्रसारण	५२	३५१०	१६	३१	११२०	३२
५	प्रदेश सभा स्थापना दिवस विशेष कार्यक्रम	१	१०००	०	०	०	०
६	प्रदेश सभाका सभामुख र उपसभामुखको अन्तरप्रदेश अध्ययन अवलोकन भ्रमण	२	६००	०	०	०	०
७	स्थापना दिवसको अवसरमा संसदीय मामिला पत्रकार समाज मार्फत अन्तरक्रिया	१	१००	०	०	०	०
८	प्रदेश सभाका पदाधिकारीहरूको पत्रकारहरूसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम	१	४००	०	०	०	०
९	नयाँ वर्षको अवसरमा शुभकामना आदान प्रदान कार्यक्रम	१	२००	०	०	०	०
१०	संसदीय मामिला पत्रकार समाजलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम कार्यक्रम प्रदान	१	५००	०	०	०	०

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		प्रथम चौमासिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च %
११	संवाद केन्द्रमा विज्ञहरूसंगको अन्तरक्रिया	३	३६०	०	०	०	०
१२	संसदीय मामिला पत्रकार समाज बुटवललाई अध्ययन प्रतिवेदन प्रकाशन गर्न चालु अनुदान	१	५००	०	०	०	०
१३	Compounding Works Including Entry and Exit Gate With Guard House and Four Numbers of Sentry Post at New Assembly Hall	१	३८००	०	०	०	०
१४	Construction of Parking Shade	१	१६००	०	०	०	०
१५	जेनेरेटर शेड निर्माण	१	५००	०	०	०	०
१६	Utility Water Supply System	१	६००	०	०	०	०
१७	Interior Decoration in New Assembly Hall	१	२०००	०	०	०	०
१८	Acoustic Treatment in New Assembly Hall	१	७५००	०	०	०	०
१९	Different Existing Structures Renovation for Secretariat, Parliamentary Parties Office, Parliamentary Committees and Library cum Dialog Center	१	८००	०	०	०	०
२०	प्रदेश सभा र सचिवालयका अप्राविधिक कर्मचारीलाई क्षमता अभिवृद्धि (लेखापालन, पुस्तकालय व्यवस्थापन, जिन्सी व्यवस्थापन, सार्वजनिक खरिद, विधेयक निर्माण चक्र, कार्यालय व्यवस्थापन आदि) सम्बन्धी रिफ्रेसिड तालिम	१	३७५	०	०	०	०
२१	प्रदेश सभा र सचिवालयका प्राविधिक, अप्राविधिक कर्मचारीहरूलाई सूचना प्रविधि (अडियो सिस्टम, एच डि स्टुडियो, कम्प्युटर नेटवर्किङ, भर्भेटिम सिस्टम आदि) सम्बन्धी न्यु भर्जन रिफ्रेसिड तालिम ।	१	१२५	०	०	०	०
२२	प्रदेश सभाले गरेको कार्यको चौमासिक समीक्षा प्रेस मिट	३	१५०	०	०	०	०
२३	स्थानीय तहको मत संकलन प्रणाली सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम	१	१००	०	०	०	०
२४	संसदीय कार्यप्रक्रिया र कार्यपद्धतिको अन्तरप्रदेश संघीय अध्ययन अनुसन्धान र अवलोकन कार्यक्रम	२	८००	२	१००	७९२	९९
२५	Construction of Sachiwalaya Building	१	१००००	०	०	०	०

२.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	शीर्षक	लक्ष्य	प्राप्त रकम	प्रतिशत
१	१५१११		२.६	
२	१४२२९		२१	
जम्मा			२३.६	

२.१५ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

(क) महत्वपूर्ण कार्यहरूको विवरण (बुंदागत रुपमा)

- सात वटा विधेकहरू प्रदेश सभाबाट पारित भएको ।
- आ.ब. २०७८/७९ को नीति तथा कार्यक्रम पारित ।
- प्रदेश सभाबाट आ.ब.२०७८/७९ का लागि बजेट पारित ।
- पूर्वाधार विकास प्राधिकरण दाङले राप्ति गाउँपालिका दाङकोमा निर्माण गरिरहेको प्रदेश सभा भवन निर्माणमा समन्वयात्मक कार्य गरेको ।
- सभा र समितिहरूको गितिविधि समेट्ने रेडियो कार्यक्रम उत्पादन भई प्रसारण भएको
- सभा र समितिहरूको गिति विधि समेट्ने टिभी कार्यक्रम प्रदेश सभा सेरोफेरो कार्यक्रम उत्पादन गरी प्रसारण गरिएको ।
- प्रदेश सभा सचिवालयको भवन दाङमा निर्माण गर्नका लागि वोलपत्र आह्वान
- निर्माणाधिन प्रदेश सभा भवनमा सेन्ट्रल एसी जडानका लागि सम्झौता भएको
- निर्माणाधिन प्रदेश सभा भवन दाङमा कम्पाउण्ड वाल निर्माणका लागि सम्झौता भएको ।
- निर्माणाधिन प्रदेश सभा भवनमा ध्वनी अनुकुलन जडान खरिद कार्यका लागि वोलपत्रको सूचना प्रकाशन ।
- प्रदेश सभाका पदाधिकारीहरू तथा सदस्यहरूको पारिश्रमिक तथा सुविधाहरूको व्यवस्था
- प्रदेश सभा स्थापना दिवस भव्यताका साथ मनाउने कार्य सम्पन्न
- प्रदेश सभाका पदाधिकारी तथा प्रदेश सभा सचिवालयका कर्मचारीहरूले प्रयोग गर्ने सवारी साधनहरूको नियमित मर्मत संभार
- प्रदेश सभाका कर्मचारीहरूको अन्तर प्रदेश भ्रमण सम्पन्न भएको ।

(ख) खण्ड (क)मा उल्लेखित कार्यक्रमले प्रदेश अर्थतन्त्रमा पु-याएको योगदान(तथ्य/तथ्याङ्क सहित)-नभएको ।

१०-नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई(यदि भए)-नभएको ।

११-माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम (प्रस्तावित)-नभएको ।

१२-अन्य/विविध(अर्धवार्षिक प्रतिवेदनमा समेट्ने उपयुक्त देखिएका अन्य कुनै विवरण) -नभएको ।

परिच्छेद-३ प्रदेश लोक सेवा आयोग

३.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको भाग २३ धारा २४४ मा प्रदेश लोक सेवा आयोग सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । यसैसंवैधानिक व्यवस्था अनुरूप लुम्बिनी प्रदेशले प्रदेश लोक सेवा आयोगको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७६ प्रदेश सभाबाट पारित गराई कार्यान्वयनमा ल्याइसकेको छ । उक्त ऐनको दफा ३ बमोजिम प्रदेश लोक सेवा आयोग गठन भई आयोगको कार्यालय लुम्बिनी प्रदेशको मुकाम : बुटवलमा स्थापना भई सञ्चालनमा आएको छ । प्रदेश लोक सेवा आयोग प्रदेश निजामती सेवा, प्रदेश प्रहरी सेवा, प्रदेश अन्य सरकारी सेवा स्थानीय सरकारी सेवा तथा संगठित संस्थाको सेवाको पदमा उपयुक्त उम्मेदवारको छनौटमा स्वच्छता तथा निष्पक्षता कायम गरी योग्यता प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्दै सार्वजनिक प्रशासनलाई सक्षम, सदृढ र सेवामुखी बनाउनका लागि गठन भएको हो । यसै गरी प्रदेशस्तरमा उल्लेखित सेवाका विभिन्न सेवा समूहका पदहरूमा दक्ष जनशक्तिलाई आकर्षित गर्ने, परीक्षा संचालन गरी सिफारिस गर्ने सम्मका कार्यमा निष्पक्षता, तटस्थता र योग्यता कायम गरि जनशक्ति व्यवस्थापनमा प्रदेश सरकारलाई सहयोग गर्ने उद्देश्यले प्रदेश लोक सेवा आयोग स्थापना भएको हो ।

३.२ आयोगको दीर्घकालीन सोच

प्रदेश सरकारको दीर्घकालीन सोच “समृद्ध लुम्बिनी: आत्मनिर्भर प्रदेश” अनुरूप लुम्बिनी प्रदेशमा गुणस्तरीय सेवा प्रवाहका लागि सक्षम र उच्च नैतिक चरित्र भएका जनशक्ति छनौट गरी प्रदेश सरकार र स्थानीय तहलाई सिफारिस गर्ने साथै प्रदेशमा सुशासन प्रवर्द्धनमा सहयोग गर्ने ।

३.३ उद्देश्य

- प्रदेश निजामती सेवा, स्थानीय सरकारी सेवा र अन्य सरकारी सेवाको पदमा नियुक्तिका लागि उपयुक्त उम्मेदवार छनौट गर्न परीक्षाहरू सञ्चालन गर्ने ।
- परीक्षा पद्धतिमा सुधार गरी समसामयिक एवं वैज्ञानिक प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।
- सेवा प्रवाहसँग सम्बन्धित समय सापेक्ष पाठ्यक्रम तर्जुमा गरी दक्ष उम्मेदवार छनौट गर्ने ।
- लोक सेवाका मूलभूत मान्यता : योग्यता प्रणाली, निष्पक्षता र स्वच्छतालाई सुदृढ र विश्वसनीय बनाउने ।
- प्रदेश, स्थानीय तह र अन्य तोकिएको क्षेत्रमा जनशक्ति व्यवस्थापनमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।
- तोकिएका विषयमा सम्बन्धित निकायलाई परामर्श दिने ।

३.४ रणनीतिहरू

- प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐन, २०७६ को दफा ६१ र ६२ मा व्यवस्था भए बमोजिम निर्माण गरिएका आयोगको नियमावली, कार्यविधि, मापदण्ड र निर्देशिकाको कार्यान्वयन तथा अद्यावधिक गर्दै जाने ।
- आयोगको लागि आवश्यक हुने विभिन्न विषय क्षेत्रका विज्ञको रोस्टर सूची तयार तथा अद्यावधिक गर्दै जाने ।
- प्रदेश निजामती सेवा र स्थानीय सरकारी सेवाका विभिन्न तहका पदको पाठ्यक्रम निर्माण र अद्यावधिक गर्दै जाने ।
- आयोगको भौतिक पूर्वाधार, जनशक्ति र प्रविधिको विकास गर्दै आयोगको सक्षमता वृद्धि गर्ने ।
- लोक सेवा आयोगका मूलभूत मान्यता, योग्यता, निष्पक्षता र स्वच्छतालाई सुदृढ र विश्वसनीय बनाउने ।
- गुणस्तरीय सेवा प्रवाहका लागि सक्षम, चरित्रवान र सामाजिक उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने जनशक्ति छनोट गर्ने ।
- प्रदेश सरकार र प्रदेश भित्रका स्थानीय तहहरूलाई सुशासन प्रवर्द्धनका लागि सहयोग गर्ने ।

३.५ कार्यक्षेत्र

प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐन, २०७६ को दफा ७ मा उल्लेख भए बमोजिम यस आयोगको कार्यक्षेत्र देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

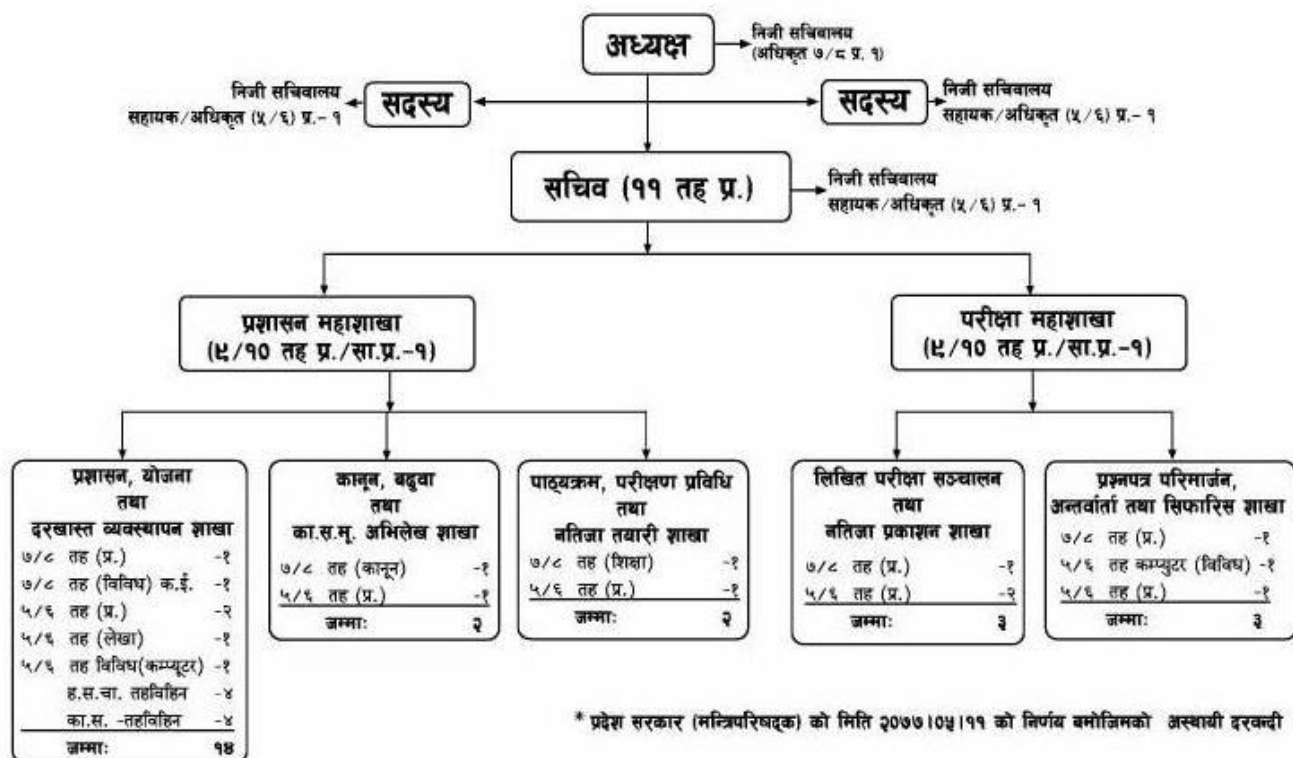
- प्रदेश निजामती सेवा र स्थानीय सरकारी सेवाको पदमा नियुक्तिका लागि उपयुक्त उम्मेदवार छनोट गर्न परीक्षा सञ्चालन गर्ने ।
- प्रदेश प्रहरी सेवा, प्रदेश अन्य सरकारी सेवा र संगठित संस्थाको पदमा पदपूर्तिका लागि लिइने लिखित परीक्षा सञ्चालन गर्ने ।
- प्रदेश निजामती सेवा, अन्य सरकारी सेवा र स्थानीय सरकारी सेवाका पदमा बहुवा गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्तका विषयमा परामर्श दिने ।
- संगठित संस्थाको सेवाका कर्मचारीहरूको सेवाका शर्त सम्बन्धी कानून र त्यस्तो सेवाको पदमा बहुवा वा विभागीय कार्यवाही गर्दा अपनाउनु पर्ने सामान्य सिद्धान्तको विषयमा परामर्श दिने ।
- प्रदेश निजामती सेवाको शर्त सम्बन्धी विषयमा प्रदेश निजामती सेवा वा पदमा नियुक्ति, बहुवा र विभागीय कार्यवाही गर्दा अपनाउनु पर्ने सिद्धान्तको विषयमा र प्रदेश सरकारी सेवाको पदमा ६ महिना भन्दा बढी समयका लागि नियुक्ति गर्दा उम्मेदवारको उपयुक्तताको विषयमा परामर्श दिने ।
- कुनै एक प्रकारको प्रदेश सरकारी सेवाको पदबाट अर्को प्रकारको प्रदेश सरकारी सेवाको पदमा वा अन्य सरकारी सेवाबाट प्रदेश निजामती सेवामा सरुवा वा बहुवा गर्दा वा कुनै प्रदेशको सेवाको पदबाट प्रदेश निजामतीसेवाको पदमा सेवा परिवर्तन वा स्थानान्तरण गर्दा उम्मेदवारको उपयुक्तताको विषयमा परामर्श दिने ।
- आयोगको परामर्श लिनु नपर्ने अवस्थाको पदमा बहाल रहेको कर्मचारीलाई आयोगको परामर्श लिनु पर्ने अवस्थाको पदमा स्थायी सरुवा वा बहुवा गर्नु पर्ने विषयमा र प्रदेश सरकारी सेवाको र स्थानीय सरकारी सेवाका कर्मचारीलाई दिइने विभागीय सजायको विषयमा परामर्श दिने ।

३.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरु

प्रदेश लोक सेवा आयोगलाई संविधान एवं कानूनले तोकिदिएको कार्य जिम्मेवारी पूरा गर्न अन्य प्रचलित कानूनका अतिरिक्त देहायका कानूनहरुको अधिनमा रही क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दै आएको छ ।

- नेपालको संविधान
- प्रदेश लोक सेवा आयोग (आधार र मापदण्ड निर्धारण) ऐन, २०७५
- प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐन, २०७६ र नियमावली २०७६
- प्रदेश लोक सेवा आयोगको खर्चको मापदण्ड, २०७६,
- प्रदेश लोक सेवा आयोग (कार्य सञ्चालन) निर्देशिका, २०७७
- सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३
- प्रदेश आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०७५
- सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४
- भ्रमण खर्च नियमावली, २०६४
- सार्वजनिक खर्चको मापदण्ड, कार्यविधि र मितव्ययिता सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५

३.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

३.७.१ आयोगको संगठन संरचना

तालिका नं.-१.१ दरबन्दी र पदपूर्तिको अवस्था (मातहत कार्यालय समेत)

क्र.स.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति संख्या	रिक्त दरबन्दी संख्या
१	सचिव	प्रशासन	सा.प्रशासन	एघारौं	१	-	१
२	अधिकृत	प्रशासन	सा.प्रशासन	नवौं/दशौं	२	१	१
३	अधिकृत	प्रशासन	सा.प्रशासन	सातौं/आठौं	४	१	३
४	कम्प्युटर ईन्जिनियर	विविध	विविध	सातौं/आठौं	१	-	१
५	अधिकृत	न्याय	कानून	सातौं/आठौं	१	-	१
६	अधिकृत	शिक्षा	शिक्षा प्रशासन	सातौं/आठौं	१	-	१
७	सहायक/अधिकृत	प्रशासन	सा.प्रशासन	पाचौं/छैठौं	९	५	४
८	सहायक/अधिकृत	विविध	विविध	पाचौं/छैठौं	२	१	१
९	सहायक/अधिकृत	प्रशासन	लेखा	पाचौं/छैठौं	१	१	-
१०	ह.स.चा.			श्रेणी विहीन	४	३	१
११	का.स.			श्रेणी विहीन	४	४	-
जम्मा					३०	१६	१४

(स्रोत: प्रदेश लोक सेवा आयोग)

३.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

- प्रदेश लोक सेवा आयोग ऐन, २०७६
- प्रदेश लोक सेवा आयोग (कार्य संचालन) निर्देशिका, २०७७
- प्रदेश लोक सेवा आयोग नियमावली, २०७६
- परीक्षा संचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्वास्थ्य सुरक्षा मापदण्ड, २०७७
- प्रदेश लोक सेवा आयोगको परिश्रमिक तथा दस्तुर सम्बन्धी मापदण्ड, २०७६
- प्रदेश लोक सेवा आयोगको आचारसंहिता, २०७६
- प्रदेश लोक सेवा आयोग बैठक सञ्चालन कार्यविधि, २०७६
- परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्वास्थ्य सुरक्षा मापदण्ड, २०७७
- प्रदेश लोक सेवा आयोगको कार्यसम्पादनसँग सम्बन्धित अन्य प्रचलित ऐन, नियम र निर्देशिकाहरू
- प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत नेपाल वन सेवा, जनरल फरेष्ट्री समूह, तहविहिन, वन रक्षक पदको शारीरिक परीक्षण तथा तन्दुरुस्ती परीक्षणको लागि आवश्यक जनशक्ति, कार्य चरण तथा खर्च व्यवस्थापन मापदण्ड, २०७८

३.९ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा विनियोजित बजेट तथा आर्धवार्षिक वित्तिय प्रगति

(रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस मसान्त सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	४९७९८.००	२७४२०.००	५५.०६
पूँजीगत	१२५०.००	७४१.००	५९.२८
संचितकोष	३४७९.००	१२५६	३६.१०
जम्मा	५४५२७.००	२९४१७	५३.९५

स्रोत: प्रदेश लोक सेवा आयोग

३.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण (रु हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान		
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान		
३	नेपाल सरकार समपुरक अनुदान		
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान		
५	प्रदेश सरकार (राजश्व वॉडफाँड समेत)		

३.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

ब.व. को बुँदा नं	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
२८१	प्रदेश निजामति सेवा र स्थानीय तहके सेवाका तोकिएका पदहरूमा विज्ञापन प्रक्रिषित गर्ने उद्देश्यले कार्यतालिका निर्माण गरी सो बमोजिमको जनशक्ति भर्ना प्रक्रिया शुरु गर्ने व्यवस्था मिलाएको ।	सहायकस्तर पाँचौं र चौथो तह तथा वन रक्षक पदको विज्ञापन प्रकाशन गरी पदपूर्तिको कार्य भै रहेको ।
२८२	प्रदेश निजामति सेवा र स्थानीय तहको सेवा अन्तरगतका विभिन्न सेवा समुहका ४१ वटा पदहरूको पद पुर्तिका लागि चाहिने पाठ्यक्रम तर्जुमा भइसकेको छ । बाँकी अन्य सेवा समुहका लागि चाहिने पाठ्यक्रम तर्जुमा आगामी आर्थिक वर्षमा गरिसक्ने व्यवस्था मिलाइएको	
२८३	प्रदेश स्थानीय तह र अन्य तोकिएको क्षेत्रमा जनशक्ति व्यवस्थापन सम्बन्धमा अध्ययन , अनुसन्धान , अनुगमन तथा निरीक्षण गरि आवश्यक व्यवस्थाहरू अघि बढाउने प्रवन्ध	

ब.व. को बुँदा नं	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
२८४	गरिएको । प्रदेश निजामति सेवा र स्थानिय सेवालाइ सक्षम र प्रभावकारी बनाउन तथा निजामति सेवाप्रति आकर्षण बढाउन अनुसन्धानात्मक र प्रवर्द्धनात्मक कार्यका लागि बजेट विनियोजन गरिएको ।	
२८५	प्रदेश लोक सेवा आयोगले संचालन गर्ने परीक्षाको विज्ञापनमा आवेदकले Online बाटै दरखास्त दिनसक्ने गरी आयोगको क्षमता अभिवृद्धि गर्न बजेट व्यवस्था गरिएको ।	

स्रोत: प्रदेश लोक सेवा आयोग

३.१२ आ.व. २०७८/७९ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण (रु. हजारमा)

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		वार्षिक प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण%	बजेट	बजेट %
१	फर्निचर तथा फिक्चर्स	२५	५००	२२		४४०.३०४	८८.०६
२	सवारी साधन खरिद	१	२५०	१	००	००	००
३	मेसिनरी औजार	८	५००	७	००	२६८.००	५३.६
४	निर्मित सार्वजनिक सम्पतिको मर्मत सम्भार खर्च	१	३००	०	००	१३९.३३	४६.३३
५	पत्रपत्रिका छुपाइ तथा सुचना प्रकाशन खर्च	५	२००	५	०	०	०
७	प्रदेश लोक सेवा आयोगको स्थापना दिवस मनाउने	१	१००	०		०.६१	००
८	प्रदेश र स्थानिय तहका कर्मचारीहरुको सक्षमता अभिवृद्धिको साथैआयोगबाट गरिने पद पुर्ति निति विश्लेषण सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान तथाअन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम	४	६००	०		०	०
९	बुलेटिन तथा ब्रोसर तथा पुस्तक प्रकाशन	३	३००			०	०
१०	नियम कानुन तर्जुमा सम्बन्धी कार्यहरु	१०	१००				००
११	पाठ्यक्रम निर्माण एवं परिमार्जनका कामहरु	२५	३००				

१२	संघिय तथा अन्तरप्रदेश लोक सेवा आयोगविच अनुभव आदान प्रदानसम्बन्धमा अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम	४	४००				
१३	पारिश्रमिक दररेट २०७६ बमोजिमका परीक्षा संचालन सम्बन्धि खर्चहरू	-	३२५००	-	-	१९०९४	५८.७५
१४	भ्रमण खर्च कर्मचारी	१०	४००	१०		५०.६	१२.५
१५	घरभाडा	१२	३८१	१२		१५०.००	३९.३७

(स्रोत: प्रदेश लोक सेवा आयोग)

३.१३ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक प्रदेश रावस्व संकलनको विवरण अनुमान (रु. हजारमा)

क्र.सं.	शीर्षक	लक्ष्य(नतोकिएको)	प्राप्त रकम	प्रतिशत	पौष मसान्त सम्मको संशोधित अनुमान
१	परीक्षा दस्तुर	२४८८७.००	२४८८७.००		

(स्रोत: प्रदेश लोक सेवा आयोग)

३.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

- आयोगको कार्य सम्पादन गर्न आवश्यक कानूनी आधार तयार गरेको ।
- आयोगको दोस्रो वार्षिक प्रतिवेदन माननिय प्रदेश प्रमुख समक्ष पेश गरेको ।
- आयोगले आफ्नो कार्यसम्पादनको लागि विज्ञहरूको रोष्टर तयार पारेको ।
- आयोगले प्रदेश निजामती र स्थानीय सरकारी सेवामा कर्मचारी पदपूर्तिका लागि विभिन्न सेवा समूहका गरी ४४ वटा पाठ्यक्रम निर्माण गरिसकेको र बाँकी अन्य पाठ्यक्रमहरू निर्माणको चरणमा रहेको ।
- प्रदेश निजामती सेवा तर्फ वन रक्षक पदको विज्ञापन प्रकाशित गरिएकोमा ६०८६० जनाको दरखास्त स्वीकृत भएकोमा पहिलो चरणको परीक्षामा २२८८० जना सहभागी भएकामा पहिलो चरणको परीक्षामा ११५४३ जना परीक्षामा सफल भएका दोस्रो चरणको परीक्षामा ९४०८ जना सहभागी भएका ।
- सहायक पाँचौ तहको विज्ञापन प्रकाशित गरिएकोमा ३३०८ जनाको दरखास्त स्वीकृत भएकोमा पहिलो चरणको परीक्षामा १८३४ जना सहभागी भएको ।
- सहायक चौथो तहको विज्ञापन गरिएकोमा ४२८७ जनाको दरखास्त स्वीकृत भएकोमा पहिलो चरणको परीक्षामा २२५३ जना सहभागी भएको ।
- प्रदेश सरकारबाट माग भएको वखत कर्मचारी पदपूर्तिको प्रक्रिया प्रारम्भ गर्ने गरी आयोगले तयारी गरिरहेको ।

- आयोगले संचालन गर्ने परीक्षाको विज्ञापन Onlineबाटै दरखास्त दिने प्रयोजन तथा आयोगका अभिलेखलाई Digitalized गर्ने उद्देश्यले आयोगको वेबसाइट निर्माण गरिएको ।
- प्रदेश मन्त्रालयहरू, सचिवालय, आयोग तथा कार्यालयहरू सँग जनशक्तिको अवस्थाबारे छलफल गरिएको ।

३.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरू

- संघीय तथा प्रदेश निजामती सेवा ऐन, नियमहरू निर्माण हुन बाँकी रहेकाले आयोगले प्रकाशित गरेको कार्यतालिका बमोजिम पदपूर्तिको काम गर्न कठिनाई भईरहेको ।
- आयोगबाट परीक्षा सञ्चालन गर्ने उद्देश्यका साथ Lay out हुने गरी भवनको अभाव ।
- पर्याप्त जनशक्तिको कमी ।

३.१६ समस्या समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदमहरू

- प्रदेश निजामती कर्मचारी ऐन निर्माण कार्यमा तदारुकता गरिदिन सम्बन्धित निकायसँग अनुरोध गरिएको
- आयोगबाट प्रकाशित कार्यतालिका बमोजिम रिक्त दरवन्दीमा माग गरि पठाउनका लागि प्रकृया अगाडि बढाइएको ।
- सवारी साधन तथा मेसिनरी साधन समेतका पुर्वाधारको व्यवस्थाका लागि प्रदेश सरकारसँग माग भइरहेको
- प्रदेश सरकार र स्थानीय तहसँग अन्तरक्रिया गोष्ठीको माध्यमबाट प्रदेश तथा स्थानीय स्तरमा कर्मचारी व्यवस्थापन तथा आयोगको कार्य प्रकृया सम्बन्धमा जानकारी गराउने, छलफल गर्ने र सुझाव लिने दिने काम भइरहेको ।

३.१७ अन्य तथा विविध

- आयोगलाई आवश्यक जनशक्ति र भौतिक साधन श्रोतको समुचित प्रवन्ध गर्ने ।
- सेवा समूहको पदमा काम गर्न सहयोग पुऱ्याउने समय सापेक्ष पाठ्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
- आयोगबाट लिइने परीक्षालाई प्रभावकारी बनाउन विज्ञ समूहको सूची (रोष्टर) निर्माण गर्ने ।
- आयोगले प्रकाशित गरेको कार्यतालिका बमोजिम परीक्षा संचालन गर्ने ।
- बजारमा उपलब्ध दक्ष जनशक्तिलाई लोक सेवा आयोगको परीक्षामा आकर्षित गर्ने ।
- लोक सेवाका मुलभूत मान्यता योग्यता प्रणाली, निष्पक्षता र स्वच्छतालाई सुदृढ र विश्वसनीय बनाउने ।
- चुस्त, दुरुस्त, गुणस्तरीय सेवा प्रवाहका लागि सक्षम र उच्च चरित्र भएका जनशक्ति छनौट गर्दा प्रदेश सरकार र प्रदेश भित्रका स्थानीय सरकारलाई सुशासनका लागि सहयोग गर्दै प्रदेश सरकारको सोच “समृद्ध लुम्बिनी: आत्मनिर्भर प्रदेश” लाई साकार बनाउन निरन्तर प्रयत्नशील रहने ।

३.१८ निष्कर्ष

नेपालको संविधानमा उल्लेखित एवं ऐनमा भएको व्यवस्था बमोजिम लुम्बिनी प्रदेश र यस अन्तर्गतका स्थानीय तहमा आवश्यक जनशक्ति भर्ना गर्दा दक्ष जनशक्तिलाई आकर्षण गरि निष्पक्षता एवं योग्यता प्रणाली अनुरूप वैज्ञानिक रूपमा परीक्षा संचालन देखि सिफारिस सम्मका कार्यमा नविन सोच सहित आयोगका काम कारवाहीमा प्रभावकारीता ल्याउन आयोग सदैव प्रयत्नशील रहेको छ । आगामी दिनमा प्रदेश सरकार सँगको सहकार्यमा आयोगले प्रकाशित गरेको कार्यतालिका बमोजिम रिक्त दरवन्दी पदपूर्तिका कार्यमा आयोग केन्द्रित रहने छ । आयोगको ऐन, नियमावली, निर्देशिका, आचारसंहिता निर्माणको कार्य गरिसकेको छ । त्यसै गरी विज्ञहरूको रोष्टर तयार गरिसकिएको छ । प्रदेश सरकार र मन्त्रालयहरू र कार्यालयहरू एवं स्थानीय तहहरूसँग निरन्तर अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गरिएको छ । विभिन्न पदहरूलाई चाहिने शैक्षिक योग्यताको बारेमा छलफल गरी सो को निर्धारण गरिसकिएको छ । वेबसाइट निर्माण गर्ने कार्य प्रकृया अगाडि बढेको छ । आयोगको वुलेटिन र ब्रोसर प्रकाशन गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको छ । विभिन्न पदका लागि चाहिने ४४ वटा पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने काम सम्पन्न भै सकेको छ । त्यसै गरी अन्य पाठ्यक्रम निर्माणको काम प्रक्रियामा रहेको छ ।

माग बमोजिम पदपूर्तिका लागि परीक्षाहरू सञ्चालन गर्न पूर्वाधार तयार गर्ने काम आयोगले गरिसकेको छ । अतः आयोग आगामी दिनमा कर्मचारी भर्ना प्रकृयाका लागि सम्बन्धित निकायसँगको परामर्शमा अगाडी बढ्ने नै छ । गुणस्तरीय सेवा प्रवाहका लागि सक्षम र उच्च नैतिक चरित्र भएका जनशक्ति छनौट गरी प्रदेश सरकार र स्थानीय तहलाई सिफारिस गर्नेछ । यसबाट प्रदेशमा सुशासन प्रवर्द्धनमा सहयोग पुऱ्याई प्रदेश सरकारले अगाडि सारेको “समृद्ध लुम्बिनी: आत्मनिर्भर प्रदेश” को नारालाई सार्थक बनाउन आयोग सधैँव प्रतिबद्ध रहेको छ ।

परिच्छेद-४ मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय

४.१ पृष्ठभूमि

प्रदेशमा शासकीय प्रवन्ध, सार्वजनिक सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापन गर्ने प्रदेश सरकारको कार्यजिम्मेवारी निर्वाह गर्ने प्रमुख प्रशासकीय निकायका रूपमा मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय रहेको छ। प्रदेश निजामती सेवाको केन्द्रीय प्रशासनिक निकाय, सुशासन प्रवर्द्धन, सार्वजनिक श्रोत व्यवस्थापन, विकास निर्माण, प्रदेश भित्रको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, नियन्त्रण र सञ्चालन लगायत २२ वटा कार्यजिम्मेवारी यस कार्यालय अन्तर्गत रहेका छन्। मुख्यमन्त्रीज्यूको मातहत रहने यस कार्यालयमा राजपत्राङ्कित विशिष्ट श्रेणीका प्रमुख सचिव प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा रहने व्यवस्था छ।

४.२ दीर्घकालीन सोच

प्रदेशमा शासन व्यवस्था सञ्चालन र कार्यकारिणी अधिकारको प्रयोग गर्ने प्रमुख निकायका रूपमा रहेको यस कार्यालयले लिएको दीर्घकालीन सोच देहाय बमोजिम रहेको छः

“संविधान बमोजिम प्रदेशको कार्यकारिणी अधिकारको प्रयोग र प्रदेशको समृद्धि तथा प्रदेशवासीको खुसीका निमित्त अनुकूल वातावरण तयार गर्ने उत्कृष्ट निकाय।”

४.३ उद्देश्य

संगठन स्थापना र सञ्चालनका निश्चित उद्देश्य र लक्ष्य रहेका हुन्छन्। यस कार्यालयले लिएका दीर्घकालीन सोच हासिल गर्ने सन्दर्भमा यस कार्यालयका उद्देश्य देहाय बमोजिम छन्ः

- (क) प्रदेश सरकार (मन्त्रिपरिषद्)का निर्णयहरूलाई तथ्यपरक एवम् नतिजामूलक बनाउनु,
- (ख) प्रदेश सरकारका निर्णयहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु गराउनु,
- (ग) प्रदेशको प्रशासनयन्त्रलाई विश्वसनीय, परिणाममूखी, उत्तरदायी र सक्षम बनाउनुका साथै प्रदेशका संरचना र जनशक्तिको व्यवस्थित परिचालन गरी सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु,
- (घ) सदाचारिताको प्रवर्द्धन, प्रभावकारी कानुनी व्यवस्था एवम् शून्य सहनशीलतामार्फत भ्रष्टाचार नियन्त्रण गर्नु,
- (ङ) प्रदेशको समृद्धिका निमित्त बढी प्रतिफलदायी विकास नीति, योजना, कार्यक्रम र आयोजना तर्जुमा हुने वातावरण सिर्जना गर्नु,
- (च) विकास निर्माण कार्यलाई समन्वयात्मक रूपमा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको प्रभावकारीतामार्फत नतिजामूलक बनाउनु।

४.४ रणनीतिहरू

प्रदेशमा समृद्धि हासिल गर्ने र आत्मनिर्भरता उन्मुख जनजीवन विकास गर्ने सन्दर्भमा कार्यालयले देहायका रणनीतिक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने गरी दीर्घकालीन रणनीतिहरू स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छः

- (क) प्रदेश सरकारका नीति, निर्णय प्रक्रियालाई आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्क व्यवस्थित रूपमा उपलब्ध गराइनेछ,
- (ख) नीति एवम् निर्णय प्रक्रियालाई विश्वसनीय बनाउन सहभागितामूलक पद्धति अवलम्बन गरिनेछ,
- (ग) विद्युतीय शासन प्रणालीको विकास एवम् विस्तार गरिनेछ,
- (घ) सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई नतिजामूलक एवम् प्रभावकारी बनाइनेछ,
- (ङ) मानव अधिकारको संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन हुने वातावरण सिर्जना गरिनेछ,
- (च) मन्त्रालयहरू, प्रमुख विकास आयोजनाहरू, सेवा प्रदायक निकायहरू र अन्य निकायहरूमा कार्यसम्पादन सूचकमा आधारित नतिजामूलक व्यवस्थापन पद्धति लागू गरिनेछ,
- (छ) भौतिक पूर्वाधार विकासमा प्रभावकारिता अभिवृद्धिका लागि सहकार्य, समन्वय र सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरिनेछ,
- (ज) निर्णय निर्माण एवम् कार्यान्वयनमा सहजीकरण र एकरूपता कायम गर्न एकीकृत तथ्याङ्क पद्धतिको विकास गरिनेछ।

४.५ कार्यक्षेत्र

नेपालको संविधान, कार्यविस्तृतीकरण प्रतिवेदन, संघीय नीति नियम, प्रदेश सरकार कार्यविभाजन नियमावली बमोजिम यस कार्यालयको मुख्य कार्यक्षेत्र देहाय बमोजिम रहेको छ।

- (१) शासन व्यवस्थाको निर्देशन, नियन्त्रण र सञ्चालन
- (२) प्रदेश मन्त्रपरिषद्को सञ्चालन, व्यवस्थापन र निर्णय कार्यान्वयन
- (३) प्रदेश मन्त्रालयहरूको सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र नियन्त्रण
- (४) नीति तथा कानून तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा मूल्याङ्कन
- (५) सुशासन, भ्रष्टाचार नियन्त्रण र प्रशासन सुधार
- (६) प्रदेश निजामती सेवाको सञ्चालन, व्यवस्थापन, तालिम र संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण
- (७) अन्तरप्रदेश परिषद्, संघ तथा अन्य प्रदेश र स्थानीय तहहरूसंगको समन्वय र अन्तर्सम्बन्ध

४.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू

- नेपालको संविधान
- संविधानको धारा १६२(१) अनुसार "प्रदेशको कार्यकारिणी अधिकार प्रदेश मन्त्रपरिषदमा निहित हुनेछ" भनी उल्लेख भएको
- संविधानको धारा १६२ (२) बमोजिम "यो संविधान र अन्य कानूनको अधीनमा रही प्रदेशको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, नियन्त्रण र सञ्चालन गर्ने अभिभारा प्रदेश मन्त्रपरिषदमा रहनेछ" भन्ने व्यवस्था भएको
- प्रदेश सरकार कार्यविभाजन नियमावली, २०७८
- प्रदेश सरकार कार्यसञ्चालन नियमावली, २०७८

४.७ जनशक्ति विवरण

क्र.स.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	कूल दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त
१	प्रमुख सचिव	प्रशासन		रा.प.विशिष्ट	१	१	०
२	प्रदेश सचिव	प्रशासन		रा.प.प्रथम	३	३	०
३	उप सचिव	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.द्वितीय/अधि कृत नवौं/दशौं	८	३	५
४	शाखा अधिकृत	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.तृतीय/अधि कृत सातौं/आठौं	८	४	४
५	लेखा अधिकृत	प्रशासन	लेखा	रा.प.तृतीय/अधि कृत सातौं/आठौं	१	१	०
६	कम्प्युटर अधिकृत	विविध		रा.प.तृतीय/अधि कृत सातौं/आठौं	१	०	१
७	स.पाचौं/अ.छैठौं	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.अनं.प्रथम/ सहायक पाचौं/अधिकृत छैठौं	१०	४	६
८	क.अपरेटर	विविध		रा.प.अनं.प्रथम/ सहायक पाचौं/अधिकृत छैठौं	४	३	१
९	खरिदार	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.अनं.द्वितीय/ स.चौथो/पाचौं	२	१	१
१०	स.ले.पा.	प्रशासन	लेखा	रा.प.अनं.द्वितीय/ स.चौथो/पाचौं	१	१	०
११	का.स.	प्रशासन		श्रेणीविहिन	७	७	०
१२	ह.स.चा.	प्रशासन		श्रेणीविहिन	८	७	१
जम्मा					५४	३५	१९

(श्रोत: मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय)

४.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

चालु आ.व.को अर्धवार्षिक अवधिमा यस कार्यालयबाट निर्माण भएका ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरूको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

१. प्रदेश नं.५, मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिको पारिश्रमिक तथा सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०७५" मा हेरफेर
२. प्रदेश सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली संशोधन
३. प्रदेश सरकार (कार्य सञ्चालन) नियमावली संशोधन

४. मुख्यमन्त्री शैक्षिक सुधार कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७८

५. प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान (स्थापना तथा कार्यसञ्चालन) आदेश, २०७८

४.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

(रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	२२१२६६	४२३२८	१९.१३
पुँजीगत	१३४००	१६९१	१२.६२
जम्मा	२३४६६६	४४०१९	१८.७६

(श्रोत: मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय)

४.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान	-	-
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान	-	-
३	नेपाल सरकार समपूरक अनुदान	-	-
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान	-	-
५	प्रदेश सरकार (राजश्व वाँडफाँड समेत)	-	-

४.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

चालु आ.व.को नीति तथा कार्यक्रममा यस मन्त्रालयको कार्य जिम्मेवारीमा रहेका नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक अविधसम्मको कार्यान्वयन अवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ।

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
८	प्रदेशमा आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने	प्रदेशको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण बमोजिम नयाँ स्थापित मन्त्रालय र कार्यालय सञ्चालनलाई मध्यनजर गर्दै उपलब्ध जनशक्तिको सरुवा र कामकाजको व्यवस्था गरिएको। संघीय सरकारबाट यस प्रदेशमा कामकाज गर्न इच्छुक जनशक्तिलाघ सरुवा

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
		सहमति प्रदान गरी जनशक्ति उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाइएको।
१०	समन्वय, सहकार्य र सह अस्तित्वको संवैधानिक सिद्धान्तलाई आत्मसात गर्दै प्रदेश र स्थानीय तहहरू बीच समन्वयका लागि प्रदेश समन्वय परिषदको बैठक गरी स्थानीय तहसँगको समन्वय र सहकार्य थप सुदृढ गर्ने	प्रदेश समन्वय परिषद बैठक सञ्चालनका लागि परिषद गठन गरिएको। बैठक सञ्चालनको आन्तरिक तयारी भैरहेको।
६, ६७	प्रदेशको स्थायी राजधानी देउखुरी उपत्यका (राप्ती उपत्यका) मा राष्ट्रको गौरव र प्रदेशको पहिचान झल्कने गरी प्रदेश राजधानीको गरू योजना तयार गरी प्रदेश राजधानी स्थल देउखुरी उपत्यकालाई नदी सभ्यतामा आधारित आधुनिक व्यवस्थित शहरको रूपमा विकास गर्ने	नदी सभ्यतामा आधारित आधुनिक राजधानी शहर निर्माणका लागि गुरुयोजना निर्माणका चरणमा विभिन्न सरोकारवालासँग प्रारम्भिक छलफल र पृष्ठपोषण लिने कार्य भैरहेको। प्रशासनिक संरचना निर्माणका लागि जग्गा प्राप्ति र ल्याण्ड पुलिङ्गका लागि समिति संरचना निर्माण गरी प्राप्त प्रतिवेदनका आधारमा जग्गा प्राप्तिका लागि नेपाल सरकारसाग समन्वय भैरहेको।

४.१२ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

ब. व.को बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
१६	मुख्यमन्त्री शैक्षिक सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गरी विद्यालय शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार ल्याउने	मुख्यमन्त्री शैक्षिक सुधार कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि स्वीकृत भएको, समन्वय इकाई गठन, कार्यक्रम छनोट समिति गठन, कार्यक्रम छनोट भै स्वीकृतिको प्रक्रियामा रहेको।

४.१३ आ.व.२०७८।०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण (रु.हजारमा)

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च%
१	बैठक व्यवस्थापन र संचालन तथा मन्त्रपरिषद्को निर्णयहरूको विद्युतीय अभिलेख व्यवस्थापन		१५००			८२०.२१	५४.६८

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च%
२	कर्मचारी अध्ययन छात्रवृत्ति कार्यक्रम		१०००			-	
३	प्रदेशस्तरका निकायहरुको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण		१४००			९८	७
४	प्रदेश सेवाका कर्मचारीहरुको अभिलेख व्यवस्थापन		१५००				
५	पुस्तकालय व्यवस्थापन र संचालन		५००			१६.७	३.३४
६	दिवस समारोह तथा अन्य कार्यक्रम		१५००			५९.८९	३.९९
७	कर्मचारी तालिम तथा गोष्ठी (प्रमाणपत्र दिने/नदिने)		२५००			-	
८	सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्वेक्षण		१५००			-	
९	प्रदेश समन्वय परिषद्को बैठक		२०००			-	
१०	प्रदेश र स्थानीय तह बिच अन्तरक्रिया		२१००				
११	प्रदेश नतिजा सूचक तयारी		१५००			-	
१२	स्थानीय तह, न्यायिक समिति र कानून निर्माण प्रक्रिया सहयोग कार्यक्रम		२०००			७००	३५
१३	मानव अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रम		१०००			४	०.४
१४	गाउँसभा/नगरसभा सञ्चालन/कानून निर्माण र न्यायीक समितिको क्षमता विकास कार्यक्रम		२०००				
१५	प्रदेश सरकारका ऐन, नियम संग्रह अद्यावधिक गरी प्रकाशन		१०००				
१६	मुख्यमन्त्री शैक्षिक सुधार कार्यक्रम		५०००				
१७	कर्मचारीहरु तथा पदाधिकारीहरुको स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम		५००			-	
१८	प्रदेश सरकारबाट सञ्चालित आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रभाव मूल्याङ्कन		१५००			-	
१९	प्रदेशको विकास व्यवस्थापन सम्बन्धमा विदेशी तथा स्वदेशी संघ संस्था, व्यक्ति र पदाधिकारी बीच अन्तर्क्रिया		३०००			३८४.९९	१२.८३
२०	व्यवस्थापन परीक्षण		१०००			-	

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च%
२१	मुख्यमन्त्री संचार सबलीकरण कार्यक्रम		२०००				
२२	हेल्लो मुख्यमन्त्री कार्यक्रम		२०००			-	
२३	प्रदेश मन्त्रालय/कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीका लागि अध्ययन तथा असल अभ्यास/सिकाई सम्बन्धी अवलोकन भ्रमण		२०००			३३२.७६	१६.६४

(श्रोत: मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय)

४.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	शीर्षक	लक्ष्य	प्राप्त रकम	प्रतिशत
-	-	-	-	-

४.१५ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुस सम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

(क) महत्वपूर्ण कार्यहरूको विवरण (बुंदागत रुपमा)

- प्रदेश सरकार मन्त्रिपरिषद्को बैठक सञ्चालन, नेतृत्व विकास तथा कानूनी रायका सम्बन्धमा अन्तरक्रिया सम्पन्न गरिएको ।
- कोभिड-१९ को रोकथाम, नियन्त्रण र उपचार सम्बन्धमा PCCMC स्तरीय बैठक बसी विभिन्न निर्णय र निर्णय कार्यान्वयन गरेको ।
- विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा समन्वय र सहजीकरण गरेको ।
- प्रदेश सरकारबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरूको नियमित रुपमा अनुगमन /मूल्याङ्कन गरिएको ।
- कार्यबोर्ड र कार्यप्रकृति अनुसार मन्त्रालय तथा कार्यालयको संख्या थपघट गरिएको ।

परिच्छेद-५

पर्यटन ग्रामिण तथा शहरी विकास मन्त्रालय

५.१ पृष्ठभूमि

प्रदेशभित्रका खानेपानी, आवास, भवन, शहरी विकास र पर्यटन पूर्वाधारजस्ता आयोजनाहरूको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अध्ययन, अनुसन्धान, अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्थापकीय कार्य गर्ने उद्देश्यले मिति २०७८/०१/०६ मा ग्रामीण तथा शहरी विकास मन्त्रालयको स्थापना भएको हो।

लुम्बिनी प्रदेश सरकार (मन्त्रपरिषद्)को २०७८/०१/०६ को निर्णयानुसार यस मन्त्रालय अन्तर्गत आवास, भवन तथा शहरी विकास, खानेपानी तथा सरसफाई, पर्यटन पूर्वाधार, प्रशासन, योजना तथा अनुगमन गरी विभिन्न ३ वटा महाशाखा र विभिन्न १२ वटा विषयगत कार्यालयहरू क्रियाशील रहेकोमा मिति २०७८/०५/१३ को प्रदेश मन्त्रपरिषद्को निर्णयानुसार पर्यटन, ग्रामीण तथा शहरी विकास मन्त्रालयको रूपमा नाम संशोधन भई प्रदेश सरकार (मन्त्रपरिषद्)को मिति २०७८/०६/२२ को निर्णयानुसार यस मन्त्रालय अन्तर्गत (१) ग्रामीण तथा शहरी विकास महाशाखा, (२) खानेपानी तथा सरसफाई महाशाखा, (३) प्रशासन तथा पर्यटन महाशाखा र (४) राजधानी व्यवस्थापन महाशाखा गरी विभिन्न ४ वटा महाशाखा रहेका छन् भने प्रदेश सरकार मन्त्रपरिषद्को मिति २०७८/०८/१६ को निर्णयानुसार थप तीन वटा विषयगत कार्यालयहरू स्थापना गरिएको छ।

५.२ दीर्घकालीन सोच र उद्देश्य

प्रदेशभर खानेपानी तथा सरसफाई, आवास, भवन तथा शहरी विकास, ग्रामिण विकास र पर्यटन पूर्वाधार विकासजस्ता भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्नु यस मन्त्रालयको मूलभूत उद्देश्य रहेको छ। गरिवी निवारण र दिगो शान्ति स्थापनाका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधार विकासको माध्यमबाट आर्थिक तथा सामाजिक समृद्धि हासिल गरी प्रदेशको “समृद्ध लुम्बिनी: आत्मनिर्भर प्रदेश” को लक्ष्यमा टेवा पुर्याउनु नै यस मन्त्रालयको दीर्घकालीन सोच रहेको छ।

५.३ रणनीतिहरू

पूर्वाधार विकासका लागि अवलम्बन गरिएका रणनीतिहरू:

- भौतिक पूर्वाधारको विकासलाई रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने माध्यमको रूपमा प्रयोग गर्ने।
- भौतिक पूर्वाधारको विकासलाई नागरिक एवम् वातावरणमैत्री बनाउने।
- विपन्न र सीमान्तकृत वर्ग तथा जोखिममा रहेका नागरिकका लागि सुरक्षित, किफायती र वातावरणमैत्री आवास बनाउने।
- सबै प्रकारका विपद् जोखिम न्यूनीकरण हुनेगरी पूर्वाधारहरूको विकास रक विस्तार गर्ने।
- शहर गाउँ अन्तर-सम्बन्धलाई सूदृढिकरण गर्ने गरी पूर्वाधारहरूको विकास र विस्तार गर्ने।

- स्थानीय श्रम, सिप, श्रोत, साधन र प्रविधिको उपयोगलाई प्राथमिकता दिई जनसहभागिता र जनस्वामित्वमा पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने।

५.४ कार्यक्षेत्र

क्र.सं.	कार्यक्षेत्र
१	प्रदेशस्तरका सरकारी कार्यालयहरूको भौतिक व्यवस्थापन र निर्माण सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
२	प्रदेशभित्रको शहरी विकास योजना तर्जुमा, शहरी पूर्वाधार निर्माण, सञ्चालन, मर्मत सम्भार र आवास तथा भवन सम्बन्धी योजनाहरूको कार्यान्वयन र मार्ग निर्देशन
३	प्रदेशस्तरमा राष्ट्रिय भवनसंहिताको कार्यान्वयन र नियमन तथा प्रदेशभित्र उपयुक्त भवन निर्माण प्रविधिको प्रवर्द्धन
४	प्रदेशको राजधानी र प्रादेशिक शहरको विकास, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, संयोजन र पूर्वाधार निर्माण
५	सुरक्षित बसोबास र जग्गा एकीकरण सम्बन्धी नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन
६	बस्ती स्थानान्तरण सम्बन्धी नीति, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
७	प्रदेशस्तरको खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी प्रादेशिक नीति तथा मापदण्ड तर्जुमा र कार्यान्वयन, सेवाको शुल्क निर्धारण, योजना, आयोजना कार्यान्वयन तथा सञ्चालन, सम्भार र नियमन
८	खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा विस्तारमा निजी क्षेत्रको सहभागिता प्रवर्द्धन सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
९	सर्वसाधारणलाई स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता र खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतामा पिछडिएका वर्गको पहुँच सुनिश्चितता
१०	लोपोन्मुख, सीमान्तकृत, गरिब, जेष्ठ नागरिक लक्षित आवास सम्बन्धी नीति, मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन
११	प्रादेशिक पर्यटन विकास सम्बन्धी पूर्वाधारको विकास र निर्माण
१२	प्रादेशिक पर्यटन विकासको नीति, मापदण्ड र योजना निर्माण
१३	प्रदेशमा पर्यटन प्रवर्द्धन
१४	पर्यटक सुरक्षा व्यवस्थापन

५.५ कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू

- प्रदेश भवन ऐन २०७५
- प्रदेश भवन नियमावली, २०७६
- जनता आवास कार्यान्वयन, २०७५ (प्रथम संशोधन सहित)
- खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता (वास) कार्यविधि, २०७६
- विपद् प्रभावित क्षेत्रमा एकीकृत बस्ती तथा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम कार्यविधि, २०७६

- प्रदेश पर्यटन ऐन, २०७६
- वार्षिक विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि २०७८

५.६ मन्त्रालय र मातहतका कार्यालयहरुको दरबन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	कुल दरबन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त	कैफियत
१	सचिव	इन्जिनियरिंग	सिभिल	रा.प.प्रथम	१	१	०	
२	सि.डि.ई.	इन्जिनियरिंग	सिभिल	नवौं/दशौं	१२	७	५	
३	अधिकृत	नेपाल प्र.	सा. प्र.	नवौं/दशौं	४	०	४	
४	अधिकृत	नेपाल प्र.	सा. प्र.	सातौं/आठौं	५	२	३	
५	अधिकृत	नेपाल प्र.	लेखा	सातौं/आठौं	१	१	०	
६	कानून अधिकृत	न्याय	कानून	रा.प.तृतीय	१	१	०	
७	इन्जिनियर	इन्जिनियरिंग	सिभिल	सातौं/आठौं	४४	२३	२१	
८	सहायक/अधिकृत	प्रशासन	सा. प्र.	पाचौं/छैठौं	१८	१३	५	
९	सहायक/अधिकृत लेखा	प्रशासन	लेखा	पाचौं/छैठौं	१४	१२	२	
१०	कम्प्युटर अपरेटर/अधिकृत	विविध		पाचौं/छैठौं	९	८	१	
११	सव-इन्जिनियर/अधिकृत	इन्जिनियरिंग	सिभिल	पाचौं/छैठौं	४८	२४	२४	
१२	खा.प.स.टे/ अधिकृत	इन्जिनियरिंग	सिभिल	पाचौं/छैठौं	२४	१३	११	
१३	महिला कार्यकर्ता/अधिकृत	विविध		पाचौं/छैठौं	६	२	४	
१४	सहायक	प्रशासन	सा. प्र.	चौथो/पाचौं	८	४	४	
१५	सहायक/लेखा	प्रशासन	लेखा	चौथो/पाचौं	४	०	४	
१६	खा.प.स.टे द्वितीय	इन्जिनियरिंग		चौथो/पाचौं	१२	१०	२	
१७	ह.स.चा.	इन्जिनियरिंग			२०	६	१४	
१८	का.स.	प्रशासन			३०	८	२२	
जम्मा					२६१	१३५	१२६	

५.७ आ.व. २०७८/७९ मा तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधि विवरण

- वार्षिक विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७८
- पर्यटन नियमावली, २०७८ (प्रस्तावित)

५.८ विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

क्र.सं.	बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	वित्तीय प्रगति (%)	कैफियत
१	चालु	३१०९८५	६७५९८	२१.७४	
२	पूँजीगत	५६०७०८६	५०९७६०	९.०९	
	जम्मा	५९१८०७१	५७७३५८	९.७६	

५.९ विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति (चालु)

क्र.सं.	कार्यालय	विनियोजित बजेट (रु हजारमा)	२०७८ पुस सम्मको खर्च (रु हजारमा)	वित्तीय प्रगति (%)	कैफियत
१	मन्त्रालय	१०१४५०	१२,४८१	१२.३०	
२	खानेपानी	१०६,८५८	३२,८९०	३०.७८	
३	भवन	५८,१०७	१५,६०४	२६.८५	
४	पर्यटन	४४,५७०	६,६२३	१४.८६	
	जम्मा	३१०,९८५	६७,५९८	२१.७४	

५.९.१ विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति (पूँजीगत)

क्र.सं.	बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	वित्तीय प्रगति (%)	कैफियत
१	मन्त्रालय	१२१,६५०	१३,३७७	११.००	
२	खानेपानी	२,८९०,८८६	३४५,६२७	११.९६	
३	भवन	१,८४६,६००	१४०,१५६	७.५९	
४	पर्यटन	७४७,९५०	१०,६००	१.४२	
	जम्मा	५,६०७,०८६	५०९,७६०	९.०९	

५.९.२ मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरणः

क्र.सं.	बजेट शीर्षक	प्राप्त रकम	खर्च रकम	कैफियत
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान	१,४७८,८४४	२०१,१७३	
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान	१,४१९,७००	१४४,८२२	
३	नेपाल सरकार समपुरक अनुदान	७५,९००	-	
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान	७१,०००	-	
५	प्रदेश सरकार (राजश्व बांडफांड समेत)	२,८७२,६२७	२३१,३६३	
	जम्मा	५,९१८,०७१	५७७,३५८	

५.१० नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरणः

क्र.सं.	नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
१	बुँदा नं ६७	बुँदा नं ९	प्रदेश सभाबाट निर्णय भए बमोजिम राजधानी व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य सङ्घीय सरकार तथा स्थानीय तहसँग समन्वय गरी राष्ट्रको गौरव र प्रदेशको पहिचान झल्कनेगरी निर्माण गर्ने कार्यलाई चालु आर्थिक वर्षमा तीब्रतासाथ अगाडि बढाउने व्यवस्था मिलाएको छु।	प्रदेश सरकारका लागि भौतिक संरचना निर्माणको अध्ययन भइ EPC Modal बाट ठेक्का प्रक्रियाको लागि कार्य भैरहेको।
२	बुँदा नं १४३, १४४	बुँदा नं ३५	लुम्बिनी तथा स्वर्गद्वारी क्षेत्रमा स्थानीय समुदायको सहकारी वा सामूहिक कम्पनी मार्फत स्थानीय हस्तकलामा आधारित चिनो (सोभिनियर) उद्योग स्थापना गर्न सहयोग गरिनेछ। लुम्बिनी क्षेत्र र स्वर्गद्वारी जस्ता पवित्र स्थलको माटो वा पानी प्रयोग गरी चिनोको रूपमा विभिन्न कलात्मक सामग्रीहरू निर्माण गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।	-
३		बुँदा नं ३८	गण्डक नदीको त्रिवेणी-देवघाट खण्ड, राप्ती नदीको भालुवाड-अगैया खण्ड र भालुवाड-खुडग्रीमा सार्वजनिक-निजी साझेदारीमा च्यापिटड सञ्चालन गरिनेछ।	यस प्रदेशको विभिन्न ५ स्थानमा (दाङ जिल्ला, राप्ति खोलाको बडडाँडा-भालुवाँग र कुसुम-अगैयामा, बबई खोलाको पुरन्धारा झारना पूर्वमा, रोल्पा-प्यूठान जिल्ला माडी खोलाको खुडग्री-बडडाँडामा र रूकुम पूर्वको सानो भेरी) सम्भाव्यता अध्ययनको कार्य भैरहेको।

क्र.स.	नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	बजेट वक्तव्यको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
४	बुँदा नं १३९, १४१	बुँदा नं ४२	सबै जिल्लाको विशेष ठाउँ पहिचान गरी खस/आर्य, अवध, मगर, थारु, मुस्लिम समुदायको स्थानीय साँस्कृतिक परम्परागत खाना, भेषभुषा, नाचगानको संरक्षण गर्न समुदायमा आधारित साँस्कृतिक ग्राम, होमस्टे निर्माण गरी ग्रामीण पर्यटनको प्रवर्द्धन गरिनेछ।	प्रदेशका विभिन्न १२ स्थानमा साँस्कृतिक ग्राम निर्माणको अवधारणा पश्चात सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भई विस्तृत अध्ययन गर्ने चरणमा रहेको।
५	बुँदा नं १४०	बुँदा नं ४३	लुम्बिनी प्रदेशमा रहेको प्राकृतिक सौन्दर्यतालाई पर्यटन विकास र ग्रामीण आयआर्जनसँग जोड्ने हेतुले रूपन्देही, पाल्पा, अर्घाखाँची, गुल्मी, रुकुमपूर्व, रोल्पा, दाङ र प्यूठान मा सम्भाव्यता अध्ययन गरी हिल-स्टेशनको विकास गरिनेछ।	अवधारणा र कार्यगत शर्तहरू तयार भई सम्भाव्यता अध्ययनको कार्य प्रारम्भ हुने चरणमा रहेको।
६	बुँदा नं ७०	बुँदा नं ४४	१२ जिल्लामा नयाँ शहर र एकीकृत बस्ती विकासको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ।	कार्यगत शर्तहरू तयार भई अध्ययनको कार्य प्रारम्भ हुने चरणमा रहेको।
७	बुँदा नं ६२		स्थानीय तहसंगको समन्वयमा पूर्ण सरसफाई कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ। प्रदेश सरकारको एक घर: एक धारा को संकल्पलाई पुरा गर्न सबै स्थानीय तहहरूको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना (वाश प्लान) सम्पन्न गरी सोहि योजनाको आधारमा खानेपानी आयोजनाहरूको कार्यान्वयन गरिनेछ।	प्रदेशको सबै १०९ पालिकामै वास सम्बन्धी तथ्यांक संकलन कार्य एकै साथ सुरु भएकोमा ५० पालिकामा तथ्यांक संकलनको कार्य सकिएको र बाँकी ५९ पालिकामा तथ्यांक संकलन गर्ने कार्य भैरहेको छ।

५.११ स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

क्र.सं	बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति				कैफियत
			परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च %	
(क)	मन्त्रालय								
१	३४७०००११३	पर्यटन ग्रामिण तथा शहरी विकास मन्त्रालय		१०१४५०			१२४८१	१२.३	

क्र.सं	बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति				कैफियत	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च %		
२	३४७०००११४	पर्यटन ग्रामिण तथा शहरी विकास मन्त्रालय	२९	१२१६५०	१५	२१.५०	१३३७७	११		
(ख) भवन										
१	३४७०१०११३	भवन तथा शहरी विकास कार्यालयहरु		५८१०७			१५६०४	२६.८५		
२	३४७०१०११४	भवन तथा शहरी विकास कार्यालयहरु		५३००			०	०		
३	३४७०१०१२४	आवास व्यवस्था तथा वस्ती विकास कार्यक्रम	१७२	४८९७००	१५२	१४.६	३१३४९	६.४		
४	३४७०१०१३४	भवन तथा सभाहल निर्माण कार्यक्रम	१३२	२९४५००	११९	२३.५	३५२७६	११.९८		
५	३४७०१०१४४	शहरी पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	९२	४५३६००	७८	२७.८	६१७६२	१३.६२		
६	३४७०१०१५४	आवास, भवन मर्मत सुधार	८५	१०३५००	६९	१३.८७	६५९१	६.३७		
७	३४७९११२६४	आवास व्यवस्था कार्यक्रम(संघ शसर्त अनुदान)	२३	५०००००	१०	५.८	५१७८	१.०४		
(ग) खानेपानी										
१	३४७०२०११३	खानेपानी कार्यालयहरु		१०६८५८			३२८९०	३०.७८		
२	३४७०२०११४	खानेपानी कार्यालयहरु		१५७००			०	०		

क्र.सं	बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति				कैफियत
			परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च %	
३	३४७०२०१२४	सघन खानेपानी विकास आयोजना	१८४६	१७१२०८०	१३४९	२६.५	१९८७०९	११.६१	
४	३४७०२०१३४	सरसफाई तथा ढल व्यवस्थापन कार्यक्रम	३७	११४१००	२२	५.८	१८०७	१.५८	
५	३४७०२०१४४	खानेपानी आयोजना गुणस्तर अभिवृद्धि तथा श्रोत संरक्षण कार्यक्रम	२३	४३२००	०	०	०	०	
६	३४७०२०१५४	खानेपानी आयोजना मर्मत सुधार तथा विस्तार कार्यक्रम	५३	१०६१०६	५२	२२.५७	५४६७	५.१५	
७	३४७९११२१४	खानेपानी तथा गुणस्तर सुधार कार्यक्रम(संघ शासित अनुदान)	१	२०००	०	०	०	०	
९	३४७९११२३४	खानेपानी तथा सरसफाई सह-लगानी कार्यक्रम(संघ शासित अनुदान)	१	२०००	०	०	०	०	
१०	३४७९११२४४	डीप ट्युबवेल आयोजना (मर्मत सुधार)(संघ शासित अनुदान)	१	१०००	०	०	०	०	
११	३४७९११२५४	तराई-मधेश खानेपानी सुधार कार्यक्रम(संघ शासित अनुदान)	१३८	२२८३००	१३८	४२.८३	६०७१५	२६.५९	
घ	पर्यटन								
१	३४७०३०११३	पर्यटन कार्यालयहरु		१८१२०			५६२८	३१.०६	
२	३४७०३०११४	पर्यटन कार्यालयहरु		९०००	०	०	०	०	

क्र.सं	बजेट उपशीर्षक नं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति				कैफियत
			परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च %	
३	३४७०३०१२३	पर्यटन विकास र प्रवर्द्धन कार्यक्रम		२६४५०			९९५	३.७६	
४	३४७०३०१२४	पर्यटन विकास र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१७७	७१८९५०	११२	९.४७	१०६००	१.४७	
ड	सह-लगानी(संघ शसर्त अनुदान)								
१	३४७९११२०४	पर्यटकीय स्थल जलाशय पूर्वाधार विकास	१	१००००	०	०	०	०	
२	३४७९११२०४	प्रादेशिक बसपार्क निर्माण	१	१००००	०	०	०	०	
		जम्मा		५,९१८,०७			५७७,३५८	९.७६	

५.१२ अर्धवार्षिक राजस्व संकलन अनुमान

क्र.सं.	शीर्षक	लक्ष्य	प्राप्त रकम	प्रतिसत	कैफियत
१			१५		
	जम्मा		१५		

५.१३ आ.व २०७८/७९ मा पुस मसान्तसम्म भएका महत्वपूर्ण कार्यहरूको विवरण

- ❖ साँस्कृतिक ग्रामको सम्भाव्यता अध्ययन टुङ्गिएको।
- ❖ वार्षिक विकास कार्यक्रम सञ्चालन तथा कार्यन्वयन कार्यविधि, २०७८ स्वीकृत गरिएको।
- ❖ राजधानी व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य अघि बढाइएको।

५.१४ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या, समाधानका प्रयास र समाधानका उपाय:

क्र.सं.	समस्या	समस्या समाधानको लागि भएको प्रयास	समस्या समाधानका उपाय
१	नयाँ कार्यालय स्थापना, कार्यालय प्रमुखको खटनपटन र कर्मचारी व्यवस्थापन	मन्त्रालयबाट नयाँ कार्यालयहरूको दरबन्दी संरचना तयार र प्रस्ताव पेश/ कार्यालय प्रमुखको खटनपटन तथा कर्मचारी कामकाजमा पठाउन मंशिरसम्म समय ब्यतित हुन गएको।	
२	न्यून बजेट विनियोजनका कारण सशर्त तर्फको खा. पा. आ. हरू लामो समयदेखि सम्पन्न हुन नसकेको।	थप बजेट विनियोजनको लागि पत्राचार गरिएको।	समयमै थप बजेट निकासा हुनु पर्ने।
३	समानिकरण तर्फ अत्याधिक योजना संख्याका कारण कम बजेट विनियोजन हुँदा अधिकांश योजना कार्यान्वयनमा लान नसकिएको।	थप बजेट विनियोजनको लागि पत्राचार गरिएको।	समयमै थप बजेट निकासा हुनु पर्ने।
४	आयोजनास्थलको जग्गा व्यवस्थापन । (जस्तै: रिफ्रेस सेन्टर, लमही; जिल्ला वन कार्यालय, दाङ, लमही; सवदाह गृह, घोराही-१३, दाङ)।	स्थानीय सरकार, जिल्ला प्रशासन कार्यालय तथा जिल्ला वन कार्यालयसँग समन्वय गरिएको।	सहजीकरण गरिदिनुपर्ने।

परिच्छेद-६

आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालय

६.१ पृष्ठभूमि:

आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयको मिति २०७४ साल फाल्गुन ३ गते गठन भएको हो। प्रदेशको आर्थिक अवस्थाको विश्लेषण तथा आर्थिक नीतिको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन, प्रदेशस्तरको आर्थिक श्रोतको बाँडफाँड, लगानी प्रक्षेपण र वित्तीय व्यवस्थापन तथा प्रदेश राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानूनको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन गर्ने दायित्व आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय रहेकोमा हाल २०७८ साल भाद्र १३ गते मन्त्रपरिषदको निर्णयानुसार प्रदेश सरकार कार्य विभाजन नियमावली, २०७८ को अनुसूची संशोधन हुदा यस संशोधित कार्य विभाजन अनुसार यस मन्त्रालयको नाम आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालय कायम भएको छ। उक्त संशोधन पश्चात साविकमा कायम रहेको कार्य जिम्मेवारीका अलावा सहकारी विकास तथा व्यवस्थापन, नीति तथा मापदण्डको तर्जुमा कार्यन्वयन, संचालन, अनुमति नियमन, तथ्यांक व्यवस्थापन, परिचालन लगायतका सहकारी क्षेत्रसंग सम्बन्धीत विषयवस्तुहरू कार्य जिम्मेवारीमा थप भएको छ।

६.२ दीर्घकालीन सोच

लुम्बिनी प्रदेशलाई “समृद्ध लुम्बिनी: आत्मनिर्भर प्रदेश” को मूल नाराका साथ द्रुततर विकास गर्दै सवल वित्तीय र आर्थिक व्यवस्थापनको माध्यमबाट दिगो, फराकिलो तथा उच्च दरको आर्थिक वृद्धि हासिल गरी समग्र प्रदेशस्तरीय अर्थतन्त्रको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने साथै सहकारी क्षेत्रलाई परिचालन गरी प्रदेशको अर्थतन्त्रमा सुधार तथा सहकारी क्षेत्रको विकास र जनस्तरमा सुधार ल्याउने रहेको छ।

६.३ उद्देश्य

संविधान प्रदत्त अधिकारको अधिकतम उपयोग गर्दै उपलब्ध स्रोतको प्रभावकारी र समुचित उपयोगबाट समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्नमा सहयोग पुऱ्याउने। सहकारीको सिद्धान्त र मुल्यहरूको प्रवर्द्धन गर्दै सहकारीमा आधारित उत्पादन, उद्यम, सेवा व्यवसाय, विकास र विस्तार गरी प्रदेशको दिगो र समतामूलक आर्थिक, सामाजिक विकासमा योगदान पुऱ्याउने।

६.४ रणनीति

- आर्थिक व्यवस्थापन सुधार कार्यमा योगदान दिने,
- कृषि, पर्यटन, शिक्षा, स्वास्थ्य र भौतिक पूर्वाधार विकास जस्ता सामाजिक आर्थिक पूर्वाधार र बढी मात्रामा गरिवी निवारणोन्मुख क्षेत्रमा अनुकूल हुने गरी सार्वजनिक खर्चको प्राथमिकीकरण गर्ने,
- बढी भन्दा बढी राजस्व वृद्धिका उपाय अवलम्बन गर्ने,
- स्थानीय सरकारहरूबीचको साझेदारीमा सम्पन्न गर्न सकिने आयोजनाहरूलाई प्राथमिकता दिने,
- विभिन्न मन्त्रालय र निकायहरूको लागि भएको बजेट विनियोजन र तिनीहरूले प्रदान गर्ने सेवा प्रवाह प्रणाली बीचमा प्रभावकारी सम्बन्ध स्थापित गर्ने।

- माग तथा सामाजिक न्यायमा आधारित आयोजना कार्यान्वयनमा जोड दिने।

६.५ कार्यक्षेत्र

- प्रदेशको आर्थिक अवस्थाको विश्लेषण तथा आर्थिक नीतिको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- प्रदेशस्तरको आर्थिक स्रोतको बाँडफाँड, लगानी प्रक्षेपण र वित्तीय व्यवस्थापन,
- प्रदेशस्तरको आर्थिक स्थायित्व र मूल्यस्थीरता सम्बन्धी नीति तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- संघको स्वीकृतिमा वैदेशिक सहयोग, वैदेशिक ऋण र अनुदान प्राप्ति, उपयोग, लेखाङ्कन र प्रतिवेदन,
- प्रदेशस्थित सरकारी सम्पत्तिको एकीकृत विवरण र सरकारी बाँकी रकमको लगत तथा असुल उपर,
- प्रदेशस्तरीय विकास नीति, प्राथमिकता, आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन,
- राष्ट्रिय तथा अन्तर प्रदेश विकास आयोजनाको समन्वय र सशर्त अनुदानको सदुपयोग,
- प्रदेश राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानूनको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- प्रदेश सार्वजनिक खर्च सम्बन्धी नीतिको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन तथा स्थानीय तह अनुदान,
- संघीय नीति अनुरूप सहवित्तीयकरण,
- प्रदेश आर्थिक कार्यविधि सम्बन्धी नीति तथा कानूनको निर्माण, कार्यान्वयन र नियमन,
- प्रदेश विनियोजन ऐन तथा प्रदेशको बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, नियमन र आर्थिक अनुशासन,
- प्रदेश संचित कोषको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन र प्रदेश लेखा नियन्त्रण एवम् व्यवस्थापन,
- प्रदेश पुरक अनुमान तथा पेशकी खर्च र प्रदेश आकस्मिक कोष सम्बन्धी,
- प्रदेश सरकारी लगानी र लाभांशको लेखा व्यवस्थापन,
- प्रदेशगत विनियोजन, राजस्व, धरौटी, कार्यसञ्चालन कोष र अन्य सरकारी कोष तथा सम्पत्तिको एकीकृत विवरण र लेखा परीक्षण,
- घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर, पर्यटन शुल्क, कृषि आयमा कर, सेवा शुल्क, दस्तुर र दण्ड जरिवाना संकलन, बाँडफाँड र उपयोग सम्बन्धी नीति तथा कानून तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- संघीय कानून अनुसार प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी र शुल्क संकलन, नियमन र हस्तान्तरण,
- राजस्व चुहावट नियन्त्रण सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
- संघसंगको अन्तरसरकारी वित्तीय सम्पर्क, सम्बन्ध र सहकार्य,
- तथ्याङ्क, सूचना प्रणाली तथा अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रादेशिक नीति, कानून, मापदण्ड एवम् योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन तथा संघ र स्थानीय तहसँग सहयोग, समन्वय र सहकार्य,
- बीमा र बीमा व्यवसायको सञ्चालन, व्यवस्थापन, प्रवर्द्धन तथा विस्तार र नियमन,
- प्रदेशस्तरका सार्वजनिक संस्थान, वित्तीय संस्था, समिति, प्रतिष्ठान तथा कम्पनी आदिको सञ्चालन, व्यवस्थापन, सुधार र नियमन,

- आर्थिक विकासमा निजी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रसंगको समन्वय र सहकार्य।
- सहकारी संस्था,सहकारी संघ तथा सहकारी बैंक सम्बन्धी प्रादेशिक नीति,कानून तथा मापदण्डको तर्जुमा र कार्यान्वयन संचालन अनुमति नियमन,तथ्यांक व्यवस्थापन र अध्ययन अनुसन्धान
- सहकारी बचत तथा ऋण परिचालन सम्बन्धी प्रादेशिक मापदण्ड निर्धारण र नियमन
- सहकारी सम्बन्धमा संघीय,अन्तर प्रादेशिक र स्थानीय तहका संघ,संस्थासंग समन्वय र सहकार्य
- सहकारी क्षेत्रको विकास तथा प्रवर्द्धन

६.६ कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था

नेपालको संविधान, कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन तथा प्रदेश सरकारको कार्यविभाजन नियमावली बमोजिम यस आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालयको कार्य जिम्मेवारी अन्तर्गत रहेका देहायका ऐन, नियमावली, कार्यविधि, निर्देशिका तथा आदेशसमेतका कानूनहरू आर्थिक वर्ष २०७७/७८ को फागुन मसान्तसम्म निर्माण भई हाल कार्यान्वयनमा रहेका छन्:

- प्रदेश आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०७४
- प्रदेश वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७५
- प्रदेश कर तथा गैरकर राजस्व सम्बन्धी ऐन, २०७५
- प्रदेश आकस्मिक कोष संचालन ऐन, २०७५
- प्रदेश तथ्याङ्क ऐन, २०७५
- सालवसाली रूपमा ल्याइने प्रदेश विनियोजन ऐनहरू तथा प्रदेश आर्थिक ऐनहरू
- संचित कोष संचालन कार्यविधि, २०७४
- समपुरक अनुदान व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७५
- सार्वजनिक खर्चको मापदण्ड, कार्यविधि र मितव्ययिता सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५
- प्रदेश घरजग्गा न्यूनतम मुल्य निर्धारण समिति(गठन तथा कार्यसञ्चालन) आदेश, २०७६
- विशेष अनुदान व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७६
- मनोरञ्जन कर नियमावली, २०७६
- सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी प्रदेश नियमावली, २०७६
- विज्ञापन कर नियमावली, २०७६,
- कोरोना भाइरस (COVID-19) नियन्त्रण तथा उपचार कोष (स्थापना र सञ्चालन) निर्देशिका, २०७८,
- प्रदेश सहकारी ऐन, २०७६
- प्रदेश सहकारी नियमावली, २०७६
- प्रदेश सहकारी संस्था दर्ता दिग्दर्शन, २०७७
- प्रदेश सहकारी एकीकरण कार्यविधि, २०७७
- एक स्थानीय तह एक सामूहिक उद्यम कार्यक्रम संचालन कार्यविधि, २०७८
- सहकारी बजार स्थापना तथा संचालन कार्यविधि, २०७८

६.७ दरबन्दी र पदपूर्तिको अवस्था

६.७.१ आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालय

क्र.सं.	पदनाम	सेवा	समूह	कूल दरबन्दी	पदपूर्ति		रिक्त	कैफियत
					स्थायी	करार		
१	प्रदेश सचिव (रा.प.प्रथम)	प्रशासन	सा.प्र.	१	१		०	
२	अधिकृत नवौं/दशौं	प्रशासन	सा.प्र.	२	२		०	
३	अधिकृत नवौं/दशौं	प्रशासन	लेखा	१	०		१	
४	अधिकृत नवौं/दशौं	प्रशासन	राजस्व	२	१		१	
५	अधिकृत सातौं/आठौं	प्रशासन	सा.प्र.	७	६		१	
६	अधिकृत सातौं/आठौं	प्रशासन	लेखा	१	१		०	
७	अधिकृत सातौं/आठौं	प्रशासन	राजस्व	३	०		३	
८	तथ्याङ्क अधिकृत सातौं/आठौं	आ.यो. तथा तथ्याङ्क		१	१		०	
९	कम्प्युटर अधिकृत सातौं/आठौं	विविध		१	१		०	
१०	कम्प्युटर इन्जिनियर	विविध		०	०		०	
११	अर्थशास्त्री	विविध		१	०		१	
१२	अधिकृत सातौं/आठौं	न्याय	कानून	१	१		०	
१३	सहायक/अधिकृत, पाँचौं/छैठौं	प्रशासन	सा.प्र.	७	३		४	
१४	सहायक/अधिकृत, पाँचौं/छैठौं	प्रशासन	राजस्व	३	०		३	
१५	सहायक/अधिकृत, पाँचौं/छैठौं	विविध (कम्प्युटर)		४	३	१	०	
१६	सहायक चौथो/पाँचौं	प्रशासन	सा.प्र.	१	०		१	
१७	सहलेखापाल	प्रशासन	लेखा	१	१		०	
१८	ह.स.चा. (तहविहिन)			५	१	४	०	
१९	का.स. (तहविहिन)			६	१	५	०	
	जम्मा			४८	२३	१०	१५	

नोट: प्रदेश सरकारबाट चालु आ.व. ०७८/७९ का लागि स्वीकृत भएको दरबन्दी ।

६.७.२ प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय

क्र.सं.	पदनाम	सेवा	समूह	कूल दरबन्दी	पदपूर्ति		रिक्त	कैफियत
					स्थायी	करार		
१	अधिकृत नवौं/दशौं	प्रशासन	लेखा	१	१		०	
२	अधिकृत सातौं/आठौं	प्रशासन	लेखा	४	४		०	
३	सहायक/अधिकृत, पाँचौं/छैठौं	प्रशासन	लेखा	४	३		१	
४	सहायक/अधिकृत, पाँचौं/छैठौं	विविध		१	०		१	
५	सहलेखापाल	प्रशासन	लेखा	४	४		०	
६	ह.स.चा. (तहविहिन)			२	१	१	१	
७	का.स. (तहविहिन)			४	०	४	०	
	जम्मा			२०	१७		३	

६.७.३ सहकारी प्रशिक्षालय

क्र.सं.	पदनाम	सेवा	समूह	कूल दरबन्दी	पदपूर्ति		रिक्त	कैफियत
					स्थायी	करार		
१	अधिकृत नवौं/दशौं	प्रशासन	सा.प्र.	१	०		१	
२	अधिकृत सातौं/आठौं	प्रशासन	सा.प्र.	३	३		०	
३	सहायक/अधिकृत, पाँचौं/छैठौं	प्रशासन	सा.प्र.	३	१		२	
४	सहायक/अधिकृत, पाँचौं/छैठौं	प्रशासन	लेखा	१	१		०	
५	सहायक/अधिकृत, पाँचौं/छैठौं	विविध (कम्प्युटर)		१	१		०	
६	ह.स.चा. (तहविहिन)			१	०	१	०	
७	का.स. (तहविहिन)			३	०	३	०	
	जम्मा			१३	६	४	३	

६.७.४ सहकारी दर्ता अधिकारीको कार्यालय

क्र.सं.	पदनाम	सेवा	समूह	उपसमूह	कूल दरबन्दी	पदपूर्ति	रिक्त	कैफियत
१	अधिकृत नवौं/दशौं	प्रशासन	सा.प्र.		१	०		
२	अधिकृत सातौं/आठौं	प्रशासन	सा.प्र.		२	०	२	
३	सहायक/अधिकृत, पाँचौं/छैठौं	प्रशासन	सा.प्र.		३	०	३	
४	सहायक/अधिकृत, पाँचौं/छैठौं	प्रशासन	लेखा		१	०	१	

क्र.सं.	पदनाम	सेवा	समूह	उपसमूह	कूल दरबन्दी	पदपूर्ति	रिक्त	कैफियत
५	सहायक/अधिकृत, पाँचौ/छैठौ	विविध (कम्प्युटर)			१	०	१	
६	सहायक/अधिकृत, पाँचौ/छैठौ	आ.यो. तथा तथ्याङ्क			१	१ (स्थायी)	०	
७	सहायक चौथो/पाँचौ	प्रशासन	सा.प्र.		१	०	१	
८	ह.स.चा. (तहविहिन)				१	०	१	
९	का.स. (तहविहिन)				२	०	२	
	जम्मा				१३	१	१२	

६.८ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

(रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	२९१८१८	३०६५८	१०.५१
पुँजीगत	२१५२०	१४१५	६.५७
जम्मा	३१३३३८	३२०७३	१०.२४

(स्रोत: प्रदेश लेखा नियंत्रक कार्यालय)

६.९ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
१२२	लगानी सम्मेलन	प्रक्रियामा रहेको
१२३	पुँजी बजार प्रवर्द्धन	प्रक्रियामा रहेको
१२४	वित्तीय संस्थाको स्थापनाका लागि सम्भाव्यता अध्ययन	अवधारणा पत्र तयार भएको

(स्रोत: आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालय)

६.१० बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

ब.व.को बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
५९	लगानी सम्मेलन	प्रक्रियामा रहेको
६०	लुम्बिनी प्रदेश बैंक स्थापना	प्रक्रियामा रहेको
६१	पूँजी बजार विकास र वीमा व्यवसायको पहुँच विस्तारका लागि सम्भाव्यता अध्ययन	अवधारणा पत्र तयार भएको

(स्रोत: आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालय)

६.११ आ.व. २०७८/०७९ स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति				कैफियत
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेटखर्च %	
१	प्रदेशमा अवस्थित सरकारी सम्पत्तिको एकीकृत अभिलेखीकरण	१ पटक	५००	०	०	०	०	
२	लगानी सम्मेलन	१ पटक	१००००	०	०	१६९	१.६९	अन्तर्क्रिया भएको
३	प्रदेश स्तरका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अध्ययन अनुसन्धान	१ पटक	५००	०	०	०	०	
४	प्रदेशस्तरका करका स्रोतहरूको अध्ययन अनुसन्धान	१ पटक	१५००	०	०	०	०	
५	लुम्बिनी प्रदेशमा पूँजीबजारको विकास र विस्तारको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरी आवश्यक संरचना निर्माणको कार्य अघि बढाउने	१ पटक	५००	०	०	०	०	
६	लुम्बिनी प्रदेशमा वीमा व्यवसायको पहुँच विस्तारको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने	१ पटक	५००	०	०	०	०	
७	लुम्बिनी प्रदेश बैंक स्थापना गर्ने	१ पटक	१००००	०	०	०	०	

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति				कैफियत
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेटखर्च %	
८	अन्तर प्रदेश अध्ययन अवलोकन भ्रमण तथा अनुभव आदान प्रदान	१ पटक	११००	०	०	०	०	
९	बजेट सम्बन्धी अन्तरक्रिया	१ पटक	२०००	०	०	०	०	
१०	कर्मचारी क्षमता विकास कार्यक्रम	१ पटक	११००	०	०	०	०	
११	योजना/ राजस्व र अनुदानको अनुगमन	१२ पटक	१०००	०	०	०	०	
१२	बजेट, राजस्व र अनुदान सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम स्थानीय तहहरुसँगको	१ पटक	२१००	०	०	०	०	
१३	बजेट तर्जुमा/MTEF तर्जुमा / PLMBIS तालिम	१ पटक	१५००	०	०	०	०	
१४	आन्तरिक प्रशासन सम्बन्धी अन्तरक्रिया/तालिम/गोष्ठी	१ पटक	१६०००	०	०	०	०	
१५	लक्षित समूह/समुदायमा (मुक्तकमैया, हलिया, कम्मलरी, दलित, भूमिहिन, विपन्न आदि) रहेका गरीब नागरिकहरुका लागि सीप विकास तालिम (दाड, बाँके र बर्दिया)	१ पटक	५०००	०	०	०	०	
१६	गाँउ गाँउमा सहकारी घर घरमा रोजगारी(उद्यमशीलता, रोजगारी मुलक / सशक्तिकरण / सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	१ पटक	२४००	०	०	०	०	
१७	सहकारी विकास बोर्ड विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम	१ पटक	१०००	०	०	०	०	
१८	गोष्ठी तथा कार्यशाला(PEARLS,copomis)लगायतका तालिमसमेत)	१ पटक	५०००	०	०	०	०	

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति				कैफियत
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेटखर्च %	
१९	गरिबी निवारणका लागि स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा व्यावसायिक कृषि, वन तथा प्राकृतिक श्रोतजन्य व्यवसाय तथा उद्योग सञ्चालनको लागि मागमा आधारित एक पालिका एक सामुदायिक कम्पनी	१ पटक	३००००	०	०	०	०	
२०	सहकारी संस्थालाई प्रविधि र पूर्वाधार निर्माणमा सहयोग	१ पटक	१००००	०	०	०	०	
२१	सहकारी Expo	२ पटक	२०००	१	५०	१००	५	
२२	सहकारीहरुलाई आवश्यकताको आधारमा IT उपकरण सहयोग	१ पटक	१०००	०	०	०	०	
२३	एक जिल्लामा एक पालिका छनौट गरी सहकारीको सहयोगमा विपन्न घर परिवारलाई सस्तो मूल्यमा अत्यावश्यक खाद्यवस्तु (चामल, दाल, नून, चिनी, गहुँ र तेल) उपलब्ध गराउन सार्वजनिक सुलभ पसल सञ्चालन गर्ने	१ पटक	१००००	०	०	०	०	
२४	सहकारी मार्फत जडिबुटी संकलन प्रशोधन कार्यक्रम	१ पटक	२०००	०	०	०	०	
२५	सहकारी मार्फत एकिकृत सहकारी नमुना गाउँ स्थापना तथा संचालन	१ पटक	१२०००	०	०	०	०	
२६	सहकारी बाजार स्थापना तथा संचालन	१ पटक	२००००	०	०	०	०	
२७	सहकारी मार्फत नविनतम सोच सहितको उत्पादन र रोजगार कार्यक्रम	१ पटक	१००००	०	०	०	०	
२८	सहकारी बुलेटिन प्रकाशन	१ पटक	२००	०	०	०	०	
२९	चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट/लेखा परिक्षक मार्फत सहकारीहरुको Re-Audit गर्ने	१ पटक	५००	०	०	०	०	

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति				कैफियत
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेटखर्च %	
३०	सहकारी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सहकारी संस्थाका अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकहरूसँग अन्तरक्रिया	१ पटक	५००	१	१००	२५८	५२	
३१	लक्षित समूह/समुदायमा (मुक्तकमैया, हलिया, कम्लरी, दलित, भूमिहिन, विपन्न आदि) रहेका गरिब नागरिकहरूका लागि सीप विकास तालिमका सहभागीहरूलाई अनुदान सहयोग कार्यक्रम (दाङ, बाँके र बर्दिया)	१ पटक	५०००	०	०	०	०	
३२	सहकारी विकास कोष स्थापना, सञ्चालन तथा प्रशासनिक खर्च (महिला उद्यमशीलता प्राथमिकता)	१ पटक	१००००	०	०	०	०	
३३	दिव्यज्योति महिला बहुउद्देश्य सहकारी संस्था, बाणगंगा ५, कपिलवस्तु	१ पटक	५००	०	०	०	०	
३४	नवज्योति महिला बहुउद्देश्य सहकारी संस्था हथौसा, बाणगंगा ११, कपिलवस्तु	१ पटक	५००	०	०	०	०	
३५	सहकारीसंगको समन्वयमा प्रादेशिक रुपमा दुधको UHT उद्योग स्थापनामा अनुदान सहयोग - रुपन्देही	१ पटक	२०,०००	०	०	०	०	
३६	सहकारी दिवस, समारोह, अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रम	१ पटक	३००	०	०	०	०	
३७	तालिम हलमाथी तला थप गर्ने	१ तला	२०००	०	०	०	०	
३८	Copomis Lab स्थापना	१ पटक	२०००	०	०	०	०	

(स्रोत: आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालय)

६.१२ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण

क्र.सं.	राजस्व शिर्षक	वार्षिक लक्ष्य रु.	प्रगति रु.	% मा	कैफियत
संघबाट प्राप्त हुने अनुदान					
१३३११	वित्तीय समानीकरण अनुदान	८,०२५,७००,०००	४,०१२,८५०,०००	५०.००	
१३३१२	सशर्त अनुदान	६,३३९,३९८,०००		-	
१३३१४	विशेष अनुदान	६३४,९००,०००		-	
१३३१७	समपूरक अनुदान	७२१,६००,०००		-	
	जम्मा	१५,७२१,५९८,०००	४,०१२,८५०,०००	२५.५२	
संघबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँड					
११४११	मूल्य अभिवृद्धि कर	६,७२०,७००,०००	२,९९३,११५,८४६.१	४४.५४	
११४२१	अन्त शुल्क	२,८१३,८००,०००	९१८,३०५,६७७.८	३२.६४	
	जम्मा	९,५३४,५००,०००	३,९११,४२१,५२३.९	४१.०२	
संघबाट प्राप्त हुने रोयल्टी					
१४१५३	वन सम्बन्धी रोयल्टी	१००,०००,०००		-	
१४१५४	खानी तथा खनिज रोयल्टी	१७५,०००,०००		-	
१४१५६	विद्युत सम्बन्धी रोयल्टी	१२५,०००,०००	२६७,७५८,०००	२१४.२१	
१४१५८	पर्वतारोहण वापतको रोयल्टी	१५०,०००		-	
	जम्मा	४००,१५०,०००	२६७,७५८,०००	६६.९१	
प्रदेशको आन्तरिक राजस्व					
११११४	कृषि आयमा लाग्ने कर	१००,०००	४७,६७०	४७.६७	
१४१५१	सरकारी सम्पतीको वहालबाट प्राप्त	३,०००,०००	१,११९,७८६	३७.३३	
१४२११	कृषि उत्पादनको बिक्रीबाट प्राप्त	१५,०००,०००	५,२४१,९८१	३४.९५	
१४२१२	सरकारी सम्पतीको बिक्रीबाट प्राप्त	१,०००,०००	६०,६१८	६.०६	
१४२१३	अन्यबिक्रीबाट प्राप्त रकम	१००,०००	५,०००	५.००	
१४२१७	नहर तथा कुलो उपयोग वापतको शुल्क	१००,०००		-	

क्र.सं.	राजस्व शिर्षक	वार्षिक लक्ष्य रु.	प्रगति रु.	% मा	कैफियत
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री	२५,०००,०००	१,०७८,९९८	४.३२	
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	५००,०००	२४८,०६५	४९.६१	
१४२२४	परीक्षा शुल्क	७,७००,०००	२७,७५३,६७९	३६०.४४	
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी	१५०,०००,०००	४०,८२२,१६०	२७.२१	
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	६०,०००,०००	२६,११५,१६७	४३.५३	
१४२५३	व्यावसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	२००,०००,०००	५०,५१५,२०९	२५.२६	
१४२५५	टेलिभिजन सञ्चालन दस्तुर	१,०००,०००		-	
१४२५६	चालक अनुमति पत्र र सवारी	४५०,०००,०००	३२२,७९१,३७६	७१.७३	
१४२६४	वन क्षेत्रको आय	१,५००,०००,०००	१८,९२५,२८६	१.२६	
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१००,०००	७५,०३८	७५.०४	
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र जफत	६०,०००,०००	२,१०४,३६०	३.५१	
१४३१३	धरौटी सदरस्याहा	५,५००,०००	१७,९३२	०.३३	
१४५२९	अन्य राजस्व	१,००२,०००,०००	२२०,३४२	०.०२	
१५१११	बेरुजु	६५,७५०,०००	२५,४९७,४८२	३८.७८	
१५११२	निकास फिर्ता	४८,८१४,०००	२४८,७११,७४०	५०९.५१	
१५११३	अनुदान फिर्ता	१,५००,०००,०००	८८२,५३८,२७३	५८.८४	
	जम्मा	५,०९५,६६४,०००	१,६५३,८९०,१६१	३२.४६	
	आन्तरिक ऋण	२,०७०,०००,०००		-	
	जम्मा	७,१६५,६६४,०००	१,६५३,८९०,१६१	२५.०८	
प्रदेश र स्थानीय तहविच बाँडफाँड हुने राजस्व (प्रदेशले संकलन गर्ने)					
११४५६	सवारी साधन कर	२,२००,०००,०००	९२८,३०६,७०८	४२.२०	
प्रदेश र स्थानीय तहविच बाँडफाँड हुने राजस्व (स्थानीय तहले संकलन गर्ने)					
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१,४२०,०००,०००	४०४,११०,९०१	२८.४६	
११४७१	मनोरञ्जन कर				

क्र.सं.	राजस्व शिर्षक	वार्षिक लक्ष्य रु.	प्रगति रु.	% मा	कैफियत
		७,५००,०००		-	
११४७२	विज्ञापन कर	१०,०००,०००		-	
१४१५७	दहत्तर बहत्तरको विक्रि आय	६००,०००,०००	५५,५०५,०६२	९.२५	
	जम्मा	२,०३७,५००,०००	४५९,६१५,९६३	२२.५६	
३२१२१	गत वर्षको मौज्जात	३,९००,२६६,०००	४,७०४,२३६,०६६.६	१२०.६१	
	कुल जम्मा	४०,९५९,७००,०००	१५,९३६,०७६,४२२	३६.९१	

(स्रोत: प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय)

६.१३ आ.व. २०७६/७९ को पुसमसान्तसम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण उपलब्धीहरू

- प्रदेश मन्त्रालयहरूले मस्यौदा गरेको कार्यविधि, निर्देशिका, विधेयक, नियमावलीको मस्यौदा उपर राय, परामर्श उपलब्ध गराइएको ।
- प्रदेश सरकारको निकायका लागि आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न दरबन्दी सिर्जना गर्ने सम्बन्धमा राय/सहमति उपलब्ध गराइएको ।
- प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालयबाट आ.व. ०७७/७८ को आ.ले.प. सम्पन्न भएको ।
- विभिन्न मन्त्रालय तथा निकायबाट माग भई आएबमोजिम रकमान्तर एवम् बजेट बाँटफाँट तथा स्वीकृत गरी बजेट कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गरिएको ।
- सबै स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने वित्तीय समानीकरण अनुदानको पहिलो किस्ता २५% र दोस्रो किस्ता २५% गरि जम्मा ५०% रकम स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराइएको ।
- स्थानिय तहलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने सशर्त, समपुरक र विशेष अनुदानको पहिलो किस्ता २५% रकम स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराइएको ।
- १८ वर्षमुनिका सम्पूर्ण बालबालिकाको लागि भ्याक्सिन उपलब्ध गराउन ५० करोडको स्रोत सुनिश्चितता स्वास्थ्य,जनसंख्या तथा परिवार कल्याण मन्त्रालयलाई दिएको ।
- प्रदेश सभा सचिवालयको नयाँ भवन दाङ्गमा निर्माण गर्न ५ करोड ५० लाख स्रोत सुनिश्चितता प्रदान गरिएको।सहकारी दर्ता अधिकारीको कार्यालय दाङ्ग भालुवाङ्गमा स्थापना गर्ने र उक्त कार्यालयको अस्थायी दरबन्दी संगठन संरचना स्वीकृत भएको ।
- मध्यकालीन खर्च संरचना प्रणाली (MTEF),समपुरक तथा विशेष अनुदान व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (CS grants)यस मन्त्रालयले र प्रदेश परियोजना बैंक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (PPBMIS) प्रदेश योजना आयोगबाट संचालनको लागि स्वीकृत भै कार्यान्वयनको प्रक्रियामा रहेको ।
- भालुवाङ्ग स्वास्थ्य चौकीलाई प्रदेश मातहत ल्याई ५० शैयाको अस्पतालमा स्तरोन्नति गर्ने प्रस्ताव पेश गर्ने सहमति प्रदान गरिएको ।

६.१४ वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई

- प्रदेश सरकारको आयको दायरा साघुरो रहेको। एकल अधिकारको सूचीमा पर्ने कर (कृषि आयमा लाग्ने कर) कार्यान्वयनमा आउन नसकेको,
- स्थानीय तहसँग वाँडफाँड हुने करहरू समेत प्रभावकारी हुन नसकेको,
  - नदीजन्य पदार्थबाट प्राप्त हुने आयमा समस्या रहेको,
  - विज्ञापन गरेको दायरा बढ्न नसकेको,
  - मनोरञ्जन गरेको दायरा बढ्न नसकेको,
  - सवारी साधन करमा समस्या रहेको (अन्य प्रदेशमा दर्ता हुने, कर अन्यत्र बुझाउने प्रयोग यस प्रदेशमा गर्ने)
  - घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको वास्तविक कारोवारसँग तादम्यता मिल्न नसकेको,
  - अन्य संभावित आयमा श्रोत पहिल्याउने र आय वृद्धि गर्ने कार्य हुन नसकेको,
- प्रदेशको बजेट तथा कार्यक्रममा स्पष्ट मापदण्ड र प्राथमिकताको अभाव देखिएको। केही मापदण्ड तथा नीतिगत व्यवस्था भएको भए तापनि कार्यान्वयनमा समस्या देखिएको,
- प्रदेश स्तरीय योजना/कार्यक्रममा स्वदेशी तथा विदेशी लगानी कर्ताहरू आकर्षित हुन नसकेको,
- अधुरा आयोजनाको संख्या बढ्दै गइरहेको,
- केन्द्रबाट प्राप्त हुने सम्पूरक र विशेष अनुदान बजेटमा प्रस्ताव गरिएबमोजिम प्राप्त नहुने गरेको
- मन्त्रालयले अधिकांश समय विषयगत मन्त्रालयहरूको कार्यक्रम संशोधनमा केन्द्रित गर्नुपर्ने भएको,
- स्थानीय तहमा वितरण गरिने अनुदान रकमको खर्चको विवरण हेर्ने प्रणालीको विकास हुन नसकेको,
- PLMBIS System मा समस्या आउँदा समय समयमा कार्यसम्पादनमा कठिनाई आउने गरेको,
- स्थानीय तहले संकलन गरेको साझा गरेको अध्यावधिक विवरण प्राप्त गर्ने संयन्त्रको विकास भई नसकेको । साथै साझा करबाट संकलित रकम कतिपय स्थानीय तहहरूले समयमै दाखिला नगरेको,
- प्रदेश र स्थानीय तहबीचको कोष प्रवाह संयन्त्र तयार हुन नसकेको,
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र प्रदेश कर तथा गैर कर राजस्व सम्बन्धी ऐन, २०७५ बाझिएको ।

६.१५ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदम

- कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने,
- राजस्व वृद्धिको लागि स्थानीयतहलाई प्रभावकारी परिचालन गरी चुनढुंगा खानी, गिटी बालुवा, विज्ञापन कर तथा मनोरञ्जन कर मार्फत कर वृद्धि गर्नुपर्ने ,
- राजस्व, खर्च तथा अनुदान व्यवस्थापन सम्बन्धी एकीकृत प्रणाली विकास गर्नुपर्ने,
- प्रदेशमा आन्तरिक तथा बाह्य लगानी आकर्षित गर्न नीतिगत कानूनी एवं संस्थागत प्रबन्ध गर्दै लुम्बिनी प्रदेशलाई लगानीकर्ताको आकर्षणको केन्द्रको रूपमा अगाडि बढाउनुपर्ने,

- अधुरा आयोजना तथा कार्यक्रमको लागि आवश्यक श्रोत साधनको प्रवन्ध गरी त्यस्ता आयोजनाको संख्यालाई यथासम्भव न्यूनतम सीमामा कायम गर्नुपर्ने,
- केन्द्रबाट प्राप्त हुने समपूरक र विशेष अनुदान बजेटमा प्रस्ताव गरिएबमोजिम प्राप्त गर्न केन्द्रसँग पहल गर्नुपर्ने,
- स्थानीय तहमा वितरण गरिने अनुदान रकमको खर्चको विवरण हेर्ने प्रणालीको विकास गर्नुपर्ने,
- PLMBIS System को सर्भर तथा Backup System लाई Upgrade गर्नुपर्ने,
- स्थानीय तहले संकलन गरेको साझा करबाट संकलित रकम समयमै दाखिला गराउन पहल गर्नुपर्ने,
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र प्रदेश कर तथा गैर कर राजस्व सम्बन्धी ऐन, २०७५ मा बाझिएका वुँदाहरू संसोधन गराउन पहल गर्नुपर्ने ।

६.१६ अन्य/विविध

- मन्त्रालयको कार्यलाई छिटो छरितो रूपमा सम्पादन गर्ने गरी व्यवस्थापकीय क्षमता वृद्धि गर्ने र सूचना प्रविधिको प्रयोगबाट कार्यकुशलता अभिवृद्धि गर्ने,
- तीन तहको सरकारको अधिकार तथा जिम्मेवारी उपर थप वहस र विश्लेषण गरी प्रदेशको कार्य क्षेत्रको सिमाङ्कन (Scooping) गरी सो कार्यक्षेत्रमा पर्ने विषयमा मात्र ध्यान केन्द्रित गर्दै प्रदेश सरकारको वैधता स्थापित गर्ने दिशामा कामकारवाहीहरू अघि बढाउने,
- प्रदेश सरकारले संचालन गर्ने योजना तथा कार्यक्रममा परिमाणात्माक मापदण्ड (Threshold) कायम गरी निश्चित आकारका कार्य आयोजनामा बजेट विनियोजन गर्ने, विनियोजित बजेटको दक्षतापूर्वक कार्यान्वयन गर्ने गरी बजेट प्रणालीलाई थप व्यवस्थित गर्दै अघि बढाउने,
- "थोरै गर्ने तर राम्रो गर्ने" नीति अवलम्बन गर्दै प्रदेशले कार्यान्वयन गर्ने विकास आयोजना तथा गुणस्तरमा विशेष ध्यान दिने र श्रोत साधनको कमी हुन नदिने गरी योजना तर्जुमा तथा बजेट व्यवस्थापनलाई सुधार गर्दै अघि बढ्ने,
- प्रदेश सरकारका सवै जनता बीच प्रदेश सरकार "देखिने" र "सुनिने" कुरा सुनिश्चित गर्न प्रदेशका सवै जनताले सामूहिक रूपमा प्राप्त गर्ने प्रदेशस्तरीय सेवाको पहिचान गरी त्यस्ता सेवाहरूका लागि श्रोत प्रवन्ध गर्ने एवं कुशलतापूर्वक सेवा प्रवाह गर्ने काम कारवाही अघि बढाउने,
- प्रदेशको अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर अर्थतन्त्रको रूपमा विकसित गर्दै अगाडि बढाउने । त्यसका लागि प्रदेशमा उपलब्ध प्रादेशिक श्रोत साधनको दिगो एवं कुशलतम उपयोगमा दक्षता अभिवृद्धि गर्ने,
- संघ तथा स्थानीय तहसँगको सरकारको सम्बन्धलाई थप घनिभूत बनाउँदै समग्र आर्थिक प्रणालीको विकास एवं आत्मनिर्भर राष्ट्रिय अर्थतन्त्र निर्माणमा योगदान दिने ।

६.१७ निष्कर्ष

राजस्व वृद्धिको लागि स्थानीय तहलाई प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरी आन्तरिक आयमा बढोत्तरी गर्दै स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराउने अनुदानहरू मागमा आधारित र प्रदेश सरकारको योगदानको स्पष्ट पहिचान हुने गरी परिमार्जन गर्दै प्रदेशको समग्र विकासको लागि स्रोत साधन व्यवस्थापनका साथै विषयगत मन्त्रालयहरूको पुँजीगत खर्चमा बढोत्तरीका माध्यमबाट “समृद्ध लुम्बिनी: आत्मनिर्भर प्रदेश” को दीर्घकालीन लक्ष्य हासिल गर्न सकिने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

परिच्छेद-७

भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय

७.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान अनुसार संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन पद्धतिको अवलम्बनसँगै प्रदेश भित्रका सडक, पूल, सिंचाइ, खानेपानी, उर्जा, आवास, भवन, शहरी विकास जस्ता पूर्वाधार आयोजनाहरूको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अध्ययन, अनुसन्धान, अनुगमन तथा यातायात सम्बन्धी व्यवस्थापकीय कार्य गर्ने उद्देश्यले मिति २०७४/१०/१९ मा भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालयको स्थापना भएको हो।

प्रदेश सरकारको मिति २०७८/०१/०६ को निर्णयानुसार स्वीकृत प्रदेश सरकार कार्यविभाजन नियमावली २०७८ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी मिति २०७८ भाद्र १८ गते प्रदेश राजपत्रमा प्रकाशित भए वमोजिम यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र सडक, पूललगायतको यातायात पूर्वाधारहरूको अध्ययन, निर्माण, संचालन, मर्मत कायम गरिएको छ। हाल यस मन्त्रालय अन्तर्गत एउटा यातायात पूर्वाधार निर्देशनालय र ११ वटा सडक पूर्वाधार विकास कार्यालयहरू क्रियाशील रही प्रदेशका १२ वटै जिल्लामा सेवा प्रदान गर्दै आएका छन्।

७.२ दीर्घकालीन सोच

गरिबी निवारण र दिगो शान्ति स्थापनाका लागि आवश्यक यातायात पूर्वाधार विकासको माध्यमबाट आर्थिक तथा सामाजिक समृद्धि हासिल गरी "समृद्ध लुम्बिनी: आत्मनिर्भर प्रदेश"को लक्ष्यमा टेवा पुऱ्याउनु यस मन्त्रालयको दीर्घकालिन सोच रहेको छ।

७.३ उद्देश्य

प्रदेशभर सडक, सडक-पूल, झोलुङ्गे पूलजस्ता भौतिक पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु यस मन्त्रालयको मुलभूत उद्देश्य हो।

७.४ रणनीतिहरू

- प्रदेशका स्थानीय तहहरूको पहुँच र आर्थिक बृद्धिलाई योगदान पुग्ने गरी यातायात पूर्वाधारहरूको विकास, विस्तार र सुदृढीकरण गर्ने।
- सडक पूर्वाधारको विकासलाई रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने माध्यमको रूपमा प्रयोग गर्ने।
- भौतिक पूर्वाधारको विकासलाई नागरिक एवं वातावरण मैत्री बनाउने।

- जलउत्पन्न प्रकोप तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण हुने गरी पूर्वाधारहरूको विकास र विस्तार गर्ने
- शहर गाउँ अन्तर सम्बन्धलाई सुदृढीकरण गर्ने गरी सडक पूर्वाधारको विकास र विस्तार गर्ने ।
- स्थानीय श्रम,सीप, स्रोत, साधन र प्रविधिको उपयोगलाई प्राथमिकता दिई जनसहभागिता र जनस्वामित्वमा पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने ।

७.५ कार्यक्षेत्र

(क) सडक तथा यातायात

- प्रदेश स्तरका लोकमार्गहरू
- साविकमा स्थानीय पूर्वाधार तथा कृषि सडक विभागबाट सञ्चालित प्रदेश स्तरका सम्पूर्ण कार्यहरू (संरचना समेत)
- दुई वा दुईभन्दा बढी स्थानीय तह भएर जाने सडकहरू (ग्रामीण र कृषि सडक समेत)
- झोलुङ्गे पुल
- सडक पुल
- सडक सुरक्षा सुदृढीकरण

७.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू

- प्रदेश मन्त्रिपरिषद कार्यविभाजन नियमावली, २०७८
- विनियोजन ऐन, २०७८
- आवधिक योजना
- प्रदेश सरकारको निति तथा कार्यक्रम २०७८

७.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

दरबन्दी र पदपूर्तिको अवस्था (मातहत कार्यालय समेत)

क्र.स.	पद	सेवा	समूह	उपसमूह	श्रेणी/तह	कूल दरबन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त
१	सचिव	नेपाल ईन्जिनियरिङ्ग	सिभिल	जनरल	रा.प.प्रथम	१	१	०
२	निर्देशक	नेपाल ईन्जिनियरिङ्ग	सिभिल	जनरल	अधिकृत एघारौँ	१	०	१
३	सि.डि.ई	नेपाल ईन्जिनियरिङ्ग	सिभिल	जनरल	अधिकृत नवौँ/दसौँ	१२	४	७
४	सि.डि.ई	नेपाल ईन्जिनियरिङ्ग	सिभिल	जनरल/हाइवे	अधिकृत नवौँ/दसौँ	१	१	०
४	उपसचिव	नेपाल प्रशासन	सा.प्र		अधिकृत नवौँ/दसौँ	१	०	१
५	अधिकृत सातौँ/आठौँ	नेपाल प्रशासन	सा.प्र		अधिकृत सातौँ/आठौँ	३	१	२
६	अधिकृत सातौँ/आठौँ	नेपाल प्रशासन	लेखा		अधिकृत सातौँ/आठौँ	६	६	०

क्र.स.	पद	सेवा	समूह	उपसमूह	श्रेणी/तह	कूल दरबन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त
७	ईन्जिनियर	नेपाल ईन्जिनियरिङ्ग	सिभिल	जनरल	अधिकृत सातौं/आठौं	३५	१८	१७
८	ईन्जिनियर	नेपाल ईन्जिनियरिङ्ग	मेकानिकल	जनरल	अधिकृत सातौं/आठौं	१	०	१
९	कानून अधिकृत	न्याय	कानून		रा.प.तृतीय	१	१	०
१०	सहायक/अधिकृत	प्रशासन	सा.प्र			१५	१३	२
११	सहायक/अधिकृत	प्रशासन	लेखा			८	८	०
१२	कम्प्युटर अपरेटर	विविध				१	०	१
१२	सब-ईन्जिनियर	नेपाल ईन्जिनियरिङ्ग	सिभिल	जनरल		६१	२८	३३
१३	ल्याव-टेक्सिसियन	नेपाल ईन्जिनियरिङ्ग	सिभिल			१२	०	१२
१४	ह.स.चा					१६	१६	०
१५	का.स					२९	२९	०
जम्मा						२०४	१२६	७७

(श्रोत: भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय)

७.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

- प्रदेश सडक ऐन, २०७७
- सडक छेउमा फ्युल फिलिड स्टेशन स्थापनका लागि मापदण्ड, २०७६
- सडक तथा फुटपाथ निर्माण सम्बन्धी निर्देशिका, २०७७
- सडक पूर्वाधार निर्माणमा उपभोक्ता समिति परिचालन कार्यविधि, २०७८

७.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

(रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	१७०३८२	९९६२९	५८.४७
पुँजीगत	८९२७४००	१२९४७०७	१४.५
जम्मा	९०९७७८२	१३९४३३६	१५.३३

(स्रोत: भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय)

७.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण
(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान	६७६०१००	९१८६६२
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान	९९१९००	१९९८८८
३	नेपाल सरकार समपूरक अनुदान	११२५४००	१००७४८
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान	५००००	
५	प्रदेश सरकार (राजश्व वाँडफाँड समेत)		

७.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
८८	सडक गुरुयोजना वमोजिम प्रदेश राजमार्ग, कृषि, पर्यटन तथा आन्तरिक आयमा टेवा पुर्याउने सडक निर्माणमा जोड दिनेछ।	८ वटा कृषि सडक, १६ वटा पर्यटन स्थल सडक निर्माणाधिन रहेको।
८९	स्थानीय तह पहुँच मार्ग र अन्तर जिल्ला जोड्ने सडक निर्माण गर्ने	२१ वटा स्थानीय तह पहुँच मार्ग योजना निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको।
९०	प्रदेश सरकारको प्राथमिकतामा रहेको सिद्धार्थ राजमार्ग अन्तर्गतको सिद्धाबा क्षेत्रको बैकल्पिक मार्गको रूपमा रहेको निर्माणाधिन चरङ्गे-झुम्सा सडकमा आगामी आ.व मा यातायात संचालन गर्ने गरी खण्डाशिमत गरिनेछ।	१३ कि.मी सडक मध्य ९ कि.मी मा स्ट्रक्चर सहित चौडा गरिएको, ३.५ कि.मी कालोपत्रे गरिएको।
९१	प्राथमिकता प्राप्त सडक संजालको दिगो व्यवस्थापनको लागि कार्यसम्पादनमा आधारित सम्झौता गरी नियमित मर्मत संभार कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ।	१७५० कि.मी नियमित मर्मत संभार गरिएको।
९५	प्रदेशका सडक पूलको सूचि तयार गरी प्राथमिकताको आधारमा अध्ययन र निर्माण गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ।	सूचि तयारी गरी प्राथमिकताको आधारमा DPR कार्य अघि बढाइएको।
९७	प्रदेशस्तरमा सुविधा सम्पन्न प्रयोगशाला निर्माण गरिनेछ।	कपिलवस्तुमा प्रयोगशाला निर्माणका लागि ठेक्का सम्झौता गरिएको।

(श्रोत: भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय)

७.१२ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

ब. व.कोबुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
४६	प्रदेश सरकारको प्राथमिकतामा रहेको सिद्धार्थ राजमार्ग अन्तर्गतको सिद्धबाबा क्षेत्रको बैकल्पिक मार्गको रूपमा रहेको निर्माणाधिन चरङ्गे-झुम्सा सडकमा आगामी आ.व मा यातायात संचालन गर्ने गरी खण्डाशिमत गरिनेछ।	१३ कि.मी सडक मध्य ९ कि.मी मा स्ट्रक्चरको सहित चौडा गरिएको, ३.५ कि.मी कालोपत्रे गरिएको।
४८	नियमित सवारी चल्ने ११४ वटा सडकमा नियमित मर्मत संभार गरी सडकको दिगोपन अभिवृद्धि गरिने।	सडक हेरालु वाट नियमित मर्मत संभार हुने गरेको।
४९	सडक दुर्घटनालाई न्यूनीकरण गर्न सडक सुरक्षा कार्यक्रमलाई महत्त्व दिइने।	सडक दुर्घटना न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरू पूर्वाधार विकास कार्यालयहरूबाट संचालन गरिएको।
५०	प्रदेशस्तरीय यातायात गुरुयोजना तयार गर्ने	(PTMP) प्रदेशस्तरीय यातायात गुरुयोजना तर्जुमा अन्तिम चरणमा रहेको

७.१३ आ.व. २०७८/०७९को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण (रु.हजारमा)

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिकलक्ष्य		अर्धवार्षिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च%
१	प्रदेशस्तरका प्रमुख राजमार्ग एवं प्रदेश गौरवका आयोजनाहरू	२३	६८४०००	२३	१००	११९९२४	१७.५३
२	प्रदेश क्षेत्र स्तरीय सडक	४२१	१००५०००	४२१	१००	७०७१९	७.०३
३	प्रदेश स्तरीय सडक	१४९	५१९८००	१४९	१००	८१०२८	१५.५८
४	स्थानीय तह पहुँच मार्ग	२१	५३५०००	२१	१००	१३९२११	२६.०२
५	पर्यटन स्थल पहुँच मार्ग	१६	१८३०००	१६	१००	२२८८	१.२५
६	सीमा क्षेत्र सडक कार्यक्रम	१८	२९६८००	१८	१००	३५९६३	१२.११
७	कृषि सडक	८	७८०६०	८	१००	२३५००	३०.११
८	अन्य पहुँच मार्ग (जलाशय, उर्जा, निर्माण सामग्री श्रोत स्थल, अन्य सरकारी निकाय आदी)	६	५५३००	६	१००	२३५००	४२.५
९	अधुरा आयोजनाहरू	१५	१२०७४०	१५	१००	२११२१	१७.४९
१०	सडक पुल निर्माण क्रमागत	१०३	१५३१५००	१०३	१००	३३५०२३	२१.९
११	झोलुङ्गे पुल निर्माण क्रमागत	१३	१२२५००	१३	१००	२५६८६	२०.९६

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिकलक्ष्य		अर्धवार्षिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च%
१२	झोलुङ्गे पुल निर्माण (नयाँ)	८	१४४५००	८	१००	२८२१	१.९५
१३	सडक पुल निर्माण (नयाँ)	६६	४८४००	६६	१००	५०००	१०.३३
१४	परामर्श सेवा खरिद	११	३९०००	६६	१००	४०३५	१०.३४
१५	अन्य सडक आयोजनाहरु	३३९	४७९३५०	३३९	१००	७८४३	१.६४
१६	सडक सुरक्षा कार्यक्रम	११	१०५००	११	१००	४९५	४.७१
१७	आकस्मिक मर्मत	११	८५००	११	१००	३०६०	३६
१८	सडक संजालको नियमित मर्मत	११३	२२१२१८	११३	१००	४७६७२	२१.५५
१९	झोलुङ्गे पुल मर्मत	१३	१३०१२	१३	१००	३४७८	२६.७३
१९	सडक संजालको मर्मत संभार	६४	५५५३७०	६४	१००	५५९५३	१०.०७
२०	समपुरक आयोजनाहरु	११	११२५४००	११	१००	७५४०८	६७
२१	स्थानीय स्तरका सडक पुल तथा सामुदायिक पहुँच सुधार परियोजना	२७	२४००००	२७	१००		
२२	रणनीतिक सडक	१३	४०७८००	१३	१००		
२३	प्रादेशिक सडक	३९	३९३१००	३९	१००		
३४	वर्षातको कारण क्षतिग्रस्त ६ जिल्लाका सडकहरुको मर्मत संभार	२८	५००००	२८	१००		

७.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरु

- नयाँ सडक ट्रयाक निर्माण कार्य १७ कि.मी मा भएको।
- सडक विस्तार १०५ कि.मी भएको।
- सडक ग्राभेल गर्ने कार्य १०९ कि.मी मा भएको।
- सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य ६६ कि.मी मा भएको।
- कल्भर्ट/कजबे २४७ वटा निर्माण भएको।
- पक्की नाला निर्माण ३९ कि.मी लम्बाइमा भएको।
- ११ वटा सडक पूल निर्माण भएको।
- ५ वटा झोलुङ्गे पूल निर्माण भएको।
- ग्यावियन वाल निर्माण ४४४४१ घ.मी निर्माण भएको।
- स्टोन मेसोनरी निर्माण कार्य १६९१३ घ.मी निर्माण भएको।
- उल्लेखित कार्यक्रमले प्रदेश अर्थतन्त्रमा पु-याएको योगदान(तथ्य/तथ्याङ्क सहित)
- कुल यातायात खर्च न्यून भएको (यातायात अवधि र खर्च घट्नु)
- नजिकको बजार संग आबद्धता कायम भई कृषि तथा उद्योग उत्पादनको बजारीकरण भएको।
- रोजगारी वृद्धि भएको
- जिविकोपार्जनमा सुधार भएको

७.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई(यदि भए)

- प्राविधिक जनशक्ति अभाव भएको।
- केन्द्र सरकारबाट हस्तान्तरित सडकमा दायित्व अनुसार बजेट अपुग भएको।

७.१६ समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम (प्रस्तावित)

- शर्त तर्फाका दाइत्व अनुसार अपुग बजेट संघीय सरकार सँग माग गर्न सहजीकरण
- रिक्त दरबन्दीमा पदपूर्तिको व्यवस्था

परिच्छेद-८

आन्तरिक मामिला तथा सञ्चार मन्त्रालय

८.१ पृष्ठभूमि

सार्वजनिक प्रशासनलाई जनमुखी, जवाफदेही, पारदर्शी, नतिजामूलक र सुशासनयुक्त बनाउने पहिलो दायित्व सरकारको हो । सरकारका नीति तथा कार्यक्रमलाई उपयुक्त तवरले यथा समयमै कार्यान्वयन गरी नागरिक आवश्यकता परीपूर्ती गर्नुका साथै सरकार र नागरिक बीचको सम्बन्धलाई सुमधुर बनाई प्रदेश सरकारको "समृद्ध लुम्बिनी आत्मनिर्भर प्रदेश" को दीर्घकालिन सौचलाई व्यवहारमा उतार्न आन्तरिक मामिला तथा सञ्चार मन्त्रालय प्रतिवद्ध रहँदै आएको छ । मन्त्रालयले आफ्नो कार्य जिम्मेवारी बमोजिम साँठानिक लक्ष्य तथा उद्देश्य हाँसिल गर्ने सन्दर्भमा शान्ति सुरक्षा, विपद् व्यवस्थापन र सूचना तथा संचार क्षेत्रको कार्यलाई कार्यान्वयन योग्य तवरले बजेट तथा कार्यक्रमका माध्यमबाट कार्यान्वयनमा जोड दिएको छ ।

८.२ कार्यक्षेत्र

नेपालको संविधान बमोजिम प्रदेश सरकार गठन भई प्रदेश सरकार (कार्य विभाजन) नियमावलीले मन्त्रालयलाई मूलतः प्रदेश भित्र शान्ति सुरक्षा, विपद् व्यवस्थापन, र सूचना तथा संचार क्षेत्रको जिम्मेवारी सुम्पिएको छ । प्रदेश सरकार (कार्य विभाजन) नियमावलीले यस मन्त्रालयलाई विभिन्न ३३ वटा कार्यक्षेत्र तोकिएकोमा मन्त्रालयले मूलतः उल्लिखित तिनवटा क्षेत्रमा आधारित भई वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिँदै आईएको छ । प्रदेश सुशासन सञ्चालन, व्यवस्थापन र समन्वयमा प्रभावकारिता कायम गरी सुशासन प्रवर्द्धन गर्न मन्त्रालय प्रतिवद्ध छ । प्रहरी कर्मचारीको समायोजन भई प्रदेश मातहत आउने अपेक्षा सहित मन्त्रालयले प्रदेश भित्रको शान्ति सुरक्षा कायम गर्न टेवा पुग्ने गरी सुरक्षा निकायको मनोबल उच्च राख्ने गरी बजेट विनियोजन गर्दै आएको छ । विपद् व्यवस्थापन कोषमा रकम सुनिश्चित गरी विपदबाट प्रभावितहरूलाई राहत उपलब्ध गराउँदै आएको छ । यसै गरी कानून निर्माणको कार्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी मन्त्रालयलाई आवश्यक पर्ने कानूनहरू तर्जुमा गर्नुका साथै अन्य मन्त्रालयहरूबाट तर्जुमा भएका कानूनमा राय तथा परामर्शका साथै सहमति प्रदान गर्दै आईएको छ । प्रदेश सरकारबाट सम्पादन भएका कार्यहरूका बारे नागरिकलाई सुसूचित हुने वातावरण सृजना गर्नुका साथै संचारकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै सत्य, तथ्य र विश्वसनीय समाचार संप्रेषणमा जोड दिँदै आएको छ । विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिएको कोरोना भाईरस (कोभिड १९) ले पारेको प्रभावका कारण वार्षिकरूपमा निर्दिष्ट गरिएका लक्षहरू अपेक्षाकृतरूपमा हासिल गर्न कठिनाई उत्पन्न भएता पनि समग्रमा वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयनमा मन्त्रालयको तयारी र तत्परता पर्याप्त नै रह्यो ।

द.३ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरु

- कार्य विभाजन नियमावलीले व्यवस्था गरेको विपद् व्यवस्थापनका सन्दर्भमा थप राहात तथा व्यवस्थाका लागि प्रदेश विपद् व्यवस्थापन ऐन
- प्रदेशभर शान्ति सुरक्षा तथा प्रहरी व्यवस्थापनको कार्यलाई व्यवस्थित बनाउन प्रदेश प्रहरी ऐनको मस्यौदा तयारी गरिएको ।
- सञ्चार क्षेत्रलाई व्यवस्थित बनाउन सञ्चार विधेयकको मस्यौदा तयार गरिएको ।

द.४ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

क्र.सं.	पद	पद संख्या	पदपूर्तीको अवस्था	रिक्त दरबन्दी
१	प्रदेश सचिव	१	१	०
२	अधिकृत नवौं/दशौं (प्रशासन)	२	१	१
३	अधिकृत नवौं/दशौं (IT)	१	०	१
४	अधिकृत सातौं/आठौं (प्रशासन)	६	३	३
५	IT ईन्जिनियर (सातौं/आठौं)	१	०	१
६	लेखा अधिकृत	१	१	०
७	कानून अधिकृत	१	१	०
८	सहायक/अधिकृत (पाचौं/छैटौं)	६	२	४
९	कम्प्यूटर अपरेटर(पाचौं/छैटौं)	४	४	०
१०	सहायक(चौथो/पाचौं)	१	१	०
११	लेखा सहायक(चौथो/पाचौं)	१	१	०
१२	हलुका सवारी चालक	४	४	०
१३	कार्यालय सहयोगी	६	६	०
	जम्मा	३५	२५	१०

द.५ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

- प्रदेश पदक (पहिलो संशोधन) ऐन, २०७८
- सञ्चार माध्यमलाई अनुदान वितरण सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८
- सार्वजनिक सन्देशमुलक रेडियो सामग्री उत्पादन तथा प्रसारण कार्यविधि, २०७८
- द्वन्द्व प्रभावित स्वरोजगार कार्यक्रम (सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि, २०७८
- प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यसञ्चालन निर्देशिका, २०७६ को दोस्रो संशोधन

द.६ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

(रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पौष सम्मको खर्च	खर्च प्रतिशत
चालु	२६७७.५८	६२३.९२	२३.३०
पूँजीगत	४०४७.५	५८९.३३	१४.५६
जम्मा	६७२५.०८	१२१३.२५	१८.०४

(स्रोत: आन्तरिक मामिला तथा सञ्चार मन्त्रालय)

द.७ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को पौष मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान		
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान		
३	नेपाल सरकार समपुरक अनुदान		
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान		
५	प्रदेश सरकार (राजस्व बाँडफाँड समेत)	६७२५.०८	१२१३.२५

(स्रोत: आन्तरिक मामिला तथा सञ्चार मन्त्रालय)

द.८ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
१०१	प्रदेश प्रहरी इकाई भवन निर्माण	अघिल्लो आर्थिक वर्षहरूमा प्रस्ताव गरिएका प्रदेश प्रहरी इकाई भवन निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिदै यो वर्ष नवलपरासीको बेलटार, रुपन्देहीको हाटिबनगाई, कपिलवस्तुको पकडी, बर्दियाको जयनगर र भुरीगाँउ, बाँकेको धनौली, पाल्पाको बल्डेडगढी, प्यूठानको मरन्ठा, रोल्पाको नुवागाँउ र रुकुमपूर्वको काँक्रेमीमा भवन निर्माणका लागि रकम वण्डा गरी सम्बन्धित जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरूलाई बजेट अख्तियारी प्रदान गरिएको ।
१०२	प्रदेश प्रहरी अस्पतालको स्तरोन्नती	प्रहरी अस्पतालको अपरेशन थियटर निर्माणको लागि बजेट व्यवस्था गरी अख्तियारी प्रदान गरिएको ।
	प्रदेश प्रहरी तालिम केन्द्रको स्तरोन्नती	प्रदेश प्रहरी तालिम केन्द्र प्रशिक्षार्थी व्यारेक निर्माण तथा तालिम केन्द्रको कम्पाउण्ड वाल र डिउटी कक्ष निर्माणका लागि आवश्यक बजेट व्यवस्था गरी अख्तियारी प्रदान गरिएको ।
१०३	प्रदेश प्रहरीको क्षमता अभिवृद्धि	प्रहरी कार्यालयको कार्यसम्पादन उच्च बनाउनका लागि ब्रेथलाईजर मेशिन खरिद र मोटरसाईकल खरिदका लागि आवश्यक प्रक्रिया थालनी गरिएको ।

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
१०४	ट्राफिक व्यवस्थापन र सि.सि.टि.भि. जडान	दाङको भालुवाङ देखि लमहिसम्म भि.एम.एस. प्रविधिमा आधारित सि.सि.टि.भि. जडान कार्य सम्पन्न गरिएको तथा रुपन्देहीको सैनामैना देखि सालझण्डी सम्म भि.एम.एस. प्रविधिमा आधारित सि.सि.टि.भि. जडान कार्यका लागि बोलपत्र आव्हान गरिएको ।
१०५	लागूपदार्थ विरुद्ध जनचेतनामूलक कार्यक्रम	पाल्पाको तानसेन बहुमुखी क्याम्पस र गुल्मीको रुङ्गा मा.वि.मा अध्ययनरत विद्यार्थीको लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको । र अन्य जिल्लामा कार्यक्रम गर्ने तयारी गरिएको ।
१०६	कारागार सुधार	कपिलवस्तु, बर्दिया, रोल्पा, गुल्मी र पाल्पा जिल्लामा कारागारको सुदृढिकरणका लागि बजेट अख्तियारी प्रदान गरिएको ।
१०७	आत्महत्या न्यूनिकरण कार्यक्रम	तनाव तथा द्वन्द्व व्यवस्थापन गरी आत्महत्या न्यूनिकरणका लागि कार्यक्रम सञ्चालनको तयारी गरिएको ।
१०८	विपद् जोखिम क्षेत्रको पहिचान	प्रदेशभित्रको विपद् जोखिम क्षेत्रहरूको पहिचान र नक्साङ्कनको लागि अवधारणा पत्र स्वीकृत गरी खरिद प्रक्रिया सुरु गरिएको ।
	हेलिप्याड निर्माण	पाल्पाको झ्यालटुङ्ग, गुल्मीको छल्लीबगर, अर्घाखाँचीको भुमिकास्थान, रोल्पाको राङ्सी र रुकुमपूर्वको पुथा उत्तरगंगामा हेलिप्याड निर्माणका लागि रकम वण्डा गरी सम्बन्धीत जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा बजेट अख्तियारी प्रदान गरिएको ।
१०९	द्वन्द्वका क्रममा घाइते भएका व्यक्तिहरूको उपचार	द्वन्द्वका क्रममा घाइते तथा अपाङ्ग भएकाहरूको लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पतालमा उपचार व्यवस्था मिलाइएको ।
	जनआन्दोलन र जनयुद्धका घाइते र पूर्व लडाकुहरूको स्वास्थ्य विमा	१२ वटै जिल्ला प्रशासन कार्यालय र गृह मन्त्रालयसँग जनआन्दोलन र जनयुद्धका घाइते र पूर्व लडाकुहरूको विवरण माग गरिएको ।
११५	संचार माध्यम, पत्रकार एवं संचारकर्मीको क्षमता अभिवृद्धि	पत्रकारिक्षा क्षमता विकास कार्यक्रमको अवधारणापत्र स्वीकृत गरीएको ।
	संचार माध्यमसँग सहकार्य	७८ वटा एफ.एम. रेडियोहरू, १२ वटा टेलिभिजन तथा २८ वटा छापा सञ्चार माध्यमहरूबाट प्रदेश सरकारका विभिन्न गतिविधिहरू समेटिएका कार्यक्रमहरू प्रशारण भैरहेका छन् ।

(स्रोत: आन्तरिक मामिला तथा सञ्चार मन्त्रालय)

८.९ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

ब.व.को बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
२७१	प्रदेश प्रहरीको संस्थागत सुदृढिकरण	अघिल्लो आर्थिक वर्षमा प्रस्ताव गरिएका प्रदेश प्रहरी इकाई भवन निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिदै यो वर्ष १० वटा नया प्रहरी ईकाई भवन निर्माणका लागि बजेट अख्तियारी प्रदान गरिएको । जिल्ला प्रहरी कार्यालयहरूको सुधारमा बजेट अख्तियारी

ब.व.को बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
		प्रदान गरिएको । प्रहरी तालिम केन्द्र, दङ्गा नियन्त्रण, प्रदेश प्रहरी अस्पताल लगायतका प्रहरी कार्यालयहरूमा बजेट अख्तियारी प्रदान गरिएको ।
२७२	सुरक्षा संवेदनशील क्षेत्रमा सि.सि.टि.भि जडान	दाङ्गको भालुवाङ्ग देखि लमहीसम्म भि.एम.एस. प्रविधिमा आधारित सि.सि.टि.भि. प्रणालीको कार्य सम्पन्न गरिएको तथा रुपन्देहीको सैनामैना देखि सालझण्डी सम्म उक्त प्रणाली जडानको लागि विद्युतिय बोलपत्र आव्हान गरिएको ।
२७३	लागूपदार्थ विरुद्ध जनचेतनामुलक कार्यक्रम	पाल्पाको तानसेन बहुमुखी क्याम्पस र गुल्मीको रुङ्गा मा.वि.मा अध्ययनरत विद्यार्थिको लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको । र अन्य जिल्लामा कार्यक्रम गर्ने तयारी गरिएको ।
२७४	द्वन्द्वका क्रममा घाईते भएका व्यक्तिहरूको उपचार	द्वन्द्वका क्रममा घाईते तथा अपाङ्ग भएकाहरूको लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पतालमा उपचार व्यवस्था मिलाइएको ।
	कारागार सुधार	रोल्पा, दाङ्ग र प्यूठानमा कारागार कार्यालय निर्माणका लागि बजेट अख्तियारी प्रदान गरिएको । कपिलवस्तु बर्दिया, रोल्पा, पाल्पा र गुल्मीमा कारागार सुधारका लागि आवश्यक बजेट अख्तियारी प्रदान गरिएको ।
२७७	विपद् जोखिम क्षेत्रको पहिचान र विपद् प्रतिकार्य तालिम	प्रदेशभित्रको विपद् जोखिम क्षेत्रहरूको पहिचान र नक्साङ्कनको लागि अवधारणा पत्र स्वीकृत गरी खरिद प्रक्रिया सुरु गरिएको । हालसम्म गुल्मीको मदाने, पाल्पाको रैनादेवी छहरा गाँउपालिका र अर्घाखाँचीको शितगंगा नगरपालिकामा विपद् प्रतिकार्य तालिम प्रदान गरिनुका साथै अन्य पालिकामा गर्ने तयारी गरिएको ।
२७८	हेलिप्याड निर्माण	पाल्पाको झ्याल्टुङ्ग, गुल्मीको छल्लीबगर, अर्घाखाँचीको भुमिकास्थान, रोल्पाको राइसी र रुकुमपूर्वको पुथा उत्तरगंगामा हेलिप्याड निर्माणका लागि रकम वण्डा गरी सम्बन्धीत जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा बजेट अख्तियारी प्रदान गरिएको ।

८.१० आ.व. २०७८/७९ स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण (रु. हजारमा)

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		पौष मसान्त सम्मको प्रगति			
		परिणाम	बजेट	परिणाम	परिणाम %	बजेट	बजेट खर्च %
१	कोभिड १९ भाइरस रोकथाम तथा अन्य प्रकोप जन्य/महामारी नियन्त्रणका लागि सुरक्षा परिचालन खर्च		७५				५२
२	जिल्ला स्तरीय सुरक्षा व्यवस्थापन तथा अपराध नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तरक्रिया तथा छलफल गोष्ठी		१५				६
३	विपद् पूर्वतयारी गोष्ठी		६				०
४	तनाव व्यवस्थापन तथा आत्महत्या न्यूनिकरण गर्न सचेतना कार्यक्रम		२०				०
५	प्रदेशका विपद् जोखिम क्षेत्रहरूको पहिचान र नक्साङ्कन		१५				०
६	विपद्को जोखिममा रहेका स्थानीय तहलाई विपद् प्रतिकार्य तालिम संचालन		४०				३५
७	समृद्ध लुम्बिनी प्रदेश सम्बन्धी टेलिभिजन कार्यक्रम		५०				४०
८	प्रदेशमा सूचिकृत र आवद्ध छापा तथा अनलाईन संचार		५०				०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		पौष मसान्त सम्मको प्रगति			
		परिणाम	बजेट	परिणाम	परिणाम %	बजेट	बजेट खर्च %
	माध्यमसँग सहकार्य अनुदान						
९	प्रदेशमा सूचिकृत र आवद्ध टेलिभिजन कार्यक्रम संचालन सहकार्य अनुदान		५०				०
१०	एफ.एम. रेडियो कार्यक्रम प्रसारण सहकार्य अनुदान कार्यक्रम		१००				०
११	कैदीबन्दी आमाहरुसँग रहेका बालबालिकाहरुको शैक्षिक विकास कार्यक्रम		५				०
११	मुस्लिम तथा कुमाल जातिको वृत्तचित्र निर्माण		४०				२०
१२	सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा घाईते तथा अपाङ्ग भएकाहरुको उपचार		५०				५.३२
१३	सशस्त्र प्रहरी बाहिनी बैठक हल निर्माण		२०				०
१४	हेलिप्याड निर्माण		५०				०
१५	लुम्बिनी प्रदेशमा विज्ञापन बजार अनुसन्धान कार्यक्रम		५				०
१६	प्रदेश पत्रकार महासंघ भवन निर्माण अनुदान		५०				०
१७	पत्रकार महासंघ कपिलवस्तु, पाल्पा, अर्घाखाँची, र रुपन्देही भवन निर्माण		२०				०
१८	लुम्बिनी प्रदेशमा विज्ञापन बजार अनुसन्धान		५				०
१९	सामुदायिक रेडियो प्रसारक संघ (अकोराब) लुम्बिनी प्रदेशलाई उपकरण खरिद अनुदान		५				०
२०	ब्रोकास्टिङ एशोसियसन अफ नेपाल (बान) लुम्बिनी प्रदेशलाई उपकरण खरिद अनुदान		५				०
२१	महिलाले मात्र संचालन गरेको एफ.एम. रेडियोलाई उपकरण खरिद अनुदान		५				०
२२	पत्रकारिता विकास कार्यक्रम		२०				०
२३	समावेशी पत्रकारिता विकास कार्यक्रम		२०				०
२४	सुशासन र विकास सम्बन्धी खोजमूलक आलेख लेखन र व्यवस्थापन कार्यक्रम		२०				०
२५	थारु थिएटर दाङको संरचना निर्माण		२०				०
२६	मगर थिएटर रोल्पाको संरचना निर्माण		२०				०
२७	कारागारका कैदी बन्दीहरुको सकारात्मक सौच विकास कार्यक्रम		१२				०
२८	लागु औषध दुर्व्यसन न्यूनिकरणको लागि सचेतना कार्यक्रम		१०				२०
२९	प्रादेशिक ट्राफिक चेतना प्रवर्द्धन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम		२०				२०
३०	विपद् व्यवस्थापन सामग्री खरिद		१००				०
३१	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण कोटगाँउ र खुड्ग्री रोल्पा		३१५				२७.७

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		पौष मसान्त सम्मको प्रगति			
		परिणाम	बजेट	परिणाम	परिणाम %	बजेट	बजेट खर्च %
३२	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण पुरनधारा, दाङ		१५०				०
३३	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण भगवानपुर, बाँके		२००				६१.६
३४	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण गणेशपुर, कपिलवस्तु		२००				३४.०४
३५	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण बुटवल, रुपन्देही		२००				६०
३६	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण पिपलडाँडा, पाल्पा		२००				०
३७	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण शान्तिपुर, गुल्मी		१२५				४०.५
३८	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण धारापानी, अर्घाखाँची		८१				२०.२
३९	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण जाङ, रुकुम पूर्व		१५०				८०
४०	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण चुजाठाँटी, प्यूठान		१७६				०
४१	ट्राफिक प्रहरी सुरक्षा चेकजाँच पोष्ट निर्माण		४०				०
४२	सैनामैना देखि सालझण्डी सम्म भि.एम.एस.सिस्टममा कम्प्याटिबल हुनेगरी सि.सि.टि.भि. प्रणालिको जडान		१५०				०
४३	प्रदेश प्रहरी तालिम केन्द्र प्रशिक्षार्थी व्यारेक निर्माण		१००				०
४४	प्रदेश प्रहरी तालिम केन्द्रको कम्पाउण्ड र डिउटी कक्ष निर्माण		६६.५				०
४५	प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण		७५०				०
४६	प्रदेश प्रहरी कार्यालय दाङको सौचालय निर्माण		२०				०
४७	प्रहरी कार्यालय परिसरमा संरचना निर्माण		२००				०
४८	प्रदेश स्तरीय सुरक्षा गोष्ठी		३०				०
४९	कारागारहरुको परिसरमा संरचना निर्माण		६०				०

(स्रोत: आन्तरिक मामिला तथा सञ्चार मन्त्रालय)

द.११ आर्थिक वर्ष २०७७/७८को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण (रु. हजारमा)

क्र.सं.	शीर्षक	लक्ष्य	प्राप्त रकम	प्रतिशत
१.	विविध			

(स्रोत: आन्तरिक मामिला तथा सञ्चार मन्त्रालय)

द.१२ आ.व. २०७८/७९ मा २०७८ पौषसम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरु

- पाल्पा, बाँके र कपिलवस्तुमा जिल्ला स्तरीय सुरक्षा व्यवस्थापन गोष्ठी सम्पन्न गरिएको । जसबाट जिल्लाको सुरक्षा अवस्थाको जानकारी प्राप्त भएको, भावि रणनीति र प्रदेश सरकारको भुमिका सम्बन्धमा स्पष्ट भएको ।
- प्रदेशको हित एवं प्रतिष्ठा अभिवृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने ५७ जनालाई प्रदेश पदकबाट विभूषित हुने महानुभावहरुलाई प्रदेश सरकारका तर्फबाट प्रदान गरिने प्रदेश पदकबाट विभूषित गरिएको । यसबाट

प्रदेशको गौरव बढ्नुका साथै इमान्दार, नैतिकवान र राष्ट्रसेवामा लागेका महानुभावलाई प्रेरणा मिलेको।

- प्रदेश सरकारका गतिविधिहरू समेटिएको टेलिभिजन कार्यक्रम समृद्धिका पाईला उत्पादन र प्रसारण गर्न सम्झौता भई नेपाल टेलिभिजन कोहलपुरवाट साप्ताहिक रूपमा कार्यक्रम प्रसारण भईरहेको।
- एफ.एम. रेडियोसँग सहकार्य अनुदान अन्तर्गत प्रदेश सरकारका गतिविधिहरू समेटिएका रेडियो कार्यक्रमहरू प्रसारण भैरहेको।
- द्वन्द्वका क्रममा घाइते तथा अपाङ्ग भएकाहरूको उपचार प्रक्रियालाई निरन्तरता प्रदान गरिएको। यसले द्वन्द्व पिडितको पिडालाई कम गर्न सहयोग गरी राज्यप्रति नागरिक विश्वास अभिवृद्धिमा टेवा पुगेको।
- हेलिप्याड निर्माण, प्रदेश प्रहरी ईकाई भवन निर्माण, कारागारहरूमा संरचना निर्माण, प्रहरी कार्यालयहरूको परिसरमा संरचना निर्माण तथा ट्राफिक प्रहरी विट निर्माणको लागि रकम वण्डा गरि सम्बन्धित प्रशासन/प्रहरी कार्यालयहरूमा बजेट अख्तियारी पठाईएको।
- गुल्मीको शान्तिपुर र रोल्पाको कोटगाँउमा नवनिर्मित प्रदेश प्रहरी ईकाई भवनको निर्माण सम्पन्न भई उद्घाटन समेत गरिएको।

द.१३ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई

- मन्त्रालय मातहत प्रादेशिक इकाई तथा कार्यालयहरू नहुँदा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कठिनाई भएको
- कार्यक्रम संशोधन तथा बजेट अख्तियारी दिने वर्तमान प्रावधान/प्रक्रिया लामो रहेको
- प्रहरीको समायोजन भइ प्रदेश मातहतमा नआएकोले बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या देखिएको
- संघीय इकाइलाई अख्तियारी दिने प्रक्रिया घुमाउरो भएको हुँदा अख्तियारी ढिला प्रदान हुने जसले गर्दा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या परेको

द.१४ समस्या समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदम

- प्रदेश मामिला सूचना केन्द्रमा जनशक्ति व्यवस्थाका लागि मन्त्रालयस्तरीय O&M समितिको बैठकबाट सिफारिस गरी आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालयमा सहमती माग गरी पठाईएको।
- अन्य समस्या समाधानका लागि प्रदेश स्तरीय विकास समाधान समितिको बैठकमा समस्या प्रस्तुत गर्ने गरिएको।

परिच्छेद-९

उर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय

९.१ पृष्ठभूमि

प्रदेश सरकारको सोच "समृद्ध लुम्बिनी : आत्मनिर्भर प्रदेश" भन्ने सोचका साथ संविधानको अनुसूची -४ वमोजिम नवलपरासी [बर्दघाट सुस्ता पश्चिम], रूपन्देही, कपिलबस्तु, पाल्पा, अर्घाखाँची, गुल्मी, पूर्वी रूकुम, रोल्पा, प्यूठान, दाङ, बाँके, बर्दिया गरी बाह्र जिल्लाहरूको प्रतिनिधित्व गर्दै लुम्बिनी प्रदेशको स्थापना भएको छ । प्रदेश सरकारको एक अंग यस उर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालयको मूल ध्यय भनेको यस प्रदेशमा बसोवास गर्ने नागरिकहरूको प्राथमिक आवश्यकतालाई समयानुकूल पुरा गर्दै जनतालाई सरकारको जनतामा निहित कार्यको अनुभूति दिलाउनु हो । यसै सन्दर्भमा लुम्बिनी प्रदेशको उर्जा, जलश्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालयले चालु आ.ब. २०७८/०७९ बाट उत्पादन र वितरणलाई प्राथमिकतामा राखी दक्षता अभिवृद्धिका साथै भइरहेका संरचनाको Rehabilitation उज्यालो लुम्बिनी प्रदेश कार्यक्रम सुरु गरि आगामी ५ वर्ष भित्रमा प्रदेशलाई विद्युतमा पूर्ण आत्मनिर्भर प्रदेश बनाउने अवधारणा तयार पारेको छ ।

लुम्बिनी प्रदेशका १२ जिल्लाहरूमध्ये भौगोलिक जटिलताका कारण तराई क्षेत्रको तुलनामा पहाडी क्षेत्रका जिल्लाहरूमा विद्युतिकरण कम भएको पाईन्छ । नेपाल विद्युत प्राधिकरणको तथ्यांकका आधारमा रोल्पा तथा पूर्वी रूकुममा सबै भन्दा कम विद्युतीकरण भएको देखिन्छ। हाल यस प्रदेशमा जलविद्युत बाट ३६.४५ मेघावाट, सौर्य विद्युत बाट ९.६ मेघावाट र हाईब्रिड प्रविधिबाट ०.०२५ मेघावाट विद्युत उत्पादन भइरहेको छ ।

यस प्रदेशमा रहेका निर्माणाधिन विद्युत आयोजनाहरूमध्ये निकट भविष्यमै जलविद्युत आयोजनाबाट १५.९९ मेघावाट र सौर्य विद्युत आयोजनाबाट १६.९० मेघावाट गरी जम्मा ३२.८९ मेघावाट थप विद्युत उत्पादन हुने देखिन्छ । साथै यस प्रदेशमा नेपाल सरकारको बास्केटमा रहेका साना जलविद्युत आयोजनाहरू बाट करिब ८४.४२ मेघावाट र सम्भावित ठूला जलविद्युत आयोजनाहरूबाट करिब ३००० मेघावाट विद्युत उत्पादन हुनुका साथै जलाशययुक्त आयोजनाबाट सिंचाई प्रणालि विस्तार तथा पर्यटन प्रवर्द्धन समेत गर्न सकिने सम्भावना समेत रहेको छ ।

विद्युतको पहुँच नपुगेका वस्ती तथा समुदायहरूको पहिचान गरी नेपाल विद्युत प्राधिकरणको सहकार्यमा आवश्यकता अनुसार विद्युत लाईन विस्तार तथा भौगोलिक कठिनाई वा अन्य कारणबाट तत्काल विद्युत लाईन विस्तार गर्न सम्भव नभएका स्थानहरूको ऊर्जा संकटलाई समाधान गर्न बैकल्पिक ऊर्जाको माध्यमबाट दूरदराजका वस्तीहरूको घरघरमा उज्यालो पुऱ्याउने लक्ष सहित उज्यालो प्रदेश: लुम्बिनी प्रदेश भन्ने नाराका साथ जलविद्युत, लघु तथा साना जलविद्युत, सौर्य विद्युत आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गरी निर्माण कार्य अघि बढाउने लक्ष्यका साथ प्रदेश सरकार अघि बढिरहेको छ ।

यस प्रदेश अन्तर्गत रहेको करिब ६ लाख ५५ हजार हेक्टर सिंचाईयोग्य जमिनमध्ये सरदर ५७ प्रतिशत भू-भागमा मात्र सिंचाई सुविधा उपलब्ध छ भने २० प्रतिशत भू-भागमा मात्र बाह्रै महिना सिंचाई सेवा उपभोग

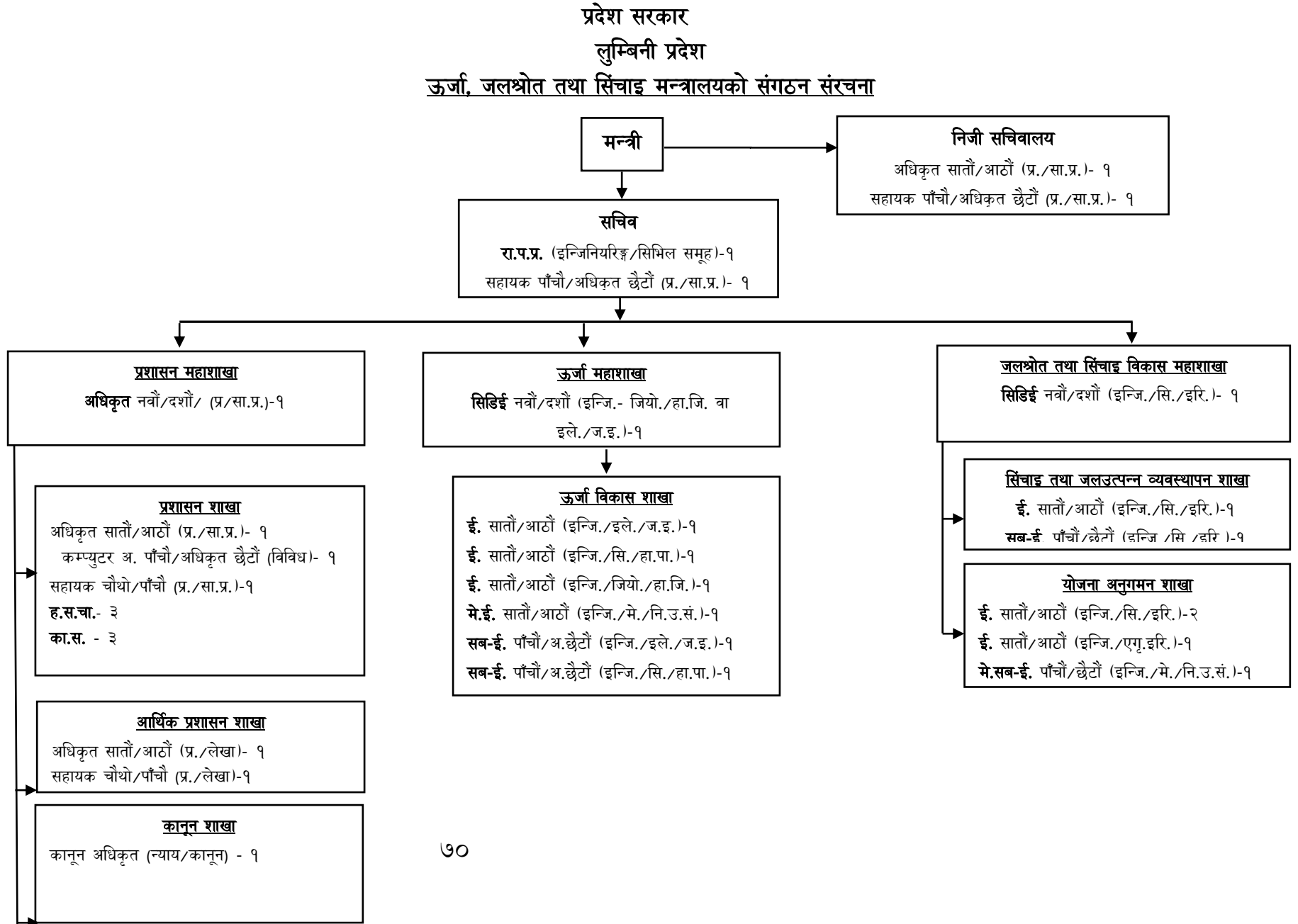
गर्न सकिने अवस्था रहेको छ । प्रदेशको आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय प्रभावलाई समेत अनुकूलित गर्दै पानीको अधिकतम उपाभोग मार्फत कृषिको उत्पादकत्व बृद्धि गरी समग्र आर्थिक बृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने तथा जलउत्पन्न प्रकोपको व्यवस्थापन तथा न्यूनीकरण गरी वातावरणीय दिगोपना कायम गर्ने प्रदेश सरकारको सोचलाई मूर्त रूप दिनको लागि उर्जा, जलश्रोत र सिंचाई मात्र हेर्ने गरी छुट्टै मन्त्रालयको स्थापना गरी कृषिको आधारः सिंचाईको विकास भन्ने मूल नाराका साथ आफ्ना कामकारबाहीहरु अगाडी बढाईरहेको अवस्था छ ।

प्रदेश सरकार स्थापना भएपश्चात १२ बटै जिल्लामा सिंचाई सम्बन्धी विषयगत डिभिजन कार्यालयहरु स्थापना गरी उक्त कार्यालयहरु मार्फत १७७ वटा सिंचाई मुहान/बाँध निर्माण सम्पन्न भईसकेका छन । तराईका ३ जिल्लामा भूमिगत सिंचाई कार्यालयहरु मार्फत १५० वटा डिप ट्युबेल सिंचाई प्रणालीको विकास समेत भईसकेको अवस्था छ । प्रदेशस्तरबाट सञ्चालित उक्त सिंचाई आयोजनाहरुबाट हालसम्म ७६५२ हेक्टर थप जमिनमा सिंचाई सेवा विस्तार भएको छ । वर्षायाममा हुनसक्ने बाढी तथा खेतीयोग्य जमिनको कटान नियन्त्रण गर्नको लागि करिब ५५ कि.मि. नदी नियन्त्रण कार्य सम्पन्न भई त्यसबाट करिब १२०० हेक्टर जमिन उकास भएको छ भने ७२६३ अति जोखिमयुक्त घरवस्ती संरक्षण हुनका साथै ६२८ खेतीयोग्य जमिनको समेत संरक्षण भएको छ ।

कृषिको प्रमुख आधारको रूपमा रहेको सिंचाइ सेवाको लागि सतह सिंचाइ योजनाका अतिरिक्त लिफ्ट, नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाइ, भूमिगत सिंचाइ, जलासय निर्माण तथा पोखरी संरक्षण गरी जलवायु परिवर्तनको असरलाई न्यूनीकरण गर्ने तथा सौर्य र वायो ग्यास जस्ता वैकल्पिक उर्जाको उत्पादन गर्दै उर्जाको न्यूनतम पहुँच सुनिश्चित गरी उज्यालो प्रदेश को रूपमा स्थापित गराउने उदेश्य रहेको छ ।

९.२ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

९.२.१ दरवन्दी र पदपूर्तीको अवस्था (मातहत कार्यालय समेत)

९.२.२ दरबन्दी तेरिज र पदपूर्तिको अवस्था:

सि.नं.	पद	सेवा	समूह	उप-समूह	तह/श्रेणी	जम्मा		
						स्वीकृत	पदपूर्ति	रिक्त
१	सचिव	इन्जि.	सिभिल		रा.प.प्रथम	१	१	०
२	अधिकृत	प्रशासन	सा.प्र.		अधिकृत नवौं/दशौं	१	०	१
३	सि.डि.ई.	इन्जि.	सिभिल	ईरिगेशन	अधिकृत नवौं/दशौं	१३	१०	३
४	सि.डि.ई.	इन्जि.	जियोलोजी	हा.जि.	अधिकृत नवौं/दशौं	४	३	१
५	सि.डि.ई.एगृ	इन्जि.	एग्री इरिगेशन		अधिकृत नवौं/दशौं	२	२	०
६	अधिकृत	प्रशासन	सा.प्र.		अधिकृत सातौं/आठौं	२	१	१
७	कानून अधिकृत	न्याय	कानून		अधिकृत सातौं/आठौं	१	०	१
८	लेखा अधिकृत	प्रशासन	लेखा		अधिकृत सातौं/आठौं	१	०	१
९	इन्जिनियर	इन्जि.	सिभिल	इरिगेशन	अधिकृत सातौं/आठौं	३९	२८	११
१०	इन्जिनियर	इन्जि.	सिभिल	हा.पा.	अधिकृत सातौं/आठौं	१	०	१
११	इन्जिनियर एगृ	इन्जि.	एगृ इरिगेशन		अधिकृत सातौं/आठौं	५	४	१
१२	इन्जिनियर	इन्जि.	मेकानिकल	नि.उ.सं.	अधिकृत सातौं/आठौं	१	०	१
१३	इलेक्ट्रिकल इन्जिनियर	इन्जि.	इले.	जन.इले.	अधिकृत सातौं/आठौं	१	१	०
१४	हाइड्रोजियोलोजिष्ट	इन्जि.	जियोलोजी	हा.जि.	अधिकृत सातौं/आठौं	७	४	३

सि.नं.	पद	सेवा	समूह	उप-समूह	तह/श्रेणी	जम्मा		
						स्वीकृत	पदपूर्ति	रिक्त
१५	सहायक/अधिकृत	प्रशासन	सा.प्र.		स.पाचौ/अ.छैटौ	२०	१६	४
१६	सहायक/अधिकृत	प्रशासन	लेखा		स.पाचौ/अ.छैटौ	१८	१७	१
१७	कम्प्युटर अपरेटर	विविध			स.पाचौ/अ.छैटौ	९	६	३
१८	सब-इन्जिनियर	इन्जि.	सिभिल	इरिगेशन	स.पाचौ/अ.छैटौ	६१	४८	१३
१९	सब-इन्जिनियर	इन्जि.	सिभिल	हा.पा.	स.पाचौ/अ.छैटौ	१	०	१
२०	मे. सब-इन्जिनियर	इन्जि.	मेकानिकल	नि.उ.सं.	स.पाचौ/अ.छैटौ	१	०	१
२१	सब-इन्जिनियर	इन्जि.	इले.	जन.इले.	स.पाचौ/अ.छैटौ	१	०	१
२२	सि.ए.ओ.	इन्जि.	एगू इरिगेशन		स.पाचौ/अ.छैटौ	९	४	५
२३	असिस्टेन्ट ग्राउन्ड वाटर हा.जि.	इन्जि.	जियोलोजी	हा.जि.	स.पाचौ/अ.छैटौ	३	१	२
२४	सिनियर मेकानिक्स	इन्जि.	मेकानिकल	नि.उ.सं.	स.पाचौ/अ.छैटौ	३	३	०
२५	इलेक्ट्रिकल ओभरसियर	इन्जि.	इले.	जन.इले.	स.पाचौ/अ.छैटौ	३	३	०
२६	सहायक	प्रशासन	सा.प्र.		स.चौथौ/पाचौ	१	१	०
२७	सह लेखापाल	प्रशासन	लेखा		स.चौथौ/पाचौ	१	०	१
२८	सहायक कम्प्युटर अपरेटर	विविध				३	१	२
२९	असोसियट अर्गनाइजर	इन्जि.	एग्री इरिगेशन		स.चौथौ/पाचौ	५	४	१
३०	ह.स.चा.					२१	२१	०
३१	का.स.					३८	३८	०
	जम्मा					२७७	२१८	५९

९.३ तयार भएको ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

९.४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

(रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजन बजेट	२०७८ पुससम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	२३४३४७	८६७९९	३७.०३
पूँजीगत	३३९५९००	६५०९९७	१९.१४
जम्मा	३६३०२७४	७३६९८८	२८.०८

स्रोत: प्रदेश लेखा नियन्त्रक

९.५ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम	कैफियत
१.	प्रदेश सरकार	३७२५७४		
२.	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान	२३०५८००	२४९८४५	
३.	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान	९५९९००	९०९५५८	
४.	नेपाल सरकार समपुरक अनुदान	०		
५.	नेपाल सरकार विशेष अनुदान	०		

९.६ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

नीति तथा का.बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
	मझौला तथा वैकल्पिक प्रविधिमा आधारित सिंचाइ आयोजना	२७५ वटा आयोजना मध्ये १४४ वटा खरिद प्रकृत्यामा गएको, १२० वटा कार्यान्वयन भैरहेको र १० वटा सम्पन्न

नीति तथा का.बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
		भैसकेको र १ वटा कार्यान्वयन हुन नसकेको ।
	सिंचाइ आयोजना मर्मत सुधार तथा विस्तार	६२ वटा आयोजनाहरू मध्ये २० वटा खरिद प्रकृत्यामा गएको, ३७ वटा कार्यान्वयन भैरहेको र ५ वटा आयोजना हाल सम्म सम्पन्न भैसकेको ।
	जल उत्पन्न प्रकोम न्यूनीकरण तथा ब्यवस्थापन	११७ वटा आयोजना मध्ये ६१ वटा खरिद प्रकृत्यामा गएको, ५३ वटा कार्यान्वयन भैरहेको र ३ वटा सम्पन्न भैसकेको ।
	भूमिगत स्यालो तथा डीप ट्यूबेल सिंचाइ	१७१ वटा आयोजना मध्ये ९६ वटा खरिद प्रकृत्यामा गएको, ७४ वटा कार्यान्वयन भैरहेको र १ वटा सम्पन्न भैसकेको ।
	जलासय निर्माण तथा पोखरी संरक्षण	१ वटा आयोजना मध्ये खरिद प्रकृत्यामा गएको
	ग्रामिण, सामुदायिक एवं कृषि उद्योग-औद्योगिक विद्युतीकरण तथा काठको पोल विस्तापन, वितरण प्रणाली सुधार	वार्षिक वजेट २६०००००० विनियोजन भएकोमा हाल सम्मा १५ प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको ।
	ट्रान्सफर्मर खरिद २५-२०० के.भि.ए. सम्म	वार्षिक वजेट १५०००००० विनियोजन भएकोमा हाल सम्म ५० प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको ।
	घरेलु सौर्य ऊर्जा प्रणाली जडान कार्य	वार्षिक वजेट ५०००००० विनियोजन भएकोमा हालसम्म १५ प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको ।
	सुधारिएको चुलो तथा Induction चुलो प्रविधि जडान	१५०००००० वार्षिक वजेट विनियोजन भएकोमा हालसम्म १५ प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको ।
	सौर्य ऊर्जा प्रविधि (ग्रिडमा आबद्ध नेटमिटरिङ्ग तथा अफग्रिड सोलार ब्याकअप) प्रणाली जडान	५०००००० वार्षिक वजेट विनियोजन भएकोमा हालसम्म १५ प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको ।
	वायोग्यास प्रणाली निर्माण तथा जडान	५०००००० वार्षिक वजेट विनियोजन भएकोमा हालसम्म १५ प्रतिशत भौतिक

नीति तथा का.बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
		प्रगति भएको ।
	लघु तथा साना जलविद्युत मर्मत सम्भार तथा संचालन	३०००००० वार्षिक बजेट विनियोजन भएकोमा हालसम्म ५ प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको ।
	जल विद्युत, लघु जलविद्युत, वायु एवं वायोग्यासमा आधारित आयोजना सम्बन्धि तथ्यांक संकलन, अध्ययन, नीति, कानून निर्माण, कार्यविधि तर्जुमा तथा अन्य पुँजीगत अध्ययन परामर्श कार्यहरू	३०००००० वार्षिक बजेट विनियोजन भएकोमा हालसम्म ५ प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको ।
	सार्वजनिक निकायहरूमा ईनर्जि अडिट	१०००००० वार्षिक बजेट विनियोजन भएकोमा हालसम्म १० प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको ।
	ऊर्जा दक्षता कार्यक्रम	१०००००० वार्षिक बजेट विनियोजन भएकोमा हालसम्म १० प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको ।
	नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि जडान (वायोग्यास/विद्युतीय चुलो/सुधारिएको चुलो/सौर्य ऊर्जा/वायु ऊर्जा/मिनी ग्रिड साना जलविद्युत) अन्य सार्वजनिक निर्माण	८०००००० वार्षिक बजेट विनियोजन भएकोमा हालसम्म २५ प्रतिशत भौतिक प्रगति भएको ।

९.७ आ.व. २०७७/७८ स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट खर्च	खर्च %
जलस्रोत तथा सिंचाइ							
१.	मझौला तथा वैकल्पिक प्रविधिमा आधारित सिंचाइ आयोजना	२७५	८९९२००	१०	३.६	१०७३९८	११.९४
२.	सिंचाइ आयोजना मर्मत सुधार तथा विस्तार	६२	४०४९००	५	८	२०४९६	५.०४

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट खर्च	खर्च %
३.	जल उत्पन्न प्रकोम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन	११७	५१७०००	३	२.५	९८९११	१९.१३
४.	भूमिगत स्यालो तथा डीप ट्यूबेल सिंचाइ	१७१	४३८४००	१	.५	२३१२०	५.२७
५.	जलासय निर्माण तथा पोखरी संरक्षण	१	१५०००	०	०	०	०

(स्रोत:उर्जा जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय)

९.८ आ.व. २०७७/७८ मा २०७७ पुस मसान्तसम्मसम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

(क) महत्वपूर्ण कार्यको विवरण (बुँदागत रूपमा) मुख्य उपलब्धिहरू

- १०६ हे. जमिनमा थप सिंचाइ सुविधा पुगेको
- ११८४ हे. जमिनको सिंचाइ संरचना सुदृढीकरण गरेको
- ५२ हे. जमिन उकास भएको
- तटबन्धबाट ८७६ घर तथा १३१ हे. खेतियोग्य जमिन सुरक्षित भएको
- सार्वजनिक सम्पतिहरू, विद्यालय, बाटो, पुल, मन्दिर आदिको संरक्षण भएको
- विद्युत ऐन, सिंचाइ ऐनको मस्यौदा तयार गरिएको

९.९ निति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरू

- संघीय सरकारबाट हस्तान्त्रित कार्यान्वयनमा रहेका ४९ वटा योजनाहरू वार्षिक कार्यक्रममा छुट भएको।
- संघीय सरकारबाट हस्तान्त्रित योजनाहरूमा न्यून बजेट व्यवस्थापन भएको (ठेक्का म्याद चैत्र मशान्त सम्म मात्र)।
- क्रमागत प्रदेश समानिकरण अजुदान तर्फका योजनाहरूमा न्यून बजेट बिनियोजन भएको हुदा अपेक्षित प्रगति हुन नसकेको।
- बाढि पहिरो ढुवानका कारण सिंचाइका संरचनाहरूमा क्षति पुग्नुको साथै वस्ति र भौतिक संरचना जोखिममा रहेका।
- जिल्लागत कार्यालयहरूमा मौजुदा सवारी साधनहरू निकै पुराना र जिर्ण भएको।

९.१० कार्यान्वयनमा ल्याइएका राम्रा अवधारणाहरू (Good Practices)

- आयोजना कार्यान्वयनको शुरुवाती समयमै स्थानीय जनप्रतिनिधि लाभग्राही र सम्बन्धित सरोकारवालसँग निर्माण स्थलमै छलफल र परामर्श गर्ने नीति अवलम्बन गरिएको। यसले गर्दा निर्माण कार्यमा सहजता भईरहेको।
- जलाशययुक्त सिंचाइ आयोजनाको सफल नमूना आयोजना सञ्चालन गरिएको।
- निर्माण कार्य को Test Sample हरु कार्यालयले आफै Collect गरि गुणस्तर परिक्षण गराएको।
- सबै कार्यालयहरू विद्युतीय प्रविधिमैत्रि बनाइएको।
- “उज्यालो प्रदेश: लुम्बिनी प्रदेश” को अवधारणा तयार गरिएको।
- “कृषिको आधार: सिंचाइमा सुधार” को नाराका साथ कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा लिएको।

परिच्छेद-१०

वन, वातावरण तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय

१०.१ पृष्ठभूमी

नेपालको संविधानले लुम्बिनी प्रदेशमा वन वन्यजन्तु जैविक विविधता तथा वातावरण क्षेत्रको विकास, विस्तार र समृद्धि गर्ने जिम्मेवारी रहेको यस मन्त्रालय स्थापना भई सञ्चालनमा रहेको छ। प्रदेश भित्रको वातावरणीय संरक्षण तथा स्वच्छता सम्बन्धी प्रविधि विकास र व्यवस्थापन, वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जैविक विविधता, जलाधार व्यवस्थापनसम्बन्धी नियमन र व्यवस्थापन, वातावरणीय क्षेत्रको अध्ययन, अनुसन्धान, क्षमता अभिवृद्धि र नियमन गर्ने यस मन्त्रालयको मुख्य जिम्मेवारी रहेको छ ।

१०.२ दीर्घकालीन सोच

वातावरणीय सन्तुलन कायम राख्दै रोजगारी र आयआर्जन हुनेगरी वनको दिगो व्यवस्थापनगर्दै जडिबुटी तथा गैह्रकाष्ठ वनपैदावारको व्यावसायिक उत्पादन तथा प्रशोधन मार्फत अर्थतन्त्रमा योगदान ।

१०.३ लक्ष्य

वनपैदावारहरूको समुचित प्रयोग, जैविक विविधता र जलाधारको समुचित संरक्षण, व्यवस्थापन र सदुपयोगबाट वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्दै रोजगारी र आयआर्जनमा वृद्धि गर्ने ।

जडिबुटी तथा तथा गैह्रकाष्ठ वनपैदावारको व्यावसायिक उत्पादन तथा प्रवर्द्धन गर्नुका साथै आय र रोजगारी बढाउने ।

१०.४ रणनीति

- वनसम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून र उपयुक्त संरचना बनाउने ।
- विद्यमान वनक्षेत्र कायम राखीउत्पादकत्व वृद्धिका लागि वनको सहभागितामूलक, दिगो एवम् वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने ।
- जैविक विविधता र जलाधारको दिगो व्यवस्थापन र उपयोगमा स्थानीय समुदायको पहुँच वृद्धि गर्ने एवम् पर्यापर्यटनका आधार क्षेत्रहरूलाई पुनःस्थापना तथा पुनःनिर्माण गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तनका असर तथा वायु प्रदुषणलाई मध्यनजर राख्दै वातावरण संरक्षण गर्ने ।
- निजी तथा कृषि वन विकास तथा विस्तार गरी जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणमा योगदान गर्नुका साथै कृषकको आमदानी तथा रोजगारीमा वृद्धि गर्ने ।
- भौगोलिक विशेषता अनुरूप जडिबुटी तथा गैह्रकाष्ठ वनपैदावारको व्यावसायिक खेतीलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- जडीबुटी तथा गैह्रकाष्ठ वनपैदावारको लागि आन्तरिक र बाह्य बजार प्रवर्द्धन गर्ने ।

१०.५ उद्देश्यहरू

- दीगो एवम् वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्नु।
- जैविक विविधता र स्रोतको संरक्षणलगायत वातावरणीय सेवाबाट प्राप्त हुने लाभ वृद्धि गर्दै न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्नु ।
- जडिबुटीहरूको तथा गैह्रकाष्ठ वनपैदावारको व्यावसायिक खेती गरी उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि सहित रोजगारी सिर्जना गर्नु।
- जडिबुटी तथा गैह्रकाष्ठ वनपैदावारमा आधारित उद्योगहरूको स्थापना, मूल्य अभिवृद्धि तथा निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु।
- दीगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न वातावरण संरक्षण गराउनु ।
- वनजन्य वस्तुको उत्पादन विस्तार र यसमा आधारित उद्योगहरू स्थापना गरी रोजगारी सिर्जना गर्नु।
- भू-स्खलन नियन्त्रण र भू-संरक्षण कायम गर्दै वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्नु।
- जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गर्दै जल, जलस्रोत तथा भूमिको संरक्षणबाट भूमिको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न जलाधार क्षेत्रको एकिकृत संरक्षण र व्यवस्थापन गर्नु ।
- हरित विकासको अवधारणा अनुरूप मानवीय क्रियाकलाप र विकास प्रक्रियालाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलित गराउनु ।
- बहूदो सहरीकरणबाट उत्सर्जित प्रदूषण न्यूनीकरण गराउनु ।

१०.६ कार्यक्षेत्र

- प्रदेशस्तरमा वन क्षेत्रको नीति, कानून, मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
- वन्यजन्तु र वन पैदावार ओसारपसारसम्बन्धी नियमन र अपराध नियन्त्रण
- वन, वनस्पति, वन्यजन्तु र जैविक विविधतासम्बन्धी प्रादेशिक सङ्ग्रहालय व्यवस्थापन
- प्रदेशस्तरमा संरक्षण क्षेत्र र चरन क्षेत्रको व्यवस्थापन
- जैविक विविधता पार्क, हात्तीसार तथा चिडियाखानाको व्यवस्थापन
- जडिबुटी खेती प्रविधि प्रवर्द्धन, विस्तार तथा बजारीकरण सम्बन्धी नीति तथा कानून तर्जुमा, तथा कार्यान्वयन र नियमन, अध्ययन अनुसन्धान तथा तथ्याङ्क संकलन
- वन तथा वातावरणसम्बन्धी विषयमा प्राविधिक सूचना तथा सेवा प्रवाह
- वन अतिक्रमण तथा वन डढेलो नियन्त्रण तथा रोकथाम सम्बन्धी नीति, समन्वय र सहयोग

- प्रदेशस्तरका वनस्पति उद्यान तथा हर्वेरीयमहरूको व्यवस्थापन र वनस्पति पहिचान तथा अभिलेखीकरण सम्बन्धी नीति र व्यवस्थापन
- प्रदेशस्तरमा जैविक विविधताको अध्ययन, अनुसन्धान, व्यवस्थापन, नियमन, संरक्षण एवम् लाभांश बाँडफाँट
- प्रदेशस्तरमा जलाधार संरक्षण तथा जलउपयोग नीति, प्रविधि विकास, व्यवस्थापन
- प्रदेशभित्र भूस्खलन नियन्त्रण
- प्रदेशस्तरमा वातावरणीय संरक्षण तथा स्वच्छता सम्बन्धी प्रविधि विकास र व्यवस्थापन
- प्रदेशस्तरमा वातावरण सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
- प्रदेशस्तरमा वातावरणीय सूचना प्रणालीको स्थापना
- प्रदेशस्तरमा वातावरणीय जोखिमका लागि तयारी तथा उद्धार
- प्रदेशस्तरमा वातावरणीय प्रयोगशालाको स्थापना, सञ्चालन र व्यवस्थापन
- प्रदेशस्तरमा ठोस, वायु, तरल, जल, ध्वनि तथा बिद्युतीय लगायत प्रदुषणको मापदण्ड निर्धारण, कार्यान्वयन, अनुगमन र नियन्त्रण
- प्रदेशस्तरमा न्यून कार्बनमुखी तथा वातावरणमैत्री विकास प्रक्रिया र हरित क्षेत्र प्रवर्द्धन
- प्रदेशस्तरमा वातावरणीय संरक्षण क्षेत्र तथा प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण र सम्बर्द्धन
- प्रदेशभित्र वातावरणीय क्षेत्रको अध्ययन, अनुसन्धान, क्षमता अभिवृद्धि, वातावरणीय सुशासन तथा परीक्षण
- भूपरिधि क्षेत्र तथा वन क्षेत्रको पहिचान, बर्गीकरण, संरक्षण र व्यवस्थापन
- संरक्षण क्षेत्र पहिचान र व्यवस्थापकीय पद्धति निर्धारण
- अन्तरप्रदेशीय नदी उकास तथा सडक किनार वृक्षरोपण व्यवस्थापन
- वृक्षरोपणको लागि दिगो तथा गुणस्तरीय बीउ उत्पादन, बीउबगैँचा स्थापना र व्यवस्थापन
- प्रदेशभित्र वृक्षरोपण तथा सम्भार सम्बन्धी नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
- प्रदेशभित्र जडिबुटि तथा अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावार सम्बन्धी व्यवस्थापन
- वन्यजन्तु र चराचुरुङ्गी सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन आदि।

१०.७ दरवन्दी र पदपूर्तिको अवस्था

सि.नं.	मन्त्रालय/कार्यालयकोनाम/ठेगाना	स्वीकृत दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति	रिक्त
१	वन वातावरण तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय, लुम्बिनीप्रदेश	४३	२८	१५
३	वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र बुटवल	१०	८	२

सि.नं.	मन्त्रालय/कार्यालयकोनाम/ठेगाना	स्वीकृत दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति	रिक्त
४	वन निर्देशनालय भैरहवा	२८	२२	६
५	भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय पाल्पा	१७	१६	१
६	भूतथा जलाधार व्य.का.दाङ्ग	१७	१४	३
७	डिभिजन वन कार्यालय बाँके	९४	९१	३
८	डिभिजन वन कार्यालय बर्दिया	७८	७४	४
९	डिभिजन वन कार्यालय दाङ्ग(दाङ्ग)	११०	७०	४०
१०	डिभिजन वन कार्यालय रुकुम पूर्व	३४	१९	१५
११	डिभिजन वन कार्यालय रोल्पा	५५	४१	१४
१२	डिभिजन वन कार्यालय प्यूठान	४५	३७	८
१३	डिभिजन वन कार्यालय कपिलवस्तु (कपिलवस्तु)	९५	९५	
१४	डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देही	९५	८५	१०
१५	डिभिजन वन कार्यालय परासी	७८	६४	१४
१६	डिभिजन वन कार्यालय गुल्मी	४५	४१	४
१७	डिभिजन वन कार्यालय अर्घाखाँची	५०	४५	५
१८	डिभिजन वन कार्यालय पाल्पा	६०	५४	६
१९	डिभिजन वन कार्यालय दाङ्ग देउखुरी	११०	७१	३९
२०	डिभिजन वन कार्यालय कपिलवस्तु (गौतमबुद्ध)	९४	८९	५

१०.८ तयार भएका ऐन नियममावली तथा कार्यविधिको विवरण

पारित भएका कानूनहरू

- वातावरण संरक्षण ऐन २०७७
- प्रदेश वन ऐन २०७८

प्रदेश सरकार, मन्त्रिपरिषदबाट र मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएका नीति, कार्यविधी तथा निर्देशिकाहरू

- वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७
- नदीजन्य पदार्थ व्यवस्थापन कार्यविधी २०७५,
- वार्षिक कार्यक्रम संचालन कार्यविधी २०७८

१०.९ आव २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगती

बजेट शिर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	८६०८०१	१९८२८२	२३.०३५
पुजिगत	१००६७४३	१५२२६९	१९.१२
जम्मा	१८६७५४४	३५०५५१	१८.७८

१०.१० आव २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आयव्यको विवरण

क्र सं	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	समानिकरण अनुदान	२४०७२७	१३४८८३
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान	३५४६९८	५६३६२
३	प्रदेश सरकार	१५४२१२३	१५९३०६

१०.११ निति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति

निति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
१४६ र १४७	वनको हैसियत तुलनात्मक रूपमा अब्बल रहेको यस प्रदेशमा उत्पादनशील सामुदायिकवन, साझेदारी वन, सरकारद्वारा व्यवस्थित र चकला वनको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाई वन पैदावारमा आत्मनिर्भर हुन वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ। वन क्षेत्रको संरक्षण र दिगो व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रको लगानी भित्र्याउन निजी क्षेत्रलाईसहभागी गराउँदै लगिनेछ। वनजन्य कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगहरू सञ्चालनका लागिनिजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।	वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन कार्यक्रममा रु ९ करोड ८७ लाख रकमबाट १००० हेक्टर वनमा थिनिङ कार्य अगाडी बढेको तथा ८ वटा साझेदारी र २ वटा चकला वनमा समेत वन व्यवस्थापनको कार्यक्रम कार्यान्वयन भइरहेको। वनमा आधारित वन उद्यम विकास तथा पर्यापर्यटनमा आधारित पर्यटन प्रबर्द्धनका लागि आवश्यक सहयोग तथा सवलिकरणका लागि मन्त्रालयले प्रस्ताव आह्वान गरि सम्झौताका लागि ३६ वटा उद्यमहरूको फिल्ड भेरीफिकेसन भइरहेको।
१४८ र १४९	प्रदेशको एकल अधिकारको सूचीमा रहेका राष्ट्रिय वनको व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रदेशकोअधिकार स्थापना हुने गरी वन सम्बन्धी कानून तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ। कबुलियती वन प्राप्त गर्ने प्रक्रियालाई सरलीकरण गरी वन,	२९०० सामुदायिक वनहरूको अनुगमन मुल्यांकनको काम भइरहेको तथा ९६ वटा सामुदायिक वनहरूमा शुसासन, लेखा तथा कार्यालय व्यवस्थापनको तालिम समन्न भएको। पहिलो

	<p>वन उद्यम तथा पर्यापर्यटनको विकासमा निजी क्षेत्रको लगानी अभिवृद्धि गरिनेछ। साथै बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज र बर्दियाराष्ट्रिय निकुञ्जलाई पर्यापर्यटनको प्रमुख गन्तव्यका रूपमा विकास गर्दै लगिनेछ।</p> <p>वन व्यवस्थापनमा सामुदायिक वनले पुयाएको योगदानलाई थप प्रोत्साहन गरिनेछ। सामुदायिक वनको सक्रिय व्यवस्थापनका लागि उपभोक्ता समूहको क्षमता अभिवृद्धि, सुशासन र अन्य तहसंगको समन्वयलाई थप परिष्कृत र व्यवस्थित गरिनेछ।</p>	<p>पटक सबडिभिजनहरूमा शुशासन सदृढिकरण कार्यक्रम सन्चालन भइरहेको । ३२० वटा कबुलियती वन समुहहरूमा बिपन्नमुखी कार्यक्रमहरू सन्चालन भइरहेको ।</p>
१५०	<p>कृषि क्षेत्र भित्र रहेका आली, कान्ला, किनारा तथा बाँझो जग्गामा वृक्षारोपण मार्फत कृषकको आमदानी अभिवृद्धि गर्न तराई तथा भित्री मधेशका ६ जिल्लाहरूमा अभियान के रूपमा "एक पालिका: एक नमुना कृषि वन कार्यक्रम" सञ्चालन गरिनेछ। कृषकलाई निःशुल्क बिरुवा उपलब्ध गराउने उद्देश्यले गत वर्षबाट प्रारम्भ गरिएको बहुवर्षीय बिरुवा उत्पादन कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।</p>	<p>तराइका ६ जिल्लाका ४८ वटा स्थानियतहमा नमुना कृषि वन कार्यक्रम सन्चालनको लागी फिल्ड भेरिफेकेसन तथा नक्साकनको काम भइरहेको । १७ लाख पहिलोपटक बहुवर्षीय बिरुवा उत्पादनको काम भइरहेको ।</p> <p>६ जिल्लाले "एक पालिका: एक नमुना कृषि वन कार्यक्रम" कार्यन्वयनका लागी कृषि वन सहजकर्ता छनोट गरि वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रले तालिम समेत दिइसकेको ।</p>
१५१	<p>'मालागिरी', टिमुर' र 'तेजपात'लाई प्रदेशको मुख्य चिनारी जडीबुटीको रूपमा विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन गरिनेछ। प्रदेशका पहाडी जिल्लाहरूमा जडीबुटी पकेट क्षेत्रको विकासगरी "एक जिल्ला एक नमुना जडीबुटी उत्पादन" कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावारको दिगो संकलन, व्यवस्थापन, बजारीकरण र उद्यम विकासबाट स्थानीय रोजगारी र प्रादेशिक अर्थतन्त्रमा योगदान पुयाइनेछ। चराहरूको संरक्षण र पर्यापर्यटन मार्फत स्थानीय रोजगारी सिर्जना र जीविकोपार्जनमा सहयोग गर्न जगदिशपुर ताल र आसपासका क्षेत्र समेटी चरा शिकार गर्न निषेध (Bird Sanctuary) घोषणा गरी विभिन्न संरक्षणमुखी तथा पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।</p>	<p>पाल्पामा तेजपात, दाडमा मालगिरी तथा रोल्पा र प्यूठानमा टिमुरको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धनका लागि बृहत बिरुवा उत्पादन कार्य भइरहेको ।</p> <p>विशेष महत्वका ३ लाख २० हजार जडिबुटी तथा गहकाष्ठ वन पैदावार जन्य बिरुवा उत्पादनको काम भइरहेको ।</p> <p>चराहरूको संरक्षण र पर्यापर्यटन विकासका लागि जगदिशपुर ताल र आसपासका क्षेत्र लाई (Bird Sanctuary) घोषणा गर्न डिवका कपिलवस्तुले तयार पारेको कार्यक्रम सन्चालन कार्यसुचि स्वीकृत गराई डिपिआर तयार पारीरहेको ।</p>
१५२ र १५३	<p>प्रदेशमा वन डढेलो र यसबाट हुने जीउधनको क्षतिमा उल्लेखनीय रूपमा नियन्त्रण गरी वनको क्षयीकरण, जैविक</p>	<p>वन डढेलो नियन्त्रणका लागी वन डढेलो नियन्त्रण अभियान कार्यक्रम १४ वटा डिभिजन वन</p>

	<p>विविधतामा हास तथा प्राकृतिक प्रकोपलाई न्यून गरिनेछ। जमीनको उर्वराशक्ति वृद्धिका लागि प्रत्येक जिल्ला समेट्ने गरी कम्तीमा १०० स्थानमा वन उपभोक्ता वा कृषक समूहहरू मार्फत प्राङ्गारिक मल उद्यम स्थापना गरी सञ्चालन गरिनेछ।</p> <p>प्रदेशका भित्रीमधेश र मध्य पहाडका वन बाक्लो हुँदै जाँदा रुख बिरुवा वृद्धिमा प्रतिकूलअसर पर्दै गएको एवं डढेलो र मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्वका घटना बढ्दै गएको अवस्थालाई कम गर्न थिनिड (वन पत्लाउने) अभियान सञ्चालन गरी प्राप्त वन पैदावरलाई उद्यम विकास प्रवर्द्धन सँग जोड्दै लगिनेछ।</p>	<p>कार्यालयमा सन्चालनमा आई १५१ किमि अग्निरेखा निर्माण मध्ये ६१.३४ किमि अग्निरेखा निर्माण अन्तिम चरणमा रहेको तथा अन्य कृयाकलापहरू सुरु भएको।</p> <p>वनमा हने पतपतिडगरबाट प्राङ्गारिक मल उद्यम बनाउने कार्य १४ वटै डिभिजन वन कार्यालयमा अगाडी बढेको। हालसम्म ८ वटा डिभिजन वन कार्यालयहरूले पतपतिडगरबाट प्राङ्गारिक मल उद्यम निर्माण कार्य सुरु गरिसकेको।</p> <p>प्रदेशभरका घना १००० हेक्टर वनक्षेत्रमाथिनिड (वन पत्लाउने) कार्य गर्नु पर्नेमा ४ डिभिजन वन कार्यालयहरूले २०० हेक्टर वनक्षेत्रमा काम सम्पन्न गरीसकेका तथा अन्यमा काम भइरहेको।</p>
<p>१५४ र १५५</p>	<p>रणनीतिक वृक्षारोपण योजना बनाई बगर तथा नदी उकास जग्गा स्थानीय समुदायकोआम्दानी सँग जोडी बहुआयामिक कृषि वन एवं वन क्षेत्रभिन्न रहेका खाली र अनुत्पादितक्षेत्रमा चक्लाको रूपमा वृक्षारोपण गरिनेछ।</p> <p>वन अतिक्रमण पूर्णरूपमा निषेध गरिनेछ। वन सम्पदाको संरक्षण सबैको साझा दायित्वकोरूपमा स्थापित गरिनेछ। वासस्थानको दिगो र महत्तम व्यवस्थापन गरी मानव वन्यजन्तु द्वन्द्वलाई न्यूनीकरण गर्न प्रदेश र स्थानीय तहहरू बिच सहकार्य गरी विगतका वर्षहरूमा भन्दा कम्तीमा दुई गुणाले लगानी अभिवृद्धि गरिनेछ।</p>	<p>५०० हेक्टर खाली वनक्षेत्र, २० हेक्टर अतिक्रमित वन क्षेत्र र १५० हेक्टर नदिउकास जग्गा तथा १२ किमि सडक सौदर्यकरण वृक्षारोपणका लागी स्थान छनोट, वृक्षारोपण योजनाबनाउने काम सन्चालन भइरहेको। हालसम्म ७ हेक्टर अतिक्रमित वनक्षेत्र अतिक्रमण मुक्त गरीसकीएको।</p>
<p>१५६</p>	<p>प्रचलित कानून बमोजिम संरक्षित वन्यजन्तुको सूचीमा नरहेका बँदेल, दुम्सी, निलगाईजस्ता वन्यजन्तुहरूको मानवसँगको द्वन्द्व कम गर्न वासस्थान व्यवस्थापन र संख्यालाई नियमन गर्ने उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ। "पीडित सँग प्रदेश सरकार" भन्ने भावनाका साथ विभिन्न वन्यजन्तुको आक्रमणबाट ज्यान गुमाएका व्यक्तिको हकमा विद्यमान प्रक्रियालाईसरलीकृत गरी सङ्घीय निकायहरूबाट प्रदान गर्ने राहतका अलावा प्रदेश सरकारबाटपीडित परिवारलाई राहत उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ।</p>	<p>मानवसँगको द्वन्द्व कम गर्न "पीडित सँग प्रदेश सरकार" कार्यक्रम सबै जिल्लामा सुरु भई बाँके जिल्लामा बाघको आक्रमणबाट मृत्यु हुने ३ जनालाई सङ्घीय निकायहरूबाट प्रदान गर्ने राहतका अलावा तत्काल जनहि रु ५० हजार राहत र पाल्पामा चितुवाको अक्रमणबाट भएको पशुचौपायको क्षतिको रु ५० हजार राहत वितरण भएको। साथै बर्दिया जिल्लामा हात्तीको क्षति कम गर्न आरसिसि हातिबार निर्माणको लागी फिल्ड भेरिफिकेसन सकीएको।</p>

<p>१५७ र १५८</p>	<p>यस प्रदेशमा रहेका महत्वपूर्ण जलाधारक्षेत्रहरू राप्ती, बबई, तिनाउ, बाणगंगा, रोहिणी जस्तानदीप्रणालीहरूको संरक्षण, व्यवस्थापन, सद्दुपयोगको माध्यमबाट जलसंचय वृद्धि, प्राकृतिक विपद् तथा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण गर्न वृहत रूपमा कार्यक्रम विस्तार गरी लागु गरिनेछ। राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समिति, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहहरूको सहयोग र समन्वयमा रूपन्देहीको रोहिणी नदीमा एकीकृत संरक्षण, संवर्द्धन र पर्यापर्यटनको कार्य सञ्चालन गरिनेछ।</p> <p>प्रदेशको भित्री मधेश र मध्य पहाडी भेगमा पुर्खाहरूको कठोर मेहनतले रोपी हुर्काईसंरक्षण गरेका नमूना कै रूपमा रहेका सार्वजनिक क्षेत्रका "आँप", "वर", "पिपल"का बगैँचा जस्ता सम्पदा रवंशाणु स्रोतको अभिलेखीकरण र दिगो संरक्षणका लागि विशेष कार्यक्रमसञ्चालन गरिनेछ।</p>	<p>यस प्रदेशमा रहेका महत्वपूर्ण जलाधारक्षेत्रहरू राप्ती, बबई, तिनाउ नदीको १० वर्षे व्यवस्थापन योजना निर्माण भएको तथा बाणगंगा नदीप्रणालीहरूको व्यवस्थापकिय योजना निर्माणको काम अगाडी बढेको ।</p> <p>५ वटा जिल्लामा परम्परागत रैथाने आँप बगैँचाहरूको अभिलेखीकरण र संरक्षण कार्यक्रम लागु भई पाल्पा र अर्घाखाची जिल्लाका सार्वजनिक क्षेत्रका "आँप" बगैँचाको अभिलेखीकरण र दिगो संरक्षणका कामहरू अन्तिम चरणमा रहेका ।</p>
<p>१५९,१६० र १६१</p>	<p>प्लाष्टिकको झोलालाई निरुत्साहित गर्दै वैकल्पिक झोलाहरूको प्रयोगलाई प्रेरित गरिनेछ। प्रयोगभएका वस्तुहरूको पुनःप्रयोगका लागि एकीकृत फोहोरमैला प्रशोधन केन्द्र र फोहोर पानी प्रशोधन केन्द्रको सम्भाव्यता अध्ययन भएका क्षेत्रहरूमा निर्माण कार्यका लागिस्थानीय तहसँग सहकार्य गरी काम अगाडि बढाइनेछ।</p> <p>वातावरणीय अध्ययन गरी सञ्चालनमा रहेका उद्योगहरूको वातावरणीय सूचकहरूकोप्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट औद्योगिक वातावरणीय अनुशासन कायम गर्न प्रेरितगरिनेछ।</p> <p>क्षेत्रीयरूपमा वायुमण्डलमा फैलिने धुँवा तथा तुवाँलो नियन्त्रण सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययनगरिनेछ। प्रदूषण मापन तथा वातावरणीय अध्ययन अनुसन्धानका लागि आवश्यक पर्ने उपकरणहरूको समेत व्यवस्था गरी कार्यालयको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ।</p>	<p>मन्त्रालयले प्लाष्टिकको झोलाको विकल्पका रूपमा वैकल्पिक झोलाहरूको निर्माण र अनुसन्धानमा काम गरीरहेको ।</p> <p>प्लाष्टिकजन्य पदार्थ नियन्त्रण र पुनः प्रयोग सम्बन्धि कार्यक्रम तय गरि प्रदेशको १० स्थानमा लागु गर्ने तयार गरेको ।</p> <p>वातावरणीय अध्ययन गरी सञ्चालनमा रहेका उद्योगहरूको वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको कार्यन्वयनको अवस्थाको अनुगमन गर्न स्थलगत परीक्षण शुरु भई १० वटा उद्योगको परीक्षण गरिएको ।</p> <p>वायु प्रदूषण नियन्त्रण स्टेशन स्थापना सम्बन्धमा संभाव्यता अध्ययनको कार्य सुरु भएको ।</p>

१०.१२ बजेट व्यक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगती

बजेट व्यक्तव्य बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
५४	पूर्व-पश्चिम राजमार्गमा पर्ने सुरई नाका, धानखोला र रिहारमा जलाशयनिर्माण गर्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरेको छु। साथै पहाडि एवम् चुरे क्षेत्रमा रहेका खोचहरूमा वर्षे पानी भण्डार गरी सिँचाई तथा खानेपानी आपूर्ती गर्नुका साथै जैविक विविधता प्रवर्द्धन गर्ने कार्य अगाडि बढाउने प्रवन्ध गरेको छु।	पूर्व-पश्चिम राजमार्गमा पर्ने सुरई नाका, धानखोलामा जलाशयनिर्माण गर्ने काम अगाडि बढेको । स्थान छनोट तथा प्राविधिक सर्वेक्षणका कार्यहरू सम्पन्न भएको ।
५५	जल उत्पन्न प्रकोपलाई नियन्त्रण गर्ने कार्य गर्दा वस्ती तथासदरमुकामको संरक्षणलाई प्राथमिकता दिई विगत आर्थिक वर्षदिखि सञ्चालित नदी नियन्त्रण, पहिरो व्यवस्थापन जस्ता प्रकोप न्यूनीकरणको कार्यलाई माग र प्राथमिकताको आधारमा चालु आर्थिक वर्षमा समेत निरन्तरता दिइनेछ । यस कार्यक्रमका लागि रू. ५३ करोड १० लाख विनियोजन गरेको छु।	भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय दाङ,पाल्पा,रोल्पा र अर्घाखाँचीले नदी नियन्त्रण, पहिरो व्यवस्थापन जस्ता भू संरक्षण र प्रकोप व्यवस्थापनका कामहरू भईरहेको । हालसम्म ३८ वटा पहिरो व्यवस्थापन, २३ वटा नदि व्यवस्थापन र २७ वटा मुहान तथा सिमसार संरक्षणका कामहरू सम्पन्न भएको ।
७७.छ)	राष्ट्रिय वन प्रदेशको एकल अधिकार भएको सन्दर्भमा वनक्षेत्रलाई प्रदेश सरकारको आयश्रोतको प्रमुख क्षेत्र बनाउने गरी चालु आर्थिक वर्षमा वन सम्बन्धी विधेयक प्रदेश सभामा पेश भएकोले यसै अधिवेशनमा स्वीकृत हुने व्यवस्था मिलाएको छ। खोल्सा खोल्सी व्यवस्थापन कार्यक्रम समेतबाट थप आय प्राप्त हुने व्यवस्था मिलाइएको छ।	प्रदेश वन ऐन २०७८ पारीत भइ लागु भएको तथा वन नियमावलीको अन्तिम मसौदा तयार भएको । खोल्सा खोल्सी व्यवस्थापन कार्यक्रम लागु भइ अर्घाखाँची कपिलवस्तु र रुपन्देहीले कार्य अगाडी बढाएको ।

१०.१३ आव २०७८/२०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको विवरण प्रगती

सि.नं.	वार्षिक कार्यक्रम	वार्षिक कुल बजेट	प्रथम चौमासिक सम्मको प्रगती	
			कुल खर्च	खर्च प्रतिशत
१	वन, वन्यजन्तु, जैविक विविधता संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	२६५१००	११८२५	४.५

सि.नं.	बार्षिक कार्यक्रम	बार्षिक कुल बजेट	प्रथम चौमासिक सम्मको प्रगती	
			कुल खर्च	खर्च प्रतिशत
२	जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार विकास कार्यक्रम	६१४८०	२५	०.०
३	भु-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	१८३७४३	३४६२	१.९
४	वन क्षेत्र भित्रका खोला खोल्सी व्यवस्थापन कार्यक्रम	४००००	०	०.०
५	वातावरण तथा जलवायु अनुकुलन कार्यक्रम	२०९००	०	०.०
६	वन उद्यम र पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	७०७००	०	०.०
७	कृषि वन तथा बृहत्तर हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१८८५००	२४८९	१.३
८	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	१२४००	०	०.०
९	सम्बृद्धिका लागि वन (संघ शसर्त अनुदान)	६००००	०	०.०
१०	वन तथा भू-संरक्षण (संघ शसर्त अनुदान)	९७९९८	११५२७	११.८
११	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	८७०००	२००	०.२
१२	जलाधार संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	५०५००	११२१	२.२
१३	जडिबुटी विकास कार्यक्रम (संघ शसर्त अनुदान)	२१८००	१६	०.१
१४	वातावरण (संघ शसर्त अनुदान)	२५०००	०	०.०
	कार्यक्रम तर्फको जम्मा	११८५१२१	३०६६५	३
१५	वन, वातावरण तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय	६७४१७	२०९	०.३
१६	वन निर्देशनालय	१८६६९	७९२	४.२
१७	डिभिजन वन कार्यालयहरू	५६७७५१	२२७०३	४.०
१८	भु तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालयहरू	२०६००	१६५५	८.०
१९	वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र	७९८६	४०१	५.०
	प्रशासनिक खर्चको जम्मा (रु.)	६८२४२३	२५७६०	३.८
	कुल जम्मा	१८६७५४४	५६४२५	३

१०.१४ आव २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण

रु हजारमा

क्र. सं	शिर्षक	प्राप्त रकम
१	काठदाउरा (संघीय संचित कोष)	११३२९७.०३१
२	काठ दाउरा(प्रदेश संचित कोषमा जम्मा भएको)	२४०५८.२९८
३	जडिबुटी	२४४६.४८१
४	खोटो	२९७१.५४४
५	ढुङ्गा तथा बालुवा	०
६	मु अ कर	४४६२४.९०७
७	अग्रिम आयकर	५२६०.९१०
८	अन्य प्रशासनिक	४३७७.७५६
जम्मा		१९७०३६.९२७

१०.१५ आव २०७८/७९ मा २०७८ पुस सम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

(क) कार्यहरूको विवरण

- यस मन्त्रालयको मुख्य कार्य र जिम्मेवारी अन्तर्गत पर्नेवन,वन्यजन्तु तथा जैविक विविधता क्षेत्रहरूको नियमनको लागि आवश्यक अति महत्वपूर्ण कानून प्रदेश वन ऐन, २०७८ लागु भएको ।
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहहरूले समुह बाहिर बिक्रिबितरण गर्ने वन पैदावारहरूको बिक्रिबितरणबाट प्राप्त हुने आम्दानीको २५ प्रतिशत रकम प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने प्रावधान कानुनीरूपमै लागु भएको ।
- भू तथा जलाधारव्यवस्थापन कार्यालय थप २ जिल्ला अर्घाखाँची र रोल्पामा स्थापना भएको तथा भू-क्षय रोकथामका लागि भू-संरक्षण संबन्धी क्रियाकलापहरू संचालन भइरहेको ।
- मिति २०७८ असार १४ गते राष्ट्रिय वृक्षरोपण दिवशको अवसरमा २०,९१७ वटा विरूवा १ घण्टामै रोपण गरी राष्ट्रिय किर्तिमान कायम गरिएको साथै सोही दिन प्रदेश भरि कुल ७५ हेक्टरमा ९८,०५४ वटा विरूवाहरू एकै दिन रोपण गरिएको ।
- १४८ वटा वातावरणिय अध्ययन प्रतिवेदनहरू स्वीकृत गरिएको ।
- जगदिशपुर ताललाइ वर्ड सेन्चुरी घोषणाको काम अघि बढेको ।
- रुकुम पूर्व रोल्पन र प्यूठानमा ओखर रोपण कार्यक्रमको सुरुवात

(ख) कार्यहरूबाट प्रदेश अर्थतन्त्रमा पुराएको योगदान

- वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारीत वन व्यवस्थापन तथा उपभोक्ता समुहहरूले समुह बाहिर बिक्रिबितरण गर्ने वन पैदावारहरूको बिक्रिबितरणबाट प्राप्त हुने आम्दानीको २५ प्रतिशत रकम प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा

गर्नुपर्ने प्रावधान सहितको प्रदेश वन ऐन, २०७८ व्यवस्था भई कार्यन्वयनमा रहेकोमा प्रदेश सञ्चित कोषमा २ महिनामा काठ तथा दाउरा बिक्रि वितरणबाट मात्र रु २४०५८२९८ जम्मा भएको ।

- भू तथा जलाधारव्यवस्थापन कार्यालय थप २ जिल्ला अर्घाखाँची र रोल्पामा स्थापना भइ सन्चालनमा आएका प्रदेशको पुजिगत खर्चमा प्रगती देखिएको तथा सेवान्नाहीलाइ सेवा लिन सहजता भएको ।
- मिति २०७८।०८।१९ गते विश्व माटो दिवसको अवसर पारेर सप्ताह व्यापी गोडेमेल विशेष अभियान माननीय मन्त्रीज्यूबाट सुनवलको जर्गाहमा गत आवमा रोपण भएको वृक्षारोपण क्षेत्रमा विशेष कार्यक्रम गरि शुभआरम्भ भई गोडेमेल अभियान भरि मातहतका सबै कार्यालयहरूले गत आवमा वृक्षारोपण भएका ७५३ हेक्टर क्षेत्र तथा अन्य ४९३ हेक्टर गरि जम्मा १२४८ क्षेत्रमा गोडेमेल तथा झाडिसफाइ गरेका । सो कार्यबाट कार्यगत प्रभावकारीतामा बृद्धि भएको तथा प्रदेशको वन विकासको कार्यमा थप टेवा पुगेको ।
- विकास र संरक्षणलाइ दिगोरूपले व्यवस्थापन गरि वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्न प्रदेशमा हुने विकास कार्यलाइ वातावरणमैत्री बनाउन टेवा पुगेको ।
- जगदिशपुर ताललाइ वर्ड सेन्चुरी घोषणा भइ व्यवस्थापन भएमा नेपालको पहिलो वर्ड सेन्चुरी हुने र प्रदेशको पर्यापर्यटनमा बृद्धि भई नया गन्तव्यको विकास हुने लक्ष्य राखिएको ।
- ओखर रोपण कार्यबाट गरिबी न्यूनिकरण हुने र स्थानिय वन समुहहरू सवल र आयमुलक संस्थाकारूपमा व्यवस्थापन हुने विशेष लक्ष्य राखिएको ।

१०.१६ समस्या

- संघिय वन ऐन २०७६ अनुरूप मुद्धा हेर्ने अधिकारीको विषयमा दुबिधा रहेको हुँदा मुद्धाको निरुपण समयमा नहुँदा न्याय निरुपणको कार्यमा ढीलाइ भइ रहेको ।
- वन ऐन, २०७६ बमोजिमको वन अपराधहरू नियन्त्रणको लागि सशस्त्र वन रक्षकहरूको परिचालनको कार्य विद्यमान डिभिजन वन कार्यालयहरूको प्रमुख डिभिजनल वन अधिकृतहरूबाट कानूनी रूपमा चेन अफ कमाण्ड प्रणालीमा नभएको ।
- वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना लागु भएका २२८ वटा सामुदायिक वन, ८ वटा साझेदारी वन र २ वटा चकला वन समुहहरूमा वन व्यवस्थापनको कार्य सुचारु हुन नसकेको ।
- संघिय वन ऐन २०७६ र प्रदेश वन ऐन २०७८ बीचका वाझिएका विषयहरूको कार्यन्वयनमा व्यवहारिक कठिनाइ रहेको ।
- ८६ जना फरेष्टरहरू फाजिलमा रहेको तर पदस्थापन हुन नसकेको ।
- १२ जिल्लाहरूमा केवल ४ वटा मात्र भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रहेको छ । सेवा विस्तार तथा गुणस्तरीय सेवाको लागि उपयुक्त माग बमोजिमको सेवा प्रवाह गर्न नसकिएको ।
- वन व्यवस्थापनको कार्य प्राविधिक विषय भएकोले प्राविधिक जनशक्तीको पुनर्ताजगी अभिमुखीकरण हुन नसक्दा वन व्यवस्थापन कार्ययोजनाहरूको गुणस्तरमा अपेक्षित सुधार हुन नसकेको ।

- ३ वटा डिभिजन वन कार्यालयको आफ्नै भवन नभएको, ५ वटा डिभिजन वन कार्यालयको भवन जिर्ण रहेको। २९ वटा सब डिभिजनको आफ्नै भवन नभएको, ४० वटा सब डिभिजन कार्यालयको भवन जिर्ण रहेको।
- मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापनमा प्रदेश तहका कार्यालयहरूको संरचना नभएको तथा क्षमता पनि नभएको
- भू स्खलन ठुला पहिरो नियन्त्रणको बजेट र क्षमताको अभाव ।
- वन डढेलो व्यवस्थापन तथा नियन्त्रणको लागि आवश्यकप्रविधि तथा क्षमता उपभोक्ता स्तरमा नहुँदा वन डढेलो व्यवस्थापनको कार्य व्यवस्थित हुन नसकेको ।
- वन उद्यमको विकासको लागि सहजिकरण गर्न वन क्षेत्रको कर्मचारीहरूमा क्षमताको विकास नभएको।
- भूमी समस्या सामाधान आयोगले भूमीहिन दलित भूमिहिन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित वसोवासीहरूलाई पुर्जा दिने भनि लगत सकलन गरीरहेकोले वन क्षेत्र अतिक्रमण र फडानीको चपेटामा परेको

१०.१७ समस्या समधानका उपायहरू

- वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना लागु भएका २२८ वटा सामुदायिक वन, ८ वटा साझेदारी वन र २ वटा चकला वन समुहहरूमा वन व्यवस्थापनको कार्य सुचारु गर्न प्रदेश सरकारले नितिगत निर्णय लिनुपर्ने।
- मुद्धा हेर्ने अधिकारीको बिषयमा संघिय ऐन र प्रदेश कानुनमा दुविधा रहेकोहुँदा सो को निकासका लागि संघीय सरकारसग प्रदेश सरकारले पहल गर्नुपर्ने ।
- वन सम्बर्धन प्रणालीमा आधारित वन व्यवस्थापन मार्फत वनहरूको उत्पादकत्व वृद्धि गरी काष्ठजन्य वन पैदावारको आन्तरिक मागलाई पूर्ति गर्दै विदेशबाट हुने काठ आयातलाई प्रतिस्थापनगर्न वनको बैज्ञानिक व्यवस्थापन गरि प्रदेश पुजि निर्माणको हिस्सा बनाउन वन कर्मचारीहरूको हौसला र भावना उच्च राख्न विशेष प्रोत्साहको व्यवस्था नितिगतरूपमा हुनु पर्ने स
- वनक्षेत्रको संस्थागत सुधारका लागि प्रदेशले लगानी बढाउनु पर्ने ।
- वन प्रशासन र वन समूहहरू दुबैमा सुशासन सुदृढ बनाउने तथा आवश्यक ऐन नियम कार्यविधि तथा निर्देशिका तयार पार्ने ।
- वन डढेलोलाइ रोक्न तथा यसको व्यवस्थापन गर्ने काम उच्च प्राथमिकतामा राख्ने ।
- तीन तहका सरकार (संघ, प्रदेश र स्थानीय तह), वन समूहहरूर निजी क्षेत्र बीच प्रभावकारी समन्वय र सहकार्यमा वनको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।
- मानव वन्यजन्तुद्वन्द्व न्यूनीकरणको लागी कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा प्राथमिकता दिने ।

१०.१८ अन्य

यस बर्षबाट मन्त्रालयले शुरू गरीएका नया तथा नविनतम कार्यक्रमहरू वन सम्बर्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन

- वर्ड स्यान्चुरी घोषणा
- विषालु सर्प उद्धार
- संरक्षित वन व्यवस्थापन
- मौवा, आँपको रैथाने वगैचा संरक्षण
- एक पालिका एक नमुना कृषि वन
- सडक किनारा तथा बृहत्तर हरियाली प्रवर्धन कार्यक्रम
- पिडितसँग प्रदेश सरकार
- वन डढेलोको प्रकोप रोक्न तथा वनमा खेर गइरहेको पात पतिगरबाट कम्पोष्ट मल निर्माण
- कबुलियती वन विकास कार्यक्रम
- हिमाली क्षेत्रमा ओखर बिकास कार्यक्रम

वन क्षेत्रको अवसर

प्रदेश सरकारका नीति तथा कार्यक्रमहरूले लिएका नीति, रणनीति, कार्यनीति, लक्ष्य, योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई मध्यनजर गर्दै हालसम्मको उपलब्धी समेतलाई विचार गर्दा यस क्षेत्रको अवसर र मन्त्रालयको आगामी कार्यदिशा संक्षिप्तरूपमा निम्न बमोजिम रहेका छन्।

अवसर

- वन उद्यम बिकासबाट रोजगारी सृजना गर्ने तथा दिगो वन व्यवस्थापनमा टेवा पुर्याउने ।
- प्रदेश स्तरमा प्राकृतिक स्रोतको सदुपयोग तथा प्रदेश आत्मनिर्भरको अवसरमा वन क्षेत्रको योगदान अभिवृद्धि गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तन अनुकुलनमा योगदान तथा कार्बन उत्सर्जन न्यूनिकरणमा योगदान गर्नुको साथै वातावरणीय सेवाको गुणस्तरमा अभिवृद्धि गर्ने ।
- जडिबुटी तथा गैहकाष्ठ वन पैदावारको उत्पादकत्व बुद्धि तथा व्यवसायिकरण
- जलाधार क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापनबाट भौतिक पूर्वाधारहरूको दिगो संरक्षणमा योगदान गर्ने अवसर।
- पर्यापर्यटनको विकास र स्थानीय रोजगारीको सृजना ।

परिच्छेद-११

उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय

११.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान बमोजिम लुम्बिनी प्रदेशमा उद्योग तथा वाणिज्य क्षेत्रको विकास, विस्तार र समृद्धि गर्ने जिम्मेवारी रहेको यो मन्त्रालय वि.सं. २०७४ माघ देखि उद्योग,पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयका नाम बाट कार्य संचालन हुदै आएकोमा प्रदेश सरकार(मन्त्रपरिषद्) बाट मिति २०७८/५/१३ मा प्रदेश सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली,२०७८ मा भएको हेरफेर अनुसार मन्त्रालयहरूको पुनर्गठन तथा पुनर्संरचना भै उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयको स्थापना भएको हो । यस मन्त्रालयको मुख्य कार्यक्षेत्रमा स्वरोजगारका लागि उद्यमशिलता विकास; औद्योगिक प्रवर्द्धन र नियमन; वाणिज्य तथा आपूर्ति; खानी तथा खनिज पदार्थ अन्वेषण, उपभोक्ता हक अधिकार संरक्षण रहेका छन् । यस मन्त्रालय अन्तर्गत उद्योग, वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षण निर्देशनालय र १२ वटा घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयहरू रहेका छन् ।

११.२ दीर्घकालीन सोच

उद्योग, वाणिज्य तथा पर्यटन क्षेत्रको विकास तथा प्रवर्द्धन र दिगो व्यवस्थापन बाट समावेशी सम्बृद्धि हासिल गर्दै "समृद्ध लुम्बिनी आत्मनिर्भर प्रदेश" प्रादेशिक लक्ष्य पूरा गर्न योगदान पुर्याउने।

११.३ उद्देश्य

- उद्योग क्षेत्रको उत्पादन वृद्धि गरी कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा योगदान बढाउनु,
- उद्योगको विकास र प्रवर्द्धनका लागि लगानी मैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु,
- औद्योगिक वस्तुहरूको निर्यात वृद्धि गरी व्यापार घाटामा कमी ल्याउनु,
- रोजगारको संख्या र गुणस्तरमा अभिवृद्धि गर्नु,
- आन्तरिक व्यापार प्रवर्द्धन गर्दै स्थानीय कच्चापदार्थ र सिप बढी प्रयोग हुने वस्तुको निकासी प्रवर्द्धन मार्फत प्राप्त हुने लाभलाइ स्थानीय तहसम्म विस्तार गर्नु,
- तुलनात्मक लाभका वस्तु तथा सेवाको मूल्य र गुणस्तरलाई प्रतिस्पर्धी बनाइ व्यापार घाटा कम गर्नु,
- उपभोक्ताको हक हित संरक्षण गर्दै दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा सेवा नियमित र सहज रूपमा आपूर्ति हुने व्यवस्था मिलाउनु ।

११.४ रणनीतिहरू

- उद्योगलाई आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तयार नीति निर्माण र कार्यान्वयनमा जोड दिने
- स्थानीय श्रोत सिपको उपयोग गरी लघु, घरेलु, साना, मझौला र ठूला उद्योगको स्थापना र संचालनलाई प्रभावकारी बनाउने ।

- लगानी मैत्री वातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक नीतिगत, सस्थागत, कानूनी तथा प्रक्रियागत सुधार गर्ने
- गुणस्तरयुक्त एवम् प्रतिस्पर्धात्मक औद्योगिक वस्तुको निर्यातलाई बढवा दिने ।
- दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा सेवालाई सुलभ बनाउन नियमित रूपमा बजार अनुगमन तथा बजार नियमन गर्ने।

११.५ कार्यक्षेत्र

सि.नं.	कार्य जिम्मेवारी
१.	व्यापार/ वाणिज्य र प्रतिस्पर्धा सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, मापदण्ड तथा योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन एवं नियमन र सिन्डिकेट तथा कार्टेलिड नियन्त्रण
२.	प्रादेशिक व्यापार सम्बन्धी पूर्वाधार निर्माण, प्रवर्द्धन, सहजीकरण, बजार अनुगमन, समन्वय, तथ्याङ्क प्रणाली, बौद्धिक सम्पत्ति संरक्षण, अध्ययन तथा अनुसन्धान र नियमन
३.	ढुवानी/ परिवहन प्रणाली तथा कार्गो व्यवस्थापन
४.	नेपाल सरकारको सहमतिमा आर्थिक तथा औद्योगिक विषयका करारजन्य सम्झौता
५.	व्यापारिक फर्महरुको दर्ता, नविकरण, खारेजी र नियमन
६.	खानी तथा खनिज पदार्थको अन्वेषण सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, मापदण्ड र योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन र नियमन एवं पूर्वाधार विकास, अनुसन्धान, सर्वेक्षण, लगत संकलन, अभिलेखाङ्कन, अन्वेषण, उत्खनन, प्रादेशिक प्रयोगशालाको स्थापना तथा सन्चालन र संघसंग समन्वय
७.	भौगर्भिक अध्ययन तथा अनुसन्धान र नक्सा सम्बन्धी
८.	कलकारखाना र औद्योगिककरण सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
९.	उद्योग दर्ता, अनुमति, नविकरण एवं खारेजी र औद्योगिक विकास तथा औद्योगिक व्यवसायको प्रवर्द्धन र नियमन
१०.	प्रदेशस्तरको उद्योग क्षेत्रको भौतिक पूर्वाधार विकास सम्बन्धी योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन तथा औद्योगिक क्षेत्र र विशेष आर्थिक क्षेत्रको स्थापना, सन्चालन र विस्तार
११.	औद्योगिक वस्तुको निर्यात प्रवर्द्धन
१२.	सार्वजनिक सेवा, अत्यावश्यक सेवा र वस्तु आपूर्ति सम्बन्धी नीति तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
१३.	उपभोक्ता हक अधिकार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन, उपभोक्ता जागरण कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन
१४.	मुल्य र कालोबजारी तथा कृत्रिम अभाव नियन्त्रण एवं नियमन
१५.	संघीय मापदण्ड अनुसार स्ट्याण्डर्ड वर्गिकरण, गुणस्तर परिक्षण र नियमन
१६.	अत्यावश्यक वस्तुहरुको प्रादेशिक माग र आपूर्ति व्यवस्था र आपूर्तिमा अन्तरप्रादेशिक र स्थानिय तहबीच समन्वय
१७.	उपभोक्ता अदालत र सन्चालन
१८.	लक्षित क्षेत्र र वर्गका लागि एजेन्सी सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, मापदण्ड, कार्यान्वयन र नियमन

सि.नं.	कार्य जिम्मेवारी
२०.	संघसगको समन्वयमा कम्पनी स्थापना सम्बन्धी नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन, नियमन र कम्पनी प्रशासन
२१.	दामसाहिमा परेका उद्योग, व्यवसायिक कम्पनी तथा फर्म व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति मापदण्ड, कार्यान्वयन र नियमन
२२.	प्रदेशस्तरमा हानिकारक पदार्थहरूको नियमन तथा व्यवस्थापन
२३.	प्रदेशस्तरमा इन्धनको गुणस्तर अनुगमन
२४.	प्रदेशभित्रका उद्योगहरू र साना, मझौला, घरेलु तथा लघु उद्योगहरू स्थापना र प्रवर्द्धन सम्बन्धमा नीति, तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन
२५.	औद्योगिक तथा व्यापार प्रदर्शनी आयोजना तथा व्यवस्थापन
२६.	उद्योगमा श्रममूलक प्रविधि र स्वदेशी श्रमिकको उपयोग
२७.	संघीय कानून बमोजिम क्यासिनो तथा चिट्ठा दर्ता, अनुमति र नियमन सम्बन्धी
२८.	पर्यटकिय होटल, रिसोर्ट लज ट्राभल तथा ट्रेकिङ ऐजेन्सी, गाईड, न्याफिटड आदिको दर्ता, अनुमति, नविकरण र नियमन
२९.	स्वरोजगारको लागि अधमशीलता विकास, प्रशिक्षण, सहूलियत कर्जा र व्यवसाय पर्वर्द्धन तथा सहायता

११.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू

- खानी अन्वेषण र व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन २०७५
- औद्योगिक व्यवसाय ऐन २०७५
- प्रदेश पर्यटन ऐन २०७६
- प्राइभेट फर्म दर्ता ऐन २०७६
- साझेदारी ऐन २०७६
- बजार नियमन तथा प्रतिस्पर्धा प्रवर्द्धन ऐन २०७७
- प्राइभेट फर्म दर्ता नियमावली २०७६
- साझेदारी नियमावली २०७६
- उद्यम विकास कोष सन्चालन नियमावली २०७७

११.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

दरबन्दी र पदपूर्तिको अवस्था (मातहत कार्यालय समेत)

क्र. स.	पद	सेवा	समुह	श्रेणी तह	कुल दरबन्दी सख्या	पदपूर्ति सख्या	रिक्त दरबन्दी सख्या	कैफियत
१	सचिव	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.प्रथम	१	१	०	
२	उपसचिव/नवौ/दशौ	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.द्वितीय	३	०	३	

क्र. स.	पद	सेवा	समुह	श्रेणी तह	कुल दरबन्दी सख्या	पदपुर्ति सख्या	रिक्त दरबन्दी सख्या	कैफियत
३	निर्देशक/नवौ/दशौ	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.द्वितीय	१	१	०	
४	प्रमुख उद्योग अधिकृत नवौ/दशौ	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.द्वितीय	३	१	२	
५	शाखा अधिकृत/अधिकृतस्तर सातौ/आठौ	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प. तृतीय/अधिकृत सातौ /आठौ	९	३	६	
६	उद्योग अधिकृत /अधिकृतस्तर सातौ/आठौ	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प. तृतीय/अधिकृत सातौ /आठौ	१४	१२	२	
७	कानूनअधिकृत	कानून	न्याय	रा.प. तृतीय/अधिकृत सातौ /आठौ	१	०	१	
८	लेखा अधिकृत सातौ/आठौ	प्रशासन	लेखा	रा.प. तृतीय/अधिकृत सातौ /आठौ	३	२	१	
९	मेकानिकल इन्जिनियर अधिकृतस्तर सातौ/आठौ	इन्जिनियरिड	मे.ई.	रा.प. तृतीय/अधिकृत सातौ /आठौ	१	०	१	
१०	खानी अधिकृत	इन्जिनियरिड	माइनिड	रा.प. तृतीय/अधिकृत सातौ /आठौ	१	०	१	
११	प्रशिक्षण अधिकृत	विविध	विविध	रा.प. तृतीय/अधिकृत सातौ /आठौ	२	०	२	
१२	लेखापाल/सहायक पाचौ /छैठौ	प्रशासन	लेखा	सहायक पाँचौ /छैठौ	१०	३	७	
१३	नायब सुब्बा सहायक पाचौ /छैठौ	प्रशासन	सा.प्र.	सहायक पाँचौ /छैठौ	३९	१७	२२	
१४	नायब सुब्बा प्राविधिक सहायक पाचौ /छैठौ	इन्जिनियरिड	माइनिड	सहायक पाँचौ /छैठौ	२	०	२	
१५	प्रमुख शिक्षक प्राविधिक	विविध		सहायक पाँचौ /छैठौ	११	०	११	
१६	शिक्षक	विविध		सहायक पाँचौ	२	०	२	
१७	सहायक चौथो/ पाचौ (खरिदार)	प्रशासन	सा.प्र.	सहायक चौथो/ पाचौ	२	०	२	

क्र. स.	पद	सेवा	समुह	श्रेणी तह	कुल दरबन्दी सख्या	पदपुर्ति सख्या	रिक्त दरबन्दी सख्या	कैफियत
१८	सहलेखापाल चौथो/ पाचौ	प्रशासन	लेखा	सहायकचौथो/ पाचौ	२	१	१	
१९	उद्यम विकास सहजकर्ता			सहायकचौथो/ पाचौ	१४	१२	२	
२०	कम्प्युटरअपरेटर.पाचौ/छैठौ		विविध	सहायक पाँचौ /छैठौ	१३	१२	१	
२१	सहायक.क.अ.चौथो/पाचौ		विविध	सहायक चौथो/ पाचौ	२	१	१	
२२	टाइपिष्ट		विविध	वेग अनुसार	२	१	१	
२३	हलुकासवारि चालक	प्रशासन		श्रेणीबिहिन	८	५	३	
२४	का.सहयोगी	प्रशासन		श्रेणीबिहिन	३६	३४	२	
	जम्मा				१८२	१०६	७६	

११.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

हालसम्म तयार भएका ऐनहरू

- खानी अन्वेषण र व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन २०७५
- औद्योगिक व्यवसाय ऐन २०७६
- प्राइभेट फर्म दर्ता ऐन २०७६
- साझेदारी ऐन २०७६
- बजार नियमन तथा प्रतिस्पर्धा प्रवर्द्धन ऐन २०७७
- पर्यटन ऐन

हालसम्म तयार भएका नियमावली

- प्राइभेट फर्म दर्ता नियमावली २०७६
- साझेदारी नियमावली २०७६
- उद्यम विकास कोष सन्चालन नियमावली २०७७

११.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

(रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विवरण	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
३०७७००११	चालु	४५४०४	८७९९	१९.३८
	पुँजीगत	२४०००	०	

	जम्मा	६९४०४	८७९९	१२.६८
३०७०१०११	चालु	८८७१	२८२३	३१.८२
	पुँजीगत	२००		
	जम्मा	९०७१	२८२३	३१.१२
३०७०१०१२	चालु	७५४०६	२८८११	३८.२१
	पुँजीगत	२४२००	१९२८	७.९७
	जम्मा	९९६०६	३०७३९	३०.८६
३०७०००१६	चालु	४०२०५	३८००	०.०५
	पुँजीगत	१६०००	२९२९	१८.३१
	जम्मा	५६२०५	६७२९	११.९७
३०७०००१७	चालु	१५७७००५	८०२४	५.०९
	पुँजीगत	२८१००		
	जम्मा	१८५८०५	८०२४	४.२६
	कूल जम्मा	४२००९१	५७११४	१३.६

(स्रोत: उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय)

११.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण
(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान	१८५८५०	८०२४
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान		
३	नेपाल सरकार समपूरक अनुदान		
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान		
५	प्रदेश सरकार (राजश्व बाँडफाँड समेत)	२३४२४१	४९०९०

११.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

नीति तथा कार्यक्रमको बुदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
१२५	प्रदेशमा उपलब्ध कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्ने ।	विभिन्न जिल्लामा कोशेली घर संचालनमा सहयोगका लागि बजेट विनियोजन भै अर्घाखाँची र दाङ जिल्लामा संस्था छनौट र सम्झौता भएको । अन्य जिल्लाहरूमा संस्था छनौटको कार्य भै रहेको ।
१२६	चन्द्रौटा-कृष्णनगर कोरिडोरमा औद्योगिक क्षेत्रको संभाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।	अध्ययन सम्पन्न भएको ।
१२७	नेपाल सरकारसंगको समन्वय र सहकार्यमा रुपन्देहीको मोतिपुर,बाकेको नौवस्ता र दाङको लक्ष्मीपुरमा औद्योगिक क्षेत्र निर्माण कार्यलाई तिव्रता दिने ।	नेपाल सरकार संग समन्वय भै रहेको ।
१२८	संभाव्यता अध्ययन भै घोषणा भएका १० पालिकामा औद्योगिक पूर्वाधार निर्माण गर्न प्रोत्साहित गरिने ।	वार्षिक बजेटमा ६ वटा औद्योगिक ग्रामको पूर्वाधार निर्माणमा सहयोगका लागि बजेट विनियोजन भएको र
१२९	विपन्न, महिला दलित मुक्त कर्मैया कम्लरी तथा सीमान्तकृत वर्ग जाती र समुदायहरूमा उद्यमशिलताको विकास मार्फत स्वरोजगार सिर्जना गर्ने । उद्योग दर्ता गर्दा लाग्ने शुल्क मिनाहा गर्ने ।	उद्योग दर्ता गर्दा लाग्ने शुल्क मिनाहा गरिएको ।
१३०	दाङ जिल्लालाई अल्लो र खुकुरी गुल्मीलाई कफी पाल्पालाई ढाका तथा करुवा उत्पादन र बर्दियालाई बेतबाँस उद्योग रुकुम पूर्वलाई उनीको कम्बल हवको रूपमा विकास गर्दै लगिनेछ । प्रदेशमा कागज उद्योग स्थापनाका लागि निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरिने ।	दाङमा अल्लो र खुकुरी, गुल्मीलाई कफी, पाल्पालाई ढाका तथा करुवा उत्पादन, बर्दियालाई बेतबाँस उद्योग रुकुमपूर्वलाई उनी कम्बल हवको रूपमा विकास गर्न बजेट विनियोजन भै कार्यक्रम संचालन भैरहेको । कागज उद्योगको सहयोगका लागि बजेट विनियोजन भएको र मापदण्ड तर्जुमा हुदै गरैको ।
१३१	बुद्धकालिन र बुद्ध संस्कृतिमा आधारित काष्ठकला ललितकला र मूर्तिकला सम्बन्धी शिल्पकार उत्पादन गर्न छात्रवृत्ति उपलब्ध गराइने ।	तालिम प्रदान गर्ने संस्था छनौट हुदै गरेको ।
१३२	उद्यम विकास कोषको परिचालन गरी उद्योगको विकास र विस्तारका लागि सरल कर्जा तथा व्याजमा अनुदान दिने नीती अवलम्बन गरिनेछ ।	२०७८ पुष मसान्त सम्ममा ८८ वटा उद्यमलाई प्रवाह भएको कर्जाको २६ लाख ७१ हजार ४३१ रुपैया व्याज अनुदान अनुदान दिइएको ।
१३३	प्रदेशमा उद्योग,पर्यटन खानी तथा खानीजन्य क्षेत्रबाट रणनीतिक हिसाबले लाभ अधिवृद्धि गर्न अध्ययन अनुसन्धान र व्यवस्थापन गरिनेछ ।	

१३४	उपभोक्ताहरूले गुणस्तरीय र स्वस्थकर सामान प्राप्त गर्ने व्यवस्थाका लागि प्रदेशका सबै जिल्लाहरूमा त्रैमासिक रूपमा बजार अनुगमन गरिनेछ ।	बजार अनुगमन नियमित रूपमा हुने गरेको ।
१३५	रुकुमपूर्वको पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिकामा खाद्य तथा व्यापार कम्पनी लिमिटेडसंगको सहकार्यमा गोदाम भवन निर्माण गरी चामल, दाल, नुन, चिनी, खाने तेल सहूलियत दरमा उपलब्ध गराइनेछ ।	बजेट विनियोजन भएता पनि कार्यविधको अभावमा कार्यान्वयन हुन नसकेको ।

(श्रोत: उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय)

११.१२ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

बजेट वक्तव्यको बुदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
२२	हरेक जिल्लाका एक पालिका छनौट गरी विपन्न घर परिवार लक्षित सस्तो मूल्यमा चामल, दाल, नून, गहुँ र तेल जस्ता अत्यावश्यक खाद्यवस्तु उपलब्ध गराउन सार्वजनिक सुलभ पसल संचालन गरिनेछ ।	बजेट विनियोजन भएतापनि कार्यविधिको अभावमा कार्यान्वयन हुन नसकेको ।
२७	विपन्न घरपरिवार मुक्त कमलरी कर्मैया हलिया जनजाती तथा भूमिहीन लगायतका लक्षित वर्गलाई सीपमूलक तालिम सहित उद्यम कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।	१२ जिल्लामा रहेका घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयहरूबाट तालिम संचालन हुदै आएको ।
३४	कोभिडबाट प्रभावित लघु घरेलु तथा साना उद्यमीहरूलाई राहत उपलब्ध गराइने ।	कार्यान्वयनको चरणमा रहेको ।
३५	लुम्बिनी तथा स्वर्गद्वारी क्षेत्रमा स्थानीय समुदायको सहकारी वा सामूहिक कम्पनी मार्फत स्थानीय हस्तकलामा आधारित चिनो उद्योग स्थापना गर्न सहयोग गरिनेछ ।	कार्यविधि बनाउने क्रममा रहेको ।
३६	कपिलवस्तुमा कागज उद्योगको संभाव्यता अध्ययन गरी उद्योग स्थापनाको कार्य अघि बढाइनेछ ।	कागज उद्योग स्थापनाको संभाव्यता अध्ययन भएको ।
३७	अनुचित मूल्यवृद्धि कालोबजारी तथा कृत्रिम अभाव सिर्जना गर्ने माथि कानून बमोजिम कारवाही गरिनेछ ।	१२ वटै जिल्लामा नियमित रूपमा बजार अनुगमन हुदै आएको । पौष मसान्त सम्म ८९ पटक बजार अनुगमन भै रु ४,८५,०६१।- मूल्य बराबरको अखाद्य सामान नष्ट गर्नुका साथै रु ६९,६८०।- जरिवाना गरिएको ।

११.१२ आ.व. २०७८/०७९ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

(रु.हजारमा)

औद्योगिक विकास तथा प्रवर्द्धन तर्फको कार्यक्रम प्रगति

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य (रु. हजारमा)		अर्धवार्षिक प्रगति(रु. हजारमा)		
		परिमाण	बजेट	प्रगतिको अवस्था	बजेट	बजेटखर्च %
१.	गुणस्तरीय अफसेट मेसिन साझेदारीमा खरिद (रोल्पा)	१००	१०००	कार्यविधि निर्माणको चरणमा रहेको	०	०
२.	घोषित औद्योगिक ग्रामहरूको पुर्वाधार निर्माणमा सहयोग	६००	१५०००	कार्यविधि निर्माणको तयारीमा रहेको	०	०
३.	औद्योगिक ग्रामहरूको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयारी (वातावरणीय अध्ययन समेत)		३६००	कार्यक्रम संचालनको तयारीमा रहेको	०	०
४.	बुटवल धागो कारखाना, लुम्बिनी चिनी उधोग, छाला जुत्ता उधोग चन्द्रौटा कपासविकास समितिको अवस्था तथा सञ्चालन सम्बन्धी अध्ययन		१०००	संघीय सरकार बाट अध्ययन भएको ।	०	०
५.	चन्द्रौट-कृष्णनगर औद्योगिक कोरिडोर सम्भाव्यता अध्ययन		१०००	विगतमा भइसकेको	०	०
६.	प्रदेशका तुलानात्मक लाभका उधोगहरूको अध्ययन (हाते कागज र अल्लोको समेत)		१०००	कार्यविधि तयारी चरणमा रहेको	०	०
७.	उधोग सफ्टवेयर संचालन		५००	कार्यक्रम संचालनको तयारीमा रहेको	०	०
८.	कागज उधोग स्थापना/विकास सहयोग (प्याकेज)		५०००	कार्यविधि निर्माण गर्ने क्रममा	०	०
९.	बुद्ध कालिन र बुद्ध संस्कृतिमा आधारित काष्ठकला, चित्रकला र मूर्तिकला सम्बन्धी तालिम तथा छात्रवृत्ति		२५००	कार्यक्रम संचालनको तयारीमा रहेको	०	०

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य (रु. हजारमा)		अर्धवार्षिक प्रगति(रु. हजारमा)		
		परिमाण	बजेट	प्रगतिको अवस्था	बजेट	बजेटखर्च %
१०.	उधमशीलता विकास सीप र प्रविधीमा आधारित नया उधमी तयार		१२०००	पाल्पा सम्पन्न बाँकी जिल्लामा कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको	२००	१.६
११.	मधेशी/मुस्लिम/पीछडा वर्ग महिला उधमीलाइ सीप र प्रविधी हस्तान्तरण		२९००	दाङमा कार्य शुरुवात तथा अन्य जिल्लामा कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको	९	०.३१
१२.	वायो ब्रिकेट/बायो चार निर्माण सम्बन्धि तालिम र प्रविधीमा सहयोग		११००	कार्यक्रम संचालनको तयारीमा रहेको	०	
१३.	नेपाली नागरिकबाट सेलुन संचालन गर्न सीप विकास तालिम तथा प्रविधीमा सहयोग		३०००	गुल्मी,प्यूठान,रोल्पा अर्घाखाँची र रुकुम जिल्लामा तालिम संचालन भएको ।	१२५०	४१.६७
१४.	सिट्रस प्रसोधन, चुक ,जुस र जाम उत्पादन तथा प्याकेजिङका लागि प्रविधीमा सहयोग		२५००	गुल्मी, रोल्पा जिल्लामा उधमी छनौट गरि प्रविधी हस्तान्तरणको चरणमा रहेको ।	३००	१२
१५.	आधुनिक चुलो प्रवर्धन(सीप विकास तथा प्रविधी सहयोग)		१०००			
१६.	मसलाजन्य उधोगलाइ तालिम तथा प्रविधीमा सहयोग		२४००			
१७.	केराबाट चिप्स बनाउने तालिम तथा प्रविधी सहयोग		१०००	कार्यक्रम संचालनको तयारीमा रहेको		
१८.	उधमीहरुलाइ व्यावसायीक योजना तयारी र ऋण प्राप्ती प्रक्रिया सम्बन्धी सहजीकरण कार्यक्रम		६००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य (रु. हजारमा)		अर्धवार्षिक प्रगति(रु. हजारमा)		
		परिमाण	बजेट	प्रगतिको अवस्था	बजेट	बजेटखर्च %
१९.	आरान लाइ आधुनिकीकरण गर्न सिप तथा प्रविधमा सहयोग		२०००	अर्घाखाचि रोल्पा र पाल्पा जिल्लामा तालिम संचालनमा आएको ।	४९०	२४.५
२०.	नेपाली हाते कागज उधोग स्थापना/ स्तर उन्नतीमा सहयोग		१०००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।	०	
२१.	अम्लिसोबाट कूचो बनाउने कार्यका लागि तालिम तथा प्रविधीमा सहयोग		१२००	प्यूठान जिल्लामा तालिम संचालन भएको ।	२००	१७
२२.	उनी कम्बल र गलैचा (रुकुम पूर्व,रोल्पा) प्याकेज		२०००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
२३.	गुन्द्री,ढकीया र थाकलबाट उत्पादित सजावट सामाग्रीहरु(प्याकेज)		८००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
२४.	कफि (गुल्मी ,पाल्पा,अर्घाखाँची) प्याकेज		१०००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
२५.	ग्रामिण क्षेत्रमा नवप्रवर्धनात्मक उधमलाइ सहयोग (प्याकेज)		१००००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
२६.	उधोगी व्यावसायी,लघु घरेल् तथा साना उधोगीहरुसंग प्रदेशस्तरीय अन्तरक्रिया कार्यक्रम		८००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
२७.	लघु घरेलु तथा साना उधोगमा कोभिड १९ ले पारेको प्रभाव र समाधानका उपाय सम्बन्धी प्रदेशस्तरीय अन्तरक्रिया		५००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
२८.	लुम्बिनी प्रदेश उधोग परिसंघ मार्फत उधमशिलता विकास तथा व्यवसाय व्यस्थापन तालिममा सहयोग		१५००	कार्यविधि निर्माणको चरणमा रहेको ।		
२९.	रूपन्देही उधोगसंग मार्फत रोजगार सूचना केन्द्र स्थापना र संचालन सहयोग		१५००	कार्यविधि निर्माणको चरणमा रहेको ।		

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य (रु. हजारमा)		अर्धवार्षिक प्रगति(रु. हजारमा)		
		परिमाण	बजेट	प्रगतिको अवस्था	बजेट	बजेटखर्च %
३०.	मझ्यौला तथा ठूला (पर्यटन समेत) उद्योगको प्रशासन तथा व्यवस्थापन		१५००	ऐन मस्यौदा पेश भएको		
३१.	पर्यटन प्रशासन(पररयटकीय होटल, रिसोर्ट, लज, ट्राभल तथा ट्र्याकिङ एजेन्सी, गाइड, र्याफिटिङ आदी)		५००	कार्य संचालन भइरहेको		
३२.	ठेकि एवं काष्ठजन्य भाडाकुडा, बाध्यवादन र उपहार सामग्री सम्बन्धी तालिम तथा प्रविधि सहयोग		२०००	रोल्पा,दाङमा तालिम संचालन भएको ।	१०९	५
३३.	गुण उत्पादन उखु क्रसिड एवं प्याकेजिङका लागि तालिम तथा प्रविधीमा सहयोग		२०००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
३४.	स्लेट ढंगाको तयारी उपयोग सम्बन्धी सीप विकास तथा प्रविधीमा सहयोग		२०००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
३५.	ठूला उधमीसंग अन्तरक्रीया		३००	सम्पन्न भइसकेको		
३६.	गुणस्तरीय अफसेट मेशिन साझेदारीमा खरीद(रोल्पा समाचार)		१०००	दोहोरिएको ।		
३७.	सुदरीखोला दालचीनी उत्पादन समुहलाई प्राविधिक सहयोग		१०००	कार्यविधि निर्माणको चरणमा रहेको ।		
३८.	सहिद,घाइते, वेपत्ता परिवार , दलित तथा महिलाका लागि उधमशिलता विकास कार्यक्रम बबइ दाङ		२५००	कार्यविधि निर्माणको चरणमा रहेको ।		
३९.	लुम्बिनी तथा स्वर्गद्वारी क्षेत्रमा स्थानीय समुदायको सहकारी वा सामुहिक कम्पनी मार्फत स्थानीय हस्तकलामा आधारित चिनो (सोभिनियर) उद्योग स्थापना गर्न सहयोग गर्ने		१००००	कार्यविधि निर्माणको चरणमा रहेको ।		
४०.	चुदरीखोला दालचीनी उत्पादन समुहलाई प्राविधिक सहयोग मल्लारानी गा.पा. १		१०००	दोहोरिएको ।		
४१.	विपन्न तथा मुक्त कर्मैया माझि कुमाल, चुनारा एवं लोपन्मुख सिमान्तकर्तहरूलाई सीप मुलक तथा प्रविधी हस्तान्तरण तालिम		३०००	गुल्मी सम्पन्न एवं प्यूठान,रोल्पा जिल्लामा तालिम संचालनमा आएको	५००	१७

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य (रु. हजारमा)		अर्धवार्षिक प्रगति(रु. हजारमा)		
		परिमाण	बजेट	प्रगतिको अवस्था	बजेट	बजेटखर्च %
४२.	उत्पादित बस्तुको गुणस्तर र लेवलिङ सम्बन्धी तालिम र प्रविधि हस्तान्तरण		१२००	बाँके गुल्मी रोल्पा जिल्लामा खर्च भै अन्यमा संचालनमा आएको ।	२६०	१२
४३.	संचालित उधोगहरुको स्तर उन्नती तालिम		३६००	रोल्पा जिल्लामा सम्पन्न , अर्घाखाची दाङमा तालिम संचालनमा आएको	६१५	१७
४४.	भगत सर्वाजित सीप विकास प्रवर्द्धन कार्यक्रम (दलित लक्षित)		१२०००	अर्घाखाची रोल्पा दाङ जिल्लामा संचालनमा आएको	९१६	७.६
४५.	जिल्लास्तरमा लघु घरेलु तथा साना उधोगीहरुलाई प्रविधि हस्तान्तरण (आधुनिक प्रविधि भित्र्याउने उधोगलाई अनुदान समेत)		१३०००	अर्घाखाची गुल्मीमा प्रविधि हस्तान्तरण अवस्थामा रहेको	८८	१
४६.	अल्लो (दाङ, गुल्मी, रोल्पा, प्यूठान, रूकुम पूर्व) (प्याकेज)		४०००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
४७.	खुकुरी र परम्परागत कृषि औजार (दाङ, रोल्पा, प्यूठान)(प्याकेज)		२५००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
४८.	ढाका, करुवा, पानस, अदुवा र काँसका भाँडाकुडा (पाल्पा) (प्याकेज)		१५००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
४९.	वेतबाँस बर्दिया (प्याकेज)		१०००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
५०.	गुन्द्री, ढकिया र थाकलबाट उत्पादित सजावट सामग्रीहरू (प्याकेज)		१२००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
५१.	कफि (गुल्मी ,पाल्पा,अर्घाखाँची) प्याकेज		२०००	कार्यक्रम संचालनको चरणमा रहेको ।		
५२.	योजना तर्जुमा गोष्ठी (मन्त्रालय)		६००			

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य (रु. हजारमा)		अर्धवार्षिक प्रगति(रु. हजारमा)		
		परिमाण	बजेट	प्रगतिको अवस्था	बजेट	बजेटखर्च %
५३.	चौमासिक र बार्षिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी (निर्देशनालय)		९००	प्रथम चौमासिक समिक्षा गोष्ठी सम्पन्न ।	३७१	४१
५४.	लघु घरेलु तथा साना उद्योगहरुको अनुगमन निरीक्षण सहजीकरण र प्रतिवेदन		२०००	अनुगमन निरीक्षण निरन्तर भइरहेको	२६८	१३
५५.	विद्यमान कार्यालयको संरचनामा रूपान्तरण र सेवा प्रभावमा प्रभावकारीता		२५००	विद्यमान कार्यालयको संरचनामा सुधार भएको ।	०	०
५६.	वाणिज्य तथा उद्योग सम्बन्धी कानून, कार्यविधी,		१५००	कार्यविधी तयार भएको	०	०
५७.	उद्यमी महिलाहरूसँग अन्तरजिल्ला अन्तरक्रिया गोष्ठी		८००	तयारको चरणमा रहेको	०	०
५८.	विभिन्न दिवस समारोह प्याकेज		६५०	उद्योग दिवस सम्पन्न भएको	४९६	७६
५९.	भगत सर्वजित उत्कृष्ट उद्यमी सम्मान प्याकेज		१००		०	०
६०.	उद्यमीहरूलाई व्यवसायीक योजना तयारी र ऋण प्राप्ति प्रकृया सम्बन्धी सहजीकरण कार्यक्रम		१४००	दाङ रोल्पा रुकुम जिल्लामा सहजिकरण भएको	१६५	११.७९
६१.	स्थानीय उत्पादनमा आधारित कोसेली घर सञ्चालनमा सहयोग		७२००	दाङ जिल्लामा संस्था छनौट र सम्झौता भएको ।	२९५	४
६२.	उद्यम विकास कोष व्यवस्थापन (लघु, घरेलु तथा साना उद्योग) (प्याकेज)		२००००	नियमावली शंशोधन भइ कार्यान्वयनमा आएको ।	०	०
जम्मा			१८५८५०		६५३२	३.५१

वाणिज्य तथा आपूर्ति व्यवस्थापन तर्फको कार्यक्रम प्रगति (रु. हजारमा)

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य (रु. हजारमा)		अर्धवार्षिक प्रगति (रु. हजारमा)		
		परिमाण	बजेट	प्रगतिको अवस्था	बजेट	बजेटखर्च %
१.	खाद्यवस्तुको गणस्तर मापन प्रयोगशाला भवन निर्माण क्रमागत, रूपन्देही		५०००	भवन निर्माणको काम अन्तिम चरणमा रहेको	२९२९	५८.५८
२.	खाद्य आपूर्ति केन्द्र स्थापना, संचालनमा सहयोग (रुकुम पूर्व)		१००००	कार्य विधि निर्माण गर्ने चरणमा रहेको	०	०
३.	बजार नियमन सम्बन्धी गुनासो व्यवस्थापनका लागि हटलाइन सञ्चालन		१०००	कार्य विधि निर्माण गर्ने चरणमा रहेको	०	०
४.	उद्योग तथा वाणिज्य सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धी कार्यक्रम (बुलेटिन, ब्रोसर, पम्पलेट, टेलिभिजन, रेडियो, पत्रपत्रिका आदि)		२४००	दाङ, बाके, रोल्पा जिल्लामा कार्य संचालनमा रहेको ।	१२१	२.७९
५.	उद्योग तथा वाणिज्य मेला प्रदर्शनी		२२००	बाके, पाल्पा र रुकुम संचालन	२१६	१०
६.	विद्यालय तथा समुदायस्तरमा उपभोक्ता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने		२१००	दाङ, रोल्पा, बर्दिया, पाल्पा र गुल्मी जिल्लामा कार्य संचालन भएको	९०५	४४.१
७.	वाणिज्य बजार अनुगमन (बजार, खाद्य वस्तु, औषधी तथा प्रयोगशाला, एग्रोभेट, पेट्रोलपम्प लगायत)		४५००	सबै जिल्लामा कार्य संचालन भएको । ८९ पटक बजार अनुगमन भै रु. ४८५०६१ मुल्य बराबरको अखाद्य समान नष्ट गरि रु. ६९६८० जरिवाना गरिएको	९३४	२०.८

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य (रु. हजारमा)		अर्धवार्षिक प्रगति (रु. हजारमा)		
		परिमाण	बजेट	प्रगतिको अवस्था	बजेट	बजेटखर्च %
८.	प्रदेशस्तरीय आपूर्ति संयन्त्र सञ्चालन तथा व्यवस्थापन		१५००	कार्य तयारीको चरणमा रहेको ।	०	०
९.	उद्योग तथा वाणिज्य फर्मसँग गुणस्तरीय वस्तु र सेवा विषयक कार्यशाला		६००	दाङ रोल्पा अर्घाखाची जिल्लामा कार्य संचालनमा भएको ।	१५०	२५.०
१०.	उद्योग तथा वाणिज्य फर्मको तथ्याङ्कहरूको अपडेट		३०००	निरन्तर भैरहेको ।	८३०	२७.६७
११.	नेपाल सरकारबाट व्यवस्थापन हुँदै आएको स्थानीय व्यापार सम्बन्धी वाणिज्य फर्महरूको प्रशासन तथा व्यवस्थापन		२५००	कार्य संचालन गर्ने अन्तिम चरणमा रहेको	०	०
१२.	स्थानीय तह सँगको सहकार्यमा जिल्लाको कुनै एक दुर्गम स्थानीय तहमा सस्तो पसल संचालनमा सहयोग		१००००	कार्य विधि निर्माण गर्ने चरणमा रहेको	०	०
१३.	उद्योग तथा वाणिज्य प्रशासन		४०००	निरन्तर भैरहेको ।	८९२	२२.३
१४.	रुपन्देही उद्योग संघलाई सहायता		२५००	कार्य विधि निर्माण गर्ने विषयमा छलफल भइरहेको	०	०
१५.	रुपन्देही व्यापार संघलाई सहायता		२५००	कार्य विधि निर्माण गर्ने विषयमा छलफल भइरहेको	०	०
१६.	बुटवल उद्योग वाणिज्य संघलाई सहायता		२५००	कार्य विधि निर्माण गर्ने विषयमा छलफल भइरहेको	०	०
जम्मा			५६२५०		६९७७	१७.४०

११.१३ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	शीर्षक	लक्ष्य	प्राप्त रकम	प्रतिशत
१	वाणिज्य प्रशासन तर्फ		२८९०५	
२	उद्योग प्रशासन तर्फ		१८७५८	

११.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुस सम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

महत्वपूर्ण कार्यहरूको विवरण

- प्रदेश अन्तर्गत निकायहरूबाट यस अवधिमा लघु, घरेलु तथा साना उद्योग गरी जम्मा ७३८८ वटा उद्योग दर्ता भएका र सो बाट २७९७३ जनामा रोजगारी श्रृजना भएको ।
- यस अवधिमा अन्तरगत निकायहरूबाट ३८३७ वटा वाणिज्य फर्महरू दर्ता भएका ।
- उद्यमी श्रृजना तथा रोजगार अभिवृद्धि गर्न सिप मुलक तालिम तथा प्रविधि हस्तान्तरणको कार्यक्रम चलिरहेको ।

उल्लेखित कार्यक्रमले प्रदेश अर्थतन्त्रमा पु-याएको योगदान(तथ्य/तथ्याङ्क सहित)

- मन्त्रालय अन्तरगत उद्योग तथा वाणिज्य प्रशासनबाट प्रदेश कोषमा ४ करोड ७६ लाख ६३ हजार जम्मा भएको ।

११.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई

नयाँ गठन भएको मन्त्रालयमा मन्त्रालय व्यवस्थापन तथा स्वीकृत दरबन्दी अनुसार कर्मचारी पदपूर्ति हुन नसकेको हुँदा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा केही समस्या देखिएको ।

११.१६ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम (प्रस्तावित)

- मन्त्रालय र मातहत निकायहरूको स्वीकृत अस्थायी संरचना र दरबन्दी अनुसारको जनशक्ति व्यवस्थापन हुनु पर्ने ।

११.१७ अन्य/विविध(अर्धवार्षिक प्रतिवेदनमा समेट्ने उपयुक्त देखिएका अन्य कुनै विवरण)

- उद्यम विकास कोष सन्चालन नियमावली अनुसार उद्यमीहरूका लागि व्याज अनुदान कार्यक्रम मार्फत हालसम्म ३ वर्ष सम्मको व्याज अनुदान प्राप्त गर्ने गरी ९९ जना उद्यमीहरूले १० लाख सम्म कर्जा प्राप्त गरेका छन् ।

परिच्छेद-१२

कानून महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय

१२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ५६ ले संघिय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मुल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानिय तह गरी तिन तहको हुने व्यवस्था गरेको छ। लुम्बिनी प्रदेश सरकारको कार्यविभाजन नियमावली, २०७८ बमोजिम यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र मुख्यतया तिनवटा तोकिएको छ । जसअनुसार कानून, महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक एवं भाषा तथा संस्कृती रहेका छन ।

१२.२ दीर्घकालीन सोच

जनमुखी कानून, सामाजिक कल्याण तथा प्रदेशवासीको जीवनस्तरमा आमूल परिवर्तन ।

१२.३ उद्देश्य

- प्रदेशका जनताको आकांक्षा बमोजिम कानूनी संरचना, न्याय अनुभूत गर्न सक्ने प्रबन्ध र प्रदेश सञ्चालनको लागि आवश्यक कानून निर्माण गर्ने ।
- प्रादेशिक ऐन, अध्यादेश नियम र गठन आदेश बनाउने सन्दर्भमा परामर्श दिने, मस्यौदा जाँच गर्ने, प्रदेशको लागि आवश्यक पर्ने प्रादेशिक तथा कानूनी विवादको सम्बन्धमा आवश्यक राय परामर्श दिने ।
- महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिकलाई सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्ने ।
- प्रदेशका साँस्कृतिक सम्पदा तथा भाषिक सम्पतीको संरक्षण गर्ने ।

१२.४ रणनीतिहरू

- संघिय सरकार प्रदेश सरकार स्थानीय तह र अन्य सरोकारवालाहरूको सहयोग समन्वय र सहकार्यमा कानूनी सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- सहयोगापेक्षी वर्गहरूको लागि अल्पकालिन तथा दीर्घकालिन आश्रयस्थलहरूको निर्माण तथा संचालन गरी पारिवारिक पुनर्मिलन गराउने ।
- प्रदेशका भाषा संस्कृति तथा धार्मिक सम्पदाहरूको अभिलेखिकरण, प्रचारप्रसार गरी तिनिहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने ।
- महिलाहरूको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने तथा निर्णय प्रक्रियामा सहभागी गराउन सिप विकास तथा आयआर्जनमा जोड दिई विभिन्न किसिमका विभेदबाट मुक्त गराउने ।

- बालबालिकाहरूको अधिकार प्रत्याभूत गराउने खालका कार्यक्रम संचालन गरी निर्णय प्रक्रियामा उनीहरूको सक्रिय सहभागिताको सुनिश्चतता गराउने।

१२.५ कार्यक्षेत्र

- नेपालको संविधान बमोजिम प्रदेशको अधिकार अन्तर्गतको कानून निर्माण गर्ने।
- प्रदेश मन्त्रपरिषदमा पेश हुने विधेयक तर्जुमा र प्रमाणिकरण, नियम आदेश तर्जुमा तथा स्वीकृती प्रदान गर्ने।
- विभिन्न विषयका कानून निर्माण सम्बन्धी विवादको विषयमा राय परामर्श उपलब्ध गराउने।
- स्थानिय तहका कर्मचारी र कार्यालयको व्यवस्था सम्बन्धि कानून तर्जुमा तथा प्रमाणीकरण
- पारिवारिक मामिला सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा कार्यन्वयन र नियमन।
- महिला हक सम्बन्धी प्रादेशिक नीति कानून मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा एवं कार्यन्वयन र नियमन।
- लैंगिकहिंसा, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार सम्बन्धी नीति तथा कार्ययोजना तर्जुमा र कार्यन्वयन।
- महिला शसक्तिकरण लैंगिक समानता सम्बन्धी अध्यायन अनुसन्धान, लैंगिक उत्तरदायि बजेट र लैंगिक परिक्षण।
- बालबालिकाको हकहित संरक्षण सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा, कार्यन्वयन र नियमन, बालमैत्री शासकिय प्रवन्ध र सेवा प्रवाह, बाल उद्धार कोष व्यवस्थापन र बाल सुधार र पुनर्स्थापना।
- प्रदेश स्तरमा जेष्ठ नागरिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति, अशक्त, बालबालिका र महिला सम्बन्धी कार्यहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन।
- समाज कल्याण संघ संस्था सम्बन्धी कार्यहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन।
- सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी प्रादेशिक नीति कानून तथा मापदण्डको निर्माण तथा कार्यन्वयन, कोष व्यवस्थापन, नियमन, राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक निकाय तथा संघ सस्था संग सम्पर्क समन्वय र सहकार्य।
- भाषा, लिपि, संस्कृति, ललितकला र धर्मको संरक्षण र प्रयोग सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून, मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा कार्यन्वयन र नियमन।
- ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक एवं कला र वास्तु दृष्टिकोणले महत्व बोकेका प्रदेशस्तरका दरवार हरुको संरक्षण संभार तथा व्यवस्थापन।
- प्रदेशस्तरका संग्रहालयहरूको स्थापना, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन।
- प्रदेश स्तरका पुरातात्विक स्थल, ऐतिहासिक र धार्मिक सांस्कृतिक सम्पदाहरू, प्राचिन स्मारकहरू, संग्रहालय, सांस्कृतिक धरोहर सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा र सम्पदाहरूको मर्मत संभार, अध्यायन अनुसन्धान उत्खनन तथा पुनर्निर्माण।
- धर्म परम्परा अनुसार चलि आएका विभिन्न जात्रा तथा पर्वहरूको संचालन र व्यवस्थापन।

१२.६ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरु

- मुलुकी देवानी संहिता २०७४
- मुलुकी अपराध संहिता ऐन २०७४
- मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता २०७४
- संग्रहालय सवलीकरण अनुदान निर्देशिका, २०७५
- ८४ वर्ष उमेर पुगेका ज्येष्ठ नागरिकलाई घरमै स्वास्थ्य सेवा पुर्याउने निर्देशिका २०७५
- महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण क्षेत्रमा काम गर्ने संस्थालाई दिइने अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि २०७५
- बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७६
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको लागि समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना कार्यक्रम संचालन कार्यविधि २०७७
- प्रदेश शिशुस्याहार केन्द्र स्थापना र संचालन कार्य विधि २०७७
- ऐतिहासिक धार्मिक सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक महत्वका स्थलहरुको मर्मत संभार तथा पुनर्निर्माण कार्यका लागि आर्थिक सहयोग सम्बन्धी निर्देशिका २०७५

१२.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

कानून, महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय

क्र. सं.	पद	तह	सेवा	समूह/ उपसमूह	स्वीकृत दरबन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त पद संख्या	कैफियत
१.	सचिव		न्याय	कानून	१	१	-	थप जिम्मेवारी
२.	उपसचिव	नवौं/दशौं	शिक्षा	पुरातत्व	१	-	१	
३.	उपसचिव	नवौं/दशौं	न्याय	कानून	१	-	१	
४.	उपसचिव	नवौं/दशौं	विविध	-	१	१	-	
५.	अधिकृत	सातौं/आठौं	प्रशासन	सा.प्र.	१	-	१	
६.	अधिकृत	सातौं/आठौं	शिक्षा	पुरातत्व	२	-	२	
७.	लेखा अधिकृत	सातौं/आठौं	प्रशासन	लेखा	१	१	-	थप जिम्मेवारी
८.	कानून अधिकृत	सातौं/आठौं	न्याय	कानून	५	२	३	थपजिम्मेवारी
९.	अधिकृत	सातौं/आठौं	विविध	-	२	१	१	
१०.	आर्किटेक्ट इन्जिनियर	सातौं/आठौं	इन्जि.	सिभिल/वि. एण्ड आर्कि.	१	-	१	
११.	अधिकृत/सहायक	पाँचौं/छैटौं	विविध	-	२	२	-	
१२.	कम्प्युटर अपरेटर/अधिकृत	पाँचौं/छैटौं	विविध	-	३	१	२	
१३.	सहायक/अधिकृत	पाँचौं/छैटौं	प्रशासन	सा.प्र.	४	१	३	

क्र. सं.	पद	तह	सेवा	समूह/ उपसमूह	स्वीकृत दरबन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त पद संख्या	कैफियत
१४	सहायक/अधिकृत	पाँचौं/छैटौं	शिक्षा	पुरातत्व	२	१	१	
१५	सहायक	चौथो/छैटौं	प्रशासन	लेखा	१	-	१	
१६	का.स.	विहीन	प्रशासन	सा.प्र.	५	३	२	
१७	ह.स.चा.	विहीन	ईन्जि.	ज.मे.	४	१	३	
	जम्मा				३७	१५	२२	

पाल्पा दरवार संग्रहालय, पाल्पा

क्र. सं.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	कूल दरबन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त	कैफियत
१.	संग्रहालय प्रमुख	शिक्षा	पुरातत्व	रा.प.तृतीय	१	१	-	डिभिजन वन कार्यालय प्रमुख/ दोहोरो जिम्मेवारी
२.	पथ प्रदशक/ रा प अन प्रथम	शिक्षा	पुरातत्व	रा प अन प्रथम	१	-	१	
३.	ग्यालरी सहायक	शिक्षा	पुरातत्व	रा.प.अनं द्वितीय	१	-	१	
४.	सह लेखापाल	प्रशासन	लेखा	रा.प.अनं द्वितीय	१	१	-	नापि कार्यालय पाल्पामा कार्यरत/दोहोरो जिम्मेवारी
५.	खरिदार	प्रशासन	सा.प्रशासन	रा.प.अनं द्वितीय	१	-	१	
६.	का स	श्रेणिविहीन		श्रेणिविहीन	२	२	-	करार
	जम्मा				७	४		३

१२.८ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

- संग्रहालय, पुरातात्विक, साँस्कृतिक तथा धार्मिक स्थल (निर्माण तथा संरक्षण) कार्यविधि, २०७८
- ऐतिहासिक र पुरातात्विक सम्पदा (संरक्षण तथा मर्मत संभार) तथा संग्रहालय (व्यवस्थापन तथा संरक्षण) कार्यविधि, २०७८

१२.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

(रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	२५९९४८	३४५८	१ %
पूँजीगत	३५२४५९	०	० %
जम्मा	६११६०७	३४५८	

१२.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान	१०००००	०
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान		
३	नेपाल सरकार समपूरक अनुदान		
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान		
५	प्रदेश सरकार (राजश्व वाँडफाँड समेत)	५११६०७	३४५८

१२.११ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
४९	लैङ्गिक हिंसा प्रभावितहरूको लागि दीर्घकालिन पुनर्स्थापना गृह निर्माण, दाङ	दाङको घोराही उपमहानगर वडा नं १७ मा जग्गाप्राप्तीको लागि प्रकृया अगाडि बढेको, DPR निर्माण भईनेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको सहमतीमा ADB बाट निर्माण गर्नेगरी संभाव्यता अध्ययन भई आयोजना स्वीकृती र संझौताका लागि पूर्वतयारीको कार्य संघ बाट भईरहेको ।
५०	एकल महिला, महिला, दलित तथा अति विपन्न महिला	
	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु लगायतको सीप विकास तालिम	तालिम सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि निर्माणको कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको ।
५०	छुवाछुत बिरुद्ध सचेतना कार्यक्रम	सञ्चालन भई नसकेको
५१	प्रदेश स्तरीय बाल संरक्षण गृह निर्माण (बहुवर्षीय/भवन निर्माण)- कपिलवस्तु	जग्गा प्राप्तीको लागि बाणगङ्गा- ७ मोतिपुर कपिलवस्तुमा जग्गाप्राप्तीको लागि प्रकृया अगाडि बढेको, DPR निर्माण भईसकेको

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
५१	सडक बालबालिकाहरुको उद्धारको लागि संघसस्थाहरुलाई अनुदान कार्यक्रम	सञ्चालन भई नसकेको
५२	प्रदेश स्तरीय निकायका लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिको सूची तयार भई तालिम सञ्चालनका लागि आवश्यक तयारी भईरहेको ।
५३	सहयोगापेक्षी सडकमानव मुक्त प्रदेशनिर्माण कार्यक्रम	स्थानीय तह वित्तिय हस्तान्तरण मार्फत कार्यान्वयन भइरहेको ।
५४		पूर्व स्वीकृत कार्यक्रम तथा बजेट पछि काटिएको
१३९	प्रसिद्ध धार्मिक, साँस्कृतिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा जैविक विविधता संरक्षण तथा निर्माण	उपभोक्ता समिति तथा लाभग्राही समुदायहरूसंग संझौता भइ कार्यान्वयनको चरणमा रहेका
१४४	साहित्य, कला, संस्कृति तथा साँस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास	प्रादेशिक साहित्यकला विधेयक र गठन आदेश निर्माण भइसकेको एकेडेमी स्थापनाको चरणमा रहेको ।
१४५	थारु संस्कृतिको संरक्षण र विकास	थारु संस्कृति संरक्षण सम्बन्धि सबै योजनाहरु कार्यान्वयनको लागि उपभोक्ता समिति तथा लाभ ग्राही समुदायसंग संझौता सम्पन्न भइ कार्यान्वयनको चरणमा रहेको

१२.१२ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

ब. व.को बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
२४	कोभिड १९ तथा घरेलु हिंसा विरुद्धको महिला सचेतना कार्यक्रम	२ वटा सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न भएको
२५	जेष्ठ नागरिक ग्राम निर्माण	लागत इष्ट्रिमेन्ट तयार हुँदै
७१	सीपमुलक कार्यक्रम	कार्यविधिको मस्यौदा अन्तिम चरणमा पुगेको
३९	प्रदेशभित्रका ऐतिहासिक गढी कोट दरवार तथा मन्दिरहरुको संरक्षण	संझौता सम्पन्न भइ कार्यान्वयनको चरणमा रहेको
७२	भाषा कला साहित्यको संरक्षण र प्रवर्द्धन	विधेयक र गठन आदेश निर्माण भएको र प्रतिष्ठानको स्थापनाको चरणमा रहेको ।
७३	पाल्पा दरवार संग्रहालय तथा अन्य दरवार संग्रहालयहरुको मर्मत सुधार स्तरोन्नती	कार्यान्वयन भइरहेको ।

१२.१३ आ.व.२०७८/०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण (रु.हजारमा)

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिकलक्ष्य		प्रथम चौमासिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेटखर्च %
१.	कोभिड १९ तथा घरेलु हिंसा बिरुद्ध महिला सचेतना कार्यक्रम	२४	२४००	२		२००	
२.	दिवसीय कार्यक्रम तथा अभियान कार्यक्रम		५००			१००	
३.	सूचना तथा सञ्चार प्रदेशस्तर		१०००			१००	
४.	धार्मिक सांस्कृतिक सामाजिक तथा पुरातात्विक सम्पदाहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन तथा मर्मत सम्भार		८००००				
५.	धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्वका क्षेत्रहरूको संरक्षण एव प्रवर्द्धन	१	२००००				
६.	प्रदेशभिन्नका ऐतिहासिक गढी कोट तथा दरवारहरूको प्रवर्द्धन तथा मर्मत संभार		२००००				
७.	संग्रहालयहरूको स्थापना तथा स्तरोन्नती		१४०००				
८.	प्रदेशस्तरिय सांस्कृतिक संग्रहालयको DPR सहितको निर्माण		१००००				
९.	पाल्पा दरवार संग्रहालयको मर्मत संभार तथा संरचनात्मक निर्माण	१	१००००				
१०.	प्रदेश प्रज्ञा प्रतिष्ठानको स्थापना र संचालन	१	३०००				
११.	चुङ्गवाङ्ग लाखर सांस्कृतिक संग्रहालय मास्टर प्लान तथा डिपिआर निर्माण	१	५०००				
१२.	थारु सांस्कृतिक संग्रहालय चखौरा दाङ्ग	१	६०००				
१३.	धार्मिक तथा पुरातात्विक सम्पदाहरूको मर्मत संभार संरक्षण		२१०१५०				

१२.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुस सम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

- ऐतिहासिक पुरातात्विक स्थल संरक्षण सम्बन्धी २ वटा कार्यविधिहरूको निर्माण भएको ।
- पाल्पा दरवार संग्रहालयको गठन आदेश २०७८ स्वीकृत भएको ।

१२.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई

- कार्यक्रम संचालनको लागि कार्यसंचालन स्तरमा कार्यालय नभएको
- स्वीकृत दरवन्दी अनुसार कर्मचारीको पदपूर्ति नभएको
- मन्त्रालयको भौतिक व्यवस्थापनमा ढिलाई हुदाँ कार्यक्रम कार्यान्वयनमा अलमल भएको
- नयाँ मन्त्रालय भएकोले कार्यसूचारु गर्न ढिलाई भएको

१२.१६ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम

- जिल्लास्तर स्तरमा कार्यालयस स्थापना गर्नुपर्ने।
- जिल्ला स्थित अन्य कार्यालयहरूलाई कार्यक्रम संचालन को लागि कार्यक्रम तथा बजेट स्थानान्तरण गर्नुपर्ने।
- स्वीकृति दरवन्दी अनुसार कर्मचारी पदपूर्तीको व्यवस्था हुनुपर्ने ।

परिच्छेद-१३

शिक्षा विज्ञान युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय

१३.१ पृष्ठभूमि

संघीयता कार्यान्वयनसँगै २०७४ सालमा स्थापना भएको प्रदेश सरकारको संगठन संरचना बमोजिम स्वास्थ्य, शिक्षा, समाजकल्याण, महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक, श्रम तथा रोजगार, भाषा, कला, संस्कृति, युवा तथा खेलकुद र सरसफाई जस्ता क्षेत्रहरूमा काम गर्नको लागि सामाजिक विकास मन्त्रालयको गठन भएको हो । २०७८ साल बैशाख ६ गते संशोधित कार्य विभाजन अनुसार यस मन्त्रालयलाई शिक्षा तथा सामाजिक विकास मन्त्रालय र स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय गरी २ मन्त्रालयमा विभाजन भएको तथा हाल २०७८ साल श्रावण २६ गते संशोधित कार्य विभाजन अनुसार यस मन्त्रालयलाई शिक्षा, विज्ञान, युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय, कानुन, महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय र श्रम, रोजगार तथा यातायात मन्त्रालय गरी पुनः ३ वटा मन्त्रालयमा विभाजन भएको छ ।

१३.२ दीर्घकालीन सोच

स्वस्थ, शिक्षित, सुसंस्कृत, सुरक्षित, अनुशासित, कर्मशील युवा समृद्ध आत्मनिर्भर प्रदेश ।

१३.३ उद्देश्य

- समावेशी, समतामूलक, प्रविधियुक्त जीवन पर्यन्त गुणस्तरीय शिक्षा र उच्च शिक्षा प्रदान गर्नु ।
- सक्षम, सीपयुक्त, अनुशासित र कर्मशील युवा शक्तिको विकास गर्नु ।

१३.४ रणनीतिहरू

- स्टेम शिक्षाको अवधारणा र प्रविधिलाई शिक्षाको गुणस्तर विकासमा उपयोग गर्ने ।
- गुणस्तरीय प्राविधिक तथा उच्च शिक्षाको लागि प्रदेश विश्वविद्यालयको स्थापना र संचालन गर्ने ।
- विद्यालयहरूमा पूर्वाधारको विकास गरी तालिम प्राप्त सक्षम शिक्षकबाट प्रभावकारी सिकाइ सुनिश्चित गर्ने ।
- धार्मिक तथा विशेष शिक्षालाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने र मदरसामा अध्ययनरत छात्राहरूको लागि छात्रावासको विस्तार गर्दै जाने ।
- खेलकुद संरचनाहरूको निर्माण गर्ने र खेलकुदलाई वृत्ति विकाससँग समेत जोड्ने ।

१३.५ कार्यक्षेत्र

- प्रदेशस्तरको विश्वविद्यालय तथा उच्च शिक्षा सम्बन्धी नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन ।
- शैक्षिक परामर्श सेवाको मापदण्ड निर्धारण, अनुमति तथा नियमन ।
- प्रदेशस्तरमा पुस्तकालय, संग्रहालय, अभिलेखालय सम्बन्धी नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन ।
- प्रादेशिक शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम र छात्रवृत्ति सम्बन्धी नीति, कानून तथा मापदण्ड निर्धारण, कार्यान्वयन र नियमन तथा पाठ्यक्रम, पाठ्य पुस्तक तथा पाठ्यसामग्री निर्माण, उत्पादन र वितरण ।
- प्रदेशस्तरको मानव संसाधनको आवश्यकता प्रक्षेपण तथा शैक्षिक योजना निर्माण र कार्यान्वयन ।
- प्रदेशस्तरमा विद्यालय तहको शिक्षकको सेवा शर्त, योग्यता, क्षमता र शिक्षक व्यवस्थापनको मापदण्ड निर्धारण र नियमन ।
- माध्यामिक तहको परिक्षा व्यवस्थापन ।
- प्रदेशस्तरमा प्राज्ञिक अनुसन्धान तथा शैक्षिक तथ्याङ्क व्यवस्थापन ।
- युवा सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून तथा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन, युवा वैज्ञानिक प्रोत्साहन ।
- खेलकूद सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून तथा मापदण्ड निर्धारण, कार्यान्वयन र नियमन, खेलकूद तथा खेलकूद पूर्वाधारको विकास र प्रवर्द्धन ।
- खेलकूद प्रशासन र संघसंस्थाको समन्वय र नियमन ।
- राष्ट्रिय र प्रादेशिक खेलकूद प्रतियोगिता तथा कार्यक्रम आयोजना र सहभागिता ।
- प्रदेशस्तरमा विज्ञान प्रविधिको विकास तथा विस्तार, सो सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र सर्वेक्षण तथा जनशक्ति विकास र उपयोग
- वैज्ञानिक अध्ययन अनुसन्धान एंव विज्ञान र प्रविधिको आविष्कार, उन्नयन र विकास
- विज्ञान संग्रहालय र प्लानेटोरियमको स्थापना, सञ्चालन र व्यवस्थापन

१३.६ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

दरबन्दी र पदपूर्तिको अवस्था (मातहत कार्यालय समेत)

क्र.स.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	कूल दरबन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त
१	प्रदेश सचिव	प्रशासन	प्रशासन	राप प्रथम	१	१	
२	निर्देशक	शिक्षा	शिक्षा प्रशासन	अधिकृत एघारौं	१	०	१
३	उपसचिव	शिक्षा	शिक्षा प्रशासन	अधिकृत नवौं/दशौं	३	३	०

क्र.स.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	कूल दरबन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त
४	उपनिर्देशक	शिक्षा	शिक्षा प्रशासन	अधिकृत नवौ/दशौ	४	३	१
५	तालिम प्रमुख	शिक्षा	शिक्षा प्रशासन	अधिकृत नवौ/दशौ	१	१	
६	उपसचिव	प्रशासन	प्रशासन	अधिकृत नवौ/दशौ	१	०	०
७	डिभिजन प्रमुख	शिक्षा/प्र.	शिक्षा प्रशासन	अधिकृत नवौ/दशौ	६	२	२ काज
८	शाखा अधिकृत	प्रशासन	प्रशासन	सातौ/आठौ	३	१	२
९	प्रशिक्षक	शिक्षा	शिक्षा प्रशासन	सातौ/आठौ	६	३	३
९	शाखा अधिकृत	शिक्षा	शिक्षा प्रशासन	सातौ/आठौ	१४	१२	२
१०	शाखा अधिकृत	शिक्षा	शिक्षा प्रशासन	सातौ/आठौ	६	५	५ जना काजमा
११	प्राविधिक सहायक	शिक्षा	शिक्षा प्रशासन	पाचौ/छैठौ	१६	३	१३
१२	प्राविधिक सहायक	शिक्षा	शिक्षा प्रशासन	पाचौ/छैठौ	६	०	अस्थायी दरबन्दी
१३	नायव सुब्बा	प्रशासन	प्रशासन	पाचौ/छैठौ	३	१	२
१४	ड्राइभर				८	८	
	पियन				११	११	

(श्रोत: शिक्षा विज्ञान युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय)

१३.७ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

- संग्रहालय सवलीकरण अनुदान निर्देशिका, २०७५
- मुख्यमन्त्री रनिङ शिल्ड प्रतियोगिता सञ्चालन निर्देशिका, २०७५
- खेल सम्बन्धी इन्डोर तथा अउटडोर संरचना निर्माण साझेदारी कार्यक्रम व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७५
- रङ्गशाला मर्मत कार्यक्रम व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७५
- स्वयंसेवक परिचालन कार्यविधि, २०७५
- प्रदेश खेलकुद विकास ऐन, २०७६
- प्रस्तावमा आधारित नयाँ तथा संचालनमा आएका प्राविधिक तथा बहु प्राविधिक शिक्षालयहरूलाई सहयोग निर्देशिका, २०७६
- पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्री विकास कार्यविधि, २०७६
- उच्च शिक्षामा विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७६
- युवा, खेलकुद, भाषा तथा लिपिसम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन मार्गदर्शन आर्थिक वर्ष २०७६/७७
- एक शैक्षिक संस्था एक उद्यमकार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७६
- सामुदायिक क्याम्पसको पूर्वाधार विकास सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०७६
- प्रदेशस्तरीय मदरसा शिक्षा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७६
- शैक्षिक परामर्श सेवा तथा भाषा शिक्षणसम्बन्धी कार्यविधि, २०७६

- विशेष शिक्षा सहयोग निर्देशिका, २०७६
- युवा प्रतिभा पहिचान निर्देशिका, २०७६
- नमुना विद्यालय छनौट निर्देशिका, २०७६
- उत्कृष्ट शिक्षक तथा विद्यालय छनौट निर्देशिका, २०७७

१३.८ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

(रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	१९३३२००	२९०१००	१५
पुँजीगत	८१५५००	१३५७००	१६।६
जम्मा	२७४८७००	४२६५००	१५।८

(स्रोत: शिक्षा विज्ञान युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय)

१३.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान	२६७१००	३४७२३
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान	८७०६००	१६५४१४
३	नेपाल सरकार समपूरक अनुदान	४१५००	२२५००
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान	१९५०००	२७२३७
५	प्रदेश सरकार (राजश्व बाँडफाँड समेत)	१३७३८५९	२६६८९८

१३.१० नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
३१	प्रदेश शिक्षा नीति तर्जुमा गर्नुका साथै प्रादेशिक शिक्षाका लागि आवश्यक मापदण्ड र कार्यविधि निर्माण	प्रदेश शिक्षा नितिको ड्राफ्ट तयारी, बालविकास रणनीति ड्राफ्ट, कार्यक्रम सञ्चालन मार्गदर्शन तयारी भई कार्यान्वयनमा रहेको।
३२	विज्ञान, प्रविधि, इन्जिनियरिङ्ग र गणित (STEM) सम्बन्धी परियोजना सञ्चालन	प्रत्येक जिल्लामा स्टेमका १० वटा कृयाकलापहरु सञ्चालन भैरहेका।

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
३३	कक्षा ११ र १२ मा विज्ञान विषय पठनपाठन गर्ने सामुदायिक विद्यालयहरूलाई नमूना विद्यालय कार्यक्रम	सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरूमा तालिम तथा सामग्री सहयोग भएको।
३४	<ul style="list-style-type: none"> कक्षा १० को परीक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास 	<ul style="list-style-type: none"> कक्षाको परीक्षा व्यवस्थापनको तयारी विज्ञ तथा रोष्टरहरूको सूची तयार
३५	<ul style="list-style-type: none"> मातृ भाषामा पाठ्यसामग्री विकास मुस्लिम महिला छात्रावास निर्माण 	<ul style="list-style-type: none"> सामग्री विकासका लागि रोष्टर तयारी २ वटा छात्रावास निर्माण हुँदै
३६	प्रदेश प्राविधिक विश्वविद्यालय स्थापना गरी प्राविधिक विषयमा पठनपाठन सञ्चालन	<ul style="list-style-type: none"> छाता ऐनको निर्माण नियमावली र विधान बन्दै।
३७	आवासीय सुविधासहितको विशेष विद्यालय (सुस्त:मनस्थिति) निर्माण	डीपीआर पुनरावलोकन गरी बहुवर्षीय श्रोत सुनिश्चितता लिने क्रममा।
३८	<ul style="list-style-type: none"> प्रदेश विज्ञान प्रविधि प्रतिष्ठान स्थापना भुमेमा प्राविधिक शिक्षालय स्थापना 	<ul style="list-style-type: none"> विधेयक प्रदेश सभामा प्राविधिक शिक्षालय निर्माणाधिन रहेको
३९	राप्ती प्राविधिक शिक्षालयलाई थप पूर्वाधारको व्यवस्था सहित गढवा गाउँपालिकामा स्थानान्तरण, विस्तार, विकास र व्यवस्थापन	बजेट खण्डीकरणका लागि आर्थिक मामिला मन्त्रालयमा पठाइएको।
४०	बैज्ञानिक अनुसन्धान र नवप्रवर्द्धन	बैज्ञानिक सम्मेलन हुँदै
४१	युवा स्वरोजगार कार्यक्रम	सीप विकास प्रतिष्ठान गठन हुँदै
४२	<ul style="list-style-type: none"> खेलकुद पूर्वाधारको निर्माण रङ्गशालाहरूको निर्माण मुख्यमन्त्री रनिडसिल्ड 	<ul style="list-style-type: none"> पूर्वाधारहरू निर्माणको चरणमा उजिरसिंह रङ्गशालाको जग्गा प्रप्ति र नेत्रलाल रङ्गशालाको ईआईए हुँदै। खेलहरू सञ्चालन हुने।
४३	नेत्रलाल अभागी रङ्गशाला	रङ्गशालाको ईआईए हुँदै।
४५	नमुना बालविकास केन्द्र निर्माण	१२ बालविकास केन्द्रहरू निर्माण र २वटा स्रोत केन्द्रहरू निर्माण हुँदै
४७	विद्यालयहरूको पूर्वाधार निर्माण र स्वच् खानेपानी	संझौता भई काम सुरु भएको।
५५	स्काउट तालिमहरू	६ जिल्लामा सञ्चालन र ८ जिल्लामा हुँदै।

(स्रोत: शिक्षा विज्ञान युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय)

१३.११ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

ब. व.को बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
१७	प्रदेशमा अध्ययन-अनुसन्धान तथा व्यावहारिक सीपमा आधारित गुणस्तरीय	प्रदेश विश्वविद्यालय ऐन

व. व.को बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
	उच्चशिक्षा प्रदान गर्नको लागि लुम्बिनी विश्वविद्यालय स्थापना र सञ्चालनका लागि आवश्यक बजेट विनियोजन	पारित र नियमावली र विधान निर्माणको चरणमा ।
१८	प्राविधिक तथा व्यावसायिक विषयमा प्रशिक्षण तथा शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्युठान जिल्लामा लुम्बिनी सीप विकास प्रतिष्ठानको स्थापना र सञ्चालन	आवश्यक कानुनको तयारी
१९	युवाहरूलाई खेलकुद तथा शारीरिक सुगठन सम्बन्धी तालिम सञ्चालनका लागि बजेट विनियोजन ।	योजना निर्माण मात्र भएको ।
२०	विद्यालय खेलकुद संरचना र खेलमैदान निर्माण, मर्मत तथा स्तरोन्नतिको लागि बजेट व्यवस्था । क्यानसँगको सहकार्यमा क्रिकेट एकेडेमी र एन्फासँगको सहकार्यमा फुटबल एकेडेमी सञ्चालन गर्न बजेट व्यवस्था ।	संझौता र निर्माणको चरणमा ।
२१	धार्मिक तथा सांस्कृतिक विषयमा उच्च शिक्षा अध्ययनको लागि संभाव्यता अध्ययन । मुक्त कमलरी तथा मुस्लिम छात्राहरूलाई उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न छात्रवृत्तिको लागि बजेट विनियोजन ।	आशयपत्र जारी हुँदै । निवेदन माग गरिँदै ।
२६	युवाहरूलाई स्वरोजगार तुल्याउन विभिन्न विषयका सीपमूलक प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आवश्यक बजेट विनियोजन ।	संस्थागत संयन्त्रको निर्माणमा कानुन बन्दै ।

१३.१२ आ.व.२०७८/०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण

(रु.हजारमा)

बजेट उपशीर्षक	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेटखर्च %
३५००००११३	शिक्षा विज्ञान, युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	५	५६११५	२	३०	१२६६६	२२.६
३५००००११४	शिक्षा विज्ञान, युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	१	९८००	.२५	.३२	२३४	.४
३५००००१४३	शैक्षिक विकास तथा प्राविधिक शिक्षा	१५९	६४२६५०	२६	१६.४	१८३७७	२.९
३५००००१४४	शैक्षिक विकास तथा प्राविधिक शिक्षा	१२२	३७२९००	१८	१४.७	५०३९७	१३.५
३५००००१८३	युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम	४९	१६०७००	४	८.१	२३६३	१.५
३५००००१८४	युवा तथा खेलकुद कार्यक्रम	५६	२३३५५०	४	७.१	३९९०	१.७
३५००००१९३	उच्च शिक्षा	१६	१९१८००	२	१२.५	५९४	०.३
३५००००१९४	उच्च शिक्षा	१	१५०००	.४	४०	५२४४	३५.०

बजेट उपशीर्षक	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेटखर्च %
३५००००२२३	नमुना विद्यालय तथा विशेष शिक्षा	२९	९०४००	७	२४।१४	५५५०	६.१
३५००००२२४	नमुना विद्यालय तथा विशेष शिक्षा	१	५००	१	१००	०	०.०
३५००००२३३	विज्ञान तथा प्रविधि विकास	६	१५०००	१	१६।७	०	०.०
३५००००२३४	विज्ञान तथा प्रविधि विकास	१	१०००	.१८	१८	३३	३.३
३५००१०११३	शिक्षा तथा सामाजिक विकास निर्देशनालय	१	१९८९९	.४	४०	५६४०	२८.३
३५००१०११४	शिक्षा तथा सामाजिक विकास निर्देशनालय	१	१४८०	.१	१०	३९	२.६
३५००१०१२३	सामाजिक विकास कार्यालयहरु	६	३९९३६	३	५०	१०४०५	२६.१
३५००१०१२४	सामाजिक विकास कार्यालयहरु	६	४६००	२	३३।३	७३८	१६.०
३५००५०११३	शिक्षा तालिम केन्द्र	१	२१६२९	.४	४०	६५६६	३०.४
३५००५०११४	शिक्षा तालिम केन्द्र	१	१५००	.२	२०	७३	४.९
३५०९११२०३	राष्ट्रिय युवा परिचालन कार्यक्रम सशर्त	१००	३२४००	४०	४०	७६११	२३.५
३५०९११२१३	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद सशर्त	७	७३००	०	०	०	०.०
३५०९११२१४	राष्ट्रिय खेलकुद परिषद सशर्त	१७	१७५००	२	११.८	२८८	१.६
३५०९११२२३	राष्ट्रिय युवा परिषद सशर्त	५	१९००	०	०	०	०.०
३५०९११२३३	सबैका लागि शिक्षा शिशु विकास कार्यक्रम संघ सशर्त	१	२२००	.१	१०	०	०.०
३५०९११२४३	विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम सशर्त	११	८०१००	३	२७.३	११७१७	१४.६
३५०९११२४४	विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम सशर्त	२	२००००	०	०	०	०.०
३५०९११२५३	राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड सशर्त	१	४१२००	.०२	२	१९०	०.५

बजेट उपशीर्षक	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेटखर्च %
३५०९११२६३	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद सशर्त	९	५३००००	४	४४।४	१८५३२४	३५.०
३५०९११२६४	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद सशर्त	९	१३७०००	३	३३।३	३८७३३	२८.३
			२७४८०५९			३६६७७२	१३.३

(स्रोत: शिक्षा विज्ञान युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय)

१३.१३ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	शीर्षक	लक्ष्य	प्राप्त रकम	प्रतिशत
१	१४२२३	९००००	१२०००	१३.३

१३.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

- ६२ वटा सामुदायिक क्याम्पसहरूमा पुर्वाधारमा सहयोग
- विद्यालयहरूमा २१ वटा शौचालयहरू निर्माण हुने।
- १०० विद्यालयहरूमा कम्पाउण्डवाल निर्माण हुने।
- ७९ विद्यालयहरूमा बिज्ञान/स्टेम ल्याब स्थापना हुने।
- २० वटा प्राविधिक विद्यालयमा उपकरण तथा वर्कसप निर्माणमा सहयोग हुने।
- ११५ धार्मिक विद्यालयहरूले अनुदान पाउने।
- १२० विद्यालयमा पुस्तकालय स्थापना र स्तरोन्नति हुने।
- १२७ विद्यालयहरूको खेलमैदान स्तरोन्नति हुने।
- १६ वटा सार्वजनिक पुस्तकालयहरूमा सहयोग हुने।
- २८० वटा कक्षाकोठाहरू निर्माण हुने।
- २५ वटा विशेष विद्यालय र स्रोत कक्षाहरूमा सहयोग हुने।
- २ वटा मुस्लिम छात्राछात्रावास निर्माण हुने।
- १३३ विद्यालयमा स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्थापन हुने।
- १०९ पालिकाबाट शिक्षक कर्मचारीहरू पुरस्कृत हुने र जिल्लामा १ विद्यालय पुस्कृत हुने।

- १७ वटा विषयमा अनुसन्धान हुने।
- १४ उत्कृष्ट वालविकासहरु बनाउन सहयोग हुने।
- धार्मिक तथा सांस्कृतिक महाविद्यालय बारे संभाव्यता अध्ययन हुने।
- १५०० जनाले उच्च शिक्षा छात्रवृत्ती पाउने।
- ६ वटा शैक्षिक संस्थाहरुले विद्यार्थी बस खरिद गरेको हुने।
- १० जना युवालाई प्रतिभाको प्रोत्साहन भएको हुने।
- १२ वटा विद्यालयमा नमुना विद्यालय निर्माणको लागि दोस्रो वर्षको कार्यक्रम सञ्चालन हुने।
- २०० जना विद्यार्थीहरुलाई कमैया मुस्लिम र दलित छात्राछात्रवृत्ती
- २००० जना छात्रालाई कक्षा ११ र १२ मा विज्ञान अध्ययन छात्रवृत्ती
- कान्ति मावि बुटवलमा विज्ञान भवन र छात्रावास निर्माण निरन्तर।
- तुल्सिपुर प्राविधिक शिक्षालयको निर्माण निरन्तर।
- रुकुमको भुमेमा प्राविधिक शिक्षालय निर्माण निरन्तर।
- १५० जना स्वयमसेवक परिचालन।

उल्लेखित कार्यक्रमले प्रदेश अर्थतन्त्रमा पु-याएको योगदान(तथ्य/तथ्याङ्क सहित)

शिक्षा तथा खेलकुद क्षेत्रमा गरेको लगानीले तत्काल प्रदेश अर्थतन्त्रमा योगदान दिएको नदेखिने भए पनि यी क्षेत्रहरु लगानीका क्षेत्रहरु भएकोले भविष्यमा समृद्ध र आत्म निर्भर प्रदेश बनाउन सहयोग गर्दछन्। मन्त्रालयबाट संचालित विकास आयोजनाहरुबाट श्रृजित रोजगारीमा १७१ जना स्वयमसेवकहरु, २० जना स्कुल नर्स, १२ जना खेलकुद प्रशिक्षकहरुले प्रतक्ष्य रोजगारीमा छन्। सामाजिक विकास डिभिजन कार्यालयहरुले शिक्षालयहरुका पुर्वाधारहरुको निर्माण गर्दा कामको समयमा प्रसस्त रोजगारहरु सिर्जना हुने गर्दछन्। यी रोजगारीका अवसरहरु प्रदेशका दुरदराजका ठाउहरुमा सञ्चालन हुन्छ। डेढ अरब रुपैयाको विकास निर्माण हुदा कम्तिमा ३५ करोड देखि ४० करोड जनशक्तिमा खर्च हुने र यसबाट ३५ लाख दिन बराबरको रोजगारी सिर्जना हुने अनुमान गर्न सकिन्छ। यो मोटामोटी रुपमा १०००० मानिसलाई वर्षभर दिन सकिने रोजगारी हो। प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम परिषद मार्फत दिइने ८००० भन्दा बढीलाई तालिम प्राप्त गरी स्वरोजगार हुन सहयोग पुराएको छ।

१३.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई

- सङ्घीय सरकारले निर्माण गर्नुपर्ने ऐन नियमहरु नबन्दा प्रदेशले आफ्ना कानून बनाउन नपाउँदा कतिपय कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न नसकिएको। जस्तै: शिक्षा ऐन,
- प्रदेश स्तरमा निर्माण गरिने कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरु पूर्ण रुपमा निर्माण नभैसकेको कारण कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ढिलाई।
- खरिद प्रक्रिया परामर्श सेवा अनुसन्धान जस्ता विषयको प्रक्रिया लामो हुदा समयमा काम गर्न नसक्नु

- कार्यान्वयन तहमा रहेर कार्य सम्पादन गरेको जनशक्तिलाइ नीति निर्माण तहको कार्य सम्पादन गर्ने सीप तथा क्षमता विकासका तालिम गोष्ठिको कमी
- कार्यान्वयन गर्ने संरचना ढिलो स्थापना हुनु र स्थापित निकायमा कर्मचारी पदपुर्ति समयमा हुन नसक्नु
- कतिपय क्षेत्रमा बजेटको अभाव तथा बजेट निर्माण हुदा बस्तुगत बनाउन नसकिएको कारणले समेत कार्यक्रम संचालनमा कठिनाई ।
- कार्यक्रम सञ्चालनको मानक न्युन हुनु र कार्यक्रमकै गुणस्तर घट्नु ।
- निर्माण गरिने संरचनाहरूको विस्तृत लागत अनुमान तथा EIE नहुनु ।
- निर्माण गरिने संरचनाको जग्गा प्राप्तिमा समस्या ।
- लेखा प्रणाली संचालनमा एकिकृत सफ्टवेयरको अभाव ।

१३.१६ समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम

- सङ्घीय सरकारले निर्माण गर्नुपर्ने ऐन नियमहरू समयमा नै निर्माणको लागि संघीय सरकारलाई अनुरोध गर्ने ।
- खरिद प्रक्रिया परामर्श सेवा अनुसन्धान जस्ता विषयको प्रक्रिया लामो हुदा समयमा काम गर्न कठिन भएकोले समयानुकूल परिमार्जनका लागि पहल गर्ने ।
- कार्यान्वयन गर्ने संरचना स्थापना गर्ने र स्थापित निकायमा कर्मचारी पदपुर्ति समयमा गर्ने ।
- कार्यक्रम सञ्चालनको मानक समय अनुसार अपडेट गर्ने ।
- जग्गा प्राप्ति विना आयोजनाहरूको बजेट विनियोजन नगर्ने ।
- लेखा प्रणाली संचालनमा एकिकृत सफ्टवेयरको र पीएलएमबीआईएसमा सबै खाले पहुँच मन्त्रालयहरूलाई दिने ।

परिच्छेद-१४

कृषि, खाद्य प्रविधि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय

१४.१ पृष्ठभूमि

कृषिको व्यवसायिकरण मार्फत समग्र प्रदेशको विकास गर्ने मान्यतालाई आत्मसात गर्दै लुम्बिनी प्रदेश, बुटवलमा कृषि, खाद्य प्रविधि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालयको स्थापना वि.सं. २०७४ साल फाल्गुण महिनामा भएको हो। “समृद्ध लुम्बिनी, आत्मनिर्भर प्रदेश” बनाउने आकांक्षालाई अङ्गीकार गर्दै यस मन्त्रालयले कृषि, पशुपालन, मत्स्य, भूमि क्षेत्रको वैज्ञानिक व्यवस्थापन, विकास तथा प्रवर्द्धनको अभिभारा लिएको छ।

१४.२ दीर्घकालिन सौँच

प्रदेशको समग्र कृषि क्षेत्रको विकास तथा भू-उपयोग नीतिलाई आत्मसात गर्दै कृषि एवं पशुपन्छीजन्य उत्पादन/उत्पादकत्वको दिगो वृद्धि, यान्त्रिकीकरण, व्यावसायिकीकरण, बजारीकरण, विविधिकरण र आधुनिकीकरणका माध्यमबाट तुलनात्मक लाभ र प्रतिस्पर्धात्मक अवस्थाको सृजना गरी यस क्षेत्रको रूपान्तरण गर्दै खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको सुनिश्चितता र रोजगारीको अवसर सृजना गर्ने।

१४.३ लक्ष्य

भूमिको वैज्ञानिक व्यवस्थापन र भू-उपयोगका माध्यमबाट कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरु परिचालन गरी प्रदेशको कृषि एवं पशुपन्छीजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी स्वच्छ, स्वस्थ र गुणस्तरीय खाद्य वस्तुको आपूर्तिमा आत्मनिर्भरता हासिल गरी यस क्षेत्रको उत्पादनलाई निर्यातयोग्य अवस्थामा पुऱ्याउने।

१४.४ उद्देश्य

- कृषि उत्पादन, उद्यम प्रवर्द्धनका लागि प्रविधि र प्राविधिक सेवाको व्यवसायिक क्षमतामा विकास र सेवा प्रवाहमा विस्तार गरी प्रदेशको दिगो र समतामूलक आर्थिक सामाजिक रूपान्तरणमा योगदान पुऱ्याउने।
- कृषि क्षेत्रमा गुणस्तरीय उत्पादन सामाग्री र आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गर्दै प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता हासिल गरी उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्नुका साथै कृषिजन्य उद्योगलाई प्रवर्द्धन गर्ने।
- पशुपन्छी तथा मत्स्यपालनमा प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्दै व्यवसायिक, प्रतिस्पर्धी एवं स्वच्छ, स्वस्थ पशुपन्छी उत्पादनको सुनिश्चितता एवं पशुपन्छीजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भरता हासिल गरी यस क्षेत्रलाई आय आर्जनका साथै रोजगारीको माध्यमका रूपमा विकास गर्ने।
- भूमिको वैज्ञानिक व्यवस्थापन, वर्गीकरण र समुचित उपयोग, संरक्षण र दिगो व्यवस्थापन गरी चकलाबन्दी मार्फत व्यवसायिक कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने।

१४.५ कार्यक्षेत्र

- कृषि, कृषि उत्पादन, कृषि औद्योगिकरण सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून, मापदण्ड, कार्यविधि, निर्देशिका निर्माण एवं यससँग सम्बन्धित योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन गर्ने ।
- पशुपन्छी सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून, मापदण्ड, निर्देशिका कार्यविधि निर्माण गर्ने ।
- स्वस्थ एवं व्यावसायिक पशुपन्छी उत्पादनका लागि रोग नियन्त्रण र नक्ष सुधार, बजार विकास तथा विस्तार, अध्ययन अनुसन्धान, तालिम एवं क्षमता विकास सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने ।
- प्रादेशिक खाद्य सुरक्षा एवं पोषण अधिकार, खाद्य सम्प्रभुता र खाद्य गुणस्तर निर्धारण सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने ।
- भूमि व्यवस्थापन, भूमि प्रशासन र जग्गा नापजाँच, भूमिसुधार, भू-उपयोग, गुठी तथा गुठी जग्गा व्यवस्थापन, भूमिहिन सुकुम्बासी, दलित आदि वर्गको बसोबास, जिविकोपार्जन, र पुनःस्थापना, सरकारी जग्गा भाडामा दिने, सुरक्षित बसोबास सम्बन्धी प्रादेशिक नीति कानून तथा मापदण्डको तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने ।

१४.६ कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था

- प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम र संविधान अनुरूपको कार्य विस्तृतिकरण अनुसारको कार्यसम्पादन गर्न स्थापना कालदेखि हालसम्ममा बीउ विजन ऐन २०७५, दाना पदार्थ ऐन, २०७५, पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०७५, पशु वधशाला तथा मासु जाँच ऐन, २०७५, मल ऐन, २०७५ स्वीकृत भइसकेकोमा बीउ विजन नियमावली, २०७८, दाना पदार्थ नियमावली, २०७८, पशु वधशाला तथा मासु जाँच नियमावली, २०७८, पशु स्वास्थ्य नियमावली, २०७८, भू उपयोग व्यवस्था सम्बन्धी मापदण्ड र भू उपयोग ऐन, २०७८, पन्छी नीति, २०७८ लुम्बिनी प्रदेश खाद्य परिषद् गठन र सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८, कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन, २०७८ विधेयकका साथै आवश्यक कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरु लगायतका कानुनी आधारहरुको विकास गरिएको छ। जीवनाशक विषादी नियमन गर्न बनेको विधेयक, २०७८ प्रदेश संसद सचिवालयमा दर्ता भएको छ।

१४.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

क्र.सं.	कार्यलयको नाम	कुल दरबन्दी	कार्यरत क. संख्या	जम्मा रिक्त
१	कृषि, खाद्य प्रविधि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय	७१	२९	४२
२	कृषि विकास निर्देशनालय	३८	१८	२०
३	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	२४	१६	८

क्र.सं.	कार्यलयको नाम	कुल दरबन्दी	कार्यरत क. संख्या	जम्मा रिक्त
४	कृषि ज्ञान केन्द्र गुल्मी	१५	८	७
५	कृषि ज्ञान केन्द्र अर्घाखाँची	१५	११	४
६	कृषि ज्ञान केन्द्र दाङ्ग	१६	१२	४
७	कृषि ज्ञान केन्द्र रोल्पा	१५	११	४
८	कृषि ज्ञान केन्द्र पाल्पा	१५	७	८
९	कृषि ज्ञान केन्द्र नवलपरासी	१७	१५	२
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र बाँके	१७	१३	४
११	कृषि ज्ञान केन्द्र कपिलवस्तु	१६	१६	०
१२	कृषि ज्ञान केन्द्र रुपन्देही	९	४	५
१३	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र रोल्पा	१०	६	४
१४	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र पाल्पा	१२	९	३
१५	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र कपिलवस्तु	१५	७	८
१६	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र रुपन्देही	१५	१०	५
१७	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र दाङ्ग	१४	१०	४
१८	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र बाँके	१४	८	६
१९	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र गुल्मी	१०	४	६
२०	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र अर्घाखाँची	१०	४	६
२१	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र नवलपरासी	१०	४	६
२२	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र, बाँके	१६	११	५
२३	कुखुरा विकास फर्म बाँके	१०	९	१
२४	पशु सेवा तालिम केन्द्र, बाँके	१२	६	६
२५	मत्स्य विकास केन्द्र शम्शेरगंज, बाँके	११	८	३
२६	बीउ विजन प्रयोगशाला बाँके	११	८	३
२७	बीउ विजन प्रयोगशाला रुपन्देही	११	८	३
२८	बाली संरक्षण प्रयोगशाला बाँके	८	६	२
२९	माटो तथा मल परीक्षण प्रयोगशाला खजुरा बाँके	१०	५	५
३०	एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय प्युठान	८	६	२
३१	एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय बर्दिया	११	८	३
३२	एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय रुकुम	७	४	३
३३	पशुरोग अन्वेषण प्रयोगशाला नवलपरासी	४	१	३
जम्मा		४९७	३०२	१९५

१४.८ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति

बजेट (रु. हजारमा)

वार्षिक विनियोजित बजेट	चालु बजेट	पूँजीगत बजेट	चालु खर्च बजेट	पूँजीगत खर्च बजेट	कूल खर्च बजेट
३४०३०८५	३१५९०१४	२४४०७१	३०७५८६	३१९५३	३३९५३९
खर्च प्रतिशत			९.७४	१३.०९	९.९८

क्र.सं.	स्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान	४८१०००	६०७०
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान	३६६०००	११४४
३	प्रदेश सरकार (राजश्व बाँडफाँड)	२८८५४८५	२४७४३९

१४.९ आ.व. २०७८/७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	कार्यक्रम/ब.उ.शी.नं.	बजेट उपशीर्षक	वार्षिक लक्ष्य		पुषसम्मको प्रगति	
			परिमाण	बजेट	बजेट	खर्च प्रतिशत
	३१२०००१२	कृषि उत्पादन, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा कार्यक्रम		५८२६०३	६१०१	१.०४
	३१२०००१३	स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम		३५३९१५	१९९६	०.५८
	३१२०००१४	मत्स्य विकास तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम		३१७७१	२५६५	८.०७
	३१२०००१५	भुमि तथा गुठी व्यवस्थापन कार्यक्रम		४६०६०	९८३६	२१.३५
	३१२०००१७	अभियानमुखि (मिसन) कृषि/पशुपन्छि विकास कार्यक्रम		१४७४७५	१२६४	०.८६
	३१२०००१८	कृषि तथा पशुपन्छी स्रोत तथा प्रविधि सेवा टेवा विस्तार		५७२९६७	२८९१०	५.०५
	३१२०००१९	कृषि तथा		३७८२७७	५९५२	१.५७

क्र.सं.	कार्यक्रम/ब.उ.शी.नं.	बजेट उपशीर्षक	वार्षिक लक्ष्य		पुषसम्मको प्रगति	
			परिमाण	बजेट	बजेट	खर्च प्रतिशत
		पशुपन्छीजन्य उद्योग, यन्त्र पूर्वाधार विकास				
	३१२०००२०	युवा लक्षित कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम		७९७०६	०	०
	३१२०००२१	पशुपन्छी विकास तथा पशु स्वास्थ्य नियमन कार्यक्रम		९५६६१	३३३१	३.४८
	३१२०००२२	कृषि क्षमता अभिवृद्धि तथा सीप विकास तालिम कार्यक्रम		३५३८८	७८६६	२२.२३
		कृषि, खाद्य प्रविधि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय (संघ शसर्त)		३६६०००	११४४	०.३१
		साधारण कार्यक्रम		७०३२६२	१८३६५०	२६.११

१४.१० मन्त्रालयमा रहेको मुख्य मुख्य कार्यक्रमको प्रगति अवस्था

क्र.सं.	आयोजना तथा कार्यक्रमको नाम	बजेट रु. लाखमा	हालको अवस्था
१	नमुना एकिकृत सामुहिक कृषि कम्पनी स्थापना	३००	मिति २०७८/१०/१८ गते कार्यविधि स्वीकृत भएकोमा बर्दियामा २ करोड बजेट रहेको र मन्त्रालयमा १ करोड बजेट रहेकोमा कार्यान्वयनका लागि जिल्लामा पठाउने तयारी भइरहेको।
२	लुम्बिनी दुग्ध वितरण आयोजनाको क्षमता विस्तारमा सहयोग(कृषि - खेतीको साथै सिंचाई प्रयोजन र पशु चिकित्सा सम्बन्धी उपकरण तथा मेशीन औजार)	१००	कार्यविधि स्वीकृत भइसकेको र कार्यक्रमको सहमतिको लागि संघीय कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयमा पत्राचार गरिएको।
३	निजि तथा सहकारीको साझेदारीमा दुग्ध प्रशोधन तथा विविधिकरण उद्योग स्थापना (अन्य)	१००	मिति गते १ महिने सूचना २०७८/१०/१८ प्रकाशन भई मन्त्रालयमा प्रस्ताव संकलन भइरहेको
४	सार्वजनिक निजि साझेदारीमा शहिद, द्वन्द्वपिडित, पूर्व जनमुक्ति सेना तथा लोकतान्त्रिक योद्धा परिवार, सुकुम्बासी समुदायका लागि कृषि उत्पादनमूलक रोजगार कार्यक्रम(कृषि विकास कार्यक्रम)	२००	जिल्लास्थित कार्यालयबाट कार्यान्वयन हुनका लागि मन्त्रालयले बजेट बाडफाँड गरी स्वीकृतीको लागि आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालयमा पठाइसकिएको।

५	कृषि उपजहरूको उत्पादन गर्ने कृषि सहकारी/ कृषक समूहलाई ढुवानी साधनमा अनुदान	३००	निजी उद्यमी तथा फर्महरूलाई समेत कार्यक्रममा सहभागी गराउनका लागि मा. मन्त्रीज्यूको निर्देशन अनुसार कार्यक्रमको नाम संशोधनको लागि मन्त्रालयको मिति २०७८/१०/२३ गतेको निर्णयानुसार आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालयमा पठाइएको।
६	कृषक उद्यमी, समूह सहकारी तथा स्थानीय तहको लागत साझेदारीमा कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३००	कार्यविधि स्वीकृत भइसकेकोमा आवश्यकता आधारमा जिल्लास्थित कार्यालयहरूमा रकमान्तरका लागि तयारी भइरहेको।

१४.११ मुख्य मुख्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको उपलब्धि

स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमलाई मन्त्रालयकै गौरवको आयोजनाका रूपमा लिई शिक्षा, प्रसार र अनुसन्धानलाई एकिकृत गर्दै हालसम्म करिब ७५०० घरधुरी समेटी ११६ वटा गाउँहरूमा एकीकृत मोडल सहितको कार्यक्रम संचालन भैरहेको छ।

आ.व. २०७८/७९ अर्धवार्षिक खर्च विवरण	
वार्षिक विनियोजित बजेट	अर्धवार्षिक खर्च
३५३९१५	१९९५ (०.५६%)
जिल्लास्थित कार्यालयहरूबाट मन्त्रालयमा प्राप्त ८० वटा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमको कार्य योजना मध्ये ७७ वटा सहमति प्रदान गरिसकिएको।	

स्रोत केन्द्र स्थापनाका लागि हालसम्म गरिएका प्रयासहरू

बाली/वस्तु	जिल्ला
पूष्प	सुनवल, नवलपरासी पश्चिम
फलफुल	कपिलवस्तु
मौरी, Tissue Culture	घोराही, दाङ
एकीकृत	रुन्टीगढी, रोल्पा
बाख्रा	मालारानी, अर्घाखाँची

१४.१२ हालसम्मका प्रगतिहरू

- बाखा स्रोत केन्द्र, अर्घाखाँचीको जग्गा तारवार कार्य सम्पन्न भई जग्गा प्राप्तिको प्रक्रिया समेत पूरा भई DPR कार्य शुरु भएको।
- पुष्प स्रोत केन्द्र, सुनवल, नवलपरासीको जग्गा प्राप्तिको प्रक्रियामा रहेको।
- कपिलवस्तु र दाङ्ग (मौरी) को स्रोत केन्द्रको जग्गा प्राप्तिका लागि संघिय सरकारमा पेश भएको।

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना संघीय सशर्त कार्यक्रम (ब्लक विकास)

आ.व. २०७८/७९ अर्धवार्षिक खर्च विवरण	
वार्षिक विनियोजित बजेट (रु. हजारमा)	अर्धवार्षिक खर्च (रु. हजारमा)
२८३२००	७५५ (०.२७%)

शीत भण्डार निर्माण कार्यक्रम

आ.व. २०७८/७९ अर्धवार्षिक खर्च विवरण	
वार्षिक विनियोजित बजेट (रु. हजारमा)	अर्धवार्षिक खर्च (रु. हजारमा)
१०००००	५४७४ (५.४८%)

जम्मा स्वीकृत आयोजना	१९
२०७५/७६ मा सम्पन्न योजना	३ (१२५ मे.टन.)
२०७६/७७ सम्म सम्पन्न भएका आयोजनाहरू	४ (४०० मे.टन.)
२०७७/७८ मा सम्पन्न भएका आयोजनाहरू	२ (५५० मे.टन.)
आ.व. २०७८/७९ मा सम्पन्न हुने आयोजनाहरू:	१० (१०३५० मे.टन.)

चालु आ.व. २०७८/७९ मा सम्पन्न हुने शीत भण्डार आयोजनाहरू

सि.नं.	विवरण	क्षमता (मे.टन.)
१	किसानका लागि कृषक समूह, गगादेव गाँउपालिका वडा नं. ३	२००
२	सिजन कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड, शिवराज नगरपालिका ५	२५०
३	गुमानसिंह कोल्ड स्टोरेज प्रा लि, शिवराज ६, गडगौडा	३००
४	नुवागाँउ साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि., त्रिवेणी गाँ.पा. रोल्पा	५००
५	महाकल्प कृषि सहकारी संस्था लि, शुद्धोधन गाँउपालिका ५	१००

सि.नं.	विवरण	क्षमता (मे.टन.)
६	भवानी स्ववलम्बन बहुउद्देशिय सहारी संस्था, सम्मरीमाई-५ रुपन्देही	५००
७	साना किसान कृषि सहकारी संस्था लि, मधुवन नगरपालिका वडा नं ८	२००
८	श्री राज एग्री टेड लिंक प्रा लि, कपिलवस्तु नगरपालिका वडा नं १	५००
९	शिवशक्ति मिश्रित कृषक समूह, पाणिनी गाँउपालिका १, अर्घाखाँची	३००
१०	नेपालगंज कोल्ड स्टोरेज एण्ड वयर हाउस प्रा.लि., खजुरा, बाँके	७५००

शुलभकर्जा सहजिकरण तथा व्याजमा अनुदान कार्यक्रम

विनियोजित बजेट: २५ करोड (शुलभ कर्जा व्याज अनुदान कोष)

चालु आ.व. २०७८/७९ मा १० लाख बजेट विनियोजित

जिल्ला	स्वीकृत भई हालसम्म भुक्तानी भएको संख्या	व्याज अनुदान वापत भुक्तानी रकम रु.
अर्घाखाँची	४	७२७२५
नवलपरासी	४	१२३०००
कपिलवस्तु	१४	३६९०००
पाल्पा	५	४१७०००
प्यूठान	५	११४०००
रुपन्देही	६	४३८५०६
दाङ्ग	३	५१४१३
बाँके	४	२५५०००
गुल्मी	९	४२७४८२
जम्मा	५४	२२६९४३६

पशुपन्छी तर्फ नियमन कार्यक्रम

क्र. सं.	क्रियाकलाप विवरण	हालसम्मको प्रगति (संख्या)	कैफियत
१	कृत्रिम गर्भाधान सेवा	२४१२२	गाई(१४७७१), भैसी(९०३७), बाखा(३१४)
२	उपचार सेवा	२५९००	मेडिकल(१८७५०), सर्जिकल(२०००), गाइनेकोलोजी(२७४४), बन्ध्याकरण(२४०६)
३	प्रयोगशाला सेवा	५८३५	गोबर(५१८८), पिसाव(५३), दुध(५११), रगत(३९), छाला(४४) र सव परीक्षण(३१)
४	खोप सेवा	१४१२१३	रेविज(२२८३), डिस्टेम्पर(४८०), पिपिआर(२२८००), खोरत(११५६५०), रानीखेत(६५००)
५	परजिवी नियन्त्रण	४२९४४	आन्तरिक परजिवी(२७१२४) र बाह्य परजिवी(१५८२०)

कृषि तर्फ बीउ बिजन तथा माटो प्रयोगशालाहरुबाट प्रवाह भएका सेवा

कार्यक्रम	खजुरा, बाँके	भैरहवा, रुपन्देही	जम्मा
बीउ नमुना परिक्षण	३३९ नमुना	९१० नमुना	१२४९ नमुना
बीउ प्रमाणीकरण	८७.२४ मे.टन	२५८.९ मे.टन.	३४६.१४ मे.टन.
बीउ बाली निरिक्षण	५७५.४ हे.	४०८ हे	९८३.४ हे.

जम्मा राजस्व संकलन (कूल)- रु. ९१९६३०९.५।—

सि.नं.	कार्यालयको नाम	राजस्व आम्दानी रु.
१	कुखुरा विकास फार्म खजुरा बाँके	४५१०९५८।-
२	मत्स्य विकास केन्द्र शम्सेरगञ्ज बाँके	९९३१२३.५०।-
३	कृषि ज्ञान केन्द्र, विज्ञ केन्द्र तथा अन्य कार्यालयहरु	१५०९३२८।-
४	सेवा करारमा ना.प्रा.स./ना.प.से.प्रा चौथो तहको आवेदन दर्ताबाट प्राप्त राजस्व)	२०७०९००।-
५	सेवा करारमा शुलभ कर्जा सहजकर्ताको आवेदन दर्ताबाट प्राप्त राजस्व	११२०००।-
	जम्मा	९१९६३०९.५।-

अक्षरेपि मात्र एकानब्बे लाख छयानब्बे हजार तिन सय नौ रुपिया पचास पैसा मात्र।

१४.१३ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या तथा समस्या समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदम

आयोजना कार्यान्वयनमा देखिएका मुख्य मुख्य समस्याहरु	समस्या समाधान गर्न गरिएका प्रयासहरु	समस्या समाधानको लागि सुझाव
नीतिगत तथा कानुनी समस्या	संघीय सरकारसँग ऐन तर्जुमा सम्बन्धी समन्वय भएको	O and M स्वीकृत गरी स्थायी दरबन्दी श्रृजना गर्नुपर्ने
८ वटा अस्थायी कार्यालय मार्फत सेवा संचालन गर्नु परेको		संघ, प्रदेश र स्थानीय तहसँग एक रुपता हुने गरी एकीकृत अनुदान व्यवस्थापन ऐन बन्नुपर्ने।
अनुदान ऐनको व्यवस्था नभएको		संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको ३ वटै तहको कार्यक्रम/बजेटको सिमा निर्धारण हुनुका साथै कार्यक्रममा दोहोरोपना पर्न नहुने।
नेपालको संविधान बमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्यविस्तृतिकरण बमोजिम		

बजेट/कार्यक्रम कार्यान्वयन नभएको।		
कार्यगत तथा व्यवस्थापकिय		प्रदेशस्तरको विपद व्यवस्थापन समिति गठन गरी कृषिलाई उक्त समितिमा समावेश गरी एकद्वार प्रणालीबाट राहत वितरण हुनुपर्ने।
प्राकृतिक रूपमा हुने बाढी, पहिरो, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, डढेलो, आगलागी, चट्याङ्ग आदिबाट हुने विपदको राहत वितरण प्रणाली एकद्वार मार्फत नभएको।	कार्यविधि संशोधनको मस्यौदा तयार गरी सहमतिको लागि पठाइएको	सरल र प्रभावकारी कार्यविधि बनाई सबै मन्त्रालयलाई समावेश गरी एकै खालको ब्याज अनुदान सिलिङ्ग निर्धारण गरेर प्रदेशस्तरीय एकीकृत ब्याजमा अनुदान कार्यविधि तयार गर्नुपर्ने
शुलभकर्जा ब्याजमा अनुदान कार्यक्रमको कार्यविधि झन्झटिलो भएकोले कार्यान्वयन प्रभावकारी नरहेको।	सम्बन्धित निकायसँग सहमति माग गरिएको	यथाशिघ्र सहमति प्रदान गरिनुपर्ने
वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रममा रहेको सवारी साधन खरिद कार्यक्रमको लागि विज्ञ केन्द्र, पाल्पा, ज्ञान केन्द्र नवलपरासी, बाली सं.प्र., माटो त.म.प्र., खजुरालाई सहमतिमा ढिलाई भएकोले लक्षित कार्यक्रम कार्यान्वयनमा बाधा पुगेको		
कार्यगत तथा व्यवस्थापकिय		
नयाँ स्थापना भएमा कार्यालयमा प्राविधिक जनशक्ति अभाव		दरबन्दी बढाई स्थायी पदपुर्ति गर्नुपर्ने।
कर्मचारी उत्प्रेरित नहुनु		कर्मचारीको लागि अध्ययन, तालिमका कार्यक्रमहरू नियमित गरिनुपर्ने।
✓ वृत्तिविकास नहुनु		
✓ क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमको अभाव		

परिच्छेद-१५

श्रम, रोजगार तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय

१५.१ पृष्ठभूमि

लुम्बिनी प्रदेश सरकार मन्त्रपरिषदको मिति २०७८/०१/०६ को निर्णयानुसार स्वीकृत प्रदेश सरकार कार्याविभाजन नियमावली, २०७८ को नियम ७ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी मिति २०७८ भदौ १८ गते प्रदेश राजपत्र खण्ड ५ संख्या ८ मा प्रकाशन भए बमोजिम साविकको शिक्षा तथा सामाजिक विकास मन्त्रालय अर्न्तगतको श्रम तथा रोजगार शाखा र आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय अर्न्तगत रहेका यातायात व्यवस्था कार्यालयहरू र सेवा कार्यालयहरू समेत समावेश गरी मन्त्रालय स्थापना भई कार्यारम्भ भएको छ। प्रदेशस्तरीय श्रम, रोजगार, सामाजिक सुरक्षा, यातायात व्यवस्था सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना निर्माण, कार्यान्वयन, नियमन लगायतका कार्य मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रमा रहेका छन्। प्रदेशभित्र श्रम, रोजगार तथा यातायात क्षेत्रको व्यवस्थापन र नियमन गरी सुशासन कायम गर्न गराउन मन्त्रालय प्रतिबद्ध रहेको छ।

१५.२ दीर्घकालीन सोच

मर्यादित श्रम र रोजगारको सिर्जना र प्रभावकारी यातायात व्यवस्थापन गर्ने।

१५.३ उद्देश्य

प्रदेशभित्रै रोजगारीको वातावरण सिर्जना गरी श्रमशक्तिको सहज व्यवस्थापन गर्दै सामाजिक सुरक्षालाई प्रभावकारी बनाउने र सार्वजनिक यातायातलाई व्यवस्थित गर्दै यातायात क्षेत्रको सुरक्षा, व्यवस्थापन र नियमन मार्फत यातायात क्षेत्रलाई चुस्त बनाउने।

१५.४ कार्यक्षेत्र

(क) यातायात व्यवस्था, चालक अनुमतिपत्र, श्रमबजार, श्रमिक तथा श्रमप्रदायक निकाय सम्बन्धी

- सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी प्रादेशिक नीति तथा मापदण्डको निर्माण तथा कार्यान्वयन, कोष व्यवस्थापन, नियमन, राष्ट्रिय र प्रादेशिक निकाय तथा संघ संस्थासँग सम्पर्क, समन्वय र सहकार्य
- श्रमिक एवं श्रमिकको सामाजिक सुरक्षा तथा ट्रेड युनियन सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, मापदण्ड र नियमन
- श्रमशक्ति, श्रम बजार सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान र श्रमशक्ति योजना
- औद्योगिक विवाद समाधान, श्रम सम्बन्धमा सुधार र न्यायिक निरूपण
- कार्यस्थल सुरक्षा, कारखाना निरीक्षण तथा नियमन
- प्रदेशस्तरको यातायात सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र योजनाको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन, अध्ययन, अनुसन्धान र नियमन
- प्रदेशभित्रको सवारी दर्ता र नवीकरण, चालक अनुमति र नवीकरण

- प्रदेशभिन्न सार्वजनिक यातायातको रूट अनुमति, मापदण्ड, गुणस्तर र भाडा दर निर्धारण र अनुगमन तथा नियमन
- वातावरणमैत्री, अपाङ्गतामैत्री र लैङ्गिकमैत्री यातायात प्रणालीको प्रवर्द्धन
- प्रदेश तहमा यातायात सुरक्षा र सवारी प्रदुषण नियन्त्रण सम्बन्धी योजना निर्माण र कार्यान्वयन

(ख) मन्त्रालय अर्न्तगत रहेका यातायात व्यवस्था कार्यालय र सेवा कार्यालयहरू:

१. यातायात व्यवस्था कार्यालय, सवारी चालक अनुमति पत्र, बुटवल, रुपन्देही
२. यातायात व्यवस्था कार्यालय, सवारी, मणिग्राम, रुपन्देही
३. यातायात व्यवस्था कार्यालय, दाङ्ग
४. यातायात व्यवस्था कार्यालय, नेपालगंज, बाँके
५. यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालय, पाल्पा
६. यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालय, भैरहवा
७. यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालय, भालुवाङ्ग
८. यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालय, नवलपरासी (ब.सु.प.)
९. यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालय, कपिलवस्तु

१५.५ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

तालिका नं.-१.१ दरवन्दी र पदपूर्तिको अवस्था (मातहत कार्यालयसमेत)

क्र. स.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	कूल दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त
१	सचिव	प्रशासन		रा.प.प्रथम	१	१	०
२	उपसचिव	प्रशासन	सा.प्र.	नवौं/दशौं	६	३	१
३	शाखा अधिकृत	प्रशासन	सा.प्र.	सातौं/अठौं	२३	१५	८
४	लेखा अधिकृत	प्रशासन	लेखा	सातौं/अठौं	२	०	२
५	मेकानिकल इन्जिनियर	इन्जिनियरिङ	मेकानिकल	सातौं/अठौं	४	१	३
६	आइटी इन्जिनियर	विविध		सातौं/अठौं	१	०	१
७	अधिकृत/ सहायक	प्रशासन	सा.प्र.	पाँचौं/छैटौं	३५	२७	८
८	लेखा अधिकृत/ सहायक	प्रशासन	लेखा	पाँचौं/छैटौं	६	४	२
९	मेकानिकल सुपरभाइजर	इन्जिनियरिङ	मेकानिकल	पाँचौं/छैटौं	११	९	२
१०	कम्प्युटर अपरेटर	विविध		पाँचौं/छैटौं	११	१०	१
११	खरिदार	प्रशासन	सा.प्र.	चौथो/पाँचौं	२०	१६	४
१२	सहलेखापाल	प्रशासन	लेखा	चौथो/पाँचौं	१०	८	०
१३	सहायक कम्प्युटर अपरेटर	विविध		चौथो/पाँचौं	०	०	०
१४	हलुका सवारी चालक	इन्जिनियरिङ	मेकानिकल	श्रेणीविहीन	३	३	०
१५	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	सा.प्र.	श्रेणीविहीन	३०	३०	०
जम्मा					१६३	१२५	३४

(श्रोत: श्रम, रोजगार तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय)

१५.६ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

- सडक सवारी, यातायात तथा परिवहन ऐन, २०७६
- व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालीम संचालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८
- श्रम बजार अध्ययन, कार्यस्थल सुरक्षा तथा कारखाना निरीक्षण सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८

१५.७ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति (रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	१७५०१००००	४८६४५७६०.४५	२७.८
पूँजीगत	९८६०००००	५६४८४८७	५.७३
जम्मा	२७३६१००००	५४२९४२४७.४५	१९.८४

(श्रोत: श्रम, रोजगार तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय)

१५.८ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९को पुस मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान		
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान		
३	नेपाल सरकार समपूरक अनुदान		
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान		
५	प्रदेश सरकार (राजश्व बाँडफाँट समेत)		

१५.९ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
ब.उ.शी.नं. ३७१०००१४ श्रम तथा रोजगार व्यवस्थापन कार्यक्रम:		
बजेटको बुँदा नं. १ (ख. शी. नं. २२५१२)	युवाहरुलाई स्वरोजगार तुल्याउन सीपमूलक प्रशिक्षण सञ्चालन (३ महिने)	<ul style="list-style-type: none"> • मन्त्रालय स्तरबाट कार्यविधि स्वीकृति भएको। • तालिमका विषय वस्तुको पाठ्यक्रम स्वीकृतिको चरणमा रहेको। • तालिम संचालनको स्थान छनोट अन्तिम चरणमा रहेको। • १५ दिने र थप ७ दिने सूचना दिई तालीमको विषयवस्तु र संचालन बारे स्थानीय तहसँग प्रतिबद्धता माग भएको। • दोस्रो चौमासिक अवधिभित्र सुरु गरी २०७९ जेठ

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
		महिनाभित्र तालिम कार्यक्रम सम्पन्न गरिने।
बजेटको बुँदा नं. २ (ख. शी. नं. २२५१२)	विपन्न घरपरिवार, मुक्त कमलरी, कर्मैया, हलिया, दलित, जनजाति तथा भूमिहिन र मुस्लिम लगायतका लक्षित वर्गलाई सीपमूलक तालिमसहित उद्यम शुरु गर्न सहयोग (३ महिने ६ महिने)	
बजेटको बुँदा नं. २ (ख. शी. नं. २२५१२)	जनयुद्ध, जनआन्दोलन तथा मधेश आन्दोलनका शहिद, घाइते, बेपत्ता परिवारका लागि व्यवसायिक तथा प्राविधिक तालिम सहितको उद्यमशीलता विकास गर्न द्वन्द प्रभावित परिवार रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन	
बजेटको बुँदा नं. ४ (ख. शी. नं. २२५१२)	३ महिने प्लम्बिङ्ग तालिम दिई तालिम पश्चात न्युनतम पारिश्रमिक सहित कार्यस्थलमा ३ महिना कार्यस्थलमा खटाउने।	
बजेटको बुँदा नं. ३ (ख. शी. नं. २२५१२)	व्यवसायिक तथा प्राविधिक तालिम सहितको उद्यमशीलता विकास गर्न द्वन्द प्रभावित परिवार रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन	<ul style="list-style-type: none"> • मन्त्रालय स्तरबाट कार्यविधि स्वीकृति भएको। • तालिमका विषय वस्तुको पाठ्यक्रम स्वीकृतिको चरणमा रहेको। • तालिम संचालनको स्थान छनोट अन्तिम चरणमा रहेको। • १५ दिने र थप ७ दिने सूचना दिई तालिमको विषयवस्तु र संचालन बारे स्थानीय तहसँग प्रतिबद्धता माग भएको। • २०७९ बैशाख महिनाभित्र सम्पन्न हुने।
बजेटको बुँदा नं. ५ (ख. शी. नं. २२५२२)	श्रम तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानुन तथा मापदण्डको निर्माण तथा कार्यान्वयन	<ul style="list-style-type: none"> • श्रम नीतिको मस्यौदा तयार भई एक चरण छलफल भईसकेको। • यातायात नियमावलीको मस्यौदा तयार भएको।
बजेटको बुँदा नं. ६ (ख. शी. नं. २२५२२)	श्रमिक र रोजगारदाताबीच सामाजिक सुरक्षा तथा श्रम सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यक्रम संचालनको स्थान छनोटको लागी खाका तयार भई स्वीकृतीको क्रममा रहेको। • Covid को कारणले समय निर्धारण हुन नसकेको, दोस्रो चौमासिक भित्र सम्पन्न गरीने
बजेटको बुँदा नं. ७ (ख. शी. नं. २२५२२)	श्रम बजार सम्बन्धी अध्ययन, कार्यस्थल सुरक्षा, कारखाना निरीक्षण तथा नियमन	<ul style="list-style-type: none"> • कार्यस्थल सुरक्षा कार्यविधि स्वीकृतीको चरणमा रहेको। • विषयगत कार्यविधि तयार हुदै।
ब.उ.शी.नं. ३७१०००११ श्रम तथा रोजगार व्यवस्थापन कार्यक्रम:		
बजेटको बुँदा नं.	सवारी दुर्घटना न्यूनीकरण र सवारी	<ul style="list-style-type: none"> • ३ कार्यक्रममा १ कार्यक्रम सम्पन्न।(३३%)

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
१ (ख. शी. नं. २२५२२)	व्यवस्थापन	प्रगति)
बजेटको बुँदा नं. २ (ख. शी. नं. २२५२२)	डिजिटल ट्रायल सेन्टर निर्माण गरी प्रयोगात्मक परीक्षा	• फिल्ड निरीक्षण पश्चात DPR को तयारी भईरहेको।
बजेटको बुँदा नं. ३ (ख. शी. नं. २२५२१)	इलेक्ट्रिक बस सञ्चालनमा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	<ul style="list-style-type: none"> • विद्युतीय बस सञ्चालन सम्बन्धमा प्रारम्भिक कार्यविधि तयार गरी छलफलका लागि प्रस्तावित। • प्रदेश योजना आयोगमा सो सम्बन्धमा प्रारम्भिक चरणमा छलफल भएको। • प्रदेशका चार स्थानमा विद्युतीय बस सञ्चालन गर्न बजेट विनियोजन भएकोमा प्रथम चरणमा बुटवल...भैरहवा...लुम्बिनी सडक खण्डमा विद्युतीय बस सञ्चालन गर्न सम्भाव्यता सम्बन्धमा बुटवल उपमहानगरपालिका, तिलोत्तमा नगरपालिका लगात स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, लुम्बिनी विकास कोष, नेपाल विद्युत प्राधिकरण लगायतका सरोकारवालासँग छलफल भएको। • लुम्बिनी प्रदेशका ७ स्थानमा नेपाल विद्युत प्राधिकरणबाट Charging Station निर्माण गर्ने जनकारी प्रस भएकाले सो विषयमा समन्वय भईरहेको।
ब.उ.शी.नं. ३७१०००१२ यातायात व्यवस्था कार्यालयहरु:		
बजेटको बुँदा नं. १ (ख. शी. नं. २२५२२)	यातायात व्यवस्था कार्यालयहरुको अभिलेख व्यवस्थापन	यातायात व्यवस्था कार्यालय (स.चा.अ.) बुटवलबाट ढड्डा व्यवस्थापनको लागी (Paper Card Entry) स्वीकृत गरिएको।
बजेटको बुँदा नं. २ (ख. शी. नं. २२५२२)	अभिलेख व्यवस्थापन (कम्प्यूटर इन्ट्री)	यातायात व्यवस्था विभागसँग समन्वय भईरहेको। Software हस्तान्तरण हुनासाथ सुरु गरीने।
ब.उ.शी.नं. ३७१०००१३ यातायात व्यवस्था तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम:		
बजेटको बुँदा नं. २ (ख. शी. नं. २२५२२)	चालक सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम	कार्यक्रम संचालनको लागी तयारी भईरहेको। covid को कारण पौष महिनामा संचालन हुन नसकेको दोस्रो चौमासिक भित्र सम्पन्न गरीने।

(श्रोत: श्रम, रोजगार तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय)

१५.१० आ.व.२०७८/०७९ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

(रु.हजारमा)

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		प्रथम चौमासिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च %
१.	युवाहरूलाई स्वरोजगार तुल्याउन सीपमूलक प्रशिक्षण सञ्चालन (३ महिने)	१५	१५०००			-	-
२.	विपन्न घरपरिवार, मुक्त कमलरी, कमैया, हलिया, दलित, जनजाति तथा भूमिहिन र मुस्लिम लगायतका लक्षित वर्गलाई सीपमूलक तालिमसहित उद्यम शुरु गर्न सहयोग (३ महिने ६ महिने)	३ महिने ७ वटा, ६ महिने १ वटा	१००००				
३.	जनयुद्ध, जनआन्दोलन तथा मधेश आन्दोलनका शहिद, घाइते, बेपत्ता परिवारका लागि व्यवसायिक तथा प्राविधिक तालिम सहितको उद्यमशीलता विकास गर्न द्वन्द प्रभावित परिवार रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन	१ महिने २० वटा	१००००				
४.	३ महिने प्लम्बिङ्ग तालिम दिई तालिम पश्चात न्युनतम पारिश्रमिक सहित कार्यस्थलमा ३ महिना कार्यस्थलमा खटाउने ।	१ वटा	१४००				
५.	श्रम तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानुन तथा मापदण्डको निर्माण तथा कार्यान्वयन	४ वटा (श्रम नीति, ऐन तथा नियमावली तयार गर्ने)	१०००				
६.	श्रमिक र रोजगारदाताबीच सामाजिक सुरक्षा तथा श्रम सम्बन्धी समन्वयत्मक कार्यक्रम	५ वटा	१५००				
७.	श्रम बजार सम्बन्धी अध्ययन, कार्यस्थल सुरक्षा, कारखाना निरीक्षण तथा नियमन	कार्यविधि -१, मापदण्ड -१, निरीक्षण- १५	२०००				
८.	सवारी दुर्घटना न्यूनीकरण र सवारी व्यवस्थापन	३ पटक	२०००	१ पटक	३४%	५००	
९.	डिजिटल ट्रायल सेन्टर निर्माण गरी प्रयोगात्मक परीक्षा सञ्चालन गर्ने	नियमित कार्यक्रमको रूपमा	५०००				

क्र. सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		प्रथम चौमासिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेट खर्च %
१०.	इलेक्ट्रिक बस सञ्चालनमा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य	भैरहवा-बुटवल, कोहलपुर-नेपालगंज, घोराही-तुल्सीपुर तथा लमही- भालुवाङ खण्ड	७००००				
११.	यातायात व्यवस्था कार्यालयहरूको अभिलेख व्यवस्थापन	कार्यालयहरू/ सेवा कार्यालयहरूमार्फत नियमित रूपमा	६०००				
१२.	अभिलेख व्यवस्थापन (कम्प्यूटर इन्ट्री)	कार्यालयहरू/ सेवा कार्यालयहरूमार्फत नियमित रूपमा	४०००				
१३.	चालक सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम	५ पटक (नियमित रूपमा गर्न सकिने)	१०००				
१४.	ब्लु बुक तथा अन्य छपाई	नियमित रूपमा	४९५२				
१५.	अन्य विविध उपकरण तथा मेशिनरी औजार		२०००				
१६.	प्रदेश तहमा निर्वाचित प्रतिनिधि तथा प्रशासनिक कर्मचारीलाई वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी प्रशिक्षण/अभिमुखीकरण तथा नीति, नियमावली, निर्देशिका र कार्यविधि निर्माण सम्बन्धी कार्य		७५०				

१५.११ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान रु. हजारमा)

क्र. सं.	शीर्षक	लक्ष्य	प्राप्त रकम	प्रतिशत
१				
२				
३				
४				
५				

१५.१२ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

- यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालय नवलपरासी पश्चिम (ब.सु.प) र कपिलवस्तु जिल्लाको संगठन संरचना र दरबन्दी स्वीकृत भई मन्त्रिपरिषदबाट प्रस्ताव पारित भएको।
- यातायात व्यवस्था सेवा कार्यालय नवलपरासी पश्चिम (ब.सु.प) र कपिलवस्तु कार्यालय स्थापना गरिएको।
- यातायात सेवा कार्यालय पाल्पामार्फत ट्रायल सेन्टर स्थापनाका लागि स्थलगत अनुगमन र निरीक्षण पश्चात् जग्गा प्राप्तिको काम प्रक्रियामा रहेको।
- "व्यावसायिक तथा सीपमूलक तालिम सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८" तयार भई स्वीकृतिको चरणमा रहेको।
- प्रदेश श्रम सल्लाहकार परिषदको बैठक बसी प्रदेशस्तरीय श्रम नीति, कानून, कार्यविधि तयार गर्ने निर्णय भए बमोजिम प्रदेशस्तरीय श्रम नीति तयारीको चरणमा रहेको।
- सार्वजनिक सवारी व्यवस्थापन र सवारी दुर्घटना न्यूनीकरण सम्बन्धमा सरोकारवालासँग २ दिवसीय अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन।
- रुपन्देहीको बेलवासमा निर्माण भई सञ्चालनको तयारीमा रहेको ट्रायल सेन्टरलाई डिजिटलाईज्ड गर्न **DPR** तयारीको कार्य अघि बढाउन प्रक्रिया सुरु भएको।
- विद्युतीय बस सञ्चालन सम्बन्धमा सरोकारवालासँग छलफल भएको।
- यातायात व्यवस्था कार्यालय (स.चा.अ.) बुटवलबाट ढड्डा व्यवस्थापनको लागी (**Paper Card Entry**) स्वीकृत गरिएको।
- यातायात व्यवस्था कार्यालय सवारी, मणिग्राममार्फत कम्प्यूटर इन्ट्री गरी अभिलेख व्यवस्थापन गर्न सेवा करारमा लिनका लागि कार्यक्षेत्रगत विवरण (**TOR**) तयार भईरहेको।

१५.१३ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई

प्रमुख समस्या

मन्त्रालयसँग सम्बन्धित समस्या:

- मन्त्रालय स्थापना पश्चात सामान्य व्यवस्थापकीय काम मात्र भईरहेकोले आवश्यक कर्मचारी व्यवस्थापन गर्न समस्या भएको।
- मन्त्रालय बसेको भवन साँघुरो भएकोले भौतिक तथा प्रशासनिक व्यवस्थापन सहज हुन नसकेको।

यातायात तथा सवारी क्षेत्रमा देखिएका समस्याहरू:

नीतिगत तथा कानूनी समस्या:

- प्रदेशको यातायात सम्बन्धि ऐनलाई पूर्ण कार्यान्वयनमा ल्याउन प्रदेशको आफ्नै नियमावली तथा कार्यविधि नहुनु।

- कानूनहरूमा समसामयिक सुधार हुन नसक्नु ।
- प्रदेशको यातायात कानूनमा भएका व्यवस्था अनुकूल यातायात सम्बन्धी सेवा प्रवाहमा प्रयोग हुने सफ्टवेयर नभएको ।

सवारी चालक अनुमतिपत्र सँग सम्बन्धित समस्या:

- सवारीचालक अनुमतिपत्रको Software Operating system मा प्रदेशको Access नभएकोले कार्यालयबाट सामान्य प्राविधिक समस्या पनि समाधान गर्न नसकिएको ।
- लामो समयसम्म पनि लाइसेन्स प्रिन्ट भएर नआउनु ।
- EDLRS System मा प्रदेश सरकारको कानून/निर्णय बमोजिम स.चा.अ.प. सम्बन्धी शुल्क तथा दस्तुरहरू निर्धारण गर्न नसक्दा प्रदेश सरकारका कानून तथा निर्णयहरू कार्यान्वयनमा जटिलता भएको ।
- प्रयोगात्मक परीक्षा सञ्चालन सम्बन्धी जारी भएको नयाँ निर्देशिका बमोजिम परीक्षा गर्न जनशक्ति अभाव रहेको ।

सवारीसँग सम्बन्धित समस्याहरू:

- EDLRS मा जस्तो VRS प्रणालीमा शुल्क तथा सवारी करको निर्धारण प्रचलित कानूनहरूको आधारमा System बाट Automatically गणना हुने गरी प्रणालीको विकास नहुँदा यातायात कार्यालयहरूद्वारा निर्धारण गरिएको कर तथा दस्तुरको सम्बन्धमा सेवाग्राहीको विश्वसनियता कम भएको तथा शुल्क तथा कर निर्धारण गर्न समय बढी लाग्दा कार्यसम्पादनमा बढी समय लाग्ने गरेको ।
- सवारी दर्ताको अभिलेख प्रणाली व्यवस्थित हुन नसकेको
- VRS लाई अनलाइनमा रूपान्तरण गर्न नसक्नु ।
- यातायात सम्बन्धी सेवा प्रवाह VRS प्रविधिमा आधारित रहेको तथा सबै कर्मचारीहरू प्रविधिमैत्री नहुँदा कार्यसम्पादनमा प्रभावकारी हुन नसकेको ।

सार्वजनिक यातायातसँग सम्बन्धित:

- विद्युतीय सवारी साधनको प्रयोग बढाउन नसक्नु ।
- सार्वजनिक यातायात जनमैत्री, सुरक्षित र भरपर्दो नहुनु ।
- रात्रीकालिन प्रदेशस्तरीय सार्वजनिक यातायात संचालन गर्न नसक्नु ।
- ट्राफिक व्यवस्थापन प्रभावकारी नहुनु ।
- सार्वजनिक सडकमा छाडा गाई बस्तु चौपाया नियन्त्रण गर्न नसक्दा दुर्घटना बढ्दै जानु ।
- ट्याक्सीहरूमा मिटर जडान नभएको तथा कुनै निश्चित भाडा कायम नभएको ।
- मालवाहक सवारीले तोकिएको भन्दा अधिक भारवहन गरी यात्रा गर्ने गरेको ।
- भारतबाट आउने भारतीय यातायातका साधनको नेपालमा हुने निर्वाध प्रवेश रोक्न नसकिएको ।
- ई रिक्सा तथा टेम्पो आदिलाई व्यवस्थित गर्न नसकिएको ।

१५.१४ चुनौतीहरू

१. श्रम तथा सामाजिक सुरक्षातर्फ:

- क) श्रम क्षेत्रसँग सम्बन्धित प्रदेश नीति, ऐन, कानून तथा कार्यविधिहरू तयार गरी कार्यान्वयन गर्नु गराउनु।
- ख) सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी नीति, मापदण्ड तथा कार्यविधि तयार गरी सामाजिक सुरक्षाको विषयमा रोजगारदाता, श्रमिक र सरकारबीच सुमधुर श्रम सम्बन्ध कायम गर्नु।
- ग) प्रदेशभित्रै रोजगारी सिर्जना गर्ने गरी श्रम तथा सीपमूलक व्यवसायिक तालीम, स्वरोजगार सिर्जना लगायतका विषयमा युवाहरूलाई जागरूक बनाई आन्तरिक श्रममा विश्वस्त गराउनु।
- घ) वैदेशिक रोजगारीमा जाने क्रम घटाउनुका साथै वैदेशिक रोजगारीबाट स्वदेश फिर्ता भएका जनशक्तीको सीप प्रयोग गरी उत्पादनमुलक क्षेत्रमा क्रियाशिल गराउनु।
- ङ) उद्योगधन्दा, कलकारखाना लगायतका क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउँदै कार्यस्थल सुरक्षामा प्रभावकारिता कायम गर्नु।
- च) अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमशक्तिलाई अद्यावधिक गरी उनीहरूको श्रमको मूल प्रवाहीकरण गर्दै सामाजिक सुरक्षासँग आवद्ध गराउनु।

२. यातायात व्यवस्थापनतर्फ:

- क) प्रदेशस्तरको यातायात सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र योजनाको तर्जुमा तथा कार्यान्वयन, अध्ययन अनुसन्धान र नियमन गर्नु।
- ख) प्रदेशभित्रको सवारी दर्ता र नवीकरण, चालक अनुमति र नवीकरण गर्नु।
- ग) प्रदेशभित्र सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, मापदण्ड, गुणस्तर र भाडा दर निर्धारण र अनुगमन तथा नियमन गर्नु।
- घ) वातावरणमैत्री, अपाङ्गतामैत्री र लैङ्गिकमैत्री यातायात प्रणालीको प्रवर्द्धन गर्नु।
- ङ) प्रदेश तहमा यातायात सुरक्षा र सवारी प्रदुषण नियन्त्रण सम्बन्धी योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्नु।

१५.१५ अवसर

१. श्रम, रोजगार र यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयमा विभिन्न नीतिहरू तर्जुमा गरी कानूनी प्रक्रिया मार्फत यस प्रदेशको श्रम व्यवस्थापन, आन्तरिक रोजगारी सिर्जना, वैदेशिक रोजगारीलाई क्रमशः न्यूनीकरण गर्दै स्वदेशमै श्रमशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने।
२. श्रम सम्बन्ध, सामाजिक सुरक्षा, कार्यस्थल सुरक्षा समेतलाई व्यवस्थित गर्दै प्रभावकारी श्रम व्यवस्थापन गर्ने।
३. प्रदेशमा यातायात सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र योजना तर्जुमा गर्ने तथा सवारी दर्ता र नवीकरण, रुट व्यवस्थापनका कार्यलाई व्यवस्थित गर्ने।
४. सार्वजनिक यातायातलाई व्यवस्थापन र नियमन गर्दै यातायात क्षेत्रमा रहेका समस्याहरूको समाधान गरी चुस्त र वातावरणमैत्री सवारी व्यवस्थापन गर्ने।
५. सवारीचालक अनुमति पत्र वितरण प्रणालीलाई सरल पारदर्शी र समय सापेक्ष बनाउँदै व्यवस्थित गर्ने।

१५.१६ भावी कार्यदिशा

- क) प्रदेशस्तरीय श्रम नीति, कानून तथा मापदण्डहरूको तर्जुमा गर्ने।
- ख) श्रम तथा सीपमूलक तालिममार्फत व्यवसायिक, उद्यमशीलता तथा स्वरोजगारी सिर्जना गर्न जोड दिने।
- ग) आन्तरिक रोजगारी सिर्जनाका लागि युवाहरूमा सचेतना जगाउँदै स्वालम्बनमा प्रोत्साहन गर्ने।
- घ) मन्त्रालय अन्तर्गत रहेका यातायात व्यवस्था कार्यालय तथा सेवा कार्यालयहरूलाई स्तरोन्नति तथा आधुनिक प्रविधिक युक्त बनाउँदै यातायात क्षेत्रको सेवाप्रवाह चुस्त र प्रविधिमैत्री बनाउने।
- ङ) यातायात क्षेत्रमा देखिएका समस्या तथा चुनौतिको छिटो छरितो रूपमा सम्बोधन गरी सेवाग्राहीबाट प्राप्त गुनासोहरूको यथाशीघ्र सम्बोधन गर्ने व्यवस्था मिलाउने।

परिच्छेद-१६

स्वास्थ्य, जनसङ्ख्या तथा परिवार कल्याणमन्त्रालय

१६.१ पृष्ठभूमि

संघीयता कार्यान्वयनसँगै २०७४ सालमा स्थापना भएको प्रदेश सरकारको संगठन संरचना बमोजिम स्वास्थ्य, शिक्षा, समाजकल्याण, महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरीक, श्रम तथा रोजगार, भाषा, कला, संस्कृति, युवा तथा खेलकूद र सरसफाई जस्ता क्षेत्रहरूमा काम गर्नको लागि सामाजिक विकास मन्त्रालयको गठन भएकोमा २०७८ साल बैशाख ६ गते संशोधित कार्य विभाजन नियमावली अनुसार सामाजिक विकास मन्त्रालय शिक्षा तथा सामाजिक विकास मन्त्रालय र स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय गरी २ वटामन्त्रालयमा विभाजन भएकोर प्रदेश सरकार(मन्त्रपरिषद्) को निर्णयानुसार मन्त्रालयको नाम स्वास्थ्य जनसङ्ख्या तथा परिवार कल्याण मन्त्रालय कायम गरिएको छ।

१६.२ दीर्घकालीन सोच

स्वस्थ, शिक्षित, सुसंस्कृत, सुरक्षित, अनुशासित, कर्मशील युवा, समृद्ध लुम्बिनी: आत्मनिर्भर प्रदेश।

१६.३ उद्देश्य

- विशेषज्ञ सेवा सहितको स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच पुऱ्याउनु।

१६.४ रणनीतिहरू

- आधारभूत तथा विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवाको सुदृढीकरण तथा बिस्तार गर्ने । प्रत्येक अस्पताललाई कम्तिमा ५० शैय्याको अस्पतालको रूपमा सञ्चालन गर्ने।
- सरुवा तथा नसर्ने रोगहरूको रोकथाममा सचेतना बृद्धि गरी जनस्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने।
- परम्परागत तथा बैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिको बिस्तार गरी स्वास्थ्य सेवामा सुधार गर्ने।
- जेष्ठ नागरीक असहाय अपाङ्गहरूलाई घरघरमै स्वास्थ्य सेवा पुऱ्याउने।

१६.५ कार्यक्षेत्र

स्वास्थ्य, तथा सरसफाई लगायतका क्षेत्रहरू समेट्ने यस मन्त्रालयका निम्न लिखित कार्यक्षेत्रहरू रहेका यस मन्त्रालयको कार्य विभाजन यस प्रकार रहेको छः

- स्वास्थ्यसेवा तथा पोषण सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून, मापदण्ड तथा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन ।
- प्रदेशस्तरमा आवश्यक पर्ने प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक तथा पुर्नस्थापनात्मक स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्थापन ।
- स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी प्रदेशस्तरीय प्राज्ञिक, व्यवसायिक र पेसागत संघ संस्थाको दर्ता, सञ्चालन अनुमति र नियमन ।
- प्रदेशस्तरीयस्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर निर्धारण, अनुगमन र नियमन ।
- राष्ट्रियमापदण्ड बमोजिम औषधीजन्य तथा स्वास्थ्य प्रविधि सम्बन्धी सामग्रीको उत्पादन तथासंचय, अधिकतम खुद्रा मूल्य निर्धारण, अन्तिम बिसर्जन, गुणस्तर तथा मापदण्डनिर्धारण र त्यस्ता सामग्री उत्पादन गर्ने उद्योगको दर्ता, सञ्चालन, अनुमति र नियमन ।
- राष्ट्रियमापदण्ड अनुरूप अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र, उपचार केन्द्र र अन्यस्वास्थ्य संस्था तथा प्रयोगशालाको दर्ता, सञ्चालन, अनुमति र नियमन ।
- राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिम स्वास्थ्य बीमा लगायतका सामाजिक स्वास्थ्य सुरक्षा कार्यक्रमको व्यवस्थापन तथा नियमन ।
- प्रदेशस्तरीयस्वास्थ्य क्षेत्रको मानवस्रोत विकास र व्यवस्थापन ।
- औषधीनिगरानी(Pharmacovigilance), औषधिको उचित प्रयोग र सुक्ष्म जीवनिरोधक प्रतिरोध(Antimicrobial Resistance) न्यूनीकरण ।
- खोपर परिवार नियोजन ।
- संवेदनशील औषधी तथा अन्य स्वास्थ्य सामग्री खरिद तथा आपूर्ति व्यवस्थापन ।
- प्रदेशस्तरमा स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान तथा सूचना प्रणाली, स्वास्थ्य लेखा पद्धतिको संस्थागत व्यवस्थापन, सूचना प्रवाह ।
- प्रदेशस्तरीय जनस्वास्थ्य निगरानी व्यवस्थापन ।
- सूति, मदिरा र लागुपदार्थजन्य वस्तुको मापदण्ड, नियन्त्रण तथा नियमन ।
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा आपत्कालीन अवस्था, विपद् र महामारी व्यवस्थापन, आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह, आपत्कालीन अवस्थाका लागि औषधी तथा औषधीजन्य सामग्रीको प्रादेशिक बफर स्टक व्यवस्थापन ।
- सरूवा तथा नसर्ने रोग नियन्त्रण तथा रोकथाम ।
- राष्ट्रियमापदण्ड अनुरूप स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी भौतिक पूर्वाधार विकास तथा व्यवस्थापन ।
- स्वास्थ्यजन्य फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड निर्धारण, कार्यान्वयन र नियमन ।
- आयूर्वेदिक, युनानी, आम्ची, होमियोप्याथिक, प्राकृतिक चिकित्सा लगायतका अन्य प्रचलितपरम्परागत स्वास्थ्य उपचार सेवा सम्बन्धी प्रदेशस्तरीय मापदण्ड निर्धारण, कार्यान्वयन, अनुगमन र नियमन ।

- जनसंख्या, बसाइँसराइ र परिवार नियोजन सम्बन्धी प्रादेशिक नीति,कानून तथा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन, अध्ययन तथा अनुसन्धान, सूचना प्रणालीको स्थापना र सञ्चालनक्षमता अभिवृद्धि र राष्ट्रिय संस्थाहरूसँगको सम्पर्क र समन्वय।

१६.६ संगठन संरचना तथा जनशक्ति:

प्रदेश सरकार (मन्त्रिपरिषद्) मिति २०७८ वैशाख ६ गतेको निर्णयानुसार प्रदेश सरकार कार्यविभाजन नियमावली २०७४ खारेज गरी २०७८ जारी गरेको छ। प्रदेश सरकार कार्यविभाजन नियमावली २०७८ अनुसार यस प्रदेशमा स्वास्थ्य क्षेत्र हेर्ने स्वास्थ्य, जनसङ्ख्या तथापरिवार कल्याण मन्त्रालय नयाँ स्थापना भएको छ। यस मन्त्रालयको संगठन संरचना तथा जनशक्ति संरचना अस्थायी स्वीकृत भै हाल मन्त्रालयमा कार्यरत कर्मचारीको हकमा नेपाल सरकार स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयबाट खटाइएका स्वास्थ्य सेवा ११ औं तहका सचिव,बिगतमा सामाजिक विकास मन्त्रालयमा रहेको स्वास्थ्य तर्फका कर्मचारी र मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयबाट कामकाज गर्न खटाइएका प्रशासन तथा लेखा समुहका केही कर्मचारीहरु कार्यरत छन्।

१६.६.१ मातहतका निकायहरुको दरबन्दी र पदपुर्तिको अवस्था

सिनं.	नाम	स्वीकृत दरबन्दी	पदपूर्ति	रिक्त
१	स्वास्थ्य, जनसङ्ख्या तथा परिवार कल्याण मन्त्रालय, रुपन्देही	३३	७	२६
२	स्वास्थ्य निर्देशनालय, बुटवल, रुपन्देही	३२	१५	१७
३	प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला, बुटवल, रुपन्देही	११	२	९
४	प्रदेश स्वास्थ्य आपुर्ति व्यवस्थापनकेन्द्र, बुटवल, रुपन्देही	१७	८	९
५	स्वास्थ्य तालिम केन्द्र, बुटवल, रुपन्देही	१३	७	६
६	अर्घाखाँची अस्पताल, सन्धिखर्क, अर्घाखाँची	३२	१४	१८
७	कपिलवस्तु अस्पताल, तौलिहवा, कपिलवस्तु	३३	१६	१७
८	गुल्मी अस्पताल, तम्घास, गुल्मी	५९	१८	४१
९	पाल्पा अस्पताल, तानसेन, पाल्पा	१७	१५	२
१०	रामपुर अस्पताल, पाल्पा	५९	७	३९
११	पृथ्वी चन्द्र अस्पताल, नवलपरासी	५९	१४	४५

सिनं.	नाम	स्वीकृत दरवन्दी	पदपूर्ति	रिक्त
१२	प्युठान अस्पताल, बिजुवार, प्युठान	५९	२०	३४
१३	बर्दिया अस्पताल, गुलरिया, बर्दिया	५९	२८	३१
१४	भीम अस्पताल, भैरहवा, रुपन्देही	४२	२६	१६
१५	राप्ती प्रादेशिक अस्पताल, तुल्सीपुर, दाङ	६३	३३	३०
१६	रुकुम पूर्व अस्पताल, रुकुम पूर्व	३१	८	२३
१७	रोल्पा अस्पताल, रेउघा, रोल्पा	२७	१३	१४
१८	लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पताल, बुटवल, रुपन्देही	३४०	१२७	२१३
१९	अर्घाखाँची आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, सन्धिखर्क, अर्घाखाँची	७	५	२
२०	कपिलवस्तु आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, तौलिहवा, कपिलवस्तु	७	५	२
२१	गुल्मी आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, तम्घास, गुल्मी	७	५	२
२२	पाल्पा आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, तानसेन, पाल्पा	७	४	३
२३	प्युठान आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, खलंगा, प्युठान	७	५	२
२४	प्रादेशिक आयुर्वेद चिकित्सालय, बिजौरी, दाङ	३५	२१	१४
२५	बर्दिया आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, गुलरिया, बर्दिया	७	६	१
२६	बाँके आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, नेपालगञ्ज, बाँके	७	५	२
२७	राप्ती आयुर्वेद चिकित्सालय, तुल्सीपुर, दाङ	७	३	३
२८	रोल्पा आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, लिवाङ, रोल्पा	७	४	३
२९	लुम्बिनी आयुर्वेद चिकित्सालय, बुटवल, रुपन्देही	७	५	१
३०	स्वास्थ्य कार्यालय, अर्घाखाँची	१२	१०	२
३१	स्वास्थ्य कार्यालय, कपिलवस्तु	१५	१०	५
३२	स्वास्थ्य कार्यालय, गुल्मी	१४	९	५
३३	स्वास्थ्य कार्यालय, दाङ	१५	१२	३
३४	स्वास्थ्य कार्यालय, नवलपरासी	१२	१०	२
३५	स्वास्थ्य कार्यालय, पाल्पा	१५	१३	२
३६	स्वास्थ्य कार्यालय, प्युठान	१२	९	३
३७	स्वास्थ्य कार्यालय, बर्दिया	१५	१०	५

सिनं.	नाम	स्वीकृत दरवन्दी	पदपूर्ति	रिक्त
३८	स्वास्थ्य कार्यालय, बाँके	१५	१५	०
३९	स्वास्थ्य कार्यालय, रुकुम पूर्व	१२	६	६
४०	स्वास्थ्य कार्यालय, रुपन्देही	१५	१३	२
४१	स्वास्थ्य कार्यालय, रोल्पा	१२	६	६
	जम्मा	१२३५	५६९	६६६

१६.७ आर्थिक बर्ष २०७८/७९ मा विनयोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तिय प्रगति:

(रु हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनयोजित बजेट	२०७८ पौष सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	२९८९१०१	७३९५११	२४.७४
पूँजिगत	११०९३२८	४६२८५३	४१.७२
जम्मा	४०९८४२९	१२०२३६४	२९.३३

१६.८ आर्थिक बर्ष २०७८।७९ को पुष मसान्त सम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण:

(रु हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान	२३७५००	४८९१
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान	१०७०७००	६५८९९२
३	नेपाल सरकार समपुरक अनुदान	४१५००	३१
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान	२७३९००	२४६३८
५	प्रदेश सरकार(राजश्व बाँडफाँड)	१५४१९८३	१२३२७१

१६.९ नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण:

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्रगतिको विद्यमान अवस्था
१०	घरदैलोमा डाक्टर	आवश्यक कार्यविधी संशोधन प्रक्रियामा रहेको
११	निशुल्क रक्त संचार सेवा	निर्देशिका तयार गरि कार्यान्वयनको चरणमा रहेको

११	प्रदेश विपन्न नागरिक स्वास्थ्य उपचार सहूलियत कार्यक्रम	प्रदेश स्वास्थ्य उपचार विशेष आर्थिक सुविधा निर्देशिका २०७८ प्रकाशित
१४	लुम्बिनि प्रादेशिक अस्पताललाई MRI मेशिन किन्न रकम विनियोजन	खरिदको प्रक्रिया अन्तिम चरणमा रहेको
१३	लुम्बिनि प्रादेशिक अस्पतालमा क्याथ ल्याव संचालन	खरिद भै जडान तथा सञ्चालनको क्रममा रहेको
१५	जेष्ठ नागरिक सँग स्वास्थ्यकर्मि	जेष्ठ नागरिक सँग स्वास्थ्यकर्मि कार्यक्रम संचालन निर्देशिका २०७८ तयार गरि प्रकाशित भै कार्यन्वयनमा रहेको

१६.१० आर्थिक वर्ष २०७८।७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण (रु हजारमा)

क्र.सं.	कार्यक्रम/ क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण%	बजेट	बजेटखर्च%
१	एकिकृत स्वास्थ्य तथा सरसफाइ	३०५	५६०४३६	७८	२६	३५९६९.१०६	६.४१
२	प्रादेशिक अस्पताल सुदृढिकरण कार्यक्रम	२०४	१४५७९४८	६५	३२	११६८६३.८६३	८.०१
३	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम (संघ शशर्त अनुदान)	१७५	८९६००	७७	४४	२१०१६.१३४	२३.४५
४	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम (संघ शशर्त अनुदान)	३६	५८१००	८	२२.२२	१६६९.४०५	२.८७
५	एकिकृत महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम(संघ शशर्त अनुदान)	३०६	६३२३००	१२५	४०.८४	१७५७०८.१०४	२७.७८
६	एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण (संघ शशर्त अनुदान)	३२	२९८००	१५	४६.८७	९५५०.७२७	३२.०४
७	क्षयरोग नियन्त्रण	६८	४६४००	२०	२९.४१	६६६३.५९६	१४।३६
८	नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम (संघ शशर्त अनुदान)	१७	१०३५००	१३	७६.४७	२०६३४.०११	१९.९३
९	महामारि तथा रोग नियन्त्रण कार्यक्रम (संघ शशर्त अनुदान)	१०९	६२०४२३	२९	२६.६०	४१५२८३.७२५	६६.९३
१०	राष्ट्रिय तालिम कार्यक्रम (संघ शशर्त अनुदान)	१२	५७००	०	०	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/ क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण%	बजेट	बजेटखर्च%
११	राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सुचना तथा संचार केन्द्र (संघ शशर्त अनुदान)	७	७५००	३	४२.८५	११२९.१७०	१५.०५
१२	स्वास्थ्य व्यावस्थापन कार्यक्रम (संघ शशर्त अनुदान)	४९	३४०००	२४	४८.९७	७३३७.२३८	२१.५८

१६.११ स्वास्थ्यका महत्वपूर्ण उपलब्धी/कार्यहरु

आर्थिक वर्ष २०७८/८९ मा २०७८ पौष सम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरु:

- विश्व स्वास्थ्य संगठनको मान्यता अनुसार वार्षिक बजेटमा १०%शुरु विनियोजन गर्ने पहिलो प्रदेश
- अत्यावश्यकिय निशुल्क वितरणका लागि औषधी खरिद सम्पन्न।
- प्रदेश विपन्न नागरिक स्वास्थ्य उपचार आर्थिक सहूलियत कार्यक्रम(मुटुको भल्भ फेर्ने, मृगौला प्रत्यारोपण र क्यान्सर रोग): अस्पतालहरूसंग सम्झौताको सुचना प्रकाशन भै सम्झौताको क्रममा
- स्वास्थ्य जनसङ्ख्या तथा परिवार कल्याण मन्त्रालयको कार्यालय व्यवस्थापन: कार्यालय राप्ती गाउँपालिकामा स्थापना भै सकेको
- लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पतालमा क्याथ ल्याब सेवा संचालनको लागि खरिद सम्झौता भएको, १० डायलाइसिस शैया थप, न्युरो सम्बन्धी ई ई जि सेवा शुरु भएको, १५ शैया इमरजेन्सी सेवा थप, EHS सेवा शुरुवात,
- कपिलवस्तुको चन्द्रौटामा सरुवा रोग अस्पतालको निर्माण कार्य शुरु
- प्रदेश जनस्वास्थ्य प्रयोगशालाको भवन ८५% निर्माण सम्पन्न भै यसै आ. ब. मा हस्तान्तरण हुने
- दाङको लमहीमा ट्रमा सेण्टरको भवन निर्माण कार्य शुरु
- प्रादेशिक तथा स्थानिय तहका स्वास्थ्य संस्थाहरुका लागि प्यासेन्ट मोनिटर, एक्सरे मेशिन,इसिजि मेशिन,पोर्टेबल USG मेशिन लगायतको खरिद कार्य सम्पन्न
- कपिलवस्तु आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रको भवन निर्माणको टेण्डर आह्वान
- धागो कारखानामा रहेको कोभिड-१९ विशेष अस्पताललाई लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पताल र बेलझुण्डी दाङमा रहेको कोभिड-१९ विशेष अस्पताललाई तुल्सीपुर स्थित राप्ती प्रादेशिक अस्पतालको आफ्नै भवनबाट सेवा शुरुवात
- विभिन्न स्थानिय तह तथा संघ संस्थाको लागि विनियोजित भएको बजेट अख्तियारी प्रदान
- प्रदेश सरकारको पहिलो निर्णयको कार्यान्वयन

○ -विपन्न नागरिक उपचार कार्यान्वयन

- घुम्ती टोली द्वारा कोभिड एन्टिजेन परिक्षण: १२ वटै जिल्लाबाट शुरु

- ग्रामिण अल्ट्रासाउण्डको लागि मेशीन खरिद सम्पन्न
- प्रादेशिक प्रेषण केन्द्र सञ्चालनमा रहेको (एम्बुलेन्स नेपाल नामक गुगल ऐप)
- कोभिड १९ उपचारको लागि तपसिल अनुसारको सुविधा थप
  - HDU-143, ICU-35, Ventilator-26 र Oxygen Plant- 14

१६.१२ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई

- प्रादेशिक निकायमा जनशक्तिको अभाव
- लोकसेवाबाट भएको जनशक्ति पदपुर्तिको बिज्ञापनको मुद्दा
- आयोजनाहरूको जग्गा प्राप्तीको कार्य
- नयाँ भवन बनाउन पुरानो संरचना सार्ने समस्या
- सशर्त कार्यक्रमहरूमा सोधभर्ना र नगद अनुदानको स्रोत फुकुवा
- २ जिल्ला (रुकुम पूर्व र नवलपरासी) को आयुर्वेद संस्थाहरूको कार्यालय स्थापनाको लागि दरबन्दी संरचना स्वीकृती
- प्रादेशिक स्वास्थ्य संस्थाहरूको O&M सर्वे र दरबन्दी संरचना संशोधन
- होल्डिङ सेण्टर व्यवस्थापनमा चुनौती
- लेखा प्रणाली संचालनमा एकीकृत सफ्टवेयर ।

१६.१३ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदम

- दुर्गम र अपायक क्षेत्रमा विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउन विशेष प्रोत्साहन प्याकेजको व्यवस्था ।
- जनशक्तिको परिपुर्तिका लागि मन्त्रालयलाई अधिकार प्रत्यायोजन जस्तै: आठौं तह भन्दा माथिको कर्मचारी भर्ना गर्दा केन्द्रको सहमति लिनुपर्ने बाध्यता ।
- पुर्वाधार निर्माणका लागि प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्था ।
- सिमा क्षेत्रमा एकीकृत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न अन्तरसम्बन्धित विषयहरूमा बहुक्षेत्रिय समन्वयको आवश्यकता ।

परिच्छेद-१७ मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय

१७.१ पृष्ठभूमी

नेपालको संविधान भाग १२ धारा १६० मा महान्यायाधिवक्ताको मातहतमा रहने गरि प्रत्येक प्रदेशमा एक मुख्य न्यायाधिवक्ता रहने व्यवस्था छ । मुख्य न्यायाधिवक्ताको नियुक्ती सम्बन्धित प्रदेशको मुख्यमन्त्रीको सिफारिसमा प्रदेश प्रमुखबाट हुने व्यवस्था रहेको छ । मुख्य न्यायाधिवक्ता प्रदेश सरकारको मुख्य कानूनी सल्लाहकार हुने छ र संबैधानिक एवं कानूनी विषयमा प्रदेश सरकार वा प्रदेश सरकारले तोकिदिएको अन्य अधिकारीलाई राय सल्लाह दिनु पर्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । प्रदेश सरकारको हक हित वा सरोकार निहित रहेको मुद्दामा मुख्य न्यायाधिवक्ता वा निजको मातहतका सरकारी वकीलबाट प्रदेश सरकारको प्रतिनिधित्व गरिने व्यवस्था रहेको छ । उक्त संबैधानिक व्यवस्था बमोजिम लुम्बिनी प्रदेशमा मिति २०७४ चैत्र २ गतेबाट मुख्य न्यायाधिवक्ताको नियुक्ती भए देखि मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालय स्थापना भई कार्य संचालन भई रहेको छ ।

नेपालको संविधानको धारा १६० को उपधारा ७ मा मुख्य न्यायाधिवक्ताको पारिश्रमिक तथा अन्य सुबिधा उच्च अदालतको न्यायाधीस सरह हुने र मुख्य न्यायाधिवक्ता काम कर्तव्य र अधिकार तथा सेवाका अन्य शर्त प्रदेश कानून बमोजिम हुनेछ भन्ने व्यवस्था छ । सोही अनुसार लुम्बिनी प्रदेशको प्रदेश सभाले मुख्य न्यायाधिवक्ता काम, कर्तव्य अधिकार र सेवाका अन्य शर्त सम्बन्धि ऐन, २०७५ मिति २०७५/०४/०८ मा प्रमाणीकरण भई लागु भएको अवस्था विद्यमान छ ।

१७.२ दिर्घकालिन सोच

स्वच्छ, निशपक्ष, न्यायापूर्ण समाजको निर्माण गरि कानूनी राज्यको अवधारणालाई व्यवहारमा लागु गर्नु ।

१७.३ उद्देश्य

व्यवसायिक कानूनी राय प्रदान गरि प्रदेश सरकार प्रतिको जनविश्वास बढाउने । प्रभावकारी रूपमा प्रदेश सरकारको प्रतिरक्षा गर्ने तथा प्रदेश सरकारको तर्फबाट मुद्दा दायर गर्ने ।

१७.४ रणनीतिहरू

- प्रदेश सरकार र यस मातहतका निकायबाट माग भएमा व्यवसायिक कानूनी राय प्रदान गर्ने ।
- ऐन नियम र कार्यविधि बडाउने कार्यमा प्रदेश सरकारका मन्त्रालय तथा अन्य कार्यालयलाई राय सुझाव दिने ।
- प्रदेश सरकारलाई प्रतिपक्षी बनाई दायर भएका मुद्दा एवं रिटको प्रभावकारी प्रतिरक्षा एवं मुद्दा दायर गर्ने ।
- फैसलाको प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्ने गराउने ।

- मानव अधिकारको रक्षाको लागि आवश्यक कार्य गर्ने ।
- हिरासत तथा थुनुवा कक्षको अनुगमन र निरीक्षण गर्ने ।
- पुस्ताकालय व्यवस्थापन गर्ने ।
- मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा कार्यरत सरकारी वकील तथा कर्मचारीहरूको आचार
- संहिता बनाई लागु गर्ने ।
- जनशक्ती व्यवस्थापन गर्ने ।

१७.५ कार्यक्षेत्र

मुख्य न्यायाधिवक्ताको कार्यालयको मुख्य कार्यक्षेत्र भनेको प्रदेश सरकार र यस मातहतमा रहेका कार्यालयहरूलाई विपक्षी बनाएर दायर भएका मुद्दामा प्रदेश सरकारको तर्फबाट प्रतिरक्षा तथा बहस पैरवी गर्ने साथै प्रदेश सरकार, प्रदेश सरकारको कार्यालय वा प्रदेश सरकारले तोकिएको अधिकारीलाई कुनै संबैधानिक वा कानूनी प्रश्नमा राय माग गरेमा कानूनी राय दिने रहेको छ । सोही अनुरूप प्रदेश सरकार र यस मातहतका निकायलाई विपक्षी बनाएका मुद्दामा सर्वोच्च अदालत, उच्च अदालत तुलसीपुर, उच्च अदालत तुलसीपुर बुटवल इजलास, उच्च अदालत तुलसीपुर नेपालगञ्ज इजलास, जिल्ला अदालतहरूमा उपस्थित भई बहस पैरवी गर्ने गरिएको ।

१७.६ कानूनी तथा नितिगत व्यवस्थाहरू

नेपालको संविधानको धारा १६० को उपधारा ७ मा मुख्य न्यायाधिवक्ताको पारिश्रमिक तथा अन्य सुबिधा उच्च अदालतको न्यायाधीस सरह हुने र मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम कर्तव्य र अधिकार तथा सेवाका अन्य शर्त प्रदेश कानून बमोजिम हुनेछ भन्ने व्यवस्था छ । सोही अनुसार लुम्बिनी प्रदेशको प्रदेश सभाले मुख्य न्यायाधिवक्ताको काम कर्तव्य अधिकार र सेवाका अन्य शर्त सम्बन्धि ऐन २०७५ मिति २०७५/४/८ मा प्रमाणिकरण भई लागु भएको अवस्था विद्यमान छ ।

१७.७ संगठन संरचना तथा जनशक्ती विवरण

क्र. सं.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	कूल दरबन्दी	पदपूर्ति संख्या	रिक्त
१	उप न्यायाधिवक्ता	न्याय	सरकारी वकिल	रा.प. द्वितीय	१	१	-
२	सहायक न्यायाधिवक्ता	न्याय	सरकारी वकिल	रा.प. तृतीय	३	२	१
३	ना.सु.	प्रशासन	सा.प्र.	रा.प.अनं.प्रथम	२	१	१
४	लेखापाल	प्रशासन	लेखा	रा.प.अनं.प्रथम	१	१	-
५	कम्प्युटर अपरेटर	विविध			१	०	१
६	ह.स.चा.	इन्जिनिरिङ्ग	मे/ज.मे		१	१	-
७	का. स.	प्रशासन	सा.प्र.	श्रेणी विहिन	२	२	-
जम्मा					११	८	३

१७.८ तयार भएका ऐन नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

ऐन नियमावली तथा कार्यविधि हालसम्म नबनेको ।

१७.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजन बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तिय प्रगति (रु.हजारमा)

बजेट शिर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	११४४०	४४२९.९९	३८.७२
पूँजीगत	३०	०	०
जम्मा	११७४०	४४२९.९९	३८.७२

१७.१० आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको स्रोतगत आयर व्ययको विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान		
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान		
३	नेपाल सरकार समपूरक अनुदान		
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान		
५	प्रदेश सरकार (राजस्व बाडफाँड समेत)	११७४०।-	४४२९.९९

१७.११ निति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

निति तथा कार्यक्रमको बुदाँ नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
	कुनै कुरा उल्लेख नभएको ।	

१७.१२ बजेट बक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

ब.ब.को बुदाँ नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था
	कुनै कुरा उल्लेख नभएको ।	

१७.१३ आ.व. २०७८/०७९ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रमको अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण
(रु.हजारमा)

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिक लक्ष्य		अर्धवार्षिक प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण)%	बजेट	बजेट खर्च %
१	रिट प्रतिरक्षा लिखित जवाफको स्तारियता तथा कानुनी राय विषयमा प्राथमिकता विषय गोष्ठी	३	२४०	०	०%	०	०%
२	हिरासत तथा कारागार व्यवस्थापन सम्बन्धि अन्तरक्रिया कार्यक्रम ।	१	१५०	०	०%	०	०%
३	अन्तर प्रदेश स्तारिय अध्ययन, अनुगमन तथा अनुभव आदान प्रदान	३	३००	०	०%	०	०%
४	प्रदेश प्यारोल प्रोबेशन समिति गठन	१	२००	०	०%	०	०%

१७.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान

क्र.सं.	शिर्षक	लक्ष्य	प्राप्त रकम	प्रतिशत
-	-	-	-	-
-	-	-	-	-

१७.१५ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

(क) बहस एवं प्रतिरक्षा तर्फ

अदालत	गत आ.व.बाट जिम्मेवारी सरी आएका	चालु आ.व.मा थप भएका	जम्मा मुद्दा	फछ्यौट विवरण			बाँकी	कैफियत
				गत आ.व.का	यस आ.व.का	जम्मा फछ्यौट		
सर्वोच्च अदालत	४०	१६	५६	२	०	२	५४	
उच्च अदालत तुलसीपुर बुटवल इजलास	११	६	१७	९	२	११	६	
उच्च अदालत तुलसीपुर	४	०	४	३	०	३	१	
उच्च अदालत तुलसीपुर नेपालगञ्ज इजलास	६	२	८	३	०	३	५	
दाङ जिल्ला अदालत घोराही	०	१	१	०	१	१	०	
उच्च अदालत पाटन	०	१	१	०	१	१	०	
प्रशासकीय अदालत	१	०	१	०	०	०	१	
जम्मा	६२	२६	८८	१७	४	२१	६७	

(ख) यस लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गतका तीन वटा जिल्ला नवलपरासी (बसुप), अर्घाखाँची र प्युठानमा रहेका कारागार तथा हिरासत कक्षको अनुगमन गरिएको ।

१७.१६ निति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई

- प्रदेश सरकार अन्तर्गतका निकायहरूले कानूनी पक्ष संग जोडिएको महत्वपूर्ण विषयहरूमा निर्णय लिनु अगाडि सरोकारवाला निकायहरू संग प्रभावकारी समन्वय, राय, सल्लाह लिने नगरिएकोले प्रदेश सरकार विरुद्धका मुद्दाहरूको चाप दिनप्रतिदिन बढ्दै गएको ।
- प्रदेश सरकारका विभिन्न निकायहरूले लिखित जवाफ तयारी रिट प्रतिरक्षाको सिलसिलामा यस कार्यालय संग प्रभावकारी समन्वय नगर्दा प्रतिरक्षामा कठिनाई हुने गरेको ।
- प्रदेश सरकार अन्तर्गतका निकायमा कार्यरत जनशाक्तीलाई लिखित जवाफ तयारी, कानूनी राय माग गर्दा अवलम्बन गरिनुपर्ने प्रक्रिया लगायतका विषयमा दक्षता अधिवृद्धि गर्नुपर्ने ।

१७.१७ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चल्नु पर्ने कदम

- प्रदेश सरकार अन्तर्गतका निकायहरूमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई समय समयमा लिखित जवाफ तयारी रिट कानूनी राय माग गर्दा अवलम्बन गरिनुपर्ने प्रक्रियाका अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।

परिच्छेद-१८ प्रदेश योजना आयोग

१८.१ पृष्ठभूमि

प्रदेश सरकार (मन्त्रिपरिषद) को मिति २०७४ चैत्र ६ गतेको निर्णय अनुसार प्रदेश नं.५ प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७४ स्वीकृत भई सोही मितिको निर्णयानुसार प्रदेश योजना आयोगको गठन गरिएको हो ।

प्रदेश योजना आयोग विकासमा आधारित संस्था हो। प्रदेशको दूरगामी सोच सहित विकासको अवधारणा तयार गर्ने, योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य निर्धारण गर्ने, दीर्घकालिन र अल्पकालिन नीति, रणनीति तथा योजना तर्जुमा गर्ने र प्रदेश सरकारका महत्वपूर्ण नीति तथा कार्यक्रम र आयोजनाहरूको अध्ययन, अनुसन्धान, अनुगमन तथा मुल्याङ्कनको माध्यमबाट सूचनाहरूको अध्ययन एवम् विश्लेषण गरी प्रदेश सरकारलाई आवश्यकता अनुसार सल्लाह, सुझाव र सहयोग प्रदान गर्ने संस्थाको रूपमा प्रदेश योजना आयोग गठन भएको हो ।

१८.२ आयोगको संरचना

प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य संचालन) आदेश, २०७४ बमोजिम आयोगको संरचनामा देहाय बमोजिमका पदाधिकारीहरू रहेने व्यवस्था छ ।

(क) मुख्यमन्त्री	-	अध्यक्ष
(ख) प्रदेश सरकारबाट नियुक्त १ जना	-	उपाध्यक्ष
(ग) प्रदेश सरकारबाट नियुक्त कम्तिमा १ महिला सहित बढीमा ४ जना	-	सदस्य
(घ) प्रदेश सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	-	सदस्य
(ङ) प्रदेश सचिव, मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	-	सदस्य सचिव

उपाध्यक्ष, सदस्यको नियुक्ति गर्दा देहायका विषय, क्षेत्र लगायतको प्रतिनिधित्व हुने गरी गर्नुपर्ने र उपाध्यक्ष र सदस्यले आयोगको पूर्णकालीन पदाधिकारीको रूपमा कार्य गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१८.३ दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

- प्रदेशको समग्र समृद्धिकालागि दूरगामी सोच सहितको दीर्घकालिन लक्ष्य, मार्गचित्र, नीति तथा योजना तर्जुमा गर्ने
- आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, पर्यावरणीय र सुशासनका क्षेत्रमा रणनीतिक प्रकृतिका आवधिक नीति तथा योजना तयार गर्ने
- लाभ लागत लगायतका विविधविश्लेषणको आधारमा आयोजना बैंक (प्रोजेक्ट बैंक) निर्माण गर्ने, गराउने
- राष्ट्रिय स्रोतको अनुमान, प्रक्षेपण र वितरण, आयोजनाको आर्थिक, सामाजिक वित्तीय, प्राविधिक र वातावरणीय विश्लेषणको लागि प्रादेशिक मापदण्ड तयार गर्न लगाउने

- अध्ययन, अनुसन्धान तथा तथ्यपरक नीति निर्माण प्रक्रियालाई अवलम्बन गरी विभिन्न क्षेत्रगत नीतिहरूको निर्माण तथा तिनको कार्यान्वयनको समन्वय र सहजीकरण गर्ने
- अर्थतन्त्रका समष्टिगतक्षेत्रहरूमा अध्ययन गरी त्यस बमोजिमको नीति तथा योजनाहरूको तर्जुमा गर्ने, गराउने
- वार्षिक तथा आवधिक प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

१८.४ कार्यक्षेत्र

प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य संचालन) आदेश, २०७४ बमोजिम यस आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्य प्रचलित कानूनका अतिरिक्त देहाय बमोजिम हुने व्यवस्था रहेको छ ।

(क) दीर्घकालीन सोच, तथ्यपरक नीति तथा योजना तर्जुमा

- प्रदेशको समग्र समृद्धिका लागि दूरगामी सोच सहितको दीर्घकालिन लक्ष्य, मार्गचित्र, नीति तथा योजना तर्जुमा गर्ने,
- आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, पर्यावरणीय र सुशासनका क्षेत्रमा रणनीतिक प्रकृतिका आवधिक नीति तथा योजना तयार गर्ने,
- लाभ लागत लगायतका विविध विश्लेषणको आधारमा आयोजना बैंक (प्रोजेक्ट बैंक) निर्माण गर्ने, गराउने,
- राष्ट्रिय स्रोतको अनुमान, प्रक्षेपण र वितरण, आयोजनाको आर्थिक, सामाजिक वित्तीय, प्राविधिक र वातावरणीय विश्लेषणको लागि प्रादेशिक मापदण्ड तयार गर्ने वा गर्न लगाउने,
- अध्ययन, अनुसन्धान तथा तथ्यपरक नीति निर्माण प्रक्रियालाई अवलम्बन गरी विभिन्न क्षेत्रगत नीतिहरूको निर्माण तथा तिनको कार्यान्वयनको समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
- अर्थतन्त्रका समष्टिगत क्षेत्रहरूमा अध्ययन गरी त्यस बमोजिमको नीति तथा योजनाहरूको तर्जुमा गर्ने, गराउने,
- प्रदेशको स्थिति पत्र, श्वेतपत्र तयार गर्ने,
- वार्षिक तथा आवधिक प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

(ख) अनुगमन तथा मूल्यांकन

- अनुगमन, मूल्यांकन मापदण्ड, कार्यविधि ढाँचा बनाउने,
- प्रदेशको विकाससम्बन्धी नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयनको अवस्था र प्रतिफल तथा प्रभावको प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीको विकास गर्ने तथा त्यसलाई प्रदेश सरकारका विभिन्न निकायहरूमा लागू गरी संस्थागत गराउने,
- मूल्यांकनका लागि आवश्यक मापदण्ड र प्रक्रिया निर्धारण गरी विषयक्षेत्रगत नीतिहरू र प्राथमिकताप्राप्त कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको प्रभाव मूल्यांकन गर्ने, गराउने र त्यसको आधारमा नीति तथा कार्यान्वयनको तहमा गर्नुपर्ने सुधारका सम्बन्धमा सुझाव दिने,

- अनुगमन तथा मूल्यांकनको विषयमा सरकारी, सार्वजनिक, स्वतन्त्र मूल्यांकनकर्ता तथा विषयगत पेशागत संघ संस्था, नागरिक समाज र विकासका साझेदार बीच सञ्जालको विकास र यससम्बन्धी अनुभवको आदान प्रदान गरी विशेषज्ञताको विकास गर्ने, गराउने ।

(ग) तहगत समन्वय

- प्रदेश र स्थानीय तहको विकास सम्बन्धी नीति तथा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा समन्वय, सहयोग र सहजीकरण गर्ने ।

(घ) अध्ययन, अनुसन्धान तथा अन्वेषण

- कुनै प्रादेशिक नीतिको सान्दर्भिकता वा विकास योजना तथा कार्यक्रमका विभिन्न पक्षको विषयमा स्वतन्त्र विज्ञ व्यक्ति, निकाय वा संस्थाबाट अन्तर्राष्ट्रिय, राष्ट्रिय स्तरको शोध तथा अनुसन्धान गर्ने गराउने र तत्सम्बन्धी प्रणालीको विकास गर्ने,
- प्राज्ञिक, सार्वजनिक, निजी क्षेत्र तथा गैर सरकारी क्षेत्रको साझेदारीमा नीति तथा योजनाको विकास तथा कार्यान्वयनको क्षेत्रमा हुने अनुसन्धान तथा अध्ययनमा प्रोत्साहन तथा सहजीकरण गर्ने,
- आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, भौतिक पूर्वाधार, जलस्रोत तथा उर्जा, प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन र सुशासन तथा व्यवस्थापन लगायत विभिन्न विषयगत क्षेत्रको उत्पादन र व्यवसायको संरचना, ढाँचा तथा प्रविधिमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने विषयका लागि तथ्यपरक नीति, सुझाव तथा प्रस्तावहरू सिफारिस गर्ने ।

(ङ) लगानीका लागि आवश्यक समन्वय, परामर्श गरी लगानीको वातावरण तयार गर्ने ।

१८.५ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू

- प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य सञ्चालन) आदेश, २०७४ (प्रथम संशोधन मिति: २०७५।०४।२३ र दोस्रो संशोधन मिति: २०७६।०५।३०)
- प्रदेश अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन, २०७५

१८.६ संगठन संरचना तथा जनशक्ति विवरण

दरवन्दी र पदपूर्तिको अवस्था (मातहत कार्यालय समेत)

क्र.स.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	कूल दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त
१	प्रशासकीय प्रमुख	प्रशासन	सा.प्र.	नवौं/दशौं	१	०	१
२	सहायक प्रशासकीय प्रमुख	प्रशासन	सा.प्र.	सातौं/आठौं	१	१	-
३	सहायक/अ.छैठौं	प्रशासन	सा.प्र.	पाचौं/छैठौं	२	२	-
४	लेखापाल सहायक/अ.छैठौं लेखा	प्रशासन	लेखा	पाचौं/छैठौं	१	१	काज
५	कम्प्युटर अपरेटर	विविध		पाचौं/छैठौं	१	१	काज

क्र.स.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	कूल दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति संख्या	रिक्त
६	ह.स.चा.				३	३	-
७	का.स.				२	२	-
जम्मा					११	१०	

- प्रदेश लोक सेवा आयोगबाट अधिकृत छैठौं (लेखा) र अधिकृत छैठौं (विविध) लाई कामकाज गर्न खटाइएको ।

१८.७ तयार भएका ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिको विवरण

- प्रदेश अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन, २०७५
- प्रदेश गौरवका आयोजना निर्धारण सम्बन्धी मापदण्ड, २०७६
- बहुवर्षिय आयोजना स्विकृती तथा ठेक्का सम्बन्धी मापदण्ड, २०७६
- शोधवृत्ति सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८
- परियोजना अध्ययन मार्ग दर्शन, २०७८ (प्रकाशनको चरणमा रहेको)

१८.८ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ मा विनियोजित बजेट तथा अर्धवार्षिक वित्तीय प्रगति (रु. हजारमा)

बजेट शीर्षक	विनियोजित बजेट	२०७८ पुस सम्मको खर्च	प्रतिशत
चालु	२८५८८०	५०७९०	१७.८८
पुँजीगत	१३६०००	२०००	०.१५
जम्मा	४२१८८०	५२७९०	१२.५

(स्रोत: प्रदेश योजना आयोग)

१८.९ आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को पुस मसान्तसम्म मन्त्रालयको श्रोतगत आय र व्ययको विवरण

(रु. हजारमा)

क्र.सं.	श्रोत	प्राप्त रकम	खर्च रकम
१	नेपाल सरकार समानीकरण अनुदान		
२	नेपाल सरकार सशर्त अनुदान		
३	नेपाल सरकार समपूरक अनुदान		
४	नेपाल सरकार विशेष अनुदान		

१८.१० नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था

१८.११ बजेट वक्तव्यको अर्धवार्षिक प्रगति विवरण

ब. व.कोबुँदा नं.	कार्यक्रम	लक्ष्य प्राप्तिको विद्यमान अवस्था

१८.१२ आ.व. २०७८/०७९ को स्वीकृत अर्धवार्षिक कार्यक्रमको प्रगति विवरण (रु.हजारमा)

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिकलक्ष्य		२०७८ पुस सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेटखर्च%
१	सवारी साधन		८०००००	०	०	०	०
२	मेसिनरी औजार		५०००००	०	०	०	०
३	फर्निचर तथा फिक्चर्स		३०००००	०	०	०	०
४	फर्निचर तथा फिक्चर्स (पदाधिकारी)		२५००००			२०००००	८०%
५	लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना (आ.व. २०७६/७७ - आ.व. २०८०/८१) को मध्यावधि समिक्षा		१००००००	प्रक्रियामा	प्रक्रियामा	०	०
६	अध्ययन अनुसन्धान		१५०००००	०	०	०	०
७	प्रदेशको पर्यटन प्रवर्द्धनमा संस्कृति, कला, साहित्यको महत्व र सम्भावना सम्बन्धी अध्ययन		१००००००	०	०	०	०

क्र.स.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	वार्षिकलक्ष्य		२०७८ पुस सम्मको प्रगति			
		परिमाण	बजेट	परिमाण	परिमाण %	बजेट	बजेटखर्च%
८	रा.यो.आ. सँगको सहकार्यमा लुम्बिनी प्रदेशको गरिबी र रोजगारीबारे विश्लेषणात्मक अध्ययन		७५००००	०	०	०	०
९	प्रदेशमा सीप आवश्यकताको पहिचान र सिफारिस सम्बन्धी अध्ययन		५०००००	०	०	०	०
१०	अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार प्रवर्द्धनका लागि प्रदेशभित्रका सीमा नाकामा व्यावसायिक भवन निर्माणको सम्भाव्यता र वित्तिय विश्लेषण अध्ययन		१००००००	०	०	०	०
११	समसामयिक आर्थिक विषयमा अध्ययन-अनुसन्धान, नीति विश्लेषण तथा मापदण्ड निर्धारण गर्ने कार्य		२००००००	०	०	०	०
१२	लुम्बिनी प्रदेशको १० वर्षे रणनीतिक गुरुयोजना निर्माण		२००००००	प्रक्रियामा	प्रक्रियामा	०	०
१३	आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रभाव मुल्यांकन		१००००००	०	०	०	०
१४	शोध अनुसन्धान वृत्ति		१००००००	प्रक्रियामा	प्रक्रियामा	०	०
१५	निर्मित सार्वजनिक सम्पत्तिको मर्मत सम्भार खर्च		३०००००	०	०	०	०
१६	आयोगको मासिक बुलेटि छपाई		५०००००			४९६००	९.९२%
१७	पुस्तक तथा प्रतिवेदन प्रकाशन		५०००००	०	०	०	०
१८	सूचना प्रकाशन		५०००००			५२४४२	१०.५%
१९	सूचना प्रणाली तथा सफ्टवेयर सञ्चालन		१०००००			२७५४०	२७.५%
२०	योजना निर्माण सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम		४०००००	०	०	०	०
२१	अनुगमन मुल्यांकन खर्च		७५००००			१८८६००	२५.१५%
२२	आन्तरिक तथा वैदेशिक भ्रमण		४६७०००			१४१२५	३.०२%
२३	प्रदेश तथ्याङ्क कार्यालय स्थापना		२००००००	०	०	०	०

१८.१३ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को अर्धवार्षिक राजस्व संकलनको विवरण अनुमान (रु. हजारमा)

क्र.सं.	शीर्षक	लक्ष्य	प्राप्त रकम	प्रतिशत

१८.१४ आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा २०७८ पुससम्म सम्पादन भएका महत्वपूर्ण कार्यहरू

- प्रदेश स्तरीय विकास समस्या समाधान समिति (PDAC) को बैठकबाट राष्ट्रिय स्तरीय विकास समस्या समाधान समिति (NDAC) मा ७ बुँदे सुझावहरू पेश गरिएको ।
- योजना बुलेटिन (हाल ३२ पेजको) प्रकाशन ।
- प्रदेश सरकार मातहतका मन्त्रालय/ केन्द्रिय निकायहरूको वार्षिक विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्ययोजना पुस्तिका निर्माण गरी प्रकाशन गरिएको ।
- आ.व. २०७७/७८ को प्रदेश योजना आयोगको वार्षिक प्रतिवेदन माननीय मुख्यमन्त्रीज्यू समक्ष पेश गरिएको ।
- सरोकारवाला निकाय सँग विभिन्न विषयमा १० वटा बैठक सम्पन्न ।
- प्रदेश योजना आयोग (गठन तथा कार्य संचालन) आदेश परिमार्जन गरी मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा पेश गरिएको ।

१८.१५ नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या/कठिनाई

- प्रदेश सरकार अन्तरगतका मन्त्रालयहरूका बीचमा कार्यक्रम छुनौट सम्बन्धी समन्वयको अभाव देखिएको जसका कारण मन्त्रालयहरू बिचमा कार्यक्रमहरूको दोहोरोपना देखिएको ।
- विभिन्न आयोजनाहरूमा संघ, प्रदेश र स्थानिय तह गरि तिनैवटा सरकारहरूबाट बजेट लगानी हुने गरेकाले एउटै योजनामा लगानीको दोहोरोपना देखिएको ।
- प्रदेश सरकारको लगानी रहेका आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा प्रभाव मूल्याङ्कन कार्यका लागि आवश्यक पर्ने प्राविधिक तथा प्रशासनिक जनशक्तिको अभाव रहेको ।
- "बहुवर्षिय आयोजना स्विकृती तथा ठेक्का बन्दोवस्त सम्बन्धी मापदण्ड, २०७६" र प्रदेश गौरवका आयोजना निर्धारण सम्बन्धी मापदण्ड निर्माण भैसकेको सन्दर्भमा सम्बन्धित मन्त्रालयहरूबाट उल्लेखित मापदण्डहरूको आवश्यक अध्ययन बिना नै आयोजना तथा कार्यक्रम स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने गरिएको ।

- परियोजनाको प्रकृति अनुरूप Δ HP निर्माणमा एकरूपता कायम गर्नुपर्नेमा त्यस्तो नगरिएकोले Δ HP को संरचनामा आवश्यक सुधार गर्नुपर्ने देखिएको ।
- संघीयता कार्यान्वयनको क्रममा संघीय सरकार र प्रदेश सरकारबीच औपचारिक सम्बन्ध स्थापना गर्ने संरचना/ईकाईको अभाव । जस्तै: राष्ट्रिय योजना आयोग र प्रदेश योजना आयोगबीच औपचारिक सम्बन्ध स्थापना गर्ने कानूनी संरचनाको अभाव ।

१८.१६ माथि उल्लेखित समस्या समाधानका लागि चाल्नु पर्ने कदम (प्रस्तावित)

- प्रदेश सरकार अन्तरगतका मन्त्रालयहरूका बीचमा योजना छनौट सम्बन्धी समन्वय स्थापित गर्ने ।
- संघ, प्रदेश र स्थानिय तह गरि तिनैवटा सरकारहरूबाट योजना छनौट सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गरि कार्यान्वयन गर्ने ।
- कर्मचारी व्यवस्थापन कार्यलाई ब्यवस्थित र वैज्ञानिक बनाउने ।

परिच्छेद - १९ निष्कर्ष र सुझाव

देशको सन्तुलित र समानुपातिक विकासको लागि संघीय शासन प्रणालीको अवधारणा अनुरूप तीन तहको सरकार रहेको र प्रदेश तहबाट मूलतः विकास निर्माणका कार्यलाई अगाडि बढाउन महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ ।

प्रदेश सरकार स्थापनाको ४ वर्ष पुग्न लाग्दा प्रदेश अन्तर्गतको विकास निर्माण र सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक पर्ने संगठन संरचनाको संख्या बृद्धि भएको छ । कानून निर्माण कार्यले गति लिदैछ ।

प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय योजना आ.व. २०७६/७७ - २०८०/८१ तयार भई कार्यान्वयन भइरहेको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचना, वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट लगायतका प्रदेशले गर्नुपर्ने कार्यको स्पष्ट मार्गदर्शन प्राप्त भएको छ ।

यस आ.व. २०७८/७९ को अर्धवार्षिक अवधिसम्म आइपुग्दा विनियोजित बजेटमध्ये १५.४६% खर्च भएको छ ।

विकास निर्माण र सेवा प्रवाहको कार्यलाई तीन तहबीचको समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्वको भावनालाई आत्मसात् गरी अगाडि बढाउने, प्रदेश लोकसेवा आयोगबाट पदपूर्ति गरी जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने तथा यस प्रदेशको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी कर्मचारीलाई Right-Sizing गर्नुपर्ने लगायतका पक्षमा सुधार गर्न सके आगामी दिनमा बजेट कार्यान्वयनको अवस्था थप सुदृढ भई “समृद्ध लुम्बिनी: आत्मनिर्भर प्रदेश” को नारा पूरा गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।